

Faculteit Rechtsgeleerdheid

Universiteit Gent

academiejaar 2008-2009

Enkele juridische aspecten van de structuur en de organisatie
van het onderwijs in de Vlaamse Gemeenschap

Een stand van zaken anno mei 2009

Masterproef van de opleiding
'Master in de rechten'

Ingediend door

Gillis Dirk

1989.26.96

major Sociaal en Economisch Recht

Promotor: **prof. dr. L. Veny**
Commissaris: **dr. B. Verbeek**

De uitgangsvraag is niet “wat is kwaliteit?”, welke zijn de kwaliteitsindicatoren die men momenteel hanteert?” en ‘wat is de invloed van dit alles op het onderwijs?’. De uitgangsvraag is eerder de volgende: wie zijn wij, wij voor wie kwaliteit van belang is, voor wie onderwijskwaliteit voortdurend op de agenda staat, wij die voortdurend discussiëren over de juiste invulling van kwaliteit en over de juiste en meest adequate kwaliteitsindicatoren? Wie zijn wij, wij in wiens ervaringswereld kwaliteit een centrale rol speelt, voor wie het haast onmogelijk is om de vraag “wie is er tegen kwaliteit” au serieux te nemen? Of nog anders gesteld: “voor wie” is er kwaliteit nodig? En dit “voor wie?” is geen vraag naar de belangengroepen of (economische) machten voor wie het van belang is, maar een vraag naar het soort individu of soort mens het is die “kwaliteit” wil.

— J. Maschelein & M. Simons —

Give a man a fish, and he'll eat for a day.
Teach him how to fish and he'll eat forever...

— *Arrested Development - Chinese wijsheid* —

— Inleiding	8
-------------	---

DEEL I : DE ORGANISATIE VAN HET ONDERWIJS IN DE VLAAMSE GEMEENSCHAP

Het Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming	10
<i>Inleiding</i>	10
<i>Beter Bestuurlijk Beleid</i>	12
<i>Het Departement Onderwijs vòòr het Kaderdecreet bestuurlijk beleid</i>	18
<i>Het beleidsdomein van Onderwijs en Vorming</i>	20
Het beleidsdomein Onderwijs & Vorming	20
Het Ministerie Onderwijs & Vorming	22
a. het ministerie: het departement en de IVA	22
b. het Agentschap voor Onderwijscommunicatie (AOC)	25
c. het Agentschap voor Hoger Onderwijs, Volwassenenonderwijs en Studietoelagen (AHOVoS)	27
d. het Agentschap voor Onderwijsdiensten (AgODi)	29
e. het Agentschap voor Infrastructuur in het Onderwijs (AGIon)	30
f. de Beleidsraad	34
Het Managementcomité	34
De ManagementOndersteunende Diensten (MOD)	35
De Vlaamse OnderwijsRaad (VLOR)	35
a. algemeen	35
b. structuur en samenstelling	36
c. opdracht, functie en bevoegdheden	38
d. werking	40
De onderwijsnetten	41
<i>Inleiding</i>	41
<i>De koepelorganisaties</i>	43
Inleiding	43
De koepelorganisaties van inrichtende machten uit het vrij gesubsidieerd onderwijs	44
a. Overleg Kleine Onderwijsverstrekkers (OKO)	45
— FOPEM	45
— DE FEDERATIE STEINERSCHOLEN vzw	46
— IPCO	46
— VOOP	47
b. Het Vlaams Secretariaat van het Katholiek Onderwijs vzw (VSKO)	47

De koepelorganisaties van inrichtende machten uit het gesubsidieerd officieel onderwijs	48
a. algemeen	48
b. Onderwijssecretariaat van de Steden en Gemeenten van de Vlaamse Gemeenschap vzw (OVSG)	49
c. Provinciaal Onderwijs Vlaanderen vzw (POV)	49
Het officieel onderwijs	50
De Scholengemeenschappen	51
De inrichtende macht	54
De intergemeentelijke onderwijsvereniging (IGOV)	57

DEEL II: DE STRUCTUUR VAN HET ONDERWIJS IN DE VLAAMSE GEMEENSCHAP

INLEIDING

Het ene (onderwijs)niveau is het andere niet	62
<i>Belang van het onderscheid</i>	62
<i>Is het basisonderwijs als dusdanig één der onderwijsniveaus?</i>	63
<i>Binnen drie niveaus vier onderwijsniveaus</i>	66
Er is <i>gewoon</i> en <i>buitengewoon</i> basis- en secundair onderwijs	68
Er is leerplicht, <i>geen</i> schoolplicht	69
<i>Er is leerplicht...</i>	69
<i>... echter geen schoolplicht: huisonderwijs is leerplichtonderwijs</i>	70
Ontwikkelingsdoelen en eindtermen	71
<i>Ontwikkelingsdoelen en eindtermen zijn minimumdoelen</i>	71
<i>Er zijn –gebonden en –overschrijdende eindtermen en ontwikkelingsdoelen</i>	74
<i>Eindtermen en de Grondwet</i>	75

HET GEWOON BASISONDERWIJS

Het kleuteronderwijs	79
<i>Toelatingsvoorwaarden en schoolloopbaan</i>	79
<i>Instapdagen en minimumleeftijd ter discussie?</i>	82
<i>Organisatie van het kleuteronderwijs</i>	84
Het kader	84
Concreet	84
<i>Ontwikkelingsdoelen in het kleuteronderwijs</i>	87
Statuut en functie van ontwikkelingsdoelen in het kleuteronderwijs	87
De ontwikkelingsdoelen voor het (gewoon) kleuteronderwijs	89
Het Lager Onderwijs	90

<i>Toelatingsvoorwaarden en schoolloopbaan</i>	90
Toelatingsvoorwaarden voor 1 september 2009	90
Toelatingsvoorwaarden na 1 september 2009 en geldend voor het schooljaar 2010-2011	92
Bijkomende voorwaarden	96
<i>Organisatie van het lager onderwijs</i>	97
Kader	97
Concreet	98
<i>Eindtermen</i>	99
Statuut en functie van eindtermen in het lager onderwijs	99
De eindtermen voor het (gewoon) lager onderwijs	100
Evaluatie in het lager onderwijs	100
<i>Algemeen</i>	100
<i>Het getuigschrift basisonderwijs</i>	100
HET GEWOON SECUNDAIR ONDERWIJS	
Het secundair onderwijs — algemeen	106
<i>Inleiding</i>	106
<i>Toelatingsvoorwaarden</i>	110
Voor de eerste graad	110
a. toelatingsvoorwaarden voor het eerste leerjaar A	110
b. toelatingsvoorwaarden voor het eerste leerjaar B	111
c. toelatingsvoorwaarden voor het tweede leerjaar van de eerste graad	112
d. toelatingsvoorwaarden voor het beroepsvoorbereidend jaar	112
Voor de tweede graad	113
a. toelatingsvoorwaarden voor het eerste jaar van de tweede graad ASO, TSO of KSO	113
b. toelatingsvoorwaarden voor het eerste jaar van de tweede graad BSO	113
c. toelatingsvoorwaarden voor het tweede jaar van de tweede graad ASO, TSO of KSO	113
d. toelatingsvoorwaarden voor het tweede jaar van de tweede graad BSO	114
e. toelatingsvoorwaarden voor het <i>derde</i> jaar van de tweede graad BSO	114
f. toelatingsvoorwaarden voor het <i>derde</i> jaar van de tweede graad ASO	114
Voor de derde graad	115
a. toelatingsvoorwaarden voor het eerste jaar van de derde graad ASO, TSO of KSO	115
b. toelatingsvoorwaarden voor het eerste jaar van de derde graad BSO	115
c. toelatingsvoorwaarden voor het tweede jaar van de derde graad ASO	116
d. toelatingsvoorwaarden voor het tweede jaar van de derde graad TSO	116
e. toelatingsvoorwaarden voor het tweede jaar van de derde graad KSO	117
f. toelatingsvoorwaarden voor het tweede jaar van de derde graad BSO	117
g. toelatingsvoorwaarden voor het derde jaar van de derde graad ASO en KSO	117
h. toelatingsvoorwaarden voor het derde jaar van de derde graad TSO en KSO	118

i. toelatingsvoorwaarden voor het derde jaar van de derde graad BSO	118
— <i>ingericht als specialisatiejaar</i>	118
— <i>niet ingericht als specialisatiejaar</i>	119
Voor de vierde graad	119
a. toelatingsvoorwaarden voor het eerste jaar van de vierde graad BSO	119
b. toelatingsvoorwaarden voor het tweede jaar van de vierde graad BSO	120
— <i>in de studierichting modevormgeving</i>	120
— <i>in de studierichting plastische kunsten</i>	120
— <i>in de studierichting verpleegkunde</i>	120
c. toelatingsvoorwaarden voor het derde jaar van de vierde graad BSO	121
— <i>in de studierichting verpleegkunde</i>	121
<i>Oriënteringsattesten</i>	122
Algemeen	122
De oriënteringsattesten A, B en C	123
‘Met vrucht beëindigd’	124
De oriënteringsattesten A, B en C in de praktijk	126
De (betwisting van) beslissingen van de delibererende klassenraad	127
<i>Bijzondere toelatingsvoorwaarden en bijzondere omstandigheden</i>	128
Bijzondere toelatingsvoorwaarden	129
a. het topsportstatuut	129
b. de geschiktheidsverklaring	129
c. de geschiktheidsproef	129
d. de medische geschiktheidsverklaring	129
e. bijzondere toelatingsvoorwaarden voor leerlingen uit het buitengewoon onderwijs	130
Afwijkingen van de toelatingsvoorwaarden in bijzondere omstandigheden	130
a. afwijkingen van uiterste overgangsdata	130
b. afwijkingen omwille van ernstige medische, psychische, sociale of onderwijskundige redenen	131
Voorwaarden met betrekking tot het ‘overzitten van leerjaren’	131
Equivalenties	132
<i>Organisatie van het secundair onderwijs</i>	132
De organisatie van het schooljaar	132
<i>Eindtermen</i>	135
<i>Studiebewijzen</i>	137
Algemeen	137
Soorten studiebewijzen — de getuigschriften	137
a. het getuigschrift van basisonderwijs (uitgereikt in het secundair onderwijs)	137
b. het getuigschrift gelijkwaardig met het getuigschrift basisonderwijs	137
c. het getuigschrift van de eerste graad van het secundair onderwijs	137
d. het getuigschrift van de tweede graad van het secundair onderwijs	137
e. het getuigschrift over de basiskennis van het bedrijfsbeheer	138

Soorten studiebewijzen — de studiegetuigschriften	138
a. het studiegetuigschrift van het derde leerjaar van de tweede graad van het secundair onderwijs	138
b. het studiegetuigschrift van het tweede leerjaar van de derde graad van het secundair onderwijs	139
c. het studiegetuigschrift van het derde leerjaar van de derde graad van het secundair onderwijs	139
d. het studiegetuigschrift van het tweede leerjaar van de vierde graad van het secundair onderwijs	139
Soorten studiebewijzen — het diploma van secundair onderwijs	139
Soorten studiebewijzen — het diploma in de verpleegkunde	141
Soorten studiebewijzen — het attest van regelmatige lesbijwoning	141
De structuur van het secundair onderwijs	141
<i>Inleiding</i>	141
Vier graden onderverdeeld in twee of drie leerjaren	141
Het minimum lessenrooster en basisvorming	141
a. voor het eerste leerjaar van de eerste graad	143
b. voor het tweede leerjaar van de eerste graad	143
c. voor de tweede graad	144
d. voor de derde graad	144
<i>Organisatie van de studie: de basisopties, beroepenvelden en opties</i>	145
De basisopties en de beroepenvelden in de eerste graad	145
a. de <i>basisopties</i> in het tweede leerjaar van de eerste graad	145
b. de <i>beroepenvelden</i> in het beroepsvoorbereidend jaar	146
De studiegebieden en hun opties	147
Actueel: het nieuwe studiegebied maatschappelijke veiligheid	147
<i>Het deeltijds onderwijs</i>	149
Het nieuwe stelsel van leren en werken	149
Het deeltijds beroepssecundair onderwijs	150
De leertijd	153
De opleidingen	153
De toelatingsvoorwaarden	155
De component leren	155
a. binnen het deeltijds beroepssecundair onderwijs	156
b. binnen de leertijd	156
De component werkpleklernen	157
De organisatie van het deeltijds beroepssecundair onderwijs	158
De eindtermen	159
— Besluit	162
— Nawoord	165
— Bibliografie	167

Wie op zoek gaat naar *juridische* werken of artikelen die de structuur of de organisatie van het onderwijs in de Vlaamse Gemeenschap bespreken, is er snel aan voor de moeite. De rechtsleer die zich aan dit onderwerp waagt, beperkt zich voornamelijk tot het hoger onderwijs of tot deelaspecten van de andere onderwijsniveaus. Vanuit de onderwijskunde is wel één en ander voorradig. Echter, hier blijft de jurist vaak op zijn honger zitten, of hij gaat zich ergeren aan het onzorgvuldig gebruik van *onderwijsrechtelijke* termen en concepten. Van bij aanvang van dit werk was duidelijk, en daar heeft onze promotor ook steeds op gewezen, dat we ons voornamelijk op primaire rechtsbronnen zouden moeten verlaten.

De structuur en organisatie van het onderwijs in de Vlaamse Gemeenschap is als onderwerp zo uitgebreid als het onderwijslandschap zelf. Het spreekt voor zich dat een exhaustieve bespreking ervan buiten het bestek van onderhavig werk valt, zo zulk een exhaustieve bespreking überhaupt ooit mogelijk zou zijn.

Er is dus veel dat wij *niet* zullen bespreken. We beperken ons, wat structuur betreft, tot het gewoon basis- en secundair onderwijs en gunnen onszelf een beperkte uitstap naar het deeltijds onderwijs dat met het nieuwe stelsel van leren en werken aan enige verandering onderhevig is. Echter, ook de onderwerpen die wij wel bespreken, bespreken wij niet exhaustief. De vrijheid van onderwijs als dusdanig, de rechtsbescherming, gelijke onderwijskansen en zovele andere onderwerpen, die elk op zich een masterproef kunnen uitmaken en reeds vaker uitvoerig besproken, behandelen wij niet. Ook de onderwijsinspectie, de pedagogische begeleidingsdiensten en de CLB, die met de recente oprichting van het Agentschap voor Kwaliteitszorg in Onderwijs en Vorming (AKOV)¹ en het ontwerp van decreet betreffende de kwaliteitszorg in onderwijs² in volle hervorming is, hebben wij niet besproken. Wat bespreken wij wel?

In het eerste deel bespreken we enkele actoren die instaan voor de organisatie van het onderwijs en voor het onderwijsbeleid in de Vlaamse Gemeenschap. Onder meer het beleidsdomein Onderwijs en Vorming (het departement, de verschillende agentschappen en de VLOR) de koepelorganisaties, enkele aspecten van de scholengemeenschappen en de inrichtende machten en tenslotte — summier — het nieuwe decreet betreffende de intergemeentelijke onderwijsvereniging.³

In het tweede deel komen enkele welgekozen aspecten van de structuur van het gewoon basis- en secundair onderwijs in de Vlaamse Gemeenschap aan bod. De toelatingsvoorwaarden, de organisatie van het onderwijs, de ontwikkelingsdoelen en de eindtermen, de evaluatie en de oriënteringsattesten, de getuigschriften en diploma's en de verschillende onderwijs-vormen, studiegebieden en –richtingen passeren, in de mate van het mogelijke, alle aan de revue.

---

¹ B.VI.Reg. 24 april 2009 tot oprichting van het intern verzelfstandigd agentschap “Agentschap voor Kwaliteitszorg in Onderwijs en Vorming”, www2.vlaanderen.be/personeel/statuten/vademecum_dvo/akov/akov.htm#Oprichting.

² Ontwerp van decreet betreffende de kwaliteit van onderwijs, *Parl.St.* VI.Parl. 2008-09, 2160/1.

³ Decr. 28 november 2008 betreffende de intergemeentelijke onderwijsvereniging, *B.S.* 16 januari 2009.

DEEL I
DE ORGANISATIE VAN HET ONDERWIJS IN DE VLAAMSE GEMEENSCHAP

Inleiding

Van 1830 tot 1970 was België een gecentraliseerde unitaire staat.⁴ Onder meer de Taalstrijd, die een politiek hoogtepunt bereikte in de jaren zestig van vorige eeuw, gaf aanleiding tot een reeks staats hervormingen die gestalte gaf aan een dubbele federatie en uiteindelijk ook de oprichting van het Grondwettelijk Hof (destijds Arbitragehof).⁵

Reeds in 1963 was het beginsel 'streektaal is onderwijstaal' door de Taalwet een feit geworden.⁶ In 1967 werd de regeringsbevoegdheid over het departement Nationale Opvoeding per taalregime gescheiden,⁷ het departement zelf werd enige tijd later gesplitst.⁸

Bij de 'eerste staats hervorming' van 1968-1971 werden een aantal bevoegdheden onder meer met betrekking tot onderwijs overgedragen naar de nieuw opgerichte 'cultuur-gemeenschappen', maar een niet onaanzienlijk aantal bevoegdheden bleef voorbehouden aan de nationale wetgever.⁹ Deze behield dus ook na 1970 belangrijke bevoegdheden op het vlak van onderwijs.¹⁰

---

⁴ J. Vanderhoeven (red.), *Het educatief bestel in België: van convergentie naar divergentie*, Brussel, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, 1991, pp. 12-13; R. De Vries, *Vlaams Eurydice rapport 2008: Overzicht van het onderwijsbeleid en de onderwijsorganisatie in Vlaanderen*, Brussel, Ministerie van Onderwijs en Vorming, Departement Onderwijs en Vorming Afdeling Internationale Relaties Onderwijs, 2008, p. 18 e.v.; J. Vande Lanotte & G. Goedertier, *Inleiding tot het publiekrecht. Deel 2: overzicht publiekrecht*, Brugge, Die Keure, 2003, pp. 50 e.v.; J. Tielemans, *Onderwijs in Vlaanderen*, Garant, Antwerpen – Apeldoorn, 2003, p. 11.

⁵ R. De Vries, *Vlaams Eurydice rapport 2008: Overzicht van het onderwijsbeleid en de onderwijsorganisatie in Vlaanderen*, Brussel, Ministerie van Onderwijs en Vorming, Departement Onderwijs en Vorming Afdeling Internationale Relaties Onderwijs, 2008, p. 18 e.v.; J. Vande Lanotte & G. Goedertier, *Inleiding tot het publiekrecht. Deel 2: overzicht publiekrecht*, Brugge, Die Keure, 2003, p. 50 e.v.; J. De Groof, *De grondwetsherziening van 1988 en het onderwijs. De schoolvrede en zijn toepassing*, Story-Scientia, Brussel, 1989, p. 9. Een dubbele federatie op grond van enerzijds een territoriaal (de Gewesten) en anderzijds een non-territoriaal geïnspireerd federalisme (de Gemeenschappen, minstens in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, daar zij strikt genomen 'eigenlijk niet over een grondgebied beschikken') (J. Vanderhoeven (red.), *Het educatief bestel in België: van convergentie naar divergentie*, Brussel, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, 1991, pp. 12-14; A. Alen, België, Quo Vadis?, *Revue du Centre d'Etudes du Federalisme*, 1991, nr. 3, p. 173).

⁶ Art. 1 Wet 30 juli 1963 houdende taalregeling in het onderwijs, B.S. 22 augustus 1963; J. De Groof, *De grondwetsherziening van 1988 en het onderwijs. De schoolvrede en zijn toepassing*, Story-Scientia, Brussel, 1989, p. 9.

⁷ Bij Koninklijk besluit van 28 juli 1967 (J. De Groof, *De grondwetsherziening van 1988 en het onderwijs. De schoolvrede en zijn toepassing*, Story-Scientia, Brussel, 1989, p. 9).

⁸ Bij Koninklijk besluit van 25 september 1969 (J. De Groof, *De grondwetsherziening van 1988 en het onderwijs. De schoolvrede en zijn toepassing*, Story-Scientia, Brussel, 1989, p. 9).

⁹ De leerplicht, de onderwijsstructuren, de diploma's, de toelagen, de wedden, de schoolbevolkingsnormen en de schoolvrede bleven nationaal (J. De Groof, *De grondwetsherziening van 1988 en het onderwijs. De schoolvrede en zijn toepassing*, Story-Scientia, Brussel, 1989, p. 10). Dit alles ontolkte bij sommigen de commentaar dat de uitzonderingen zo

Werden met de grondwetsherziening van 1980 de Gewesten opgericht en de cultuurgemeenschappen, die nu ook de persoonsgebonden aangelegenheden onder hun bevoegdheid kregen, uitgebreid tot de Gemeenschappen, voor het onderwijs zou de grondwetsherziening van 1988-1989 pas echt grote veranderingen brengen.

Inzake onderwijs werden quasi alle bevoegdheden naar de Gemeenschappen overgeheveld.¹¹ Enkel de vaststelling van het *begin en einde van de leerplicht*, het *pensioenstelsel* van het onderwijzend personeel en de *minimale voorwaarden voor het uitreiken van diploma's* blijven bevoegdheden van de federale wetgever.¹² Alle overige onderwijsmateries in Vlaanderen zijn sindsdien de bevoegdheid van het Vlaams Parlement, de Vlaamse regering en het Vlaams Ministerie (van Onderwijs en Vorming).¹³

Terzelfdertijd werden de centrale principes van en de garanties die gewaarborgd werden door de Schoolpactwet van 1959 opgenomen in artikel 24 van de nieuwe grondwet.¹⁴ Dit

---

talrijk waren dat kon worden gesteld dat “het onderwijs was gecommunautariseerd, met uitsluiting van het onderwijs” (J. Velaers, *Van Arbitragehof tot Grondwettelijke Hof*, Antwerpen, Maklu, 1990, p. 204).

¹⁰ J. De Groof, *De grondwetsherziening van 1988 en het onderwijs. De schoolvrede en zijn toepassing*, Story-Scientia, Brussel, 1989, p. 9.

¹¹ Art. 127 § 1, eerste lid G.W.; J. Verhoeven, *Onderwijsontwikkelingen*, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap – Departement Onderwijs, Brussel, 2001, p. 13; J. Vande Lanotte & G. Goedertier, *Inleiding tot het publiekrecht. Deel 2: overzicht publiekrecht*, Brugge, Die Keure, 2003, p. 933.

¹² “De eerste twee uitzonderingen zijn gemaakt om een minimum aan coherentie tussen de onderwijssystemen van de Gemeenschappen veilig te stellen. Wat betreft het pensioenstelsel is het zo dat de pensioenregeling nog steeds deel uitmaakt van het nationale sociale zekerheidssysteem waarvoor er nog een nationaal financieringssysteem in voege is, gebaseerd op solidariteit tussen Gemeenschappen en Gewesten.” (J. Verhoeven, *Onderwijsontwikkelingen*, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap – Departement Onderwijs, Brussel, 2001, p. 13; R. De Vries, *Vlaams Eurydice rapport 2008: Overzicht van het onderwijsbeleid en de onderwijsorganisatie in Vlaanderen*, Brussel, Ministerie van Onderwijs en Vorming, Departement Onderwijs en Vorming Afdeling Internationale Relaties Onderwijs, 2008, p. 57). De Koninklijke Militaire School valt niet onder de bevoegdheid van de gemeenschappen. Als *collorarium* van de bevoegdheid inzake landsverdediging behoort zij tot de bevoegdheid van de federale overheid (R. Verstegen, *De onderwijswetgeving in Vlaanderen, een overzicht*, in: X, *Actuele vraagstukken van onderwijsrecht. Cahiers voor onderwijsrecht en onderwijsbeleid*, Deurne, Kluwer, 1997, p. 6. Geciteerd in: J. Vande Lanotte & G. Goedertier, *Inleiding tot het publiekrecht. Deel 2: overzicht publiekrecht*, Brugge, Die Keure, 2003, pp. 935-936; R. De Vries, *Vlaams Eurydice rapport 2008: Overzicht van het onderwijsbeleid en de onderwijsorganisatie in Vlaanderen*, Brussel, Ministerie van Onderwijs en Vorming, Departement Onderwijs en Vorming Afdeling Internationale Relaties Onderwijs, 2008, p. 57).

¹³ J. Verhoeven, *Onderwijsontwikkelingen*, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap – Departement Onderwijs, Brussel, 2001, p. 14. In dit verband wordt doorgaans van *gedeelde exclusieve bevoegdheden* gesproken” (J. Vande Lanotte & G. Goedertier, *Inleiding tot het publiekrecht. Deel 2: overzicht publiekrecht*, Brugge, Die Keure, 2003, pp. 878 en 917 *e.v.*). Met betrekking tot de evolutie van het Ministerie: cfr. *infra*.

¹⁴ Art. 25 G.W.; Wet tot wijziging van sommige bepalingen van de onderwijswetgeving, B.S. 19 juni 1959; Cfr. E. Witte, J. De Groof & J. Tyssens (red.), *Het schoolpact van 1958. Ontstaan, grondlijnen en toepassing van een Belgisch compromis — Le pacte scolaire de 1958. Origines*,

is onder meer de reden waarom dit artikel vijf paragrafen telt waarbij de eerste zowel de actieve als de passieve vrijheid van onderwijs waarborgt, de derde het recht op onderwijs specificeert, de vierde paragraaf het gelijkheidsbeginsel expliciet herhaalt *specifiek voor het onderwijs*, en de laatste paragraaf het legaliteitsbeginsel in onderwijszaken grondwettelijk verankerd.¹⁵

Vormt binnen de Vlaamse Gemeenschap het Vlaams Parlement (voorheen de Vlaamse Raad) de wetgevende macht, de uitvoerende macht wordt gevormd door de Vlaamse Regering (voormalige Vlaamse Executieve): een collegiaal orgaan met aan het hoofd de Minister-president.¹⁶

Tot voor kort stond de voor onderwijs bevoegde minister aan het hoofd van het *departement* Onderwijs van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, dat verantwoordelijk was voor nagenoeg alle aspecten van het onderwijsbeleid, van kleuter- tot en met het universitair onderwijs. De secretaris-generaal was hoofd van het departement en verzorgde de samenwerking tussen de minister, het kabinet van de minister en het departement.¹⁷

Beter Bestuurlijk Beleid

Begin 2000 startte de Vlaamse Regering de *operatie Beter Bestuurlijk Beleid*.¹⁸ “De Vlaamse regering boog zich een eerste maal diepgaand over deze aangelegenheid tijdens een *bijzondere bijeenkomst* op 19 februari 2000 in Leuven, die exclusief aan dit onderwerp was

---

principes et application d'un compromis belge, VUBPRESS & Garant, Brussel – Leuven, 1999; J. De Groof, *De grondwetsherziening van 1988 en het onderwijs. De schoolvrede en zijn toepassing*, Story-Scientia, Brussel, 1989, p. 18 *e.v.*; J. De Groof, *De Schoolpactwetgeving – Coördinatie en annotatie*, Antwerpen, Kluwer, 1996; R. De Vries, *Vlaams Eurydice rapport 2008: Overzicht van het onderwijsbeleid en de onderwijsorganisatie in Vlaanderen*, Brussel, Ministerie van Onderwijs en Vorming, Departement Onderwijs en Vorming Afdeling Internationale Relaties Onderwijs, 2008, pp. 37 *e.v.* Het Schoolpact en de Schoolpactwet vormden het eindpunt van een periode van meer dan honderd jaar schoolstrijd en het begin van de zogenaamde schoolvrede. Naast de taalstrijd en de schoolstrijd was ook de typenstrijd van belang voor de evolutie van de structuur en de organisatie van het onderwijs in de Vlaamse Gemeenschap (cfr. *infra*).

¹⁵ Art. 24 G.W. Het gebruik der talen in het onderwijs werd in art. 129 § 1, 2° G.W. ingeschreven — de bevoegdheid van het Arbitragehof (thans Grondwettelijk Hof) te toetsen aan het artikel 24 van de Grondwet, op zijn beurt in art. 142, 2° G.W. De voor het onderwijs in de Duitstalige Gemeenschap relevante bepalingen zijn terug te vinden art. 130 § 1, 3° & 5° G.W.

¹⁶ J. Vande Lanotte & G. Goedertier, *Inleiding tot het publiekrecht. Deel 2: overzicht publiekrecht*, Brugge, Die Keure, 2003, pp. 991 *e.v.*

¹⁷ J. Verhoeven, *Onderwijsontwikkelingen*, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap – Departement Onderwijs, Brussel, 2001, pp. 14-15.

¹⁸ Ontwerp van kaderdecreet beter bestuurlijk beleid, *Parl.St.* Vl.Parl. 2002-03, 1612/1, p. 3; W. Van Eeckhoutte, *Sociaal Compendium Arbeidsrecht — Band 1*, Mechelen, Kluwer, 2007-2008, p. 116.

gewijd. In aansluiting daarop werd op 27 maart 2000 een addendum aan de beleidsnota Ambtenarenzaken 1999-2004 ingediend bij het Vlaams Parlement”.¹⁹

Aan het eind van de jaren negentig van vorige eeuw werd was duidelijk geworden dat werking, structuur en organisatie van de *Vlaamse overheid* op verscheidene punten voor verbetering vatbaar waren. Onder meer de explosie van het ambtenarenbestand (van 4.800 vòòr 1988 tot meer dan 12.000 erna), de manier waarop deze werden aangeworven, de wildgroei van VOI's en de organisatorische kloof tussen deze instellingen en het ministerie zelf, gaven aanleiding tot het *kerntakendebaat*.²⁰ De resultaten van dit debat, onder meer bevat in een viertal resoluties in het Vlaamse Parlement werden in 1999 opgenomen in het regeer-akkoord en dit vormde, samen met de opmerkingen van de OESO en onder invloed van de New Public Management-beweging en de ideeën rond *government governance* de basis voor de Verklaring van Leuven van 19 februari 2000 het eigenlijke het startschot van de hervormingen die nu gekend zijn als *Beter Bestuurlijk Beleid*.²¹ Door het *Kaderdecreet bestuurlijk beleid* onderging het voormalige Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap een grote herstructurering.²² De Vlaamse administratie, die bestond uit één Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap met verschillende departementen, werd omgevormd tot *dertien* verschillende ministeries: één per *homogeen* beleidsdomein.²³ De Vlaamse Regering stelt de homogene beleidsdomeinen vast.²⁴

---

¹⁹ ‘Een nieuw bestuurlijk beleid — principebeslissingen omtrent de Vlaamse overheid’ (Ontwerp van kaderdecreet beter bestuurlijk beleid, *Parl.St.* VI.Parl. 2002-03, 1612/1, p. 3).

²⁰ “Als gevolg van de 5 staatshervormingen met telkens nieuwe Vlaamse bevoegdheden was de Vlaamse administratie uitgegroeid tot één ministerie van de Vlaamse Gemeenschap met 7 departementen, met daarnaast 58 Vlaamse openbare instellingen (VOI), 7 Vlaamse wetenschappelijke instellingen (VWI), 23 diensten met afzonderlijk beheer (DAB) en tientallen andere rechtspersonen met elk hun eigen statuten, structuren en taakverdelingen” (R. De Vries, *Vlaams Eurydice rapport 2008: Overzicht van het onderwijsbeleid en de onderwijsorganisatie in Vlaanderen*, Brussel, Ministerie van Onderwijs en Vorming, Departement Onderwijs en Vorming Afdeling Internationale Relaties Onderwijs, 2008, p. 24; Ontwerp van kaderdecreet beter bestuurlijk beleid, *Parl.St.* VI.Parl. 2002-03, 1612/1, p. 3).

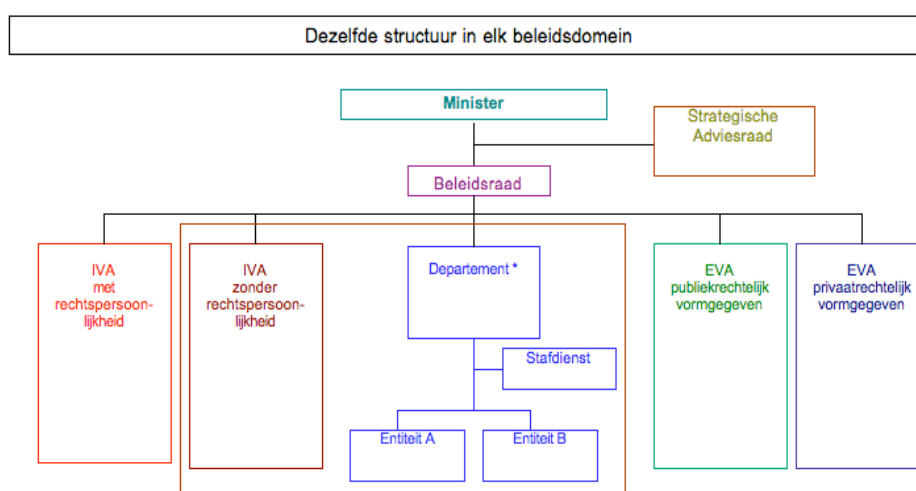
²¹ H. Matthys, M.Th. Jans & H. De Koker, *Bestuurswetenschappen*, Intersentia, Antwerpen, 2005, pp. 231-232; L. De Dycker, H. Desmedt, N. Hulsen & K. Vanden Auweele, BBB in stellingen, *Goedendag*, 2003, nr. 9, pp. 20-21; Ontwerp van kaderdecreet bestuurlijk beleid, *Parl.St.* VI.Parl. 2002-03, 1612/4, p. 61; I. Willems, R. Janvier & E. Hendrickx, *Copernicus tussen de regels door: de cultuur en de verwachtingen van het federale overheidsperoneel*, Gent, Academia Press, 2003, p. 5; H. Bocken, *De nieuwe wet op de aansprakelijkheid van en voor ambtenaren*, Mechelen, Kluwer, 2004, p. 34; J. Spanhove & K. Verhoest, *Deugdelijk bestuur in de Vlaamse overheid anno 2008. Een kwalitatieve analyse van nieuwe Government Governance mechanismen in BBB*, Leuven, Steunpunt beleidsrelevant onderzoek – bestuurlijke organisatie Vlaanderen, 2008, pp. 35-43; W. Van Eeckhoutte, *Sociaal Compendium Arbeidsrecht — Band 1*, Mechelen, Kluwer, 2007-2008, p. 116; www2.vlaanderen.be/bbb/.

²² Decr. 18 juli 2003 Kaderdecreet bestuurlijk beleid, *B.S.* 22 augustus 2003.

²³ Art. 2, eerste lid *iuncto* art. 3, eerste lid Decr. 18 juli 2003 Kaderdecreet bestuurlijk beleid, *B.S.* 22 augustus 2003; W. Van Eeckhoutte, *Sociaal Compendium Arbeidsrecht — Band 1*, Mechelen, Kluwer, 2007-2008, p. 116; H. Matthys, M.Th. Jans & H. De Koker, *Bestuurswetenschappen*, Intersentia, Antwerpen, 2005, pp. 231-232; H. Bocken, *De nieuwe wet op de aansprakelijkheid van en voor ambtenaren*, Mechelen, Kluwer, 2004, p. 34. “Een

Een Vlaams ministerie bestaat uit een departement en de intern verzelfstandigde agentschappen *zonder rechtspersoonlijkheid* (IVA). Per homogeen beleidsdomein kunnen intern verzelfstandigde agentschappen *met rechtspersoonlijkheid* (IVA-rp) en *extern* verzelfstandigde agentschappen (EVA) worden opgericht.

De Vlaamse regering richt per homogeen beleidsdomein een beleidsraad op en bepaalt de samenstelling ervan. De beleidsraad is het forum waarop het *politieke* en het *administratieve* niveau overleg plegen en dat de regering ondersteunt bij de *aansturing* van het beleidsdomein.²⁵

De *beleidsondersteunende* taken worden toevertrouwd aan de departementen.²⁶ Taken van *beleidsuitvoering* worden in beginsel toevertrouwd aan IVA of EVA.²⁷

homogeen beleidsdomein is een verzameling of cluster van beleidsvelden die zowel vanuit het oogpunt van de politiek als vanuit het oogpunt van de burger een herkenbaar ensamenhangend geheel vormen” (Ontwerp van kaderdecreet beter bestuurlijk beleid, *Parl.St.* VI.Parl. 2002-03, 1612/1, p. 21)

²⁴ Art. 2, tweede lid Decr. 18 juli 2003 Kaderdecreet bestuurlijk beleid, *B.S.* 22 augustus 2003.

²⁵ Art. 3 Decr. 18 juli 2003 Kaderdecreet bestuurlijk beleid, *B.S.* 22 augustus 2003; www2.vlaanderen.be/bbb/nieuwe_structuur/organogrammen/organogrammen.pdf

²⁶ Art. 4. § 1. Decr. 18 juli 2003 Kaderdecreet bestuurlijk beleid, *B.S.* 22 augustus 2003.

²⁷ Om taken van beleidsuitvoering toe te vertrouwen aan een verzelfstandigd agentschap moeten volgende voorwaarden cumulatief vervuld zijn: er zijn voor het agentschap voldoende uitvoeringstaken, de door het verzelfstandigde agentschap te leveren producten of diensten zijn meetbaar en er is een reële mogelijkheid tot aansturing van het agentschap op grond van doelmatigheid, prestaties en kwaliteit. Tenslotte moet er ook sprake zijn van een “reëel invulbare informatierelatie”. Die taken van beleidsuitvoering waarvoor aan deze voorwaarden niet is voldaan, worden alsnog door de departementen

De intern verzelfstandigde agentschappen zonder rechtspersoonlijkheid zijn diensten van de Vlaamse Gemeenschap die door de Vlaamse regering bij worden opgericht.²⁸ Beslist de regering tot de oprichting van een IVA, dan deelt ze het oprichtingsbesluit mee aan het Vlaams Parlement en zendt een afschrift aan het Rekenhof. De IVA beschikken minstens over operationele autonomie inzake het vaststellen en wijzigen van de organisatiestructuur van het agentschap, de organisatie van de operationele processen met het oog op de realisatie van de afgesproken doelstellingen, de uitvoering van het personeelsbeleid, de interne controle en het aanwenden van de ter beschikking gestelde middelen voor de werking van het agentschap, de uitvoering van de doelstellingen en taken van het agentschap en het sluiten van contracten ter verwezenlijking van de opdrachten van het agentschap.²⁹

Het oprichtingsbesluit omvat een opsomming van de doelstellingen en taken die aan het intern verzelfstandigde agentschap worden toevertrouwd.³⁰ De operationele autonomie en de wijze waarop de Vlaamse regering in dit kader ten aanzien van het hoofd van het agentschap van haar hiërarchisch gezag kan gebruikmaken, worden eveneens vastgesteld door de regering bepaald.³¹

Het hoofd van een IVA wordt door de regering belast met de algemene leiding, de werking en de vertegenwoordiging van het agentschap en kan worden bijgestaan door een adjunct.³² “De Vlaamse regering kan specifieke delegaties aan het hoofd van het intern verzelfstandigde agentschap verlenen”.³³

Voor de intern verzelfstandigde agentschappen met rechtspersoonlijkheid gelden grotendeels dezelfde bepalingen als voor de IVA zonder rechtspersoonlijkheid met als grote verschilpunten dat zij dus aparte rechtspersonen zijn en *niet* worden opgericht bij *besluit* maar bij *decreet*.³⁴ Het oprichtingsdecreet omvat een opsomming van de doelstellingen en taken die aan het IVA-rp worden toevertrouwd.³⁵ Een IVA-rp wordt slechts opgericht na een grondige afweging van de voor- en nadelen van het verlenen van rechtspersoonlijkheid. Er moet duidelijk blijken dat de oprichting van een IVA zonder rechtspersoonlijkheid niet dezelfde voordelen kan bieden.³⁶

---

uitgevoerd. (art. 4. § 2. Decr. 18 juli 2003 Kaderdecreet bestuurlijk beleid, B.S. 22 augustus 2003).

²⁸ Art. 6 § 1 Decr. 18 juli 2003 Kaderdecreet bestuurlijk beleid, B.S. 22 augustus 2003.

²⁹ Art. 6 § 1 *inuncto* art. 7 Decr. 18 juli 2003 Kaderdecreet bestuurlijk beleid, B.S. 22 augustus 2003.

³⁰ Art. 6 § 2 Decr. 18 juli 2003 Kaderdecreet bestuurlijk beleid, B.S. 22 augustus 2003.

³¹ Art. 7, eerste lid Decr. 18 juli 2003 Kaderdecreet bestuurlijk beleid, B.S. 22 augustus 2003.

³² Art. 6 § 3 Decr. 18 juli 2003 Kaderdecreet bestuurlijk beleid, B.S. 22 augustus 2003.

³³ Art. 7, laatste lid Decr. 18 juli 2003 Kaderdecreet bestuurlijk beleid, B.S. 22 augustus 2003.

³⁴ Art. 10 §§ 1 & 4 Decr. 18 juli 2003 Kaderdecreet bestuurlijk beleid, B.S. 22 augustus 2003.

³⁵ Art. 10 § 2, laatste lid Decr. 18 juli 2003 Kaderdecreet bestuurlijk beleid, B.S. 22 augustus 2003.

³⁶ Art. 10 § 3 Decr. 18 juli 2003 Kaderdecreet bestuurlijk beleid, B.S. 22 augustus 2003.

Tussen de Vlaamse regering en het hoofd van een IVA (met of zonder rechtspersoonlijkheid) wordt een *beheersovereenkomst* gesloten.³⁷ De beheersovereenkomst en de uitvoering ervan wordt jaarlijks door de Vlaamse regering geëvalueerd.³⁸ De IVA staan onder het gezag van de regering. “De uitoefening van dit hiërarchisch gezag wordt echter gemoduleerd, zodat de IVA over een afdoende autonomie kan beschikken. Aan een IVA wordt operationele autonomie toegekend. Hierdoor onderscheiden de IVA zich van de departementen, die volledig functioneren onder het rechtstreekse hiërarchische gezag van de Vlaamse regering”.³⁹

Zijn een verregaande autonomie en onafhankelijkheid of de mogelijkheid van een structurele medezeggenschap of een financiële participatie van een andere overheid (of andere personen) wenselijk bij de uitvoering, dan kan de Vlaamse regering besluiten tot het oprichten van een extern verzelfstandigd agentschap (EVA).⁴⁰

Tot de EVA's wordt elke rechtspersoon gerekend die door de Vlaamse Gemeenschap of het Vlaamse Gewest wordt opgericht voor het vervullen van taken van beleidsuitvoering (alsook diegene waarin die overheden met dat doel participeren) en onder een *determinerende invloed* staat van de Vlaamse Gemeenschap of het Vlaamse Gewest.⁴¹

---

³⁷ Art. 8, eerste lid Decr. 18 juli 2003 Kaderdecreet bestuurlijk beleid, *B.S.* 22 augustus 2003. Deze overeenkomst heeft geen privaatrechtelijk karakter: art. 1184 B.W. is er niet op van toepassing (*ibid.*). De beheersovereenkomst regelt onder meer ‘de concretisering van de kwalitatieve en kwantitatieve wijze waarop het agentschap zijn taken moet vervullen (met strategische en operationele doelstellingen, beschreven aan de hand van meetbare criteria), de toekenning van middelen voor de eigen werking en de toekenning van middelen voor de uitvoering van de doelstellingen en taken waarvoor het agentschap werd opgericht, de voorwaarden waaronder eigen inkomsten of andere financieringen mogen worden verworven of ter beschikking mogen worden gesteld, de informatieverstrekking door het agentschap aan de Vlaamse regering (er wordt minstens voorzien in een jaarlijks ondernemingsplan en een operationeel plan op middellange en lange termijn; de rapportering door het agentschap aan de Vlaamse regering op basis van beleids- en beheersrelevante indicatoren en kengetallen), de structuur van de tarieven die betrekking hebben op de door het agentschap aan de burgers te leveren diensten, de gedragsregels die betrekking hebben op de door het agentschap aan de burgers, de bepalingen inzake de toewijzing door de Vlaamse regering aan het agentschap van bijzondere opdrachten die aansluiten bij de doelstellingen van het agentschap, de maatregelen bij niet-naleving door een partij van haar verbintenissen uit hoofde van de beheersovereenkomst (en de bepalingen inzake beslechting van geschillen die rijzen bij de uitvoering van de beheersovereenkomst), de omstandigheden waarin en de wijze waarop de beheersovereenkomst kan worden verlengd, gewijzigd, geschorst en ontbonden (alsook de wijze waarop zulks wordt bekendgemaakt)’ (art. 9 § 1 Decr. 18 juli 2003 Kaderdecreet bestuurlijk beleid, *B.S.* 22 augustus 2003).

³⁸ Art. 9 § 3 Decr. 18 juli 2003 Kaderdecreet bestuurlijk beleid, *B.S.* 22 augustus 2003.

³⁹ Ontwerp van kaderdecreet beter bestuurlijk beleid, *Parl.St.* VI.Parl. 2002-03, 1612/1, pp. 30-31

⁴⁰ Doch enkel na een grondige afweging van de voor- en nadelen ervan én als hieruit duidelijk blijkt dat een interne verzelfstandiging niet dezelfde voordelen kan opleveren (art. 11 § 3 Decr. 18 juli 2003 Kaderdecreet bestuurlijk beleid, *B.S.* 22 augustus 2003).

⁴¹ Art. 11 § 2, 1° & 2° Decr. 18 juli 2003 Kaderdecreet bestuurlijk beleid, *B.S.* 22 augustus 2003. Een *determinerende invloed* blijkt onder meer in de gevallen waar *ofwel* de werkzaamheden van die rechtspersoon in hoofdzaak gefinancierd of gedekt worden door

De inrichtende macht van het Gemeenschapsonderwijs en de onderwijsinstellingen die gefinancierd of gesubsidieerd worden door de Vlaamse Gemeenschap, de sociale huisvestingsmaatschappijen en de IVA-IP's kunnen *in geen enkel geval* als EVA's gekwalificeerd worden.⁴²

EVA's hebben een privaatrechtelijk of een publiekrechtelijk karakter.⁴³ De EVA's naar publiekrecht worden, net als de IVA-IP's, opgericht bij *decreet*.⁴⁴

Tussen de Vlaamse regering, die optreedt voor de Vlaamse Gemeenschap of het Vlaamse Gewest, enerzijds en een publiekrechtelijk vormgegeven EVA (vertegenwoordigd door de raad van bestuur)⁴⁵ anderzijds wordt een *beheersovereenkomst* gesloten.⁴⁶ Ook in dit geval worden de beheersovereenkomst en de uitvoering ervan jaarlijks door de Vlaamse regering geëvalueerd.⁴⁷ Met een privaatrechtelijk vormgegeven EVA' wordt een *samenwerkingsovereenkomst* gesloten,⁴⁸ Die overeenkomsten op haar beurt eveneens een privaatrechtelijk karakter heeft.⁴⁹

Bijna een jaar na de Verklaring van Leuven uit 2000, besliste de regering om in het kader van de operatie beter bestuur, naast de herstructurering van de Vlaamse administratie en de Vlaamse openbare instellingen, ook een herstructurering van het bestaande advies- en overlegstelsel door te voeren.⁵⁰ Het grote aantal adviesraden, het gebrek aan coherentie in de regelgeving en het bestaan van vele, soms zeer omvangrijke adviesraden in onderling

---

de Vlaamse Gemeenschap of het Vlaamse Gewest *ofwel* het beheer ervan onderworpen is aan het toezicht van de Vlaamse Gemeenschap of het Vlaamse Gewest *ofwel* de leden van de bestuursorganen voor meer dan de helft door de Vlaamse Gemeenschap of het Vlaamse Gewest zijn aangewezen (*ibid.*).

⁴² Art. 11 § 2, 3° Decr. 18 juli 2003 Kaderdecreet bestuurlijk beleid, *B.S.* 22 augustus 2003.

⁴³ Art. 13 *inuncto* art. 29 Decr. 18 juli 2003 Kaderdecreet bestuurlijk beleid, *B.S.* 22 augustus 2003.

⁴⁴ Art. 13 Decr. 18 juli 2003 Kaderdecreet bestuurlijk beleid, *B.S.* 22 augustus 2003.

⁴⁵ Art. 17 Decr. 18 juli 2003 Kaderdecreet bestuurlijk beleid, *B.S.* 22 augustus 2003.

⁴⁶ Art. 14 § 1, eerste lid Decr. 18 juli 2003 Kaderdecreet bestuurlijk beleid, *B.S.* 22 augustus 2003. Ook deze overeenkomst heeft geen privaatrechtelijk karakter: art. 1184 B.W. is er niet op van toepassing (*ibid.*). In deze beheersovereenkomst worden dezelfde aangelegenheden geregeld als voor de IVA's (cfr. *supra* alsook art. 15 *inuncto* art. 9 Decr. 18 juli 2003 Kaderdecreet bestuurlijk beleid, *B.S.* 22 augustus 2003). Bij de totstandkoming van de beheersovereenkomst heeft het Vlaams Parlement, zowel in het geval van de IVA's als van de EVA's, een toetsingsbevoegdheid (art. 8, laatste lid *inuncto* art. 14 § 2 Decr. 18 juli 2003 Kaderdecreet bestuurlijk beleid, *B.S.* 22 augustus 2003).

⁴⁷ Art. 9 § 3 Decr. 18 juli 2003 Kaderdecreet bestuurlijk beleid, *B.S.* 22 augustus 2003.

⁴⁸ Art. 31 Decr. 18 juli 2003 Kaderdecreet bestuurlijk beleid, *B.S.* 22 augustus 2003. De art. 1134 en 1184 B.W. zijn hierop dan ook onverkort van toepassing. Het Vlaams Parlement beschikt hier dan ook niet over een toetsingbevoegdheid zoals omschreven voor de beheersovereenkomsten (cfr. *supra*). Wel wordt de samenwerkingsovereenkomst, evenals elke verlenging, wijziging, schorsing of ontbinding ervan, door de Vlaamse regering (binnen dertig kalenderdagen) meegedeeld aan het Vlaams Parlement (art. 31, laatste lid Decr. 18 juli 2003 Kaderdecreet bestuurlijk beleid, *B.S.* 22 augustus 2003).

⁴⁹ Art. 9 § 3 Decr. 18 juli 2003 Kaderdecreet bestuurlijk beleid, *B.S.* 22 augustus 2003.

⁵⁰ Ontwerp van decreet tot regeling van strategische adviesraden, *Parl.St.* VI. Parl. 2002-03, 1607/1, p. 3.

soms sterk verschillende opdrachten en samenstellingen, deed bij de regering het verlangen ontstaan dit disparate geheel beter te laten aansluiten bij de homogene beleidsdomeinen.⁵¹ “Als streefdoel wordt uitgegaan van één strategische adviesraad per homogeen beleidsdomein, omdat dit toegevoegde waarde kan genereren. Deze ene adviesraad kan dan immers de belangen van deelsectoren binnen een beleidsdomein overstijgen, een gestelde problematiek op het macroniveau bekijken en vanuit zijn integrerend vermogen de verschillende invalshoeken bundelen tot één alomvattend beleidsadvies. Advisering vereist immers een brede benadering, weliswaar vanuit verschillende invalshoeken, maar met voldoende raakvlakken tussen de verschillende deelaspecten van het beleidsterrein”.⁵²

Een stafdienst ondersteunt het hoofd van het departement of agentschap in zijn of haar opdracht. De Managementondersteunende Diensten (MOD) zorgen ervoor dat de agentschappen en departementen vlot kunnen werken. Zij bieden ondersteuning op gebied van financiën, begroting, ICT, juridische zaken, personeelsbeheer enzovoort”.⁵³

Sinds enkele jaren is de minister van Werk, Onderwijs & Vorming het hoofd van zowel het ministerie van Onderwijs en Vorming als van het ministerie van Werk en Sociale Economie.

Deze minister wordt bijgestaan door zijn kabinet. “Dat is een groep van persoonlijke medewerkers, adviseurs, die verbonden is aan de persoon van de minister en dus wisselt naargelang van de minister. Het kabinet is voor de besluitvormingsprocessen van centraal belang. Het bereidt beslissingen voor, het verzamelt informatie, legt contacten, voert onderhandelingen en geeft adviezen”.⁵⁴ Het Kabinet Werk, Onderwijs en Vorming bestaat uit een Cel Werk en een Cel Onderwijs en Vorming. Aan het hoofd van elke cel staat een kabinetschef.⁵⁵

Het Departement Onderwijs vòòr het Kaderdecreet bestuurlijk beleid

Ongeveer drie jaar na de ‘tweede staatshervorming’ begint de Vlaamse overheidsadministratie vorm te krijgen. Er komt een plan voor één enkel ministerie met

---

⁵¹ Ontwerp van decreet tot regeling van strategische adviesraden, *Parl.St.* VI. Parl. 2002-03, 1607/1, p. 4. Hiertoe zou ook een onderscheid gemaakt worden tussen enerzijds strategische adviesraden en anderzijds andere (technische) raden, commissies of comités (*ibid.*). In 1999 blijken in Vlaanderen 126 externe adviesorganen actief (H. Bocken, *De nieuwe wet op de aansprakelijkheid van en voor ambtenaren*, Mechelen, Kluwer, 2004, p. 40); volgens deze auteur is de situatie thans “niet merkkelijk verschillend (*ibid.*).

⁵² Ontwerp van decreet tot regeling van strategische adviesraden, *Parl.St.* VI. Parl. 2002-03, 1607/1, p. 4; H. Bocken, *De nieuwe wet op de aansprakelijkheid van en voor ambtenaren*, Mechelen, Kluwer, 2004, p. 41.

⁵³ Ministerie van Onderwijs en Vorming, *Opleiding Schoolsecretariaten: Wegwijs*, Ministerie van Onderwijs en Vorming, Brussel, 2007, pp. 16-17

⁵⁴ J. Tielemans, *Onderwijs in Vlaanderen*, Garant, Antwerpen – Apeldoorn, 2003, p. 43

⁵⁵ http://www.vlaanderen.be/servlet/Satellite?c=Article_C&cid=1100806249048&lang=NL&lyt=1141721285950&p=1100806249017&pagename=minister_frank_vandenbroucke%2FArticle_C%2FArticlePageMIN

drie *horizontale* en negen *verticale* departementen.⁵⁶ Na de ‘derde staats hervorming’ wordt het ministerie hervormd en uiteindelijk zou de zogenaamde matrixstructuur vijf verticale en twee horizontale departementen tellen.⁵⁷

Een departement bestond uit verschillende administraties en werd geleid door de secretaris-generaal. Hij was hoofd van het departement en verzorgde tevens de samenwerking tussen het departement, de minister en het kabinet van de minister.⁵⁸ Aan het hoofd van elke administratie stond een directeur-generaal. Deze werd bijgestaan door de hoofden van de afdelingen die onder zijn of haar administratie vielen.⁵⁹

De door de minister en zijn kabinet uitgetekende beleidslijnen werden voorheen in praktijk gebracht door de administratieve diensten van het departement.⁶⁰ Voor het *Kaderdecreet bestuurlijk beleid* was het departement Onderwijs georganiseerd in vijf administraties.⁶¹ Onder deze verschillende administraties ressorteerden ook hier verschillende afdelingen. Die speelden de beleidsopties door naar de respectieve doelgroepen. De communicatie verliep via circulaire gericht aan inrichtende machten en inrichtingshoofden, waarin decreten en reglementen werden meegedeeld en uitgelegd.⁶²

Volgende administraties maakten voorheen deel uit van het departement onderwijs en vorming van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap: *de administratie Basisonderwijs* (waarbinnen de afdelingen ‘Basis Scholen’, ‘Basis Personeel’ en een aparte afdeling voor elke provincie),

2. *de administratie Secundair Onderwijs* (waarbinnen de afdelingen ‘Secundair Scholen’, ‘Secundair Personeel’ en een aparte afdeling voor elke provincie), *de administratie Hoger Onderwijs* (waarbinnen de afdelingen ‘Universitair Onderwijs en Wetenschappelijk Onderzoek’ en ‘Hogescholen’), de administratie Permanente Vorming (met de afdelingen ‘Deeltijds Kunst-onderwijs’ en ‘Volwassenenonderwijs’) en tenslotte *de administratie Ondersteuning* (met de afdelingen ‘Coördinatie Onderwijspersoneel’, ‘CLB, Navorming en Leerlingenvervoer’, ‘Studietoelagen’ en ‘Informatie en Documentatie’ en de afdelingen ‘Personeel, Logistiek en Boekhouding’ en ‘Informatica’).

Daarnaast kende het departement ook een aantal afzonderlijke afdelingen die niet binnen één van de administraties ressorteerden namelijk *de afdeling Begroting en Gegevensbeheer* en *de afdeling Beleidsgerichte Coördinatie*.

---

⁵⁶ L. De Dycker, H. Desmedt, N. Hulsen & K. Vanden Auweele, BBB in stellingen, *Goedendag*, 2003, nr. 9, p. 20.

⁵⁷ De verticale departementen (‘Onderwijs’, ‘Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur’, ‘Economie, Werkgelegenheid en Binnenlandse Aangelegenheden’, ‘Leefmilieu en Infrastructuur’ en ‘Wetenschap, Innovatie en Media’) werkten ‘rechtstreeks voor de burger’, de horizontale departementen (‘Coördinatie’ en ‘Algemene Zaken en Financiën’) stonden in voor interne coördinatie en ondersteuning (H. Matthys, M.Th. Jans & H. De Koker, *Bestuurswetenschappen*, Intersentia, Antwerpen, 2005, pp. 231-232.

⁵⁸ J. Verhoeven, *Onderwijsontwikkelingen*, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap – Departement Onderwijs, Brussel, 2001, pp. 14-15.

⁵⁹ J. Tielemans, *Onderwijs in Vlaanderen*, Garant, Antwerpen – Apeldoorn, 2003, pp. 44-45.

⁶⁰ J. Tielemans, *Onderwijs in Vlaanderen*, Garant, Antwerpen – Apeldoorn, 2003, p. 45.

⁶¹ J. Verhoeven, *Onderwijsontwikkelingen*, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap – Departement Onderwijs, Brussel, 2001, p. 18.

⁶² J. Tielemans, *Onderwijs in Vlaanderen*, Garant, Antwerpen – Apeldoorn, 2003, p. 45.

Tenslotte waren er ook nog de Onderwijsinspectie (die ook toen *geen* deel uitmaakte van het departement maar rechtstreeks onder de regering ressorteerde) en de ‘Dienst voor Onderwijsontwikkeling’.⁶³

In de oude structuur⁶⁴ stond het departement dus in voor zowel *beleidsvoorbereiding* als *beleidsuitvoering*. In de nieuwe structuur staat de administratie *in beginsel* in voor de beleidsvoorbereiding. De *uitvoering* is nu de taak van de verzelfstandigde agentschappen geworden.⁶⁵

Het beleidsdomein van Onderwijs en Vorming

Het beleidsdomein Onderwijs & Vorming

Op 1 april 2006 werd gestart met de ‘operationalisering’ van het beleidsdomein Onderwijs en Vorming.⁶⁶

Hiertoe traden op die dag in werking: het besluit van de Vlaamse Regering van 14 mei 2004 tot oprichting van het *Agentschap voor Onderwijscommunicatie*, het besluit van de Vlaamse Regering van 2 september 2005 tot oprichting van het *Onderwijsdienstencentrum Leerplichtonderwijs*, het besluit van de Vlaamse Regering van 2 september 2005 tot oprichting van het *Onderwijsdienstencentrum Hoger Onderwijs en volwassenenonderwijs* en het decreet van 7 mei 2004 tot oprichting van het intern verzelfstandigd agentschap met rechtspersoonlijkheid *Agentschap voor Infrastructuur in het Onderwijs*.⁶⁷ Sindsdien kent het beleidsdomein Onderwijs en Vorming onderstaande structuur.⁶⁸

---

⁶³ Art. 4 § 1, vierde lid Decr. 17 juli 1991 betreffende inspectie, Dienst voor Onderwijsontwikkeling en pedagogische begeleidingsdiensten, 31 augustus 1991 *inuncto* art. 3 § 1 B.VL.Reg. 2 februari 1999 betreffende de wijze waarop sommige bevoegdheden van de onderwijsinspectie van de Vlaamse Gemeenschap worden uitgevoerd, *B.S.* 1 april 1999 *inuncto* art. 1 § 1, 3° B.VL.Reg. 28 april 1998 tot regeling van de administratieve en geldelijke toestand van bepaalde vastbenoemde personeelsleden van het onderwijs, de psycho-medisch-sociale centra, de pedagogische begeleidingsdiensten, de inspectie en de dienst voor onderwijsontwikkeling, tijdelijk aangesteld of tijdelijk belast met een opdracht waarvoor ze niet vast benoemd zijn, *B.S.* 28 mei 1998; J. Tielemans, *Onderwijs in Vlaanderen*, Garant, Antwerpen – Apeldoorn, 2003, pp. 43-48.

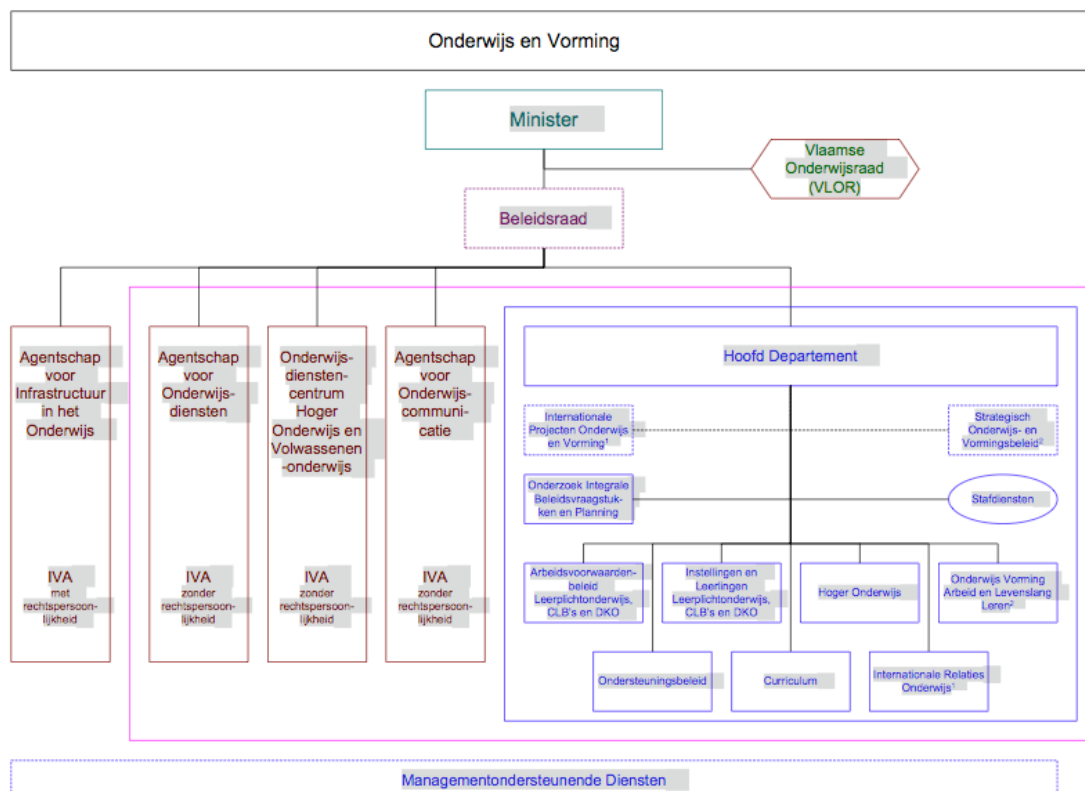
⁶⁴ J. Tielemans, *Onderwijs in Vlaanderen*, Garant, Antwerpen – Apeldoorn, 2003, p. 44.

⁶⁵ Vòòr de overheveling van onderwijs naar de Gemeenschappen stond de administratie van het Belgisch Ministerie van Onderwijs voornamelijk in voor de *beleidsuitvoering*, het kabinet van de (nationale) minister(s) voor de *beleidsvoorbereiding*.

⁶⁶ Art. 1 B.VL.Reg. 31 maart 2006 tot operationalisering van het beleidsdomein Onderwijs en Vorming, *B.S.* 30 juni 2006.

⁶⁷ Art. 1 B.VL.Reg. 31 maart 2006 tot operationalisering van het beleidsdomein Onderwijs en Vorming, *B.S.* 30 juni 2006.

⁶⁸ Artt. 8 & 22 B.VL.Reg. 3 juni 2005 met betrekking tot de organisatie van de Vlaamse administratie, *B.S.* 22 september 2005; B.VL.Reg. 31 maart 2006 tot operationalisering van het beleidsdomein Onderwijs en Vorming, *B.S.* 30 juni 2006. Organogram: www2.vlaanderen.be/bbb/nieuwe_structuur/organogrammen/organogrammen.pdf.

Het departement vormt samen met de intern verzelfstandigde agentschappen zonder rechtspersoonlijkheid het Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming.

¹ Dit is een project van N-niveau. Het is de bedoeling dat het N-project "Internationale Projecten Onderwijs en Vorming" resulteert in de oprichting van een N-1 entiteit "Internationale Relaties Onderwijs".

² Dit is een project van N-niveau. Het is de bedoeling dat het N-project "Strategisch Onderwijs- en Vormingsbeleid" resulteert in de oprichting van een N-1 entiteit "Onderwijs Vorming Arbeid en Levenslang Leren".

³ Voor de agentschappen aangemerkt met een asterisk dient het oprichtingsbesluit of het oprichtingsdecreet nog definitief te worden goedgekeurd, of dient de bestaande oprichtingstekst nog te worden aangepast.

Daarnaast fungeert de onderwijsinspectie nog steeds als kwaliteitsbewaker van het Vlaamse onderwijs⁶⁹ en de (vernieuwde) VLOR als strategische adviesraad.⁷⁰

Het departement en de agentschappen functioneren autonoom, doch onder het gezag van de regering.⁷¹ Ze worden elk geleid door een leidend ambtenaar. De secretaris-generaal uit de oude structuur werd met andere woorden door *vijf hoofden*, die binnen het beleidsdomein hiërarchisch op dezelfde hoogte staan, vervangen.

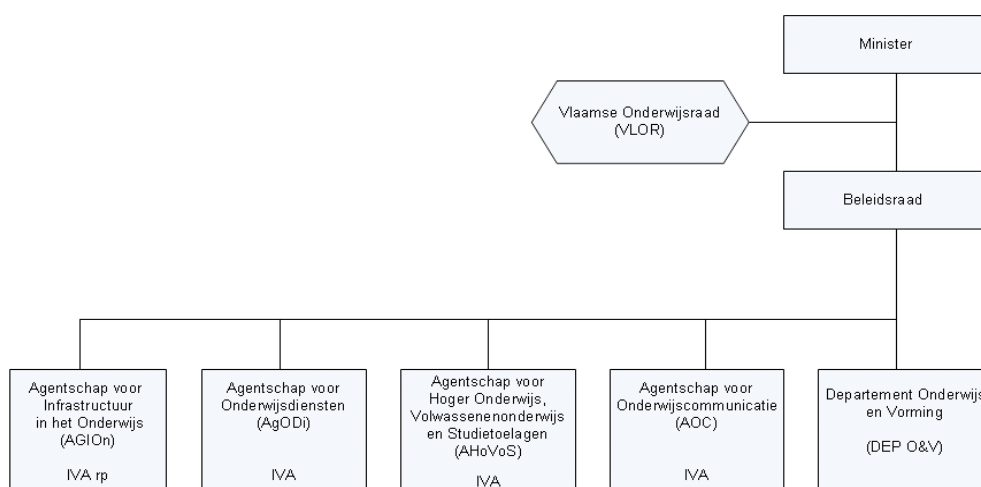
⁶⁹ De organisatie van de inspectie ondergaat momenteel een grote herstructurering. Van belang voor de structuur van het beleidsdomein is het op 1 mei 2009 opgerichte Agentschap voor Kwaliteitszorg in Onderwijs en Vorming (AKOV), waarbinnen de inspectie een plaats krijgt; cfr. Ontwerp van decreet betreffende de kwaliteit van onderwijs, *Parl.St.* VI. Parl. 2008-2009, 2160/1, pp. 7, 26 & 70 *e.v.*; B.VI.Reg. 24 april 2009 tot oprichting van het intern verzelfstandigd agentschap "Agentschap voor Kwaliteitszorg in Onderwijs en Vorming" (http://www2.vlaanderen.be/personeel/statuten/vademecum_dvo/akov/akov.htm#Oprichting).

⁷⁰ Artt. 67 *e.v.* Decr. 2 april 2004 betreffende de participatie op school en de Vlaamse Onderwijsraad, *B.S.* 6 augustus 2004; B.VI.Reg. betreffende de samenstelling van de Vlaamse Onderwijsraad, *B.S.* 25 november 2005.

⁷¹ Artt. 8 & 22 B.VI.Reg. 3 juni 2005 met betrekking tot de organisatie van de Vlaamse administratie, *B.S.* 22 september 2005; B.VI.Reg. 31 maart 2006 tot operationalisering van het beleidsdomein Onderwijs en Vorming, *B.S.* 30 juni 2006; F. Vandenbroucke, Nota aan de leden van de Vlaamse regering, *Parl.St.* VI.Parl. 2005-06, VR/2006/3103/DOC.O321.

Het Ministerie Onderwijs & Vorming

a. het ministerie: het departement en de IVA

Het Ministerie van Onderwijs en Vorming bestaat sinds de opstart van het beleidsdomein Onderwijs en Vorming uit het departement enerzijds en de vier IVA zonder rechtspersoonlijkheid anderzijds.⁷²

b. het departement

Ook voor het departement zelf betekende de hervorming *Beter Bestuurlijk Beleid* een complete remake. De structuur van het departement is volledig veranderd en kwam meer in lijn te liggen met de ondertussen meer beleidsvoorbereidende taak van het departement.

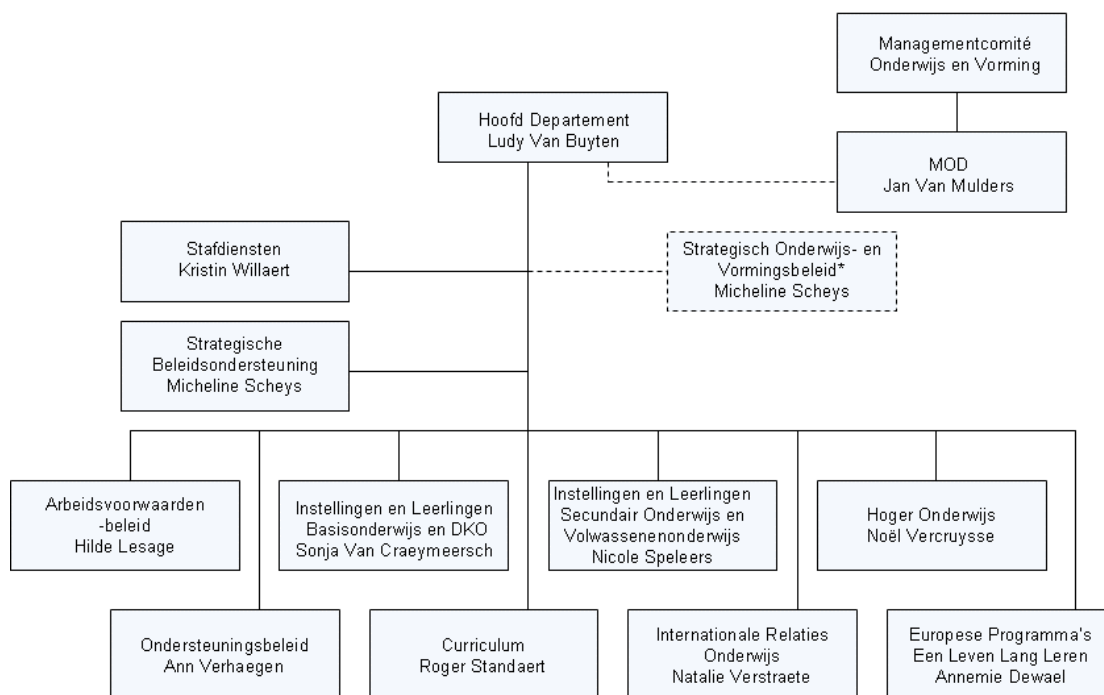
Het departement wordt geleid door het *Hoofd Departement* en wordt gevormd door *verschillende afdelingen en diensten*. Daar de Vlaamse onderwijsadministratie bestaat uit vijf autonome organisaties dienen hun werkzaamheden voldoende gecoördineerd worden. Dat gebeurt in de eerste plaats in de beleidsraad, waar de minister van Onderwijs en Vorming samen met de top van de administratie het onderwijsbeleid bepaalt en de administratie op hoofdlijnen aanstuurt.⁷³

De *stafdiensten* van het departement zijn verantwoordelijk voor de permanente ondersteuning van die coördinatie. Daarnaast coördineren zij de globale onderwijsbegroting en volgen ze deze op. De stafdiensten richten zich dus vooral op de

⁷²http://www2.vlaanderen.be/bbb/nieuwe_structuur/organogrammen/organogrammen.pdf. Daar het nieuwe Agentschap voor Kwaliteitszorg in Onderwijs en Vorming is opgericht onder de vorm van een IVA *zonder* rechtspersoonlijkheid behoort het in beginsel formeel sinds 1 mei 2009 tot het Ministerie (B.Vl.Reg. 24 april 2009 tot oprichting van het intern verzelfstandigd agentschap “Agentschap voor Kwaliteitszorg in Onderwijs en Vorming” (http://www2.vlaanderen.be/personeel/statuten/vademecum_dvo/akov.htm#Oprichting)).

⁷³Cfr. *supra*; <http://onderwijs.vlaanderen.be/wegwijs/departement/inhoud/stafdiensten/stafdiensten.htm>.

interne werking van de onderwijsadministratie maar hun werkzaamheden vaak een invloed op het hele Vlaamse onderwijslandschap.⁷⁴

De *afdeling Strategische Beleidsondersteuning* formuleert, zoals haar naam kan doen vermoeden, strategische beleidsopties en bereidt de bijdragen van de administratie aan het regeerakkoord, de beleidsnota en de meerjaren-planning voor.⁷⁵ Tenslotte verzorgt deze afdeling ook de ontwikkeling en de implementatie van het kennisbeleid van het departement. Hiertoe spoort de afdeling *kennisbehoeften* op, gaat ze na op welke manier deze best kunnen ingevuld worden, ze besteedt ook wetenschappelijk onderzoek uit en zorgt voor de opvolging ervan. Deze afdeling staat eveneens in voor de monitoring en evaluatie van het beleid.⁷⁶

In het Vlaamse onderwijs, zonder het tertiair niveau mee te tellen, zijn er dag in, dag uit zo'n 170.000 mensen actief. De Vlaamse overheid, die niet de werkgever is van deze mensen, legt wel de rechten en plichten van het onderwijspersoneel vast (vereiste kwalificaties om les te mogen geven in een Vlaamse onderwijsinstelling, weddenscalen, regels betreffende loopbaanonderbreking, etc.) De minister van Onderwijs en Vorming ontwikkelt dat beleid in nauw overleg met de vakverenigingen, de koepelorganisaties en een hele reeks Vlaamse, federale en internationale organisaties. Daarbij wordt hij ondersteund door de *afdeling arbeidsvoorwaardenbeleid* "die er voor zorgt dat het beleid zoveel mogelijk is afgestemd op de recentste ontwikkelingen in de onderwijswereld, op de evoluties in de huidige arbeidsmarkt en op de nieuwste inzichten van het

⁷⁴ Cfr. *supra*; <http://onderwijs.vlaanderen.be/wegwijs/departement/inhoud/stafdiensten/stafdiensten.htm>.

⁷⁵ Ze stemmen verder ookde beleidsbrieven en jaarplanning hierop af (http://onderwijs.vlaanderen.be/wegwijs/departement/inhoud/strategische_beleidsondersteuning/strategische_beleidsondersteuning.htm).

⁷⁶ http://onderwijs.vlaanderen.be/wegwijs/departement/inhoud/strategische_beleidsondersteuning/strategische_beleidsondersteuning.htm.

beleidsniveau, waarbij de kennis van zaken en ervaring van de uitvoerende agentschappen zeker niet uit het oog worden verloren”.⁷⁷

Een aantal afdelingen ondersteunt de Vlaamse overheid bij de beleidsvoorbereiding, de beleidsevaluatie en de ontwikkeling van de regelgeving voor het basis- en het deeltijds kunst-onderwijs (de *afdeling Instellingen en Leerlingen Basisonderwijs en DKO*),⁷⁸ voor het secundair en het volwassenenonderwijs (de *afdeling Instellingen en Leerlingen Secundair Onderwijs en Volwassenenonderwijs*),⁷⁹ en tenslotte de *afdeling Hoger Onderwijs*.

De *afdeling Ondersteuningsbeleid* behandelt de relatie tot externe partners en actoren in het kader van het te voeren onderwijsbeleid (de centra voor leerlingenbegeleiding, de onderwijskoepels, de koepels van ouderverenigingen etc.).⁸⁰

De *Entiteit Curriculum* is de opvolger van de Dienst voor Onderwijsontwikkeling (DVO) vervult in hoofdzaak een beleidsondersteunende functie op het vlak van de kwaliteitsbewaking. Tot haar activiteiten behoort onder meer het ontwikkelen en formuleren van ontwikkelingsdoelen en eindtermen en instrumenten die toelaten ‘het kwaliteitsniveau te behouden en in vergelijking met de internationale omgeving verder nog aan kwaliteit te winnen’.⁸¹

De *afdeling Internationale Relaties Onderwijs* vervult een dubbele rol. Enerzijds volgt zij de onderwijsontwikkelingen binnen multilaterale organisaties op (de EU, de OESO, de UNESCO, de Raad van Europa, de Nederlandse Taalunie, etc.), anderzijds coördineert deze afdeling de vele uitwisselingsprogramma's voor leerlingen, leerkrachten en studenten (Erasmus,

---

⁷⁷ <http://onderwijs.vlaanderen.be/wegwijs/departement/inhoud/arbeidsvoorwaarden-beleid/arbeidsvoorwaardenbeleid.htm>.

⁷⁸ http://onderwijs.vlaanderen.be/wegwijs/departement/inhoud/instellingen_en_lln_bo_en_dko/instellingen_en_leerlingen_bo_en_dko.htm.

⁷⁹ De Examencommissie van de Vlaamse Gemeenschap voor het voltijds secundair onderwijs is een dienst binnen deze afdeling. De examencommissie bestaat op haar beurt uit vier afdelingen. De eerste afdeling organiseert de examens die leiden naar het getuigschrift van de eerste graad (basisopties en beroepsvoorbereidend leerjaar) en het getuigschrift van de tweede graad (alle onderwijsvormen). De tweede afdeling organiseert de examens die leiden naar het diploma secundair onderwijs (ASO). De derde afdeling organiseert de examens die leiden naar het diploma secundair onderwijs (ISO, KSO, BSO). De tweede en de derde afdeling organiseren ook, elk voor hun onderwijsvorm(en), de examens die leiden naar het getuigschrift over de basiskennis van het bedrijfsbeheer. De vierde afdeling tenslotte organiseert de examens die leiden naar het diploma in de verpleegkunde, het diploma van het secundair onderwijs (4e graad BSO, studierichting verpleegkunde) en het toelatingsattest tot de vierde graad van het secundair onderwijs (B.VI.Reg. 1 september 2006 houdende de oprichting van de examencommissie van de Vlaamse Gemeenschap voor het voltijds secundair onderwijs, B.S. 8 december 2006.

⁸⁰ <http://onderwijs.vlaanderen.be/wegwijs/departement/inhoud/ondersteuningsbeleid/ondersteuningsbeleid.htm>.

⁸¹ <http://www.ond.vlaanderen.be/dvo/> en <http://onderwijs.vlaanderen.be/wegwijs/departement/inhoud/curriculum/curriculum.htm>.

Erasmus-Belgica, Socrates, etc). Ook de voorbereiding van het onderwijsluik van het Belgische EU-voorzitterschap in het najaar van 2010 behoort tot haar takenpakket.⁸²

De *afdeling Europese Programma's Een Leven Lang Leren* en het *Project Strategisch Onderwijs en Vormingsbeleid* ontwikkelen en stimuleren programma's met betrekking tot levenslang en levensbreed leren en trachten de aansluiting tussen enerzijds onderwijs, opleiding en vorming en anderzijds de arbeidsmarkt te versterken en te faciliteren.^{83 84}

Verder worden de afdelingen en diensten van het departement Onderwijs en Vorming bij het uitvoeren van hun kerntaken, ondersteunt door de *Management Ondersteunende Dienst*, die ook de dienstverlening voor de personeelsleden van de onderwijsadministratie verzorgt (op het gebied van: personeels- en loonadministratie, financiën en boekhouding, logistiek en huisvesting, personeels- en organisatieontwikkeling, informatie- en communicatie-technologie en interne communicatie). Daarnaast staat de MOD in voor de uitbetaling van de vervoerskosten aan scholen en "het uitreiken van de eretekens aan de Vlaamse onderwijspersoneelsleden".⁸⁵ Aan de MOD zelf is *Managementcomité Onderwijs en Vorming* verbonden.

b. het Agentschap voor Onderwijscommunicatie (AOC)

Het *Agentschap voor Onderwijscommunicatie* is één van de IVA zonder rechtspersoonlijkheid binnen het Vlaams ministerie van Onderwijs en Vorming en werd opgericht voor de uitvoering van het beleid inzake onderwijscommunicatie.⁸⁶ Het agentschap heeft als missie door verschillende vormen van communicatie en actie een breed maatschappelijk draagvlak te creëren waardoor alle betrokken doelgroepen (leerkrachten, leerlingen, ouders en derden) op verschillende niveaus kunnen participeren (mee-willen, mee-weten, mee-doen, mee-denken).⁸⁷

---

⁸² http://onderwijs.vlaanderen.be/wegwijs/departement/inhoud/internationale_relaties_onderwijs/internationale_relaties.htm en <http://www.ond.vlaanderen.be/internationaal/>

⁸³ http://onderwijs.vlaanderen.be/wegwijs/departement/inhoud/strategisch_onderwijs/strategisch_onderwijs_en_vormingsbeleid.htm. Dit laatste "omvat alle aangelegenheden die bij de verschillende bevoegdheden horen zoals de afstemming tussen de veranderende vraag naar competenties in de beroepswereld en het onderwijs, het vormings- en opleidingsaanbod, de mogelijkheden tot kwaliteitsvol werkplekleren en de groeiende verwevenheid van leren en werken, de valorisatie van competenties, de waardering van het beroepsgericht leren, de onderlinge afstemming van het onderwijs-, vormings- en opleidingsaanbod met het oog op een grotere efficiëntie en effectiviteit en een adequatere mobiliteit op de arbeidsmarkt" (*ibid.*).

⁸⁴ http://onderwijs.vlaanderen.be/wegwijs/departement/inhoud/strategisch_onderwijs/strategisch_onderwijs_en_vormingsbeleid.htm

⁸⁵ <http://onderwijs.vlaanderen.be/wegwijs/departement/inhoud/MOD/MOD.htm>

⁸⁶ Art. 1 B.Vl.Reg. 14 mei 2004 tot oprichting van het intern verzelfstandigd agentschap "Agentschap voor Onderwijscommunicatie", <http://212.123.19.141/ALLESNL/wet/preview.vwp?sid=0&WetID=-1&ArtID=1055420&PreviewMode=1>.

⁸⁷ Art. 2 B.Vl.Reg. 14 mei 2004 tot oprichting van het intern verzelfstandigd agentschap "Agentschap voor Onderwijscommunicatie", <http://212.123.19.141/ALLESNL/wet/preview.vwp?sid=0&WetID=-1&ArtID=1055420&PreviewMode=1>.

Tot de taken van dit agentschap behoren het uitvoeren van het beleid inzake externe communicatie van het beleidsdomein, het verder uitbouwen van expertise inzake communicatie; het ondersteunen (door *consulting*) van de verschillende entiteiten binnen het beleidsdomein in hun communicatieprojecten en het leiden (voor wat betreft de operationele activiteiten) van het overlegplatform dat instaat voor de coördinatie van de interne en externe communicatie tussen het departement en de agentschappen van het beleidsdomein.⁸⁸ De communicatie verloopt via verschillende kanalen: publicaties, websites, tijdschriften, mediacampagnes, evenementen, e-zines, de Infolijn, etc.

Het *Agentschap voor Onderwijscommunicatie* is op zijn beurt onderverdeeld in de *Canon Cultuurcel*, de *Entiteit Informatie en Communicatie* en de *Entiteit Klasse*.

De *Canon Cultuurcel* stimuleert scholen bij het uitbouwen van een eigen kunst-en cultuurwerking (via onder meer studiedagen, workshops en publicaties), subsidieert scholen in hun projectwerk ter zake en coördineert onderzoek naar de cultuureducatiepraktijk.⁸⁹

De *Entiteit Informatie en Communicatie* bestaat uit de *Cel Publicaties* (die advies verleent, zorgt voor de productcoördinatie, de (eind)redactie en de uitgave, de verkoop en verspreiding van publicaties over onderwijs), de *Cel Websites* (die de uitbouw van de communicatie via het internet coördineert via het ontwikkelen van kwaliteitscriteria en een huisstijl, het geven van advies aan de redacteurs, de uitbouw van de onderwijsportaal en het onderhoud van eigen subsites zoals de sites Nieuws, Onderwijsbeleid, de online gidsen voor leraren, voor ouders en leerlingen, etc.), de cel *Edulex* (die instaat voor de gekende gecoördineerde elektronische publicatie van de onderwijsregelgeving zowel als voor de attendering ervan) de *Cel Evenementen* (die het domein Onderwijs en Vorming door het organiseren en/of coördineren van evenementen zoals studie-informatiedagen (SID-in's), infosessies, rondes van Vlaanderen etc. ondersteunt), de *Infolijn Onderwijs* en tenslotte de *Cel Documentatie* (die op het internet de literatuurdatbank met korte beschrijvingen van documenten over onderwijs en vorming publiceert en die ze voor de interne doelgroep van ambtenaren en beleidsmakers beheert).⁹⁰

De entiteit *Klasse* staat in voor de vier gratis tijdschriften die het Ministerie van Onderwijs en Vorming uitgeeft en elke maand gratis verspreidt bij leerkrachten, ouders en leerlingen en de bijhorende websites Ook de *e-brieven*, *Schooldirect*, *Lerarendirect*, *Lerarenkaart*, *Leerlingenkaart* worden door deze entiteit verzorgd.⁹¹

---

⁸⁸ Art. 3 B.Vl.Reg. 14 mei 2004 tot oprichting van het intern verzelfstandigd agentschap "Agentschap voor Onderwijscommunicatie", <http://212.123.19.141/ALLESNL/wet/preview.vwp?sid=0&WetID=-1&ArtID=1055420&PreviewMode=1>.

⁸⁹ <http://onderwijs.vlaanderen.be/wegwijs/com/CANON/>

⁹⁰ <http://onderwijs.vlaanderen.be/wegwijs/com/AIC/>

⁹¹ <http://onderwijs.vlaanderen.be/wegwijs/com/Klasse/>

c. het Agentschap voor Hoger Onderwijs, Volwassenenonderwijs en Studietoelagen (AHOVOS)

Dit agentschap heeft drie grote afdelingen.⁹²

— DE AFDELING HOGER ONDERWIJS VAN HET AHOVOS

Binnen het AHOVOS staat de cel *Personeel* staat in voor de betaling van de salarissen van de statutaire personeelsleden van de hogescholen en voor informatie met betrekking tot de correcte toepassing van het personeelstatuut van het personeel van de Vlaamse hogescholen, en universiteiten.⁹³ De cellen *Financiering* en *Gegevensbeheer* staan in voor de berekening en toekenning van de werkingsmiddelen van de hogescholen en de universiteiten.⁹⁴

NARIC-Vlaanderen staat in voor de gelijkwaardigheidserkenning, de niveaubepaling en (in het kader van de toegang tot een gereguleerd beroep) de professionele erkenning van buitenlandse diploma's,⁹⁵ de erkenning van Vlaams diploma's in het buitenland,⁹⁶ verklarende attesten betreffende diploma's behaald in Franstalig België⁹⁷ en de toegang tot het Vlaams hoger onderwijs met buitenlandse diploma's.⁹⁸ Tenslotte staat NARIC-Vlaanderen ook in voor de organisatie van *het toelatingsexamen arts-tandarts*.⁹⁹

— DE AFDELING VOLWASSENENONDERWIJS VAN HET AHOVOS

Ondanks het feit dat de Vlaamse Gemeenschap, in tegenstelling tot de Franse, gebruik heeft gemaakt van de mogelijkheid vervat in artikel 24 paragraaf 2 van de Grondwet, organiseert het Ministerie van Onderwijs en Vorming tot op heden nog steeds zelf een

---

⁹² Art. 1 B.VI.Reg. 2 september 2005 tot oprichting van het intern verzelfstandigd agentschap 'Agentschap Hoger Onderwijs, Volwassenenonderwijs en Studietoelagen, ht [tp://212.123.19.141/ALLESNL/wet/preview.vwp?sid=0&WetID=1&ArtID=106383&PreviewMode=1](http://212.123.19.141/ALLESNL/wet/preview.vwp?sid=0&WetID=1&ArtID=106383&PreviewMode=1).

⁹³ <http://onderwijs.vlaanderen.be/wegwijs/hovo/ODC/betaling.htm>

⁹⁴ <http://www.ond.vlaanderen.be/wegwijs/hovo/ODC/celfinancieringho.htm>

⁹⁵ Onder meer in het kader van richtlijn 2005/36/EG (die de richtlijnen 89/48/EEG, 92/51/EEG en 99/42/EEG codificeert).

⁹⁶ Indien men een Vlaams diploma gelijkwaardig dient te laten verklaren in het buitenland kan men zich wenden tot het NARIC-centrum van het desbetreffende land. Hiertoe kan men gebruik maken van het diplomasupplement of van een attest afgeleverd door NARIC-Vlaanderen (<http://onderwijs.vlaanderen.be/hogeronderwijs/NARIC/>).

⁹⁷ Het bepalen van de minimale voorwaarden voor het behalen van diploma's zijn een bevoegdheid van de federale wetgever (art. 127 § 1, 2° eerste lid G.W.). Bijgevolg moeten diploma's uitgereikt door erkende onderwijsinstellingen in de Franse of Duitse Gemeenschap als evenwaardig erkend worden met de overeenkomstige diploma's uitgereikt door erkende onderwijsinstellingen in Vlaanderen. *Desgewenst* kan NARIC-Vlaanderen voor deze van rechtswege gelijkwaardige diploma's *toch* een verklarend attest afleveren (<http://onderwijs.vlaanderen.be/hogeronderwijs/NARIC/>).

⁹⁸ Cfr. *supra*; artt. 87 t/m 89bis Decr. 4 april 2003 betreffende de herstructurering van het hoger onderwijs in Vlaanderen, B.S. 14 augustus 2003; <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/165.htm>; <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/015.htm>; <http://onderwijs.vlaanderen.be/hogeronderwijs/NARIC/>.

⁹⁹ B.VI.Reg. 2 februari 2001 houdende nadere regels met betrekking tot het toelatingsexamen voor de opleidingen van arts en tandarts, B.S. 16 maart 2003.

vorm van onderwijs. BIS ofte *Begeleid Individueel Studeren* is een vorm van afstandsonderwijs specifiek toegespitst op volwassenen die zich willen voorbereiden op de examens van de Examencommissie van de Vlaamse Gemeenschap.¹⁰⁰ Sinds maart 2007 heeft de Minister van Onderwijs en Vorming, Frank Vandenbroucke beslist het aanbod van BIS af te bouwen, met als voornaamste argumentatie dat het aanbieden van onderwijs op zich niet tot de kerntaken van het Ministerie behoort.¹⁰¹ Tot voor kort was het Ministerie ook de inrichtende macht van het van de Hogere Zeevaartschool. Deze was lange tijd de enige instelling voor hoger onderwijs die ressorteerde onder de rechtstreekse voogdij van de Vlaamse overheid. Met het bijzonder decreet van 20 februari tot inrichting van de Vlaamse autonome hogeschool Hogere Zeevaartschool en tot overdracht van de inrichtende macht van het hoger zeevaartonderwijs van de Vlaamse Gemeenschap, kwam dan ook hier op 1 januari 2009 een einde aan.¹⁰²

De cel *Personeel* staat in voor de betaling van de personeelsleden van de centra voor volwassenenonderwijs en het beantwoorden van vragen of opmerkingen met betrekking tot de correcte toepassing van het personeelsstatuut van deze centra. De cellen *Financiering en Schoolbeheersteam*s en de cel *Gegevensbeheer* staan in voor de berekening en toekenning van de werkingsmiddelen voor de centra voor volwassenenonderwijs (CVO) en basiseducatie (CBE).

— DE AFDELING STUDIETOELAGEN VAN HET AHOVOS

Schooltoelagen zijn er voor minvermogende *leerlingen* in het kleuter- en het leerplichtonderwijs.¹⁰³ Studietoelagen zijn er voor minvermogende *studenten* in het hoger onderwijs.¹⁰⁴ De afdeling *Studietoelagen* behandelt de aanvragen en berekent en kent de toelagen toe indien de voorwaarden daartoe vervuld zijn.¹⁰⁵ Bij deze dienst kan ook een georganiseerd beroep worden ingesteld indien de aanvrager niet akkoord gaat met de beslissing van de dienst.¹⁰⁶

---

¹⁰⁰ Art. 1 B.VI.Reg 8 november 2002 tot regeling van een aantal aangelegenheden van het Begeleid Individueel Studeren, *B.S.* 24 december 2002 *inuncto* art. 87 § 1 Decr. 2 maart 1999 tot regeling van een aantal aangelegenheden van het volwassenenonderwijs, *B.S.* 21 augustus 1999; cfr. *supra*. Speciale aandacht is er onder meer voor gedetineerden die op deze manier hun middelbare schooldiploma wensen te behalen (www.ond.vlaanderen.be/bis).

¹⁰¹ Persmededeling van 6 maart 2007 van het Kabinet van Vlaams minister van onderwijs en Vorming Frank Vandenbroucke (<http://www.ond.vlaanderen.be/nieuws/archief/2007/2007p/0306-bis.htm>); Decr. 15 juni 2007 betreffende het volwassenenonderwijs, *B.S.* 31 augustus 2007.

¹⁰² Art. 23 Bijz.Decr. 20 februari 2009 tot inrichting van de Vlaamse autonome hogeschool Hogere Zeevaartschool en tot overdracht van de inrichtende macht van het hoger zeevaartonderwijs van de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 29 april 2009.

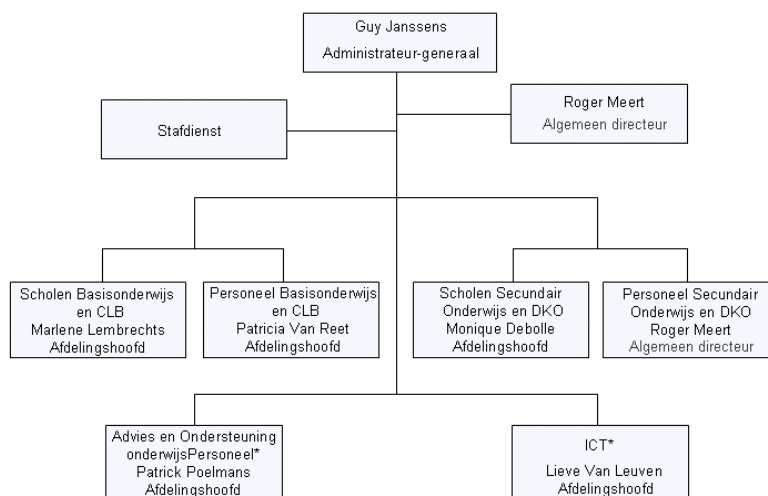
¹⁰³ Art. 2 art Decr. 8 juni 2007 betreffende de studiefinanciering van de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 19 juli 2007.

¹⁰⁴ Art. 2 Decr. 8 juni 2007 betreffende de studiefinanciering van de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 19 juli 2007.

¹⁰⁵ Artt. 6 *t/m* 61 Decr. 8 juni 2007 betreffende de studiefinanciering van de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 19 juli 2007; artt. 2 *t/m* 17 B.VI.Reg. 7 september 2007 betreffende de studiefinanciering van de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 17 oktober 2007.

¹⁰⁶ Art. 68 Decr. 8 juni 2007 betreffende de studiefinanciering van de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 19 juli 2007.

d. het Agentschap voor Onderwijsdiensten (AgODi)

*Deze entiteiten ondersteunen tevens de afdelingen van het Agentschap voor Hoger Onderwijs, Volwassenenonderwijs en Studietoelagen

Het *Agentschap voor Onderwijsdiensten* is verantwoordelijk voor de uitvoering van het onderwijsbeleid van het basis- en secundair onderwijs, het deeltijds kunstonderwijs en de centra voor deeltijdse vorming.¹⁰⁷ Verder staat dit agentschap ook in voor de centra voor leerlingenbegeleiding (CLB), de inspectie en de pedagogische begeleiding.¹⁰⁸ “Het agentschap heeft als *missie*: als betrouwbare partner tussen beleid, scholen en andere actoren, bijdragen tot kwaliteitsvol onderwijs voor iedereen”.¹⁰⁹

Het agentschap heeft tot *taak* het verzorgen van de administratieve en financiële

¹⁰⁷ Art. 1 & art. 3, laatste lid B.VI.Reg. 2 september 2005 tot oprichting van het intern verzelfstandigd agentschap ‘Agentschap voor Onderwijsdiensten’, gewijzigd bij B.VI.Reg. 31 maart 2006, <http://212.123.19.141/ALLESNL/wet/detailframe.vwp?SID=0&WetID=1014167>. Zie ook het Besluit 14 maart 2007 van de administrateur-generaal van het Agentschap voor Onderwijsdiensten houdende delegatie en subdelegatie van sommige bevoegdheden inzake onderwijs aan ambtenaren van het Agentschap voor Onderwijsdiensten (<http://212.123.19.141/ALLESNL/wet/preview.vwp?sid=0&WetID=1015782&ArtID=1081147&PreviewMode=1>).

¹⁰⁸ Niet te verwarren met de *pedagogische begeleidingsdiensten* die in principe binnen de verschillende onderwijsnetten onder de koepelorganisaties ressorteren (art. 87 Decr. 17 juli 1991 betreffende inspectie, Dienst voor Onderwijsontwikkeling en pedagogische begeleidingsdiensten, B.S. 31 augustus 1991) ! Of dit, na de oprichting van het Agentschap Kwaliteitszorg en de nakende goedkeuring van het decreet betreffende de kwaliteit van onderwijs nog steeds tot het takenpakket van AGODi zal behoren is hoogst onzeker. Artikel 55 van het ontwerp van decreet betreffende de kwaliteit van onderwijs stelt immer voor de inspectie en de onderwijsontwikkeling een *enveloppefinanciering* voorop. Of AGODi bij de concrete uitbetaling der middelen nog zal betrokken worden, is vooralsnog niet duidelijk.

¹⁰⁹ Art. 2 B.VI.Reg. 2 september 2005 tot oprichting van het intern verzelfstandigd agentschap ‘Agentschap voor Onderwijsdiensten’, gewijzigd bij B.VI.Reg. 31 maart 2006, <http://212.123.19.141/ALLESNL/wet/detailframe.vwp?SID=0&WetID=1014167>.

dienstverlening voor scholen en het ondersteunen en informeren ervan, nagaan of de middelen correct worden gebruikt en het bijdragen tot een correcte en tijdige toepassing van de financieringswet.¹¹⁰ Verder behoort ook meewerken aan de realisatie van het beleid en de beleidsevaluatie (in samenwerking met het departement en de andere agentschappen) tot het takenpakket van AGODI.¹¹¹

AGODI bestaat, naast de Stafdienst, uit vijf afdelingen. “Onder dit Agentschap ressorteren de ‘werkstations’ en de ‘schoolbeheerteams’. Deze afdelingen omvatten zowel basis- als secundair onderwijs. Het is ongetwijfeld met deze afdelingen en diensten die personeelsdossiers behandelen, dat de scholen en hun personeelsleden het meest contact zullen hebben”.¹¹²

Hoewel het agentschap zich voornamelijk bezighoudt met beleidsuitvoering wil AGODI daarnaast als gesprekspartner van en tussen scholen, leerkrachten, leerlingen, ouders en het beleid, ‘haar steentje bijdragen aan de beleidsvoorbereiding’.¹¹³ AGODI wil daarnaast ook een kennis- en informatie-centrum zijn en een essentiële schakel tussen het beleid en de scholen, leerkrachten, leerlingen en ouders.¹¹⁴

e. het Agentschap voor Infrastructuur in het Onderwijs (AGION)

Het Agentschap voor Infrastructuur in het Onderwijs (AGION) is een IVA mét rechtspersoonlijkheid (IVA-rp), opgericht per decreet en in werking sinds de operationalisering van het beleidsdomein Onderwijs en Vorming.¹¹⁵ AGION is de rechtsopvolger van zowel IVAH (Investeringsfonds voor de Autonome Hogescholen) als DIGO (Dienst voor Infrastructuurwerken van het Gesubsidieerd Onderwijs).¹¹⁶

AGION heeft als missie te bewerkstelligen dat elke onderwijsgebruiker onderwijs geniet in

---

¹¹⁰ Art. 3, 1°-3° & 5° B.VI.Reg. 2 september 2005 tot oprichting van het intern verzelfstandigd agentschap ‘Agentschap voor Onderwijsdiensten’, gewijzigd bij B.VI.Reg. 31 maart 2006, <http://212.123.19.141/ALLESNL/wet/detailframe.vwp?SID=0&WetID=1014167>.

¹¹¹ Art. 3, 4° B.VI.Reg. 2 september 2005 tot oprichting van het intern verzelfstandigd agentschap ‘Agentschap voor Onderwijsdiensten’, gewijzigd bij B.VI.Reg. 31 maart 2006, <http://212.123.19.141/ALLESNL/wet/detailframe.vwp?SID=0&WetID=1014167>.

¹¹² Ministerie van Onderwijs en Vorming, *Opleiding Schoolsecretariaten: Wegwijs*, Ministerie van Onderwijs en Vorming, Brussel, 2007, p. 24

¹¹³ Ministerie van Onderwijs en Vorming, *Opleiding Schoolsecretariaten: Wegwijs*, Ministerie van Onderwijs en Vorming, Brussel, 2007, p. 24

¹¹⁴ Hier onder meer kan men zien dat de opdeling tussen *beleidsuitvoering* en *beleidsvoorbereiding* in combinatie met het feit dat de hoofden van de agentschappen en het hoofd van het departement op dezelfde hoogte staan in de hiërarchie in de praktijk wellicht niet altijd even evident is.

¹¹⁵ Artt. 3 & 21 Decr. 7 mei 2004 tot oprichting van het intern verzelfstandigd agentschap met rechtspersoonlijkheid ‘Agentschap voor Infrastructuur in het Onderwijs’, B.S. 7 juni 2004 *inuncto* art. 1, 5° B.VI.Reg. 31 maart 2006 tot operationalisering van het beleidsdomein Onderwijs en Vorming, B.S. 30 juni 2006.

¹¹⁶ Art. 19 Decr. 7 mei 2004 tot oprichting van het intern verzelfstandigd agentschap met rechtspersoonlijkheid ‘Agentschap voor Infrastructuur in het Onderwijs’, B.S. 7 juni 2004

gebouwen en lokalen die aan de *voorwaarden inzake hygiëne, veiligheid en woonbaarheid* voldoen, de *aantrekkelijkheid* van de schoolgebouwen te bevorderen, het *onderwijspatrimonium te verfraaien* en het *gebruik van de beschikbare middelen te optimaliseren*.¹¹⁷

De kerntaken van dit agentschap behoren in hoofdzaak tot het domein der investeringen in *onderwijsinfrastructuur*. AGION subsidieert en financiert de aankoop, de bouw en de verbouwing van *schoolgebouwen* voor het leerplichtonderwijs en de hogescholen en gaat ook zorgen voor de coördinatie en de stimulering van de publiek-private samenwerking waarbij de realisatie van infrastructuur een partnership is van de overheid en de inrichtende machten met de private sector.¹¹⁸

Zo zal AGION bijdragen in de *financiering* van de algemene bouwplanning, van de planning van de grote infrastructuurwerken en van de zware didactische apparatuur evenals van de verwerving van onroerende goederen voor het *gemeenschapsonderwijs*. Het agentschap zal ook bijdragen in de financiering van de *investeringen* van de *hogescholen*,¹¹⁹ en criteria uitwerken voor de verdeling van de middelen voor eigenaarsonderhoud ten aanzien van de *Vlaamse Autonome Hogescholen*. Eén der belangrijkste opdrachten van het agentschap is gelegen in het subsidiëren van de aankoop, de gehele of gedeeltelijke nieuwbouw of verbouwing, de voorafgaande afbraak- en omgevingswerken en de eerste uitrusting van *gebouwen* bestemd voor de *gesubsidieerde* onderwijsinstellingen, centra voor leerlingenbegeleiding of internaten.¹²⁰

Behoren verder tot het takenpakket van AGION: het stimuleren en uitvoeren van net- en beleidsdomeinoverschrijdende samenwerking en coördinatie inzake onderwijsinfrastructuur; de coördinatie, sturing en regie van publiek-publieke en publiek-private samenwerking inzake onderwijsinfrastructuur; het opzetten en beheren van een efficiënt controle- en meetsysteem; het sensibiliseren en stimuleren van de inrichtende machten ten aanzien van kostenefficiëntie op het vlak van aangepaste schoolgebouwen en masterplanning; informatieverstrekking, adviesverlening, ondersteuning en begeleiding van de inrichtende machten op het vlak van onderwijsinfrastructuur; en het uitvoeren

---

¹¹⁷ Art. 4 Decr. 7 mei 2004 tot oprichting van het intern verzelfstandigd agentschap met rechtspersoonlijkheid ‘Agentschap voor Infrastructuur in het Onderwijs’, B.S. 7 juni 2004

¹¹⁸ Art. 5 Decr. 7 mei 2004 tot oprichting van het intern verzelfstandigd agentschap met rechtspersoonlijkheid ‘Agentschap voor Infrastructuur in het Onderwijs’, B.S. 7 juni 2004; www.agion.be/templates/home.aspx?ID=20030403160652Z

¹¹⁹ “Deze investeringsmiddelen dienen tot de dekking van de uitgaven voor de aankoop van gebouwen, voor de gehele of gedeeltelijke nieuwbouw of verbouwing, voor de voorafgaande afbraakwerken, voor de omgevingswerken, voor de eerste uitrusting, voor de aankoop van gronden, voor de aankoop van didactische en wetenschappelijke apparatuur bestemd voor het onderwijs, voor de onroerende investeringen m.b.t. de sociale voorzieningen en tot dekking van de kapitaal- en interestlasten voortspuitend uit leningen ten behoeve van de investeringsuitgaven” (Art. 5, 2° Decr. 7 mei 2004 tot oprichting van het intern verzelfstandigd agentschap met rechtspersoonlijkheid ‘Agentschap voor Infrastructuur in het Onderwijs’, B.S. 7 juni 2004).

¹²⁰ “Dit onverminderd het bepaalde in artikel 13 § 2, van de wet van 29 mei 1959 tot wijziging van sommige bepalingen van de onderwijswetgeving” (art. 5, 4° Decr. 7 mei 2004 tot oprichting van het intern verzelfstandigd agentschap met rechtspersoonlijkheid ‘Agentschap voor Infrastructuur in het Onderwijs’, B.S. 7 juni 2004; art. 13 § 2, Wet 29 mei 1959 tot wijziging van sommige bepalingen van de onderwijswetgeving, B.S. 19 juni 1959).

van opdrachten in functie van de algemene maatschappelijke doelstelling van het agentschap.¹²¹

Hiertoe is AGION bevoegd onroerende goederen en materieel te verwerven, te vervreemden, te verhuren of te huren; gebouwen op te richten, te verbouwen, te onderhouden en te beheren en overeenkomsten ten bezwarende titel af te sluiten.¹²²

AGION kan bepaalde taken toevertrouwen aan natuurlijke of rechtspersonen die geen deel uitmaken van zijn personeel of aan diensten die aan haar vreemd zijn en op grond van het private vennootschaps- of verenigingsrecht, instellingen, verenigingen of ondernemingen oprichten of erin deelnemen¹²³ en samenwerkingsakkoorden afsluiten met andere overheden of rechtspersonen.¹²⁴

Zo hebben de Vlaamse Gemeenschap, de Participatiemaatschappij Vlaanderen NV en AGION richtten op 18 maart 2009 samen de NV School INvest op. Deze vennootschap heeft tot doel “Ten belope van 25%+1 aandelen te participeren in de DBFM-vennootschap die belast wordt met de uitvoering van het DBFM-programma, zoals beschreven in het decreet betreffende de inhaalbeweging voor schoolinfrastructuur van 7 juli 2006”.¹²⁵ Het

---

¹²¹ Art. 5, 5° *t/m* 10° Decr. 7 mei 2004 tot oprichting van het intern verzelfstandigd agentschap met rechtspersoonlijkheid ‘Agentschap voor Infrastructuur in het Onderwijs’, *B.S.* 7 juni 2004. “De Vlaamse regering kan andere bijzondere opdrachten toewijzen aan het agentschap. Deze bijzondere opdrachten zijn instrumenteel voor en hiërarchisch ondergeschikt aan de in het eerste lid bedoelde kerntaken” (art. 5, laatste lid Decr. 7 mei 2004 tot oprichting van het intern verzelfstandigd agentschap met rechtspersoonlijkheid ‘Agentschap voor Infrastructuur in het Onderwijs’, *B.S.* 7 juni 2004).

¹²² Art. 6, 1° *t/m* 2° & 4° Decr. 7 mei 2004 tot oprichting van het intern verzelfstandigd agentschap met rechtspersoonlijkheid ‘Agentschap voor Infrastructuur in het Onderwijs’, *B.S.* 7 juni 2004.

¹²³ En dit overeenkomstig art 32 Decr. 18 juli 2003 Kaderdecreet bestuurlijk beleid (*B.S.* 22 augustus 2003) dan wel art. 14 Decr. 18 juli 2003 betreffende publiek-private samenwerking (*B.S.* 19 september 2003) (art. 6, 5° Decr. 7 mei 2004 tot oprichting van het intern verzelfstandigd agentschap met rechtspersoonlijkheid ‘Agentschap voor Infrastructuur in het Onderwijs’, *B.S.* 7 juni 2004).

¹²⁴ Art. 11 Decr. 7 mei 2004 tot oprichting van het intern verzelfstandigd agentschap met rechtspersoonlijkheid ‘Agentschap voor Infrastructuur in het Onderwijs’, *B.S.* 7 juni 2004.

¹²⁵ Oprichtingsakte School INvest NV 18 maart 2009, *Bijlagen B.S.* 27 maart 2009; art. 6, 5° Decr. 7 mei 2004 tot oprichting van het intern verzelfstandigd agentschap met rechtspersoonlijkheid ‘Agentschap voor Infrastructuur in het Onderwijs’, *B.S.* 7 juni 2004. Het DBFM-programma is “het eenmalig programma waarmee de Vlaamse overheid wil remediëren aan de achterstand in en verbetering van de schoolinfrastructuur door een DBFM-vennootschap te laten instaan voor het ontwerp (Design), de bouw (Build), financiering (Finance) en onderhoud (Maintain)” (art. 2, 3° Decr. 7 juli 2006 betreffende de inhaalbeweging voor schoolinfrastructuur, *B.S.* 15 september 2006). De DBFM-programma is “de vennootschap die belast wordt met de uitvoering van het DBFM-programma” (art. 2, 5° Decr. 7 juli 2006 betreffende de inhaalbeweging voor schoolinfrastructuur, *B.S.* 15 september 2006). De DBFM-vennootschap heeft als taak de terbeschikkingstelling van schoolinfrastructuur aan een inrichtende macht op grond van een individueel DBFM-contract binnen het kader van enerzijds de overeenkomst en anderzijds het DBFM-programma (volgens de lijst opgesteld overeenkomstig dit decreet

mee oprichten van en participeren in School INvest NV vormt een mooie illustratie van één de decretaal bepaalde bevoegdheden van AGION.¹²⁶ Tenslotte is AGION zelfs bevoegd om, overeenkomstig de reglementering betreffende de onteigening ten algemene nutte en na machtiging van de Vlaamse regering, in eigen naam en voor eigen rekening *onroerende goederen onteigenen* die voor de verwezenlijking van zijn maatschappelijk doel nodig zijn.¹²⁷

De financiële middelen van AGION bestaan uit dotaties, leningen, ontvangsten voortvloeiend uit daden van beheer of beschikking met betrekking tot eigen domeingoederen, schenkingen en legaten in speciën, inkomsten uit eigen participaties en uit door het agentschap verstrekte leningen aan derden, opbrengsten uit de verkoop van eigen participaties, de subsidies waarvoor het agentschap als begunstigde in aanmerking komt, terugvorderingen van ten onrechte gedane uitgaven, vergoedingen voor prestaties aan derden en door haar aanvaardde schenkingen en legaten.¹²⁸

Tot het agentschap behoren het *Raadgevend Comité* en het *College van algemeen directeurs van de hogescholen*.¹²⁹ Het Raadgevend Comité heeft enkel een adviserende en geen beslissingsbevoegdheid en adviseert het agentschap van advies omtrent de uitvoering van haar kerntaken.¹³⁰ Het College van algemeen directeurs van de hogescholen, samengesteld uit de in functie zijnde algemeen directeurs van de hogescholen, daarentegen is een zelfstandig *beslissingsorgaan*, belast met het uitwerken van de criteria voor de verdeling en de toewijzing per hogeschool van de machtigingen voor investeringen. De beslissingen van het College *worden gelijkgesteld aan beslissingen van het bestuur van het agentschap*. Het College heeft evenwel geen aparte rechtspersoonlijkheid.¹³¹

---

betreffende de inhaalbeweging voor schoolinfrastructuur). De DBFM-vennootschap staat in voor het ontwerp, de bouw, de financiering en het onderhoud (art. 2, 5° Decr. 7 juli 2006 betreffende de inhaalbeweging voor schoolinfrastructuur, *B.S.* 15 september 2006; art. 2 B.Vl.Reg. 24 november 2006 tot bekrachtiging van de selectie en rangschikking van de scholenbouwprojecten die in aanmerking komen voor het DBFM-programma in het kader van de inhaalbeweging voor schoolinfrastructuur, *B.S.*, 15 januari 2007). School INvest NV zal tijdelijk voorbereidende werkzaamheden opstarten voor een twintigtal projecten van deze investeringslijst. Van zodra de DBFM-vennootschap operationeel is, zal deze vennootschap deze werkzaamheden van School INvest NV overnemen (www.agion.be/pges/nieuwsDet.aspx?nId=10279).

¹²⁶ Art. 6, 5° Decr. 7 mei 2004 tot oprichting van het intern verzelfstandigd agentschap met rechtspersoonlijkheid 'Agentschap voor Infrastructuur in het Onderwijs', *B.S.* 7 juni 2004; cfr. *supra*.

¹²⁷ art. 6, 6° Decr. 7 mei 2004 tot oprichting van het intern verzelfstandigd agentschap met rechtspersoonlijkheid 'Agentschap voor Infrastructuur in het Onderwijs', *B.S.* 7 juni 2004.

¹²⁸ Art. 9 §§ 1 & 3 Decr. 7 mei 2004 tot oprichting van het intern verzelfstandigd agentschap met rechtspersoonlijkheid 'Agentschap voor Infrastructuur in het Onderwijs', *B.S.* 7 juni 2004.

¹²⁹ Artt. 12 & 13 Decr. 7 mei 2004 tot oprichting van het intern verzelfstandigd agentschap met rechtspersoonlijkheid 'Agentschap voor Infrastructuur in het Onderwijs', *B.S.* 7 juni 2004.

¹³⁰ Art. 12 Decr. 7 mei 2004 tot oprichting van het intern verzelfstandigd agentschap met rechtspersoonlijkheid 'Agentschap voor Infrastructuur in het Onderwijs', *B.S.* 7 juni 2004.

¹³¹ Art. 13 Decr. 7 mei 2004 tot oprichting van het intern verzelfstandigd agentschap met rechtspersoonlijkheid 'Agentschap voor Infrastructuur in het Onderwijs', *B.S.* 7 juni

Binnen AGION werd ook een managementcomité opgericht dat de bevoegdheden inzake de rechtspositie van het personeel uitoefent, zoals bepaald in het zogenaamde *Vlaams personeelsstatuut* van 13 januari 2006.¹³²

f. de Beleidsraad

In de Beleidsraad stuurt de Vlaamse minister van Onderwijs en Vorming, samen met de leidende ambtenaren van de vijf entiteiten het beleidsdomein aan en wordt het beleid en de uitvoering ervan ook opgevolgd. Ook op welke manier het beleid zal gevoerd worden en wie welke taken zal uitvoeren wordt hier overlegd.¹³³

De Beleidsraad is dus als het ware een scharnierorgaan tussen het *politieke* en het *administratieve niveau* waar beide niveaus met elkaar overleg plegen en dat de regering ondersteunt bij de aansturing van het beleidsdomein.¹³⁴

Het Managementcomité

Het managementcomité Onderwijs en Vorming legt zich toe op het voeren van voorbereidende discussies met betrekking tot onderwerpen die op de beleidsraad aan bod zullen of kunnen komen, de opvolging van enkele van de permanente werkgroepen (onder meer de stuurgroep Domein Personeel en WOOP)¹³⁵ en de aansturing van de MOD.¹³⁶

2004; Binnen het College wordt, per net, een sub-college opgericht (art. 3 § 1 B.VI.Reg. 29 september 2006 tot vaststelling van de nadere regels over de werking van het college van algemeen directeurs van de hogescholen, B.S. 5 december 2006). Voor de werkzaamheden van AGION in het algemeen blijft de schoolpactwet natuurlijk van groot belang (cfr. art. 5, 4° Decr. 7 mei 2004 tot oprichting van het intern verzelfstandigd agentschap met rechtspersoonlijkheid 'Agentschap voor Infrastructuur in het Onderwijs', B.S. 7 juni 2004; Wet 29 mei 1959 tot wijziging van sommige bepalingen van de onderwijswetgeving, B.S. 19 juni 1959). Zie ook de samenstelling van de *Commissie van deskundigen* die oordeelt over afwijkingen van en uitzonderingen op enerzijds de regels die de behoefte aan nieuwbouw of uitbreiding bepalen en anderzijds de fysische en financiële normen voor de schoolgebouwen, internaten en centra voor leerlingenbegeleiding (art. 6 B.VI.Reg. 5 oktober 2007 houdende vaststelling van de regels die de behoefte aan nieuwbouw of uitbreiding bepalen en van de fysische en financiële normen voor de schoolgebouwen, internaten en centra voor leerlingenbegeleiding, B.S. 9 november 2007).

¹³² Art. 1 B.VI.Reg. 18 juli 2006 houdende oprichting van het managementcomité dat de bevoegdheden uitoefent inzake de rechtspositie van het personeel voor het Agentschap voor Infrastructuur in het Onderwijs, B.S. 30 augustus 2006; B.VI.Reg. 13 januari 2006 houdende vaststelling van de rechtspositie van het personeel van de diensten van de Vlaamse overheid, B.S. 27 maart 2006. Dit managementcomité mag niet verward worden met het Managementcomité Onderwijs en Vorming (cfr. *infra*).

¹³³ Ministerie van Onderwijs en Vorming, *Opleiding Schoolsecretariaten: Wegwijs*, Ministerie van Onderwijs en Vorming, Brussel, 2007, p. 21.

¹³⁴ Art. 3 Decr. 18 juli 2003 Kaderdecreet bestuurlijk beleid, B.S. 22 augustus 2003.

¹³⁵ Deze werkgroep staat in voor een uniforme toepassing van de onderwijsregelgeving.

¹³⁶ Ministerie van Onderwijs en Vorming, *Opleiding Schoolsecretariaten: Wegwijs*, Ministerie van Onderwijs en Vorming, Brussel, 2007, p. 21

De ManagementOndersteunende Diensten (MOD)

De hoofdplicht van de *Managementondersteunende Diensten* is het ondersteunen van het departement en de agentschappen bij het uitvoeren van hun kerntaken. De MOD verzorgen de dienstverlening voor de personeelsleden van de onderwijsadministratie zelf op het gebied van: personeels- en loonadministratie, financiën en boekhouding, logistiek en huisvesting, personeels- en organisatieontwikkeling, informatie- en communicatie-technologie en interne communicatie. Daarnaast nemen de MOD ook een aantal opdrachten op zich m.b.t. de personeelsleden van de Vlaamse onderwijnsinstellingen. Zo staan de MOD in voor de uitbetaling van de vervoerskosten aan de scholen en “het uitreiken van de eretekens aan de Vlaamse onderwijspersoneelsleden”.¹³⁷

De Vlaamse OnderwijsRaad (VLOR)

a. algemeen

De VLOR is een strategische adviesraad met rechtspersoonlijkheid, in de zin van het decreet van 18 juli 2003 tot regeling van de strategische adviesraden, die zijn taken uitvoert *bij* het beleidsdomein Onderwijs en Vorming van het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap.¹³⁸

De *huidige* VLOR werd ingesteld in 2004 en is de rechtsopvolger van de *voormalige* Vlaamse Onderwijsraad die in 1990 was opgericht.¹³⁹ Deze vergaderde effectief vanaf 1991. ‘In 2002 vereenvoudigde hij zijn structuur tot een Algemene Raad en vier deelraden. Daarmee anticipeerde de Vlaamse Onderwijsraad op de hervormingen in het kader van Beter Bestuurlijk Beleid en op het participatiedecreet dat het Vlaams Parlement op 2 april 2004 goedkeurde’.¹⁴⁰ Tot in inwerkingtreding van de bepalingen uit Titel IV van het participatiedecreet waren deze uit Titel IX van het decreet betreffende het onderwijs II onverkort van kracht.¹⁴¹

Op 21 oktober 2005 besliste de Vlaamse Regering tot de hersamenstelling van de Vlaamse Onderwijsraad.¹⁴² Dit besluit voorziet een representatieve samenstelling op grond van *aanduiding* van vertegenwoordigers uit verschillende geledingen binnen het onderwijslandschap,¹⁴³ *coöptatie* van ervaringsdeskundigen¹⁴⁴ en *rechtstreekse verkiezingen*.¹⁴⁵

---

¹³⁷ <http://onderwijs.vlaanderen.be/wegwijs/departement/inhoud/MOD/MOD.htm>

¹³⁸ Art. 67 § 1 Decr. 2 april 2004 betreffende de participatie op school en de Vlaamse Onderwijsraad, B.S. 6 augustus 2004; Decr. 18 juli 2003 tot regeling van de strategische adviesraden, 22 augustus 2003.

¹³⁹ Art. 67 § 3 Decr. 2 april 2004 betreffende de participatie op school en de Vlaamse Onderwijsraad, B.S. 6 augustus 2004; artt. 152-170 Decr. 31 juli 1990 betreffende het onderwijs-II, B.S. 18 augustus 1990.

¹⁴⁰ VLOR, *Jaarverslag 2004-2005*, Brussel, VLOR, p. 5.

¹⁴¹ Artt. 152-170 Decr. 31 juli 1990 betreffende het onderwijs-II, B.S. 18 augustus 1990.

¹⁴² B.VI.Reg. betreffende de samenstelling van de Vlaamse Onderwijsraad, B.S. 25 november 2005.

¹⁴³ Artt. 78 & 79 Decr. 2 april 2004 betreffende de participatie op school en de Vlaamse Onderwijsraad, B.S. 6 augustus 2004 *in* artt. 2,1° & 2° B.VI.Reg. betreffende de samenstelling van de Vlaamse Onderwijsraad, B.S. 25 november 2005 *in* art. 2,4° t/m 10° B.VI.Reg. 21 oktober 2005 betreffende de samenstelling van de Vlaamse Onderwijsraad, B.S. 25 november 2005.

‘De effectieve hersamenstelling vond plaats eind 2005. Sinds de installatievergaderingen die in januari 2006 hebben plaats gevonden, is deze nieuwe samenstelling in voege getreden’.¹⁴⁶ Op 1 april 2006, startdatum van het beleidsdomein Onderwijs en Vorming, kreeg de VLOR dan het statuut van strategische adviesraad.¹⁴⁷

b. structuur en samenstelling

De Vlaamse Onderwijsraad *nieuwe stijl* bestaat uit de Algemene Raad de vier deelraden (met name de raden Basisonderwijs, Secundair Onderwijs, Hoger Onderwijs en Levenslang en Levensbreed Leren).

Elke raad op zich is samengesteld uit vertegenwoordigers van de inrichtende machten, van directeurs, leden van de vakbonden die het personeel vertegenwoordigen, ouders, leerlingen en studenten, vertegenwoordigers uit de socio-culturele en sociaal-economische middens en ervaringsdeskundigen.¹⁴⁸ Deze afvaardiging in de raden komt dus *in beginsel* tot stand door aanduiding.¹⁴⁹ Sommige leden worden rechtstreeks verkozen of gecoöpteerd.¹⁵⁰ De regering bepaalt de nadere samenstelling van de raden.¹⁵¹

Naast de verschillende raden is er binnen de VLOR het *vast bureau*, dat het bestuur van de Vlaamse Onderwijsraad waarneemt. De algemeen secretaris maakt van rechtswege deel uit van het vast bureau¹⁵² en beschikt over bestuurs- en vertegenwoordigingsbevoegden voor handelingen van dagelijks bestuur. Verder neemt hij de leiding waar van het

---

¹⁴⁴ Artt. 78 & 79 Decr. 2 april 2004 betreffende de participatie op school en de Vlaamse Onderwijsraad, B.S. 6 augustus 2004 *iuncto* art. 20 B.VI.Reg. betreffende de samenstelling van de Vlaamse Onderwijsraad, B.S. 25 november 2005.

¹⁴⁵ Enkel de vertegenwoordigers van de *directeurs* (één uit het officieel basisonderwijs, één uit het vrij secundair onderwijs, één uit het officieel deeltijds kunstonderwijs, één uit het vrij volwassenenonderwijs en één uit de vrije centra voor leerlingenbegeleiding) worden rechtstreeks verkozen (art. 2,3^o t/m 10° B.VI.Reg. betreffende de samenstelling van de Vlaamse Onderwijsraad, B.S. 25 november 2005).

¹⁴⁶ Artt. 78 & 79 Decr. 2 april 2004 betreffende de participatie op school en de Vlaamse Onderwijsraad, B.S. 6 augustus 2004 *iuncto* art. 18 B.VI.Reg. betreffende de samenstelling van de Vlaamse Onderwijsraad, B.S. 25 november 2005. Ministerie van Onderwijs en Vorming, *Opleiding Schoolsecretariaten: Wegwijs*, Ministerie van Onderwijs en Vorming, Brussel, 2007, p. 21

¹⁴⁷ Art. 1, 4° B.VI.Reg. 31 maart 2006 tot operationalisering van het beleidsdomein Onderwijs en Vorming, B.S. 30 juni 2006.

¹⁴⁸ Art. 2 t/m 6 Besluit van de Vlaamse regering van 21 oktober 2005 betreffende de samenstelling van de Vlaamse onderwijsraad, B.S. 25 november 2005.

¹⁴⁹ Artt. 78 & 79 Decr. 2 april 2004 betreffende de participatie op school en de Vlaamse Onderwijsraad, B.S. 6 augustus 2004; artt. 2 & 18 t/m 20 Art. 20 B.VI.Reg. betreffende de samenstelling van de Vlaamse Onderwijsraad, B.S. 25 november 2005; cfr. *supra*.

¹⁵⁰ Artt. 78 & 79 Decr. 2 april 2004 betreffende de participatie op school en de Vlaamse Onderwijsraad, B.S. 6 augustus 2004; artt. 2,3^o & 20 Art. 20 B.VI.Reg. betreffende de samenstelling van de Vlaamse Onderwijsraad, B.S. 25 november 2005; cfr. *supra*.

¹⁵¹ Art. 78 Decr. 2 april 2004 betreffende de participatie op school en de Vlaamse Onderwijsraad, B.S. 6 augustus 2004, cfr. *supra*.

¹⁵² Art. 90 Decr. 2 april 2004 betreffende de participatie op school en de Vlaamse Onderwijsraad, B.S. 6 augustus 2004.

permanent secretariaat van de VLOR. De regering bepaalt de personeelsformatie van het permanent secretariaat.¹⁵³ Noch de algemeen secretaris noch het vast bureau kunnen worden belast met het verstrekken van een advies.¹⁵⁴ Hun samenstelling, werking en bevoegdheden worden door de Algemene Raad vastgelegd in het huishoudelijk reglement van de VLOR.¹⁵⁵

De *Algemene raad* bestaat uit *negenendertig* leden en wordt samengesteld als volgt: *twee vertegenwoordigers van de instellingshoofden van het hoger onderwijs* (één namens de hogescholen en één namens de universiteiten), *tien vertegenwoordigers van de inrichtende machten* (waarvan twee aangeduid door het Gemeenschapsonderwijs, één aangeduid door POV, twee aangeduid door OVSG, vier aangeduid door het VSKO en één aangeduid door OKO), *vijf rechtstreeks verkozen directeurs* (waarvan één uit het officieel basisonderwijs, één uit het vrij secundair onderwijs, één uit het officieel deeltijds kunstonderwijs, één uit het vrij volwassenenonderwijs en één uit de vrije centra voor leerlingenbegeleiding), *zes vertegenwoordigers van het personeel* (waarvan twee aangeduid door het ACOD, drie aangeduid door het COC en COV en één aangeduid door het VSOA), *vier vertegenwoordigers van de ouders van leerlingen* (waarvan één aangeduid door KOOGO, één aangeduid door ROGO en twee door VCOV), *twee vertegenwoordigers van de leerlingen uit het secundair onderwijs*, *twee vertegenwoordigers van de studenten uit het hoger onderwijs*, *vier vertegenwoordigers uit sociaal-economische organisaties*, *twee vertegenwoordigers uit sociaal-culturele organisaties* en tenslotte *twee gecoöpteerde ervaringsdeskundigen* (één uit het officieel onderwijs en één uit het vrij onderwijs).¹⁵⁶

De *Raad voor het basisonderwijs* bestaat uit *vierentwintig* leden en wordt samengesteld als volgt: *acht vertegenwoordigers van de inrichtende machten* (waarvan twee aangeduid door het Gemeenschapsonderwijs, twee aangeduid door OVSG, drie aangeduid door het VSKO en één aangeduid door OKO), *twee rechtstreeks verkozen directeurs* (waarvan één uit het officieel onderwijs en één uit het vrij onderwijs), *zes vertegenwoordigers van het personeel* (waarvan één aangeduid door het ACOD, vier aangeduid door het COC en COV en één aangeduid door het VSOA), *twee vertegenwoordigers van de ouders* (waarvan één aangeduid door KOOGO en ROGO en één aangeduid door VCOV), *twee vertegenwoordigers van de centra voor leerlingenbegeleiding* (waarvan één uit het officieel onderwijs en één uit het vrij onderwijs), *twee vertegenwoordigers uit sociaal-culturele organisaties* en *twee gecoöpteerde ervaringsdeskundigen* (één uit het officieel onderwijs en één uit het vrij onderwijs).¹⁵⁷

De *Raad voor het secundair onderwijs* bestaat uit *dertig* leden en wordt samengesteld als volgt: *acht vertegenwoordigers van de inrichtende machten* (waarvan twee aangeduid door het Gemeenschapsonderwijs, één aangeduid door POV, één aangeduid door OVSG, drie aangeduid door het VSKO en één aangeduid door OKO), *twee rechtstreeks verkozen directeurs* (waarvan één uit het officieel onderwijs en één uit het vrij onderwijs), *zes vertegenwoordigers van het personeel* (waarvan één aangeduid door het ACOD, vier aangeduid door het COC en

---

¹⁵³ Art. 92, eerste lid Decr. 2 april 2004 betreffende de participatie op school en de Vlaamse Onderwijsraad, B.S. 6 augustus 2004.

¹⁵⁴ Art. 90 Decr. 2 april 2004 betreffende de participatie op school en de Vlaamse Onderwijsraad, B.S. 6 augustus 2004.

¹⁵⁵ Art. 90 Decr. 2 april 2004 betreffende de participatie op school en de Vlaamse Onderwijsraad, B.S. 6 augustus 2004; cfr. *infra*.

¹⁵⁶ Art. 2 B.Vl.Reg. betreffende de samenstelling van de Vlaamse Onderwijsraad, B.S. 25 november 2005.

¹⁵⁷ Art. 3 B.Vl.Reg. betreffende de samenstelling van de Vlaamse Onderwijsraad, B.S. 25 november 2005.

COV en één aangeduid door het VSOA), *twee vertegenwoordigers van de ouders* (waarvan één aangeduid door KOOGO en ROGO en één aangeduid door VCOV), *twee vertegenwoordigers van de leerlingen*, *twee vertegenwoordigers van de centra voor leerlingenbegeleiding* (waarvan één uit het officieel onderwijs en één uit het vrij onderwijs), *vier vertegenwoordigers uit sociaal-economische organisaties*, *twee vertegenwoordigers uit sociaal-culturele organisaties* en twee gecoöpteerde ervaringsdeskundigen (één uit het officieel onderwijs en één uit het vrij onderwijs).¹⁵⁸

De Raad voor levenslang en levensbreed leren bestaat uit *tweeëndertig* leden: *tien vertegenwoordigers van de inrichtende machten en opleidingsverstrekkers* (waarvan één aangeduid door het Gemeenschapsonderwijs, één aangeduid door POV, één aangeduid door OVSG, drie aangeduid door het VSKO, drie vertegenwoordigers van de andere opleidingsverstrekkers aangeduid door VIZO, VDAB en SOCIUS in overleg met de voogdijminister en één vertegenwoordiger aangeduid door de federatie voor basiseducatie), *vier rechtstreeks verkozen directeurs* (waarvan één uit het officieel deeltijds kunstonderwijs, twee uit het volwassenenonderwijs waarvan één uit het officieel en één uit het vrij onderwijs en één coördinator van een centrum voor basiseducatie), *zes vertegenwoordigers van het personeel* (waarvan twee aangeduid door het ACOD, drie aangeduid door het COC en COV en één aangeduid door het VSOA), *vier cursisten*, *vier vertegenwoordigers uit sociaal-economische organisaties*, *twee vertegenwoordiger uit sociaal-culturele organisaties* en *twee gecoöpteerde ervaringsdeskundigen* (één uit het officieel onderwijs en één uit het vrij onderwijs).¹⁵⁹

De Raad voor het hoger onderwijs bestaat uit *zesentwintig* leden: *acht vertegenwoordigers van de instellingshoofden van het hoger onderwijs* (vier namens de hogescholen en vier namens de universiteiten), *zes vertegenwoordigers van het personeel* (waarvan twee aangeduid door het ACOD, drie aangeduid door het COC en COV en één aangeduid door het VSOA), *zes vertegenwoordigers van de studenten*, *vier vertegenwoordigers uit sociaal-economische organisaties*, *twee vertegenwoordiger uit sociaal-culturele organisaties* en *twee gecoöpteerde ervaringsdeskundigen* (één uit het officieel onderwijs en één uit het vrij onderwijs).¹⁶⁰

Kabinetsleden, personeelsleden van het departement, leden van de onderwijsinspectie en deskundigen van hogescholen en universiteiten kunnen door de VLOR worden uitgenodigd op de vergaderingen van de raden om de behandelde aangelegenheden toe te lichten.¹⁶¹

c. opdracht, functie en bevoegdheden

De opdracht van de VLOR is enerzijds *decretaal* anderzijds *conventioneel* bepaald.¹⁶² Tot de

---

¹⁵⁸ Art. 4 B.VI.Reg. betreffende de samenstelling van de Vlaamse Onderwijsraad, B.S. 25 november 2005.

¹⁵⁹ Art. 5 B.VI.Reg. betreffende de samenstelling van de Vlaamse Onderwijsraad, B.S. 25 november 2005.

¹⁶⁰ Art. 6 B.VI.Reg. betreffende de samenstelling van de Vlaamse Onderwijsraad, B.S. 25 november 2005.

¹⁶¹ Art. 88 Decr. 2 april 2004 betreffende de participatie op school en de Vlaamse Onderwijsraad, B.S. 6 augustus 2004. Deze *externe experts* mogen niet verward worden met de *ervaringsdeskundigen*, die gecoöpteerde leden zijn van de Algemene Raad of van één van de deelraden van de VLOR. (artt. 2, 10° & art. 3, 7° & art. 4, 9° & art. 5, 7° B.VI.Reg. betreffende de samenstelling van de Vlaamse Onderwijsraad, B.S. 25 november 2005).

¹⁶² Artt. 69 t/m 75 Decr. 2 april 2004 betreffende de participatie op school en de Vlaamse Onderwijsraad, B.S. 6 augustus 2004.

decretale opdrachten behoren het *verstrekken van advies* ten behoeve van de regering en van het Vlaams Parlement en het *organiseren van overleg* tussen de verschillende geledingen van het onderwijsveld.¹⁶³ Hierbij hanteert de VLOR onderwijskundige, pedagogische en maatschappelijke criteria en gaat de effecten na van beleidsopties op leerlingen, cursisten en studenten.¹⁶⁴ Bijkomende *conventionele* opdrachten worden vastgelegd in de *beleidsvereenkomst* die tussen de regering en de VLOR gesloten word.¹⁶⁵

De regering is verplicht de VLOR om advies te vragen over *voorontwerpen van decreet* over aangelegenheden bedoeld in artikel 24 § 5, van de Grondwet (met uitzondering van de decreten die louter de bekrachtiging van eindtermen, beroepsprofielen van de leraren de begroting inhouden), *beleidsbrieven en beleidsnota's* en *ontwerpen van besluit* in verband met tijdelijke projecten van onderwijskundige aard.¹⁶⁶ Het advies van de VLOR is niet bindend, doch de regering dient het afwijken van adviezen te motiveren en desgevallend de VLOR hierover informeren.¹⁶⁷

Naast het verplicht advies, kan de VLOR *uit eigen beweging* of *op verzoek* advies uitbrengen over de hoofdlijnen van het beleid, maatschappelijke ontwikkelingen en ontwerpen van nationale¹⁶⁸ en internationale samenwerkingsakkoorden “van strategisch belang”.¹⁶⁹

De adviezen van de VLOR zijn openbaar.¹⁷⁰

Op vraag van de regering vindt binnen de VLOR *overleg* plaats tussen de verschillende geledingen in het onderwijs *met het oog op de implementatie van nieuwe beleidslijnen*.¹⁷¹

Als advies- en overlegorgaan speelt deze strategische adviesraad een belangrijke rol in de

---

¹⁶³ Art. 69, eerste lid Decr. 2 april 2004 betreffende de participatie op school en de Vlaamse Onderwijsraad, B.S. 6 augustus 2004.

¹⁶⁴ Art. 69, laatste lid Decr. 2 april 2004 betreffende de participatie op school en de Vlaamse Onderwijsraad, B.S. 6 augustus 2004.

¹⁶⁵ Art. 75 *inuncto* art 89, tweede lid, 1° Decr. 2 april 2004 betreffende de participatie op school en de Vlaamse Onderwijsraad, B.S. 6 augustus 2004.

¹⁶⁶ Art. 70 Decr. 2 april 2004 betreffende de participatie op school en de Vlaamse Onderwijsraad, B.S. 6 augustus 2004. Het Vlaams Parlement kan deze de adviesverplichting verder tot andere onderwijsaangelegenheden uitbreiden.

¹⁶⁷ Art. 70, laatste lid Decr. 2 april 2004 betreffende de participatie op school en de Vlaamse Onderwijsraad, B.S. 6 augustus 2004.

¹⁶⁸ Tussen de Vlaamse Gemeenschap of het Vlaamse Gewest en de Belgische Staat of met andere Gemeenschappen en Gewesten.

¹⁶⁹ Art. 71 Decr. 2 april 2004 betreffende de participatie op school en de Vlaamse Onderwijsraad, B.S. 6 augustus 2004. Door middel van deze facultatieve adviezen brengt de vlora “onderwijsthema’s onder de aandacht van de beleidsmakers of geeft haar visie op maatschappelijke ontwikkelingen en initiatieven in andere beleidsdomeinen die het onderwijs beïnvloeden” (www.vlor.be/sub_Algemeen.asp?cat=Algemeen&page=Opdrachten#2).

¹⁷⁰ Art. 73 § 3 Decr. 2 april 2004 betreffende de participatie op school en de Vlaamse Onderwijsraad, B.S. 6 augustus 2004. De adviezen zijn onder meer te raadplegen op de VLOR-website (www.vlor.be/sub_Adviezen.asp?cat=Adviezen).

¹⁷¹ Art. 74 Decr. 2 april 2004 betreffende de participatie op school en de Vlaamse Onderwijsraad, B.S. 6 augustus 2004. De adviezen zijn te raadplegen op de VLOR-website.

beleidscyclus en dit in hoofdzaak bij de voorbereiding van het onderwijsbeleid.¹⁷²

Naast dit alles is de raad ook een goed gedocumenteerd kenniscentrum. ‘Om oordeelkundig advies te kunnen geven, heeft de VLOR betrouwbare, wetenschappelijke informatie nodig. Daartoe maakt zij onder meer gebruik van bestaande onderzoek-resultaten en internationale rapporten. Daarnaast raadpleegt de VLOR geregeld externe experts om met kennis van zaken te kunnen oordelen of om zelf actuele onderwijskundige problemen of thema’s te verkennen. Vaak monden die ‘verkenningen’ uit in publicaties. De VLOR organiseert ook regelmatig studiedagen. De documentatiedienst staat open voor alle belangstellenden’.¹⁷³

De VLOR bezit alle bevoegdheden die rechtstreeks of onrechtstreeks noodzakelijk of nuttig zijn voor de uitoefening van zijn opdracht, met inbegrip van het sluiten van overeenkomsten en het oprichten van of het deelnemen in andere rechtspersonen.¹⁷⁴

d. werking

De regering sluit voor een periode van vier jaar een *beleidsovereenkomst* met de VLOR. Deze bepaalt de wederzijdse rechten en plichten bij de uitvoering van de decretale en conventionele opdrachten.¹⁷⁵

Ingevolge het Participatiedecreet bepaalt deze beleidsovereenkomst ten minste de kwantificering, omschrijving en financiering van *conventionele* opdrachten, de wijze waarop de decretale en conventionele opdrachten worden *gerapporteerd*, *opgevolgd* en *geëvalueerd*, de wijze waarop *geschillen* over de uitvoering van voornoemde opdrachten worden beslecht, de wijze waarop de regering en de verschillende geledingen binnen de VLOR in *overleg* treden over projecten en hervormingen met een pedagogische doelstelling¹⁷⁶ en de

---

¹⁷² In de praktijk wordt het advies van de VLOR dat betrekking heeft op een voorontwerp van decreet vaak gevolgd door overleg met de vakbonden en de inrichtende machten (www.vlor.be/sub_Algemeen.asp?cat=Algemeen en www.vlor.be/sub_Algemeen.asp?cat=Algemeen&page=Opdrachten#2). "Als overlegforum coördineert de Vlor verschillende projecten en de invoering van onderwijsvernieuwingen. Voorbeelden zijn de ondersteuning van het gelijke-onderwijskansenbeleid (GOK), de opvolging van het Europese onderwijsbeleid, het project gezondheidsbevordering en de toepassing van eerder verworven kwalificaties (EVK) vanuit het hoger onderwijs voor sociale promotie naar hogescholen" (*ibid.*).

¹⁷³ http://www.vlor.be/sub_Algemeen.asp?cat=Algemeen&page=Opdrachten#2

¹⁷⁴ Art. 91 Decr. 2 april 2004 betreffende de participatie op school en de Vlaamse Onderwijsraad, B.S. 6 augustus 2004.

¹⁷⁵ Art. 89 Decr. 2 april 2004 betreffende de participatie op school en de Vlaamse Onderwijsraad, B.S. 6 augustus 2004.

¹⁷⁶ “Ten minste wordt daarbij een werkgroep opgericht waarin het Gemeenschaps-onderwijs en de inrichtende machten zijn vertegenwoordigd, de wijze waarop technische werkgroepen worden opgericht. Inzonderheid worden technische werkgroepen opgericht voor het deeltijds kunstonderwijs en de centra voor leerlingenbegeleiding” (art. 89 Decr. 2 april 2004 betreffende de participatie op school en de Vlaamse Onderwijsraad, B.S. 6 augustus 2004).

vormen van financiële en doelmatigheidscontrole.¹⁷⁷

De Algemene Raad regelt de *interne* werking van de VLOR. Dit doet ze onder de vorm van een huishoudelijk reglement dat de taakverdeling tussen de algemene raad en de deelraden, de wijze waarop de voorzitters van de deelraden worden aangeduid en de samenstelling, werking en bevoegdheden van het *vast bureau* en de *algemeen secretaris* bepaalt.¹⁷⁸

De beleidsovereenkomst voorziet tenslotte ook in de financiële middelen nodig voor de uitvoering van de conventionele opdrachten van de VLOR.¹⁷⁹ Daarnaast beschikt de VLOR over een dotatie die jaarlijks wordt ingeschreven op de begroting van de Vlaamse Gemeenschap. Deze omvat kredieten voor werking en huisvesting en voor de bezoldiging van het personeel.¹⁸⁰ Verder kan de VLOR schenkingen, giften en legaten in ontvangst nemen.¹⁸¹

De onderwijsnetten

Inleiding

De Belgische onafhankelijkheid in 1830 en de Grondwet van 1831 gaven vorm aan een unitaire staat. “Om aan de verscheidenheid van de diverse streken tegemoet te komen, werd echter een zekere vorm van decentralisering voorzien: de Staat werd onderverdeeld in negen provincies en elke provincie telde een aantal gemeenten”.¹⁸² De Belgische Staat was dus in wezen een *gecentraliseerde* staat.¹⁸³ Tegelijk werden als reactie op de, op grond van artikel 226 van de Fundamentele wet van het Koninkrijk der Nederlanden, door Willem I gevoerde onderwijspolitiek de vrijheid van onderwijszaken in artikel 17 van de nieuwe Grondwet, ingeschreven.¹⁸⁴

De particuliere ontstaansgeschiedenis van het onderwijs in België, en in het bijzonder de

---

¹⁷⁷ Alsook de wijze waarop de beleidsovereenkomst kan worden aangepast, verlengd of ontbonden (art. 89 Decr. 2 april 2004 betreffende de participatie op school en de Vlaamse Onderwijsraad, B.S. 6 augustus 2004).

¹⁷⁸ Art. 90 Decr. 2 april 2004 betreffende de participatie op school en de Vlaamse Onderwijsraad, B.S. 6 augustus 2004.

¹⁷⁹ Art. 94 Decr. 2 april 2004 betreffende de participatie op school en de Vlaamse Onderwijsraad, B.S. 6 augustus 2004.

¹⁸⁰ Art. 93 Decr. 2 april 2004 betreffende de participatie op school en de Vlaamse Onderwijsraad, B.S. 6 augustus 2004.

¹⁸¹ Art. 95 Decr. 2 april 2004 betreffende de participatie op school en de Vlaamse Onderwijsraad, B.S. 6 augustus 2004. Door dit stelsel van gemengde financiering kan de VLOR rekenen op een zekere onafhankelijkheid in haar werking, al is deze natuurlijk niet onbegrensd.

¹⁸² J. Vanderhoeven (red.), *Het educatief bestel in België: van convergentie naar divergentie*, Brussel, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, 1991, pp. 12-13.

¹⁸³ J. Vanderhoeven (red.), *Het educatief bestel in België: van convergentie naar divergentie*, Brussel, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, 1991, p. 13. Vanaf het ontstaan van de Belgische Staat “bestaan er naast de centrale machten, met name de wetgevende (...) en de uitvoerende (...), nog twee andere machtsniveaus” (*ibidem*, p. 35).

¹⁸⁴ J. Vande Lanotte & G. Goedertier, *Inleiding tot het publiekrecht. Deel 2: overzicht publiekrecht*, Brugge, Die Keure, 2003, p. 541.

verschillende fases in de Schoolstrijd, bekeken vanuit de *organisatie* ervan, aanleiding gegeven tot het verscheiden onderwijslandschap zoals wij dat nu kennen.

Zo heeft de actieve vrijheid van onderwijs er toe geleid dat zowel de Staat (later de Gemeenschappen) als de provincies, de steden en de gemeenten als private personen, onderwijs gingen *op-* en *inrichten*. Aldus ontstond een veelheid aan ‘inrichtende machten’, die bovendien onderling ook op juridisch vlak sterk van elkaar (konden) verschillen.¹⁸⁵

Het is voornamelijk sinds de schoolpactwet dat men de onderwijsinstellingen (en hun inrichtende machten) onderverdeeld in de zogenaamde ‘onderwijsnetten’. Een onderwijsnet is in beginsel niet veel meer dan een *deelverzamelingen* van onderwijsinstellingen, die zich op grond van een aantal kenmerken onderscheiden van de andere instellingen.¹⁸⁶

Naar *inrichtende macht* kan men een onderscheid maken tussen *officiële* en *vrije* scholen.¹⁸⁷ Naar *financiering* kan men een onderscheid maken tussen het *gemeenschapsonderwijs* en *gesubsidieerd* onderwijs.¹⁸⁸

---

¹⁸⁵ “Het begrip *Inrichtende macht* is een sleutelbegrip in de organisatie van het onderwijs in België”. De schoolpactwet omschreef dit begrip als volgt: “De Inrichtende Macht van een onderwijsinrichting zijn de overheid, de natuurlijke persoon of de rechtspersoon of – personen die er de verantwoordelijkheid voor op zich nemen” (*voormalig* art. 2 § 3 Wet 29 mei 1959 tot wijziging van sommige bepalingen van de onderwijswetgeving, B.S. 19 juni 1959; J. Vanderhoeven (red.), *Het educatief bestel in België: van convergentie naar divergentie*, Brussel, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, 1991, p. 41).

¹⁸⁶ Of hun afdelingen, of hun onderafdelingen. In termen van de originele schoolpactwet: onderwijsinrichtingen of hun afdelingen (cfr. *supra*, art. 3 § 1, eerste lid Wet 29 mei 1959 tot wijziging van sommige bepalingen van de onderwijswetgeving, B.S. 19 juni 1959). Voor een goed begrip van het onderwijs(landschap) in de Gemeenschappen van België alsook in legislatieve zin zowel als op het vlak van het onderwijsbeleid is de term ‘onderwijsnet’ van cruciaal belang en duidt deze term, hoe descriptief ook, wel degelijk op een belangrijke juridische en politieke realiteit.

¹⁸⁷ “De Staat richt bewaarschool-, lager, middelbaar, normaal-, technisch en kunstonderwijs in en brengt waar daaraan behoefte bestaat, de daartoe nodige inrichtingen en afdelingen van inrichtingen tot stand” (*oorspronkelijk* art. 3 § 1, eerste lid Wet 29 mei 1959 tot wijziging van sommige bepalingen van de onderwijswetgeving, B.S. 19 juni 1959). “Hij subsidieert, overeenkomstig de bepalingen van deze wet, de onderwijsinrichtingen en afdelingen van onderwijsinrichtingen die aan de wettelijke normen beantwoorden en door provincies, gemeenten, verenigingen van gemeenten, andere publiekrechtelijke personen en private personen zijn tot stand gebracht” *oorspronkelijk* art. 3 § 1, tweede lid Wet 29 mei 1959 tot wijziging van sommige bepalingen van de onderwijswetgeving, B.S. 19 juni 1959). J. De Groof, *De schoolpactwetgeving: coördinatie en annotatie*, Antwerpen, Kluwer, 1996, p. 3).

¹⁸⁸ Naar karakter kan men verder nog een onderscheid maken tussen *confessionele* en *niet-confessionele* scholen. “Scholen ingericht door openbare besturen (d.w.z. het gemeenschapsonderwijs en het gesubsidieerd officieel onderwijs moeten tot het einde van de leerplicht de keuze aanbieden tussen onderricht in één der erkende godsdiensten en in de niet-confessionele zedenleer” (J. Verhoeven & M. Elchardus, *Onderwijs: een decennium Vlaamse autonomie*, Kapellen, Uitgeverij Pelckmans, 2000, p. 27).

Traditioneel worden aldus drie onderwijsnetten onderscheiden: het *officieel onderwijs*, het *gesubsidieerd officieel onderwijs* (dit is het onderwijs ingericht door een administratieve overheid *binnen de Gemeenschap*)¹⁸⁹ en het *gesubsidieerd vrij onderwijs*.¹⁹⁰

De koepelorganisaties

Inleiding

Om meer op het beleid te kunnen wegen hebben de inrichtende machten zich binnen de onderwijsnetten verenigt in zogenaamde ‘koepelorganisaties’. Dit zijn in wezen representatieve verenigingen (in beginsel onder de vorm van een vereniging zonder winstoogmerk)¹⁹¹ die door de Gemeenschappen erkend worden als gesprekspartners. Zo hebben de grootste koepels afgevaardigden in de raden van de VLOR en spelen zij een belangrijke rol in de organisatie van de pedagogische begeleidingsdiensten.¹⁹²

---

¹⁸⁹ In de praktijk komt dit in hoofdzaak neer op het gemeentelijk en provinciaal onderwijs.

¹⁹⁰ J. Verhoeven & M. Elchardus, *Onderwijs: een decenium Vlaamse autonomie*, Kapellen, Uitgeverij Pelckmans, 2000, p. 27. “De term ‘netten’ wordt in de onderwijspraktijk vaak gebruikt, maar is in legislatieve documenten niet adequaat omschreven. Juridisch gezien is het meer accuraat om, op basis van het schoolpact en de schoolpactwetgeving, een onderscheid te maken naar inrichtende macht, financiering en karakter” (P. Van Petegem P. & I. Imbrecht, *Wegwijs in het Vlaamse onderwijs: onderwijsorganisatie en –beleid in kaart gebracht*, Plantyn, Mechelen, editie 2008-2009, p. 20). De decreetgever heeft inmiddels de term ‘onderwijsnet’ in verschillende decreten heeft opgenomen. Denken we bijvoorbeeld aan het artikel 3, 39°bis van het decreet basisonderwijs dat de onderwijsnetten als volgt omschrijft: “*het gemeenschapsonderwijs*: het onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap zoals bedoeld in artikel 2 van het bijzonder decreet van 14 juli 1998 betreffende het gemeenschapsonderwijs; *het gesubsidieerd officieel onderwijs*: het onderwijs ingericht door de provincie, de gemeente of door publiekrechtelijke rechtspersonen andere dan het gemeenschapsonderwijs en dat in aanmerking komt voor subsidiëring van de Vlaamse Gemeenschap; *het gesubsidieerd vrij onderwijs*: het onderwijs ingericht door natuurlijke personen of privaatrechtelijke rechtspersonen en dat in aanmerking komt voor subsidiëring door de Vlaamse Gemeenschap” (art. 3, 39°bis Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, B.S. 17 april 1997). Merk op dat ook het *niet-gesubsidieerd vrij onderwijs* bestaat, maar (wellicht bij gebrek aan aantal, structurele organisatie en samenwerking) niet tot de onderwijsnetten gerekend wordt. Tot het niet-gesubsidieerd vrij onderwijs hoort bijvoorbeeld het *huisonderwijs*, maar in principe verder ook elke vorm van onderwijs die niet tot één der andere netten gerekend wordt. *Onderwijs aan huis* (het onderwijs dat thuis of in een medische instelling verstrekt wordt aan zieke leerplichtigen of leerplichtigen met een handicap) mag niet met *huisonderwijs* verward worden (art. 3, 38° Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, B.S. 17 april 1997).

¹⁹¹ Een uitzondering hierop is bijvoorbeeld OKO dat een *samenwerkingsverband* is *tussen* vzw’s (cfr. *infra*).

¹⁹² Cfr. *supra*. “In het gesubsidieerd officieel onderwijs en de gesubsidieerde officiële centra worden de pedagogische begeleidingsdiensten georganiseerd door verenigingen zonder winstoogmerk of intercommunales en in het gesubsidieerd vrij onderwijs en in de gesubsidieerde vrije centra door verenigingen zonder winstoogmerk. Die verenigingen zonder winstoogmerk en de intercommunales worden opgericht door de representatieve groeperingen van inrichtende machten van het gesubsidieerd onderwijs en van de

Een koepelorganisaties kan dus niet als inrichtende macht gekwalificeerd worden ! Een *inrichtende macht* geniet ten volle de actieve vrijheid van onderwijs, gegarandeerd door artikel 24 § 1 van de Grondwet. Dit betekent dat het de *inrichtende macht* is die voor haar instelling(en) vrij de pedagogische en onderwijskundige methodes kiest,¹⁹³ de inhoud van het onderwijs bepaalt¹⁹⁴ en het schoolreglement opstelt (vrijheid van inrichting) en vrij kiest of het ingericht onderwijs zal gebaseerd zijn op een filosofische, een ideologische of een godsdienstige opvatting — of niet (vrijheid van richting).¹⁹⁵ Ook de koepelorganisatie geniet in beginsel de actieve vrijheid van onderwijs: zij *kan* onderwijsinstellingen op- en inrichten,¹⁹⁶ zo dit niet buiten haar statutair doel valt, wat steeds het geval zal zijn, daar koepelorganisaties zijn opgericht met als doel *het vertegenwoordigen van haar leden (inrichtende machten) en het behartigen van hun belangen*. Tussen een ‘koepel’ en een inrichtende macht bestaat met andere woorden juridisch geen hiërarchische band.¹⁹⁷

De koepelorganisaties van inrichtende machten uit het vrij gesubsidieerd onderwijs

Het vrij gesubsidieerd onderwijs is het grootste en wellicht het meest verscheiden onderwijsnet. In tegenstelling tot het officieel onderwijs dient het vrij onderwijs niet neutraal te worden ingericht,¹⁹⁸ en rust op scholen uit het (gesubsidieerd) vrij onderwijs rust niet de grondwettelijk verankerde plicht om tot het einde van de leerplicht de keuze aan te bieden tussen onderricht in een der erkende godsdiensten en niet-confessionele zedenleer.¹⁹⁹

Binnen dit onderwijsnet vinden we dan ook scholen terug die pluralistisch, of vrijzinnig, of katholiek, of joods, of protestants zijn en/of gericht op een specifieke pedagogische methode of leer.²⁰⁰ Om deze verscheidenheid niet in een verdeeldheid te doen stranden,

---

gesubsidieerde centra” (art. 87 § 1 Decr. 17 juli 1991 betreffende inspectie, Dienst voor Onderwijsontwikkeling en pedagogische begeleidingsdiensten, 31 augustus 1991).

¹⁹³ Wat zich, onder meer voor het basisonderwijs, kan vertalen het schoolwerkplan (art. 7 § 2 & art. 47 Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997).

¹⁹⁴ Wat zich vertaalt in de leer-, de handelinsplannen (art. 44*bis* Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997; art. 8 Decr. 18 januari 2002 betreffende de eindtermen, de ontwikkelingsdoelen en de specifieke eindtermen in het voltijds gewoon en buitengewoon secundair onderwijs, *B.S.* 8 februari 2002) en de afwijkingsprocedures die ter zake voorzien zijn (artt. 45 & 46 Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997; art. 9 Decr. 18 januari 2002 betreffende de eindtermen, de ontwikkelingsdoelen en de specifieke eindtermen in het voltijds gewoon en buitengewoon secundair onderwijs, *B.S.* 8 februari 2002; cfr. *infra*).

¹⁹⁵ Art. 24 § 1 G.W.; art. 38 & artt. 45 & 46 Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997; cfr. *supra*.

¹⁹⁶ Art. 24 § 1 G.W.

¹⁹⁷ Wel kunnen uit het lidmaatschap en het intern reglement rechten en plichten ontstaan voor de leden van de koepelorganisatie. Evenwel is het overduidelijk dat het intern reglement van een vereniging zonder winstoogmerk aan de Grondwet geen afbreuk kan doen. Daarenboven stelt artikel 24 overduidelijk dat *elke* preventieve maatregel verboden is (art. 24 § 1 G.W.).

¹⁹⁸ Art. 24 § 1 G.W.

¹⁹⁹ Zoals die geldt voor scholen opgericht door openbare besturen (art. 24 § 1 G.W.).

²⁰⁰ Islamitische scholen zijn er vooralsnog niet in België.

op het beleid te kunnen wegen en op een representatieve manier aan overleg te kunnen deelnemen, werden koepels opgericht.²⁰¹ Het *Overleg Kleine Onderwijsverstrekkers* (OKO) illustreert deze verscheidenheid nog het best. Zij is namelijk een samenwerkingsverband van *verschillende* koepelorganisaties. Een koepel van koepels met andere woorden.

a. Overleg Kleine Onderwijsverstrekkers (OKO)

OKO is het *samenwerkingsverband* van FOPEM, IPCO, de Federatie Steinerscholen Vlaanderen en VOOP.²⁰² OKO is dus *geen* vereniging zonder winstoogmerk maar een *feitelijke vereniging*.²⁰³

OKO is “een overlegplatform waar de kleinere koepels van het vrij gesubsidieerd onderwijs elkaar ontmoeten met het oog op een gezamenlijke vertegenwoordiging in diverse beleidsorganen van de Vlaamse Overheid, zoals de Vlaamse Onderwijsraad, het Overkoepelend Onderhandelingscomité het Centraal Paritair Comité en de Kamer van Beroep”.²⁰⁴ De koepelorganisaties die samen OKO uitmaken, hebben elk op zich te weinig gewicht om op het beleid te kunnen wegen of tot het overleg te worden toegelaten. Vandaar dat zij zich op hun beurt in een koepel verenigd hebben.²⁰⁵

— FOPEM

De Federatie van Onafhankelijke Pluralistische Emancipatorische Methodescholen vzw (FOPEM) is gegroeid uit de *Federatie Freinetwerking*, de *Vlaamse Onafhankelijke Methodeschool* en *ervaringsgerichte methodescholen*. allemaal scholen uit de groep niet-confessioneel onderwijs. “FOPEM wil binnen het vrij niet-confessioneel onderwijs de onafhankelijke methodescholen en hun pedagogie ondersteunen. Dit impliceert dat FOPEM er toe bijdraagt dat relevante nascholing en pedagogische begeleiding georganiseerd wordt. Het werkterrein van FOPEM situeert zich voornamelijk op belangenverdediging, interne en externe dienstverlening”. De interne dienstverlening bestaat uit pedagogisch-didactische ondersteuning aan schoolteams en schoolbesturen (onder meer door middel van informatie en vorming) en de organisatie van navorming. Schoolbesturen en coördinatoren kunnen voor advies en informatie met betrekking tot organisatorische, administratieve en juridische problemen terecht op het secretariaat van de Federatie. “Daarnaast ziet FOPEM het als een belangrijke taak om informatie over methodeonderwijs door te geven. Initiatiefgroepen van startende scholen worden geïnformeerd en nieuwe

---

²⁰¹ Cfr. *supra*.

²⁰² De Federatie van Onafhankelijke Pluralistische Emancipatorische Methodescholen vzw (FOPEM), de Raad van Inrichtende Machten van Vrije-Protestants-Christelijke Onderwijsinstellingen vzw (IPCO) en het Vlaams Onderwijs OverlegPlatform (VOOP)

²⁰³ En dus geen rechtspersoon.

²⁰⁴ <http://oko.be/>

²⁰⁵ oko omschrijft zichzelf als volgt: “Inhoudelijk vertegenwoordigen wij verschillende strekkingen in het onderwijsveld. Gemeenschappelijk hebben we, naast onze beperkte verspreiding, vooral een specifiek of geprofileerd aanbod, met een eigen pedagogisch concept en/of gezindheid, specifieke opleidingen en eigen vormen van schoolbestuur. Tevens willen wij voor onze scholen een grote autonomie en het recht op verscheidenheid. Onze scholen vinden hun reden van bestaan in de bewuste keuze van ouders, leerkrachten en leerlingen voor specifieke kenmerken. Samen bieden de 4 betrokken verenigingen van schoolbesturen onderwijs aan op verschillende niveaus en in diverse onderwijsvormen: van kleuterschool tot universiteit” (<http://oko.be/>).

onafhankelijke scholen worden extra begeleid. Ook individuele vragen naar informatie worden graag beantwoord”.²⁰⁶

— DE FEDERATIE STEINERSCHOLEN vzw

Deze koepelorganisatie vertegenwoordigt vijftientig Vlaamse Steinerscholen.²⁰⁷ De algemene doelstellingen van de Federatie Steinerscholen in Vlaanderen vzw²⁰⁸ zijn concreet uitgewerkt in tien specifieke doelstellingen. De federatie heeft als opdracht: het bevorderen van de vrijheid van onderwijs en cultuurleven, het opvolgen van nieuwe overheidsmaatregelen, de vertegenwoordiging van aangesloten scholen in verschillende internationale organisaties en overlegorganen (alook binnen het OKO), het ontwikkelen van leerplannen gesteund op eigen eindtermen, het verlenen van pedagogische ondersteuning en kwaliteitszorg, het bevorderen van samenwerking met andere initiatieven,²⁰⁹ het verzorgen van communicatie rond de steinerpedagogie, het bemiddelen bij eventuele geschillen of tussenkomst bij conflicten (binnen een school of tussen scholen onderling – ‘waarvan de impact uitstraalt op de hele schoolbeweging’), de opleiding en nascholing van leraren in de steinerpedagogie²¹⁰ en de begeleiding van en het verlenen van hulp bij nieuwe initiatieven.²¹¹

— IPCO

De Raad van Inrichtende Machten van Vrije-Protestants-Christelijke Onderwijsinstellingen vzw heeft tot doel de behartiging van de gezamenlijke belangen van de aangesloten inrichtende machten van vrije protestants-christelijke onderwijsinstellingen voor basisonderwijs, gesubsidieerd door de Vlaamse Gemeenschap. Zij treedt ondermeer op tegenover de overheid als de representatieve groepering van inrichtende machten van het protestants-christelijk onderwijs in Vlaanderen of in het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest. Zij heeft eveneens tot doel het inrichten van begeleidings- en nascholingsactiviteiten voor en het vormen van scholengemeenschappen van de bij haar aangesloten leden.²¹²

---

²⁰⁶ <http://users.skynet.be/fopem/inffopem.htm>

²⁰⁷ art. 3 Statuten Federatie Steinerscholen vzw, *B.S.* 25 januari 2005
www.steinerscholen.be/

²⁰⁸ “Het verdedigen en behoeden van de belangen van de Rudolf Steinerscholen, het bevorderen van de vrijheid van onderwijs en cultuurleven in brede zin en het organiseren van nascholing en pedagogische begeleiding (art. 3 Statuten Federatie Steinerscholen vzw, *B.S.* 25 januari 2005).

²⁰⁹ Als voorbeeld wordt gegeven de samenwerking met de Rudolf Steineracademie (www.steinerscholen.be/pages/visie_uitgebreid.html).

²¹⁰ Door het organiseren van een basisopleiding in de steinerpedagogie, verdiepende cursussen en studiedagen voor leraren en voor schoolleiders.

²¹¹ Als voorbeeld hiervan kan het project ‘steiner-BSO’ vermeld worden, waarbinnen onder meer de (recent erkende) opleiding Duurzaam Wonen is ingericht (www.steinerscholen.be/pages/bs0.html).

²¹² Art. 2 Statuten Raad van Inrichtende Machten van Vrije-Protestants-Christelijke Onderwijsinstellingen vzw, *B.S.* 24 november 2004.

IPCO bestaat uit een secretariaat en een aantal begeleidingscellen:²¹³ een *cel administratie en financiën*, een *cel techniek en gebouwen*, een *cel wetgeving en overeenkomsten*, een *cel pedagogiek en didactiek* en tenslotte een *cel fondswerving*.²¹⁴

— VOOP

Het Vlaams Onderwijs OverlegPlatform een koepelorganisatie die veertiental onderwijsinstellingen van zowel het gewoon als het buitengewoon basis- en secundair onderwijs, het hoger en het universitair onderwijs en het volwassenenonderwijs groepeerd.²¹⁵ Zij telt onder de aangesloten instellingen onder meer de *School Simonnet*, het Instituut van Gent²¹⁶ en de *Vrije Universiteit Brussel*.²¹⁷

b. Het Vlaams Secretariaat van het Katholiek Onderwijs vzw (VSKO)

Het VSKO, de *Guimardstraat*, is de koepelorganisatie van het katholiek onderwijs in Vlaanderen. Nagenoeg alle Vlaamse katholieke scholen zijn bij het VSKO aangesloten.²¹⁸

Katholieke onderwijsinstellingen worden georganiseerd door diocesane overheden, onderwijzende orden en congregaties, plaatselijke schoolcomité's en verenigingen. De hoogste instantie in de hiërarchie van het katholieke onderwijs is de *Bisschoppenconferentie*.²¹⁹

Voor 1952 waren de bisschoppen vertegenwoordigd in de Algemene Raad van het Katholiek Onderwijs. Als gevolg van de uitbreiding van het katholiek onderwijs gingen de onderwijsinstellingen zich, per onderwijsniveau, verenigen in de zogenaamde *Verbonden*. In 1952 werd daarop het *Interfederaal Comité van het Katholiek Onderwijs* opgericht, dat de verschillende verbonden groepeerde en als adviesorgaan bij de Algemene Raad van het Katholiek Onderwijs optrad. Omdat, gelet op de voortdurende groei van het aantal katholieke scholen, nauwere samenwerking tussen de verschillende verbonden nodig werd, werd in 1957 het *Nationaal Secretariaat van het Katholiek Onderwijs* opgericht. Dit secretariaat bestond uit de *verbonden* en een aantal *diensten*. “Daarnaast voelden de verschillende geledingen van de schoolgemeenschap de nood aan van een eigen organisatie, teneinde een eigen inbreng te doen in het onderwijs en de specifieke belangen van hun groep te verdedigen. Om deze verschillende groepen te doen samenwerken in hun zorg voor het katholiek onderwijs richtte de Belgische bisschoppenconferentie onder haar leiding op 2 december 1972 een nieuwe *Algemene Raad van het Katholiek Onderwijs* op. Als gevolg van de communautarisering van het

²¹³ <http://ipco.be/begeleidingscellen.htm> en <http://ipco.be/secretariaat.htm>.

²¹⁴ <http://ipco.be/begeleidingscellen.htm> en <http://ipco.be/secretariaat.htm>.

²¹⁵ <http://voop.be/>

²¹⁶ Beter bekend (vooral in Gent) onder haar oude naam *‘Institut de Gand’*. “Het Institut de Gand schreef in 1942, tijdens de tweede wereldoorlog (sic.) het eerste meisje in en werd daardoor de eerste gemengde school van Gent” (http://www.ivgent.be/ivg/index.php?Itemid=61&id=61&option=com_content&task=view).

²¹⁷ http://voop.be/onze_scholen.asp

²¹⁸ P. Van Petegem & I. Imbrecht, *Wegwijs in het Vlaamse onderwijs: onderwijsorganisatie en –beleid in kaart gebracht*, Plantyn, Mechelen, editie 2008-2009, p. 23

²¹⁹ P. De Pooter, *De rechtspositie van erkende erediensten en levensbeschouwingen in Staat en maatschappij*, Brussel, Larcier, 2002, p. 396.

onderwijs werd de Algemene Raad opgesplitst in Algemene Raden per taalgemeenschap, de Algemene Raad van het Katholiek Onderwijs (ARKO) enerzijds en de Conseil general de l'enseignement catholique (CGEC) anderzijds".²²⁰ In 1993 werd vervolgens ook het *Nationaal Secretariaat van het Katholiek Onderwijs* gesplitst. "De coördinatie van het Nederlandstalig katholiek onderwijs werd door de Bisschoppenconferentie toevertrouwd aan het Vlaamse Secretariaat van het Katholiek Onderwijs (VSKO). De coördinatie van het Franstalig katholiek onderwijs werd toevertrouwd aan het Secrétariat général de l'enseignement catholique (SEGEC)".²²¹ Ook de verbonden werden opgesplitst per taalgemeenschap.

Deze verbonden staan in voor de coördinatie en de vertegenwoordiging van de instellingen van de onderscheiden onderwijsniveaus. Elk verbond wordt belast met de pedagogische en administratieve taken eigen aan zijn niveau of sector.²²² De verbonden in Vlaanderen zijn: het Vlaamse Verbond van het Katholiek Basisonderwijs (VVKB), het Vlaamse Verbond van het Katholiek Secundair Onderwijs (VVKSO), het Vlaamse Verbond van het Katholiek Buitengewoon Onderwijs (VVKBUO), het Vlaamse Verbond van Katholieke Hogescholen (VVKH), de Vlaamse Dienst van het Katholiek Volwassenenonderwijs.²²³

Daarnaast onderscheiden we nog de dienst Pedagogische Begeleiding van deze koepel, de Dienst Internaten van het Katholiek Onderwijs, de Vereniging van Inrichtende Machten van het Katholiek Onderwijs, de Dienst voor Investerings van het Katholiek Onderwijs en het Pedagogisch Bureau.²²⁴

De koepelorganisaties van inrichtende machten uit het gesubsidieerd officieel onderwijs

a. algemeen

Het gesubsidieerd officieel onderwijs omvat het gemeentelijk onderwijs, georganiseerd door de gemeenten en steden, en het provinciaal onderwijs, georganiseerd door de provincies.²²⁵

---

²²⁰ P. De Pooter, *De rechtspositie van erkende erediensten en levensbeschouwingen in Staat en maatschappij*, Brussel, Larcier, 2002, pp. 396-397

²²¹ P. De Pooter, *De rechtspositie van erkende erediensten en levensbeschouwingen in Staat en maatschappij*, Brussel, Larcier, 2002, p. 397.

²²² P. De Pooter, *De rechtspositie van erkende erediensten en levensbeschouwingen in Staat en maatschappij*, Brussel, Larcier, 2002, p. 397.

²²³ <http://ond.vsko.be>.

²²⁴ <http://ond.vsko.be>.

²²⁵ J. Vanderhoeven (red.), *Het educatief bestel in België: van convergentie naar divergentie*, Brussel, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, 1991, pp. 41-42; Van Petegem P. & Imbrecht I., *Wegwijs in het Vlaamse onderwijs: onderwijsorganisatie en -beleid in kaart gebracht*, Plantyn, Mechelen, editie 2008-2009, p. 34; P. De Pooter, *De rechtspositie van erkende erediensten en levensbeschouwingen in Staat en maatschappij*, Brussel, Larcier, 2002, p. 392.

b. Onderwijssecretariaat van de Steden en Gemeenten van de Vlaamse Gemeenschap vzw (OVSG)

Op het vlak van onderwijs is het niet de Vlaamse Vereniging voor Steden en Gemeenten (vvsG), maar haar “zusterorganisatie *Onderwijssecretariaat van de Steden en Gemeenten van de Vlaamse Gemeenschap* (ovsg) de erkende vertegenwoordiger van de steden en gemeenten” in hun hoedanigheid van inrichtende macht van een onderwijsinstelling.²²⁶

Het ovsg, opgericht op 21 december 1990, heeft als doel op te treden “als representatieve organisatie van lokale openbare besturen of verenigingen opgericht door of op initiatief van lokale besturen, die onderwijs inrichten binnen de grenzen van de Vlaamse Gemeenschap” en als “als pedagogische begeleidingsdienst in het gesubsidieerd officieel onderwijs”.²²⁷

Het ovsg biedt dienstverlening aan lokale besturen en hun scholen, vorming en begeleiding aan stedelijke en gemeentelijke scholen, academies en centra voor leerlingenbegeleiding en volwassenenonderwijs en belangenbehartiging via vertegenwoordiging en overleg om de eigenheid van het stedelijk en gemeentelijk onderwijs te vrijwaren.

Op initiatief van het ovsg is op 24 september 1991, het Navormingscentrum van het Onderwijssecretariaat van de Steden en Gemeenten van de Vlaamse Gemeenschap opgericht,²²⁸ die de organisatie en de coördinatie van navormingsactiviteiten “ten behoeve van allen die betrokken zijn in het onderwijs en meer in het bijzonder ten behoeve van de personeelsleden van de onderwijsinstellingen, de internaten die ervan afhangen, de autonome internaten, de Centra voor leerlingenbegeleiding en de pedagogische begeleidingsdiensten van het officieel gesubsidieerd onderwijs”²²⁹ tot doel heeft. “Dit doel kan nagestreefd worden door eigen initiatieven en door samenwerking met de bestaande organisaties”.²³⁰

c. Provinciaal Onderwijs Vlaanderen vzw (POV)

Het Provinciaal Onderwijs Vlaanderen vzw werd op 5 juni 1991 opgericht op initiatief van de feitelijke vereniging Cel voor het Vlaams Provinciaal Onderwijs en “neemt de taak als één van de meest representatieve verenigingen van inrichtende machten van het officieel onderwijs over”.²³¹

POV heeft tot doel “op te treden als representatieve organisatie van inrichtende overheden van het Vlaams provinciaal onderwijs en van de Vlaamse provinciale centra voor leerlingenbegeleiding. In die hoedanigheid zal zij (...) alle activiteiten organiseren of coördineren die bij haar opdracht horen, de belangen van het Vlaams provinciaal

---

²²⁶ ovsg, *Gemeentelijke onderwijs organiseren*, Brussel, Politea, 2006, p. 16.

²²⁷ Art. 3 § 1 Statuten Onderwijssecretariaat van de Steden en Gemeenten van de Vlaamse Gemeenschap vzw, *B.S.* 16 januari 2006.

²²⁸ Art. 4 Statuten Navormingscentrum van het Onderwijssecretariaat van de Steden en Gemeenten van de Vlaamse Gemeenschap vzw, *B.S.* 16 januari 2006.

²²⁹ Art. 3 Statuten Navormingscentrum van het Onderwijssecretariaat van de Steden en Gemeenten van de Vlaamse Gemeenschap vzw, *B.S.* 16 januari 2006.

²³⁰ Art. 3 Statuten Navormingscentrum van het Onderwijssecretariaat van de Steden en Gemeenten van de Vlaamse Gemeenschap vzw, *B.S.* 16 januari 2006.

²³¹ Art. 4 Statuten Provinciaal Onderwijs Vlaanderen vzw, *B.S.* 24 december 2004.

onderwijs behartigen en initiatieven nemen om de onderwijskwaliteit van het Vlaams provinciaal onderwijs te bevorderen”.²³²

de koepel van het provinciaal onderwijs, bestaat uit een Algemene Vergadering, een Raad en een Beleidsgroep. De Algemene Vergadering telt minstens vijf leden die elk moeten behoren tot de Bestendige Deputaties van één der Vlaamse provincies. Het maximum aantal leden is in principe onbeperkt. De Raad telt minimum vijf en maximum elf leden. Op dit moment zijn er vijf leden die elk zetelen in de Bestendige Deputatie van één der Vlaamse provincies. Daarnaast zijn er ook vijf onderwijsdeskundigen, één uit elke provincie, die samen met de leden van de Raad, maandelijks in de Beleidsgroep samenkomen.²³³

Provinciaal Onderwijs Vlaanderen vzw stelt voor zichzelf drie kerntaken voorop: belangenbehartiging pedagogische begeleiding op maat van de school en nascholing.²³⁴

Het officieel onderwijs

Zolang een koepelorganisatie geen onderwijs op- of inricht *is* zij geen *inrichtende* macht.²³⁵ Is de Raad van het Gemeenschapsonderwijs (RAGO), (deel van de) inrichtende macht van het GO! onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap de uitzondering die de regel bevestigt? Strikt genomen *is* zij *geen* koepel. Zij is alleszins geen vereniging zonder winstoogmerk, noch een feitelijke vereniging maar een *openbare instelling* en dus een rechtspersoon naar publiekrecht.²³⁶ Het vertegenwoordigen van het gemeenschapsonderwijs binnen overleg met de overheid, andere inrichtende machten en instanties is een bevoegdheid van de afgevaardigd-bestuurder, die zelf ook zetelt in de Raad.²³⁷ De RAGO is in eerste instantie, samen met de scholengroepen, de *inrichtende macht* van het Gemeenschapsonderwijs.²³⁸

---

²³² Art. 3 Statuten Provinciaal Onderwijs Vlaanderen vzw, B.S. 24 december 2004.

²³³ Art. 3 Statuten Provinciaal Onderwijs Vlaanderen vzw, B.S. 2 januari 2009; www.pov.be/wie_beheersstructuur.php.

²³⁴ http://www.pov.be/missie_kerntaken.php

²³⁵ Cfr. *supra*.

²³⁶ Art. 3 Bijz.Decr. 14 juli 1998 betreffende het gemeenschapsonderwijs, B.S. 30 september 1998. Het statuut van deze rechtspersoon is vergelijkbaar met het statuut van haar rechtsvoorganger, de ARGO. Ook zij is een openbare instelling (*ibid.*) en een rechtspersoon *sui generis* (L. Veny, de aansprakelijkheid van de A.R.G.O.-raden, in: L.Veny (red.), *Wegwijs in de lokale raden van het Gemeenschapsonderwijs*, Antwerpen, Oudervereniging voor de Moraal, 1991, pp. 103-15).

²³⁷ Doch enkel met raadgevende stem Art. 31 § 4 & art. 41, 6° Bijz.Decr. 14 juli 1998 betreffende het gemeenschapsonderwijs, B.S. 30 september 1998. De personeelsleden van het Gemeenschapsonderwijs hebben bovendien de decretale plicht ‘het belang te behartigen van het gemeenschapsonderwijs en van de instelling waarin zij tewerkgesteld zijn’ (art. 6 Decr. 27 maart 1991 betreffende de rechtspositie van bepaalde personeelsleden van het Gemeenschapsonderwijs, B.S. 25 mei 1991).

²³⁸ Art. 4 § 1 Bijz.Decr. 14 juli 1998 betreffende het gemeenschapsonderwijs, B.S. 30 september 1998. Bij de ‘derde staatshervorming’ heeft de Vlaamse Gemeenschap van meet af aan volop gebruik gemaakt van de mogelijkheid vervat in artikel 24 § 2 van de Grondwet en haar bevoegdheden als inrichtende macht van het gemeenschapsonderwijs aan een autonoom orgaan overgedragen. “Het bijzonder decreet betreffende de Autonome Raad van het Gemeenschapsonderwijs trad tegelijk met de nieuwe grondwet

Het zal dan ook strikt genomen de afgevaardigd-bestuurder zijn,²³⁹ die tijdens overleg het Gemeenschapsonderwijs zal vertegenwoordigen.²⁴⁰ In ieder geval wordt het GO! onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap door een afgevaardigde van de *inrichtende macht van het gemeenschapsonderwijs* vertegenwoordigd. Ook hier is het van belang de vertegenwoordiger van de inrichtende macht niet met de vertegenwoordigde te verwarren. Net zo min als een koepelorganisatie in juridisch opzicht de hiërarchische meerdere is van de inrichtende machten die zij representeert, is de vertegenwoordiger van het gemeenschapsonderwijs de meerdere van het orgaan dat hem als zijn vertegenwoordiger aanduidt.²⁴¹

De Scholengemeenschappen

Tussen het niveau van de onderwijsnetten en het niveau van de particuliere school waar een kind school loopt, situeert zich het niveau van de *scholengemeenschappen*. Een scholengemeenschap mag niet verward worden met een *scholengroep*. Deze laatste is immers deel van de inrichtende macht van het gemeenschapsonderwijs.²⁴²

Het begrip scholengemeenschap is niet nieuw. Al in 1981 werden scholengemeenschappen tot stand gebracht,²⁴³ met wisselend succes wat de werking betreft.²⁴⁴

---

in werking op 1 januari 1989. Niet alleen schonk deze hervorming het gemeenschapsonderwijs grote nieuwe kansen, tegelijk maakte ze een andere relatie tussen overheid en onderwijsveld en daardoor andere essentiële hervormingen mogelijk: grotere autonomie en verantwoordelijkheid van scholen, een gelijke kwaliteitscontrole door een en dezelfde pluriforme inspectie in alle scholen, meer dialoog tussen (de top van) de netten, de vakbonden en de ouderverenigingen, onder meer in de Vlaamse Onderwijsraad” (G. Monard, Woord vooraf, in: J. Verhoeven & M. Elchardus, *Onderwijs: een decenium Vlaamse autonomie*, Uitgeverij Pelckmans, Kapellen, 2000, p. 15.) Van 1989 tot 1998 werd het gemeenschapsonderwijs in Vlaanderen ingericht door de Autonome Raad voor het Gemeenschapsonderwijs (ARGO) (Bijz.Decr. 19 december 1988 betreffende de Autonome Raad voor het Gemeenschapsonderwijs, B.S. 29 december 1988). ‘Om het gemeenschaps-onderwijs in staat te stellen zich aan te passen aan het *vernieuwde* concept “scholengemeenschappen” werd de ARGO vervangen door een nieuw orgaan, m.n. Het Gemeenschapsonderwijs (Bijz.Decr. 14 juli 1998 betreffende het gemeenschapsonderwijs van , B.S., 30 september 1998).

²³⁹ Of de vertegenwoordigers die hij hiertoe aanduidt.

²⁴⁰ Art. 41, 6° Bijz.Decr. 14 juli 1998 betreffende het gemeenschapsonderwijs, B.S. 30 september 1998.

²⁴¹ De onderliggende juridische verhouding tussen een koepelorganisatie en de inrichtende machten die zij representeert, valt verder niet te vergelijken met die tussen de RAGO en de afgevaardigd-bestuurder. Deze is in juridisch opzicht wel degelijk ondergeschikt aan dit orgaan, (deel van de) inrichtende macht van het GO! onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap. De afgevaardigd-bestuurder wordt immers aangesteld door de Raad. De functie van afgevaardigd-bestuurder is daarenboven een mandaatfunctie die op elk ogenblik door de Raad beëindigd kan worden (art. 39 §§ 1 & 3 Bijz.Decr. 14 juli 1998 betreffende het gemeenschapsonderwijs, B.S. 30 september 1998).

²⁴² Art. 4 § 1 Bijz.Decr. 14 juli 1998 betreffende het gemeenschapsonderwijs, B.S. 30 september 1998.

²⁴³ K.B. 24 december 1980 betreffende de scholengemeenschappen voor secundair onderwijs en houdende het rationalisatie- en programmatieplan van het secundair

Vanaf het schooljaar 1999-2000 zijn de scholengemeenschappen geregeld door het (gewoon) decreet van 14 juli 1998.²⁴⁵ Volgens dit decreet is een scholengemeenschap: “één instelling of een groep van instellingen die binnen een geografische omschrijving gezamenlijk instaat voor de onderwijsvoorziening”.²⁴⁶ Een scholengemeenschap omvat één of meer instellingen die al dan niet behoren tot dezelfde inrichtende macht en/of hetzelfde onderwijsnet²⁴⁷ en is een samenwerkingsverband waarvan de werking geregeld wordt in hetzij de beslissing van de enige betrokken inrichtende macht, hetzij de overeenkomst tussen de verschillende betrokken inrichtende machten.²⁴⁸

Een scholengemeenschap komt steeds vrijwillig tot stand, ongeacht of ze al dan niet een rechtspersoonlijkheid of een rechtsvorm aanneemt. Zij komt tot stand hetzij bij *beslissing*, hetzij bij *schriftelijke overeenkomst*, afhankelijk of de scholengemeenschap wordt gevormd door instellingen van dezelfde of van verschillende inrichtende machten.²⁴⁹ Deze beslissing of overeenkomst treedt in werking op 1 september na het nemen respectievelijk het sluiten ervan en geldt voor een periode van zes schooljaren. Deze periode van zes schooljaren wordt telkens, behoudens een andersluidende beslissing, overeenkomst of beding, van rechtswege voor eenzelfde periode verlengd.²⁵⁰

---

onderwijs met volledig leerplan, *B.S.* 9 januari 1981; K.B. 1 april 1981 tot oprichting van de scholengemeenschappen voor secundair onderwijs met volledig leerplan, *B.S.* 17 juni 1981.

²⁴⁴ Omzendbrief SO 62 scholengemeenschappen secundair onderwijs, 30 april 1999.

²⁴⁵ Artt. 24 *t/m* 29 Decr. 14 juli 1998 houdende diverse maatregelen met betrekking tot het secundair onderwijs en tot wijziging van het decreet van 25 februari 1997 betreffende het basisonderwijs, *B.S.* 29 augustus 1998.

²⁴⁶ Art. 2 28° Decr. 14 juli 1998 houdende diverse maatregelen met betrekking tot het secundair onderwijs en tot wijziging van het decreet van 25 februari 1997 betreffende het basisonderwijs, *B.S.* 29 augustus 1998.

²⁴⁷ Art. 62 Decr. 14 juli 1998 houdende diverse maatregelen met betrekking tot het secundair onderwijs en tot wijziging van het decreet van 25 februari 1997 betreffende het basisonderwijs, *B.S.* 29 augustus 1998.

²⁴⁸ Art. 65 Decr. 14 juli 1998 houdende diverse maatregelen met betrekking tot het secundair onderwijs en tot wijziging van het decreet van 25 februari 1997 betreffende het basisonderwijs, *B.S.* 29 augustus 1998. “Indien het gaat om samenwerkingsverbanden zonder beheersoverdracht, vallen de scholengemeenschappen onder de verantwoordelijkheid en het hiërarchisch toezicht van de betrokken inrichtende macht(en). Indien het gaat om samenwerkingsverbanden met beheersoverdracht, vallen de scholengemeenschappen onder de toezichtsvormen bepaald in het bijzonder decreet van 14 juli 1998 betreffende het Gemeenschapsonderwijs of de organieke regelgeving op de lokale besturen, respectievelijk de toezichtsvormen georganiseerd door de betrokken inrichtende macht(en)” (*ibid.*).

²⁴⁹ Art. 64, eerste lid Decr. 14 juli 1998 houdende diverse maatregelen met betrekking tot het secundair onderwijs en tot wijziging van het decreet van 25 februari 1997 betreffende het basisonderwijs, *B.S.* 29 augustus 1998.

²⁵⁰ Art. 64, tweede lid Decr. 14 juli 1998 houdende diverse maatregelen met betrekking tot het secundair onderwijs en tot wijziging van het decreet van 25 februari 1997 betreffende het basisonderwijs, *B.S.* 29 augustus 1998. Tijdens deze periode kan de beslissing of overeenkomst inzake de vorming van een scholengemeenschap ten allen tijde worden gewijzigd, in die zin dat een instelling alsnog tot de scholengemeenschap kan toetreden of er kan uitstappen. Dit laatste kan evenwel alleen indien de scholengemeenschap minder dan 900 regelmatige leerlingen telt op de gebruikelijke

“De decreetgever heeft uitdrukkelijk bevoegdheden rond een aantal thema’s aan de scholengemeenschappen toevertrouwd. Deze bevoegdheden nemen de vorm aan van verplichte afspraken, een verplichte adviesformulering of een optie op een samenwerkingsakkoord”.²⁵¹ Het decreet bepaalt onder meer dat een scholengemeenschap *afspraken* maakt over de ordening van een rationeel onderwijsaanbod, over een objectieve leerlingenoriëntering en –begeleiding, over de vaststelling van de criteria en de aanwending van de wekelijkse uren-leraar die op het niveau van de scholengemeenschap kunnen worden samengevoegd en over het personeelsbeleid (meer bepaald over de criteria voor het aanwerven, functioneren en evalueren van personeelsleden). Verder dient een scholengemeenschap ook *afspraken te maken en eventueel beslissingen te nemen* over de verdeling van de extra uren-leraar over haar instellingen en advies uit te brengen inzake investeringen in schoolgebouwen en infrastructuur (indien de inrichtende macht een beroep doet op de investeringsmiddelen van het Gemeenschapsonderwijs of het Agentschap voor Infrastructuur). Nog volgens de decreetgever kan een scholengemeenschap *een samenwerkingsakkoord sluiten* met een of meer instellingen voor buitengewoon secundair onderwijs die buiten de desbetreffende scholengemeenschap zijn gebleven *en met één* of meer instellingen voor secundair onderwijs die niet tot een scholengemeenschap behoren (en/of met één of meer scholen voor basisonderwijs, met één of meer instellingen van deeltijds kunstonderwijs en/of één of meer centra voor volwassenenonderwijs).²⁵² *Daarenboven* kunnen inrichtende machten aan de scholengemeenschappen andere bevoegdheden toewijzen.²⁵³

---

tellingsdatum. De wijzigingen van een beslissing of overeenkomst inzake de vorming van een scholengemeenschap treden eveneens pas in werking op 1 september na de datum waarop deze wijziging is tot stand gekomen (Art. 64, derde lid Decr. 14 juli 1998 houdende diverse maatregelen met betrekking tot het secundair onderwijs en tot wijziging van het decreet van 25 februari 1997 betreffende het basisonderwijs, *B.S.* 29 augustus 1998). De afdeling wetgeving van de Raad van State oordeelde in 1991 dat het dwingend opleggen van fusies van onderwijsinstellingen in strijd is met art. 24 G.W. (Adv.RvS. 3 juli 1991, *Parl.St.* Vl.Parl. 1990-91, nr. 548/1; aangehaald in: J. Vande Lanotte & G. Goedertier, *Inleiding tot het publiekrecht. Deel 2: overzicht publiek-recht*, Brugge, Die Keure, 2003, p. 544).

²⁵¹ P. Van Petegem & I. Imbrecht, *Wegwijs in het Vlaamse onderwijs: onderwijsorganisatie en –beleid in kaart gebracht*, Plantyn, Mechelen, editie 2008-2009, p. 36

²⁵² Art. 71, 1° t/m 8° Decr. 14 juli 1998 houdende diverse maatregelen met betrekking tot het secundair onderwijs en tot wijziging van het decreet van 25 februari 1997 betreffende het basisonderwijs, *B.S.* 29 augustus 1998.

²⁵³ Tenzij bij wet, decreet of besluit verboden. Is bijvoorbeeld niet toegelaten: “het aanhouden van één gemeenschappelijke boekhouding voor de verschillende scholen van een scholengemeenschap die niet onder dezelfde inrichtende macht ressorteren, gelet op de boekhoudkundige verplichtingen eigen aan de v.z.w.-wetgeving” (Omzendbrief SO 62 scholengemeenschappen secundair onderwijs, 30 april 1999). “De keuze voor deconcentratie of decentralisatie met betrekking tot het beheer, slaat zowel op de bij decreet vastgelegde bevoegdheden als op de extra bevoegdheden die desgevallend aan de scholengemeenschap worden toegekend. Evenwel zijn enkel die bevoegdheden die niet behoren tot het wezen van de inrichtende machten, vatbaar voor beheersoverdracht (*ibid.*). Art. 72 Decr. 14 juli 1998 houdende diverse maatregelen met betrekking tot het secundair onderwijs en tot wijziging van het decreet van 25 februari 1997 betreffende het basisonderwijs, *B.S.* 29 augustus 1998. Voor wat betreft het gemeenschapsonderwijs

Het *doel* van het promoten van de scholengemeenschappen is enerzijds “het studieaanbod transparanter te maken en daardoor de studiekeuze en leerlingenoriëntering te optimaliseren en anderzijds de beschikbare middelen zo efficiënt mogelijk aan te wenden”.²⁵⁴

De inrichtende macht

Op het niveau van de inrichtende macht²⁵⁵ is het van uitermate groot belang de inrichtende macht, haar organen en de onder haar ressorterende onderwijsinstelling(en) niet met elkaar te verwarren.

Het is in de eerste plaats *de inrichtende macht* die geniet van de actieve vrijheid van onderwijs. Zij richt één of meerdere onderwijsinstellingen of bijkomende vestigingsplaatsen op en richt *aldaar* onderwijs in. Een onderwijsinstelling kan erkend worden of gebeurlijk haar erkenning verliezen. Onder eenzelfde inrichtende macht kunnen dus *erkende* en *niet-erkende* scholen ressorteren.²⁵⁶ Het is verder ook de *inrichtende macht* die beslist welke van de onder haar ressorterende scholen wel of niet tot een scholengemeenschap toetreden.²⁵⁷

In het officieel onderwijs is de inrichtende macht doorgaans een openbaar bestuur of een openbare instelling.²⁵⁸ In het vrij onderwijs is de inrichtende macht een private rechtspersoon *of een natuurlijke persoon*.²⁵⁹

---

gebeurt deze toewijzing op grond van art. 4 § 2 Bijz.Decr. 14 juli 1998 betreffende het gemeenschapsonderwijs, *B.S.* 30 september 1998.

²⁵⁴ Omzendbrief SO 62 scholengemeenschappen secundair onderwijs, 30 april 1999. De omzendbrief stelt verder: “Een frequent aantal scholen en opleidingen binnen dezelfde gemeente staat geenszins borg voor onderwijskwaliteit, doch werkt veeleer versnippering en ongezonde concurrentie in de hand. Daarom zijn, zoals in talrijke domeinen van het socio-economisch leven, samenwerking en coördinatie van het aanbod aangewezen. Dergelijke verbanden hoeven geen verlies van eigenheid te betekenen; ze komen daarentegen neer op een gezamenlijk bundelen van krachten en instrumenten om, met respect voor het pedagogisch project en de cultuur van elke individuele school, de geplande onderwijsdoelen en het vooropgestelde onderwijsrendement te bereiken (*ibid.*).

²⁵⁵ Het decreet basisonderwijs introduceerde het begrip ‘*schoolbestuur*’. Daaronder wordt verstaan “de inrichtende macht zoals bedoeld in artikel 24, § 4, van de Grondwet, dit is de rechtspersoon of de natuurlijke persoon die verantwoordelijk is voor één of meer scholen” (art. 3, 50° Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997). Tot voor kort was een schoolbestuur is dus steeds de inrichtende macht van een *kleuter-* of *lagere* school. Recent echter, gaf de decreetgever volgende invulling van dit begrip: “de inrichtende macht zoals vermeld in artikel 24, § 4, van de Grondwet. Dit is een rechtspersoon of natuurlijke persoon die verantwoordelijk is voor één of meer scholen (Art. 2, 9° Decr. 30 november 2007 betreffende het flankerend onderwijsbeleid op lokaal niveau, *B.S.* 11 februari 2008). Dat de term schoolbestuur voorbehouden blijft voor het basisonderwijs, lijkt ondertussen dus ook achterhaald.

²⁵⁶ En dus, naar gelang het onderwijsnet, gebeurlijk wel of niet gefinancierde of gesubsidieerde onderwijsinstellingen of vestigingsplaatsen.

²⁵⁷ Omzendbrief SO 62 scholengemeenschappen secundair onderwijs, 30 april 1999.

²⁵⁸ Voor het gemeenschapsonderwijs de RAGO samen met de scholengroep waartoe de onderwijsinstelling behoort. Voor het gesubsidieerd officieel onderwijs onder meer een

In dat opzicht is een onderwijsinstelling meer een feitelijk dan een juridisch gegeven. Dit neemt niet weg dat het de onderwijsinstellingen en niet de inrichtende machten zijn die erkend en gefinancierd dan wel gesubsidieerd kunnen of zullen worden. Zo kan bijvoorbeeld een inrichtende macht van een basisschool enkel voor de regelmatige leerlingen van de onder haar ressorterende *erkende* onderwijsinstellingen getuigschriften basisonderwijs uitreiken.²⁶⁰

In het decreet basisonderwijs definieert de decreetgever het begrip *school* als het “pedagogisch geheel, waar onderwijs georganiseerd wordt en dat onder leiding staat van één directeur”.²⁶¹ Onder de *vestigingsplaats* begrijpt hij in hetzelfde decreet het “gebouw of gebouwencomplex waarin een school of een gedeelte van een school gehuisvest is”.²⁶² Eén school kan dus meerdere vestigingsplaatsen hebben.

Onder één inrichtende macht kunnen dus meerdere scholen ressorteren waarbij elke school kan bestaan uit één of meerdere vestigingsplaatsen.²⁶³ Deze scholen kunnen al dan niet tot *eenzelfde* of *een verschillende* scholengemeenschap behoren. Een school kan ook een vestigingsplaats hebben op de terreinen van een *andere* school.²⁶⁴ In dit laatste geval is de directeur van de school van de ene vestigingsplaats in beginsel op geen enkel vlak bevoegd voor de de vestigingsplaats van de andere school.

Welk orgaan welke bevoegdheden kan uitoefenen zal dus in de eerste plaats bepaald worden door het recht dat de inrichtende macht beheerst,²⁶⁵ *behoudens* onder meer de

---

provincie- of een gemeentebestuur: “De gemeenteraad neemt alle beslissingen in verband met de gemeenteschool, tenzij het een bevoegdheid betreft die expliciet aan het College van Burgemeester en Schepenen is opgedragen. De gemeenteraad is bovendien als enige bevoegd om het onderwijzend personeel te benoemen of te ontslaan. Deze bevoegdheid kan niet aan het college gedelegeerd worden, ook niet bij toepassing van het nieuwe gemeentedecreet. Enkel voor aanstellingen en verloven van maximaal één jaar is niet de gemeenteraad maar het college de bevoegde instantie” (ovsg, *Gemeentelijk onderwijs organiseren*, Brussel, Politea, 2006, p. 23). “Het college staat in voor het dagelijks bestuur van de gemeenteschool. Het voert ook alle beslissingen van de gemeenteraad en alle wettelijke bepalingen uit. In het college is er een bevoegdheidsverdeling waarbij de schepenen van onderwijs de dossiers voorbereidt, de uitvoering ervan controleert en het gemeentelijk onderwijs vertegenwoordigt” (*ibid.*).

²⁵⁹ Bijvoorbeeld de natuurlijke persoon die opteert voor huisonderwijs is in dat opzicht *inrichtende macht*.

²⁶⁰ Art. 53 Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997.

²⁶¹ Art. 3, 49° Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997; Recent definieerde de decreetgever de inrichtende macht als “de rechtspersoon of de natuurlijke persoon die verantwoordelijk is voor een of meer scholen, instellingen of centra; in het basisonderwijs wordt hiermee het schoolbestuur bedoeld” (art. 3, 6° Decr. 28 november 2008 betreffende de intergemeentelijke onderwijsvereniging (igov), *B.S.* 16 januari 2009.

²⁶² Art. 3, 56° Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997.

²⁶³ “Zo kan bijvoorbeeld in verschillende deelgemeenten basisonderwijs ingericht worden, terwijl deze verschillende vestigingsplaatsen administratief één school vormen met één directeur aan het hoofd” (ovsg, *Gemeentelijk onderwijs organiseren*, Brussel, Politea, 2006, p. 19).

²⁶⁴ Bijvoorbeeld van een school die tot dezelfde scholengemeenschap behoort.

²⁶⁵ In het geval van het gemeenschapsonderwijs bijvoorbeeld, is dit het bijzonder decreet betreffende het gemeenschapsonderwijs. Zo worden de bevoegdheden van de *directeur van*

regelen met betrekking tot de bevoegdheden van de klassenraden,²⁶⁶ die tot de belangrijkste organen van de *inrichtende macht* moeten gerekend worden.

Zo is in het basisonderwijs het gunstig advies van de klassenraad vereist bijvoorbeeld om een leerling tot een achtste jaar in het lager onderwijs toe te laten.²⁶⁷ Verder is het uitreiken van een getuigschrift basisonderwijs de bevoegdheid van *het schoolbestuur* zijn,²⁶⁸ dit orgaan kan dit enkel “op voordracht en na beslissing van de klassenraad” en deze oordeelt “autonoom of een regelmatige leerling in voldoende mate de doelen die in het leerplan zijn opgenomen heeft bereikt om een getuigschrift basisonderwijs te bekomen”.²⁶⁹

Voor het voltijds secundair onderwijs is de *toelatingsklassenraad*, behoudens de van rechtswege voorziene toelatings- en overgangsvoorwaarden, het enig orgaan dat bevoegd is om beslissingen te nemen op het vlak van de toelating tot of overgang naar een bepaald leerjaar, een bepaalde onderwijsvorm en een bepaalde onderverdeling.²⁷⁰ De *begeleidende klassenraad* fungeert dan weer als enig orgaan op het vlak van de vorming van een bepaalde groep leerlingen, alsmede op het vlak van de definitieve verwijdering van

---

een gemeenschapsschool bepaald door artikel 14 van dit bijzonder decreet (art. 14 Bijz.Decr. 14 juli 1998 betreffende het gemeenschapsonderwijs, *B.S.* 30 september 1998). De bepalingen met betrekking tot de bevoegdheden van de inrichtende macht(en) van het gemeenschapsonderwijs, respectievelijk van de RAGO en de scholengroepen zijn eveneens decretaal bepaald (artt. 17 t/m 45 Bijz.Decr. 14 juli 1998 betreffende het gemeenschapsonderwijs, *B.S.* 30 september 1998). Is de inrichtende macht een vereniging zonder winstoogmerk, dan zullen de bevoegdheden van de algemene vergadering en van de raad van bestuur uitgewerkt worden in de statuten, zo er wordt afgeweken van de bepalingen uit de vzw-wet (artt. 14 & 21 Wet 2 mei 2002 betreffende de verenigingen zonder winstoogmerk, de internationale verenigingen zonder winstoogmerk en de stichtingen, *B.S.* 11 december 2002). Voor de bevoegdheden van het dagelijks bestuur zal er dan onder meer moeten gekeken worden naar de individuele arbeidsovereenkomst en de functiebeschrijving van de werknemers die er deel van uitmaken. Het onderscheid tussen de verschillende juridische statuten van inrichtende machten is in het bijzonder van belang op het vlak van de rechtsbescherming.

²⁶⁶ Voor het basisonderwijs wordt de klassenraad door de decreetgever omschreven als het “team van personeelsleden dat onder leiding van de directeur of zijn afgevaardigde samen de verantwoordelijkheid draagt voor de begeleiding van en het onderwijs aan een bepaalde leerlingengroep of individuele leerling” (art. 3, 25° Decreet 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997). Het besluit van de Vlaamse regering betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs omschrijft de klassenraad als “het orgaan dat als een emanatie van de inrichtende macht met drie functies kan worden belast (...) naargelang van het geval, gedefinieerd wordt als respectievelijk ‘toelatingsklassenraad’, ‘begeleidende klassenraad’ en ‘delibererende klassenraad’ (art. 2, 3° B.Vl.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 4 december 2002).

²⁶⁷ Art. 19 Decreet 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997.

²⁶⁸ Dat voldoet aan de decretale voorwaarden, inzonderheid de bepalingen ex artt. 45 & 62 Decreet 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997.

²⁶⁹ Art. 53 Decreet 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997.

²⁷⁰ Art. 1 *iuncto* art. 3 § 1 B.Vl.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 4 december 2002. De samenstelling van de toelatingsklassenraad wordt bepaald door de tweede paragraaf van dit artikel.

een leerling uit de onderwijsinstelling.²⁷¹ Ook voor de evaluatie van de vorderingen van een bepaalde groep leerlingen is de begeleidende klassenraad bevoegd *uitgezonderd* de beslissingen inzake het al dan niet geslaagd zijn (hetgeen voor de regelmatige leerlingen leidt tot de studiebekrachtiging en de eventuele rechten op toelating tot het volgend leerjaar). Het enige orgaan dat voor dit soort beslissingen bevoegd is, is de *delibererende klassenraad*.²⁷² Belangrijk bij dit alles is voor ogen te houden dat de klassenraad in ieder geval *een orgaan is van de inrichtende macht*.²⁷³

De intergemeentelijke onderwijsvereniging (IGOV)

Op 16 januari 2009 verscheen het decreet betreffende de intergemeentelijke onderwijsvereniging in het Belgisch Staatsblad.

De decreetgever heeft de intergemeentelijke samenwerkingsverbanden die doelstellingen beogen te verwezenlijken die behoren tot het beleidsdomein onderwijs en die beschikken of willen beschikken over rechtspersoonlijkheid aan de bepalingen van het decreet houdende de intergemeentelijke samenwerking²⁷⁴ onttrokken omdat het wettelijk kader, gevormd door dit decreet, in zulke gevallen ontoereikend is.²⁷⁵ “Enkel in de interlokale vereniging kunnen de inrichtende machten van het vrij, het provinciaal en het gemeenschapsonderwijs deelnemen, maar dan is er geen rechtspersoonlijkheid”.²⁷⁶

“Om soepeler te kunnen samenwerken zonder de autonomie van de schoolbesturen aan te tasten, moest er dus een oplossing komen. Daarom werkte ovsg samen met de vvsG, het Agentschap voor Binnenlands bestuur en het departement onderwijs aan een nieuw decreet over de Intergemeentelijke Onderwijsvereniging (IGOV)”.²⁷⁷ Volgens het ovsg kan de IGOV gezien worden als een eenvoudige en flexibele ‘onderwijs-intercommunale’.²⁷⁸

---

²⁷¹ Art. 1 *inuncto* art. 4 § 1 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 4 december 2002. De samenstelling van de begeleidende klassenraad wordt bepaald door de tweede paragraaf van dit artikel.

²⁷² Art. 5 § 1 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 4 december 2002. De samenstelling van de toelatingsklassenraad wordt bepaald door de tweede paragraaf van dit artikel.

²⁷³ art. 2, 3° B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 4 december 2002

²⁷⁴ Decr. 6 juli 2001 houdende de intergemeentelijke samenwerking, *B.S.* 31 oktober 2001.

²⁷⁵ “De intergemeentelijke scholengemeenschappen en andere duurzame samenwerkingsverbanden binnen het stedelijk en gemeentelijk onderwijs beschikken momenteel niet over aangepaste procedures en organisatievormen om de bestaande en toekomstige bevoegdheden soepel en met de nodige flexibiliteit uit te kunnen oefenen” (Voorstel van decreet betreffende de intergemeentelijke onderwijsvereniging, *Parl.St.* VI.Parl. 2007-08, 1806/1, p. 2).

²⁷⁶ Voorstel van decreet betreffende de intergemeentelijke onderwijsvereniging, *Parl.St.* VI.Parl. 2007-08, 1806/1, p. 2. Dit terwijl het beleid een steeds grotere rol ziet voor de scholengemeenschappen en andere samenwerkingsverbanden (*ibid.*).

²⁷⁷ www.ovsg.be/content/Persberichten/20090205%20Gemeenten%20werken%20soepel%20samen%20via%20een%20IGOV.pdf.

²⁷⁸ www.ovsg.be/content/Persberichten/20090205%20Gemeenten%20werken%20soepel%20samen%20via%20een%20IGOV.pdf.

De onderwijsvereniging is een publiekrechtelijke rechtspersoon met een rechtsvorm waarvan de kenmerken vastgesteld zijn krachtens de bepalingen van het decreet betreffende de intergemeentelijke onderwijsvereniging.²⁷⁹

Indien twee of meer gemeenten een samenwerkingsverband met rechtspersoonlijkheid tot stand willen brengen met als opdracht *duidelijk omschreven onderwijsdoelstellingen te plannen, uit te voeren en te controleren* of *duidelijk omschreven ondersteunende diensten inzake onderwijs te verlenen aan de deelnemers*, dan richten zij hiervoor zo een onderwijsvereniging op.²⁸⁰ Onverminderd andersluidende decretale bepalingen kunnen hier, naast gemeenten, uitsluitend IGOV en inrichtende machten uit de drie onderwijsnetten aan deelnemen.²⁸¹ De deelnemers aan de onderwijsvereniging kunnen binnen de doelstellingen van de onderwijsvereniging voorzien in een *beheersoverdracht* die wordt geregeld in een *beheersovereenkomst*, afgesloten tussen hen en de onderwijsvereniging.²⁸²

“De toetreding tot, de duur van, de uittreding uit, de verlenging van en de ontbinding van de onderwijsvereniging worden bepaald overeenkomstig de toepasselijke bepalingen van de onderwijsreglementering, of bij gebrek daaraan, door de statuten”.²⁸³ Alle deelnemers beslissen elk afzonderlijk tot toetreding tot de IGOV binnen een tijdsbestek van twee maanden na het principiële akkoord van oprichting.²⁸⁴ Een onderwijsvereniging kan vrijwillig worden ontbonden.²⁸⁵ “Onderwijsverenigingen kunnen niet worden opgericht in de loop van het jaar waarin verkiezingen voor een algehele vernieuwing van de gemeenteraden worden georganiseerd”.²⁸⁶

Dit decreet roept voor de IGOV een hybride wettelijk kader in het leven. Het bepaalt immers “voor al wat niet uitdrukkelijk geregeld is door dit decreet, zijn op de onderwijsvereniging de bepalingen van toepassing van de wet van 27 juni 1921

---

²⁷⁹ Art. 5 Decr. 28 november 2008 betreffende de intergemeentelijke onderwijsvereniging, B.S. 16 januari 2009.

²⁸⁰ Art. 4 *inuncto* art. 6 § 1 Decr. 28 november 2008 betreffende de intergemeentelijke onderwijsvereniging, B.S. 16 januari 2009. “De bedoelde onderwijsdoelstellingen en onder-steunende diensten kunnen niet vallen onder flankerend onderwijsbeleid in de zin van het decreet betreffende het flankerend onderwijsbeleid op lokaal niveau”(art. 6 § 2 Decr. 28 november 2008 betreffende de intergemeentelijke onderwijsvereniging, B.S. 16 januari 2009).

²⁸¹ Art. 4 § 1, derde lid Decr. 28 november 2008 betreffende de intergemeentelijke onderwijsvereniging, B.S. 16 januari 2009.

²⁸² Art. 6 § 2 Decr. 28 november 2008 betreffende de intergemeentelijke onderwijsvereniging, B.S. 16 januari 2009.

²⁸³ Art. 7 § 1 Decr. 28 november 2008 betreffende de intergemeentelijke onderwijsvereniging, B.S. 16 januari 2009.

²⁸⁴ Art. 7 § 2 Decr. 28 november 2008 betreffende de intergemeentelijke onderwijsvereniging, B.S. 16 januari 2009.

²⁸⁵ Art. 7 § 3 Decr. 28 november 2008 betreffende de intergemeentelijke onderwijsvereniging, B.S. 16 januari 2009. “Als een uittreding tot gevolg heeft dat er slechts één gemeente meer betrokken is in de onderwijsvereniging, wordt ze ambtshalve ontbonden. In geval van ontbinding bepalen de statuten de wijze van vereffening” (*ibid.*).

²⁸⁶ Art. 7 § 4 Decr. 28 november 2008 betreffende de intergemeentelijke onderwijsvereniging, B.S. 16 januari 2009.

betreffende de verenigingen zonder winstoogmerk, de internationale verenigingen zonder winstoogmerk en de stichtingen”.²⁸⁷

Dit decreet treedt in werking tien dagen na de publicatie maar kent een overgangperiode. De samenwerkingsverbanden in onderwijs bestaande uit twee of meer gemeenten die over rechtspersoonlijkheid beschikken, of die samenwerkingsverbanden die nog niet over rechtspersoonlijkheid beschikken en deze rechtspersoonlijkheid willen verwerven, dienen zich uiterlijk voor 31 augustus 2009 naar de bepalingen van dit decreet te schikken: op 1 september 2009 treedt dit decreet ook ten opzichte van hen in werking.²⁸⁸

Men kan zich afvragen wat de decreetgever precies verstaat onder de opdracht die zij de onderwijsvereniging toeschrijft. Wat is precies ‘duidelijk omschreven onderwijsdoelstellingen plannen, uitvoeren en controleren’ en wat moet worden verstaan onder ‘duidelijk omschreven ondersteunende diensten inzake onderwijs verlenen’?²⁸⁹

---

²⁸⁷ Art. 5, laatste lid Decr. 28 november 2008 betreffende de intergemeentelijke onderwijsvereniging, B.S. 16 januari 2009.

²⁸⁸ Art. 18 Decr. 28 november 2008 betreffende de intergemeentelijke onderwijsvereniging, B.S. 16 januari 2009.

²⁸⁹ Art. 6 § 1 Decr. 28 november 2008 betreffende de intergemeentelijke onderwijsvereniging, B.S. 16 januari 2009. Meer bepaald kan men zich afvragen of, *los van de vraag of aan de andere voorwaarden waaraan een IGOV moet voldoen*, het maatschappelijk doel van de het Navormingscentrum van het Onderwijssecretariaat van de Steden en Gemeenten van de Vlaamse Gemeenschap, alsook die van het ovsg zelf, minstens de bepalingen met betrekking tot de pedagogische begeleidingsdiensten, hieronder niet *kunnen* begrepen worden. De statuten van het nvsg stellen: “De vereniging heeft tot doel de organisatie en de coördinatie van navormingsactiviteiten overeenkomstig de reglementering van de Vlaamse Gemeenschap, ten behoeve van allen die betrokken zijn in het onderwijs en meer in het bijzonder ten behoeve van de personeelsleden van de onderwijsinstellingen, de internaten die ervan afhangen, de autonome internaten, de Centra voor leerlingenbegeleiding en de pedagogische begeleidingsdiensten van het officieel gesubsidieerd onderwijs” (art. 3 Statuten Navormingscentrum van het Onderwijssecretariaat van de Steden en Gemeenten van de Vlaamse Gemeenschap (nvsg), B.S. 16 januari 2006). De statuten van het ovsg stellen: “De vereniging heeft tot doel op te treden: 1e/ als representatieve organisatie van lokale openbare besturen of verenigingen opgericht door of op initiatief van lokale besturen, die onderwijs inrichten binnen de grenzen van de Vlaamse Gemeenschap. 2e/ als pedagogische begeleidingsdienst in het gesubsidieerd officieel onderwijs” (art. 3 § 1 Statuten Onderwijssecretariaat van de Steden en Gemeenten van de Vlaamse Gemeenschap, B.S. 16 januari 2006). Opgemerkt zij dat het nvsg werd opgericht op initiatief van het ovsg, dat op haar beurt werd opgericht op initiatief van de Vlaamse afdeling van de Vereniging der Belgische Steden en Gemeenten – Union des villes et commune belges vzw en de Permanente Commissie van het Officieel Neutraal Gesubsidieerd Onderwijs vzw (art. 4 Statuten Navormingscentrum van het Onderwijssecretariaat van de Steden en Gemeenten van de Vlaamse Gemeenschap (nvsg), B.S. 16 januari 2006; art. 4 Statuten Onderwijssecretariaat van de Steden en Gemeenten van de Vlaamse Gemeenschap, B.S. 16 januari 2006).

DEEL II
DE STRUCTUUR VAN HET ONDERWIJS IN DE VLAAMSE GEMEENSCHAP

INLEIDING

Het ene (onderwijs)niveau is het andere niet

Belang van het onderscheid

Paragraaf 1 van artikel 1 van de wet betreffende de algemene structuur van het hoger onderwijs luidde:

“Het onderwijs wordt georganiseerd op vier niveaus:

- 1° voorschools onderwijs;
- 2° lager onderwijs;
- 3° secundair onderwijs;
- 4° hoger onderwijs”.²⁹⁰

De structuur van het onderwijs in de Vlaamse Gemeenschap wordt traditioneel onderverdeeld in *drie* niveaus: het basis-, het secundair en het hoger onderwijs.²⁹¹

Echter, onder meer het decreet basisonderwijs, *bét niveaudecreet bij uitstek*, lijkt de onderverdeling uit de ‘wet betreffende de algemene structuur van het hoger onderwijs’ van 1970 voor te staan: de definitie van het concept *onderwijsniveau* van artikel 3, 40° decreet basisonderwijs luidt immers: “indeling van het onderwijs in kleuteronderwijs, lager onderwijs, secundair onderwijs en hoger onderwijs”.²⁹²

Het belang van dit onderscheid is allesbehalve een louter academische kwestie, gezien het feit dat het concept ‘(onderwijs)niveau’ juridisch een aanknopingspunt uitmaakt met betrekking tot onder meer *erkenning, financiering en subsidiëring* van scholen.²⁹³

Zo bijvoorbeeld, stelt artikel 62 van het decreet basisonderwijs dat een school kan erkend worden indien zij onder meer een structuur aanneemt zoals vastgesteld bij dit decreet.

---

²⁹⁰ Wet 7 juli 1970 betreffende de algemene structuur van het hoger onderwijs, *B.S.* 12 september 1970. Meerdere bepalingen werden doorheen de jaren gewijzigd en/of opgeheven.

²⁹¹ Zie onder meer: J. Verhoeven, *Onderwijsontwikkelingen*, Brussel, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap Departement Onderwijs, 2001, p. 23; P. Van Petegem & I. Imbrecht, *Wegwijs in het Vlaamse onderwijs: onderwijsorganisatie en –beleid in kaart gebracht*, Plantyn, Mechelen, editie 2008-2009, pp. 26-27; R. De Vries, *Vlaams Eurydice rapport 2008: Overzicht van het onderwijsbeleid en de onderwijsorganisatie in Vlaanderen*, Brussel, Ministerie van Onderwijs en Vorming, Departement Onderwijs en Vorming Afdeling Internationale Relaties Onderwijs, 2008, p. 52. Een vergelijkbare driedeling vinden we ook terug in internationaal perspectief. Kijken we maar naar de UNESCO die een duidelijk onderscheidt maakt tussen enerzijds ‘early childhood’ en anderzijds ‘primary’, ‘secondary’ en ‘higher’ ‘education’ (zie o.a. http://portal.unesco.org/education/en/ev.php-URL_ID=48712&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html). Ook de Nederlandse Taalunie hanteert de driedeling *primaire, secundaire en hogere onderwijs* (zie o.a. <http://taalunieversum.org/onderwijs/termen>).

²⁹² Art. 3, 40° Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997.

²⁹³ Zie onder meer Hoofdstuk VII – Erkenning, financiering en subsidiëring van scholen Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997.

Onder structuur wordt verstaan de grote indelingen binnen een onderwijsniveau en de duur van deze indelingen.²⁹⁴

Artikel 90 van dit decreet koppelt het concept onderwijsniveau dan weer aan één der factoren die voorwaarde vormen voor toekenning van een deel der aan AGION toegekende middelen voor investeringen in onroerend goed in het onderwijs.²⁹⁵

Is het basisonderwijs als dusdanig één der onderwijsniveaus?

Het decreet basisonderwijs definieert een basisschool als een school waar kleuteronderwijs en lager onderwijs georganiseerd wordt.²⁹⁶

In artikel 4 van het decreet basisonderwijs lezen we dat het basisonderwijs kleuter- en lager onderwijs omvat en dat er gewoon en buitengewoon basisonderwijs is.²⁹⁷

Artikel 5 stelt: “Het kleuteronderwijs is basisonderwijs voor kinderen vanaf twee jaar en zes maanden en loopt tot de aanvang van het lager onderwijs. Er is gewoon en buitengewoon kleuteronderwijs”.²⁹⁸

En de eerste paragraaf van artikel 6 leest als volgt: “Het lager onderwijs is basisonderwijs dat aanvangt met het begin van de leerplicht, bestemd is voor kinderen na het kleuteronderwijs en loopt tot de aanvang van het secundair onderwijs. Er is gewoon en buitengewoon lager onderwijs”.²⁹⁹

Met andere woorden: zowel het kleuteronderwijs als het lager onderwijs behoren tot het basisonderwijs. Een kleuterschool is een school van het basisonderwijs. Hetzelfde geldt voor een lagere school. Een basisschool echter, is een school waar zowel kleuteronderwijs als lager onderwijs georganiseerd wordt. Niet elke school van het basisonderwijs is dus een basisschool.

Tot hiertoe zagen we dat art 3, 40° van het decreet basisonderwijs vier onderwijsniveaus vooropstelt, te weten het kleuteronderwijs, het lager onderwijs, het secundair onderwijs en het hoger onderwijs. Verder zagen we dat zowel kleuteronderwijs als lager onderwijs behoren tot het basisonderwijs.

Het decreet basisonderwijs, mede na de verschillende wijzigingen ervan, gebruikt op meerdere plaatsen de termen niveau en onderwijsniveau voor zowel het kleuteronderwijs als voor het lager onderwijs. Voor het bepalen van het precieze statuut van het concept ‘*basisonderwijs*’ worden beide termen jammer genoeg op een inconsequente en enigszins verwarrende manier door elkaar gebruikt.

In artikel 124 van het decreet basisonderwijs luidt het als volgt: “in scholen met verschillende onderwijsniveaus worden voor het gewoon basisonderwijs de leerlingen

---

²⁹⁴ Art. 62 § 1, 3° Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997.

²⁹⁵ Artt. 88-90 Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997.

²⁹⁶ Art. 3, 6° Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997.

²⁹⁷ Art. 4 Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997.

²⁹⁸ Art. 5 Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997.

²⁹⁹ Art. 6 § 1 Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997.

van elk niveau afzonderlijk geteld; voor het buitengewoon basisonderwijs worden per type de leerlingen van kleuter- en lager onderwijs samengeteld”.³⁰⁰

Dit scheidt verwarring. Wat dient men immers te verstaan onder ‘scholen met verschillende onderwijsniveaus’? Indien de decreetgever bedoelt een school uit het gewoon basisonderwijs met verschillende onderwijsniveaus, dan was beter de term ‘basisschool uit het gewoon onderwijs’ gebruikt.³⁰¹ Nu dit niet zo is, dient onder ‘scholen met verschillende onderwijsniveaus’ dus te worden verstaan scholen die zowel secundair onderwijs als basisonderwijs aanbieden. Dit wekt de illusie dat het basisonderwijs het statuut van onderwijsniveau heeft.

Aangezien het artikel verder het kleuteronderwijs zowel als het lager onderwijs als een *niveau* aanduidt, is dit eens te meer een argument voor de kwalificatie van het basisonderwijs als een onderwijsniveau, waarvan dan het kleuter- en het lager onderwijs deel uitmaken.

Echter, artikel 135, stelt kleuteronderwijs en lager onderwijs, conform artikel 3, 40°, dan weer als aparte *onderwijsniveaus* daar:

“Bij het vastleggen van de lestijdschalen houdt de regering rekening met volgende principes:

1° voor het gewoon basisonderwijs worden lestijdschalen vastgelegd voor elk onderwijsniveau”.³⁰²

Het decreet basisonderwijs scheidt nog meer verwarring. Zo lezen we in artikel 125*sexies*:

“Elke scholengemeenschap bevat meerdere scholen basisonderwijs die al dan niet behoren tot eenzelfde schoolbestuur en/of eenzelfde onderwijsnet, met dien verstande dat een scholengemeenschap zowel het niveau kleuter- én lager onderwijs omvat”.³⁰³

Waar het decreet een basisschool definieert als een school waar kleuteronderwijs *en* lager onderwijs georganiseerd wordt (cfr. *supra*), wekt artikel 125*sexies* de indruk dat een school waar *of* kleuter- *of* lager onderwijs georganiseerd wordt, een school is van het *niveau* basisonderwijs.³⁰⁴

Een meer verregaande vorm van begripsverwarring vinden we terug in de artikelen 188 en 188*ter* van het decreet basisonderwijs. In artikel 188 lezen we:

“Scholen die een herstructurering hebben doorgevoerd op 1 september 2002, 2003, 2004, 2005, 2006 of 2007 hebben de eerste schooldag van oktober van het lopende schooljaar als teldag voor de berekening van de lestijden volgens de schalen tijdens het schooljaar van de herstructurering.

---

³⁰⁰ Art. 124 Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997.

³⁰¹ Immers, wanneer we de definities uit artikel 3, 6° en 3, 40° van het decreet basisonderwijs samenleggen, dan kunnen we niet anders dan besluiten dat een basisschool *een school met verschillende onderwijsniveaus* is.

³⁰² Art. 135 Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997; gelijkaardige argumenten zijn te vinden in artikelen 140, 4° en 142 § 1, 1° van dit decreet.

³⁰³ Art. 125*sexies* Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997.

³⁰⁴ Cfr. onze bespreking van het begrip ‘scholengemeenschap’.

In geval van oprichting van een vestigingsplaats voor kleuteronderwijs of van een *niveau kleuteronderwijs in een school of vestigingsplaats voor gewoon basisonderwijs* geldt die teldag voor de hele school voor het schooljaar van oprichting en de twee daaropvolgende schooljaren.

In geval van oprichting van een vestigingsplaats voor basisonderwijs of lager onderwijs of van een *onderwijsniveau lager onderwijs in een school of vestigingsplaats voor gewoon basisonderwijs* geldt die teldag voor de hele school voor het schooljaar van oprichting en de vijf daaropvolgende schooljaren.

In het geval van oprichting van een type in een school voor buitengewoon basisonderwijs geldt die teldag voor het schooljaar van oprichting en de twee daaropvolgende schooljaren”.³⁰⁵

De decreetgever heeft hier de verwarring nog vergroot door er voor te opteren voor het kleuteronderwijs de term ‘niveau’ te hanteren, terwijl voor het lager onderwijs de term onderwijsniveau gereserveerd wordt.

Hierdoor wordt het onmogelijk de term onderwijsniveau voor te behouden voor de niveaus basis-, secundair en hoger onderwijs en de niveaus kleuter- en lager onderwijs te beschouwen als deelniveaus van het onderwijsniveau basisonderwijs.³⁰⁶

Keren we terug naar de definities uit het decreet basisonderwijs, dan worden het belang van en de consequenties verbonden aan een correcte begripsbepaling en –afbakening meteen weer duidelijk. Volgens artikel 3, 22° van dit decreet wordt onder herstructurering verstaan:

“a) in het gewoon onderwijs : wijziging in de structuur van een school op het vlak van vestigingsplaatsen en/of onderwijsniveaus en/of leerlingengroepen. Een wijziging op het vlak van leerlingengroepen is een herstructurering wanneer er leerlingengroepen afgesplitst worden naar één of meer nieuwe scholen. Een fusie wordt niet als een herstructurering beschouwd; b) in het buitengewoon onderwijs : wijziging in de structuur van een school op het vlak van vestigingsplaatsen en/of onderwijsniveaus en/of types en/of leerlingengroepen. Een wijziging op het vlak van de leerlingengroepen is een herstructurering wanneer er leerlingengroepen afgesplitst worden naar één of meerdere scholen. Een fusie wordt niet als een herstructurering beschouwd”.³⁰⁷

---

³⁰⁵ Art. 188 Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, B.S. 17 april 1997, zoals opgeheven en vervangen door artikel 2.49 Decr. 22 juni 2007 betreffende het onderwijs XVII, B.S. 21 augustus 2007 (*eigen cursivering*).

³⁰⁶ Wat trouwens in tegenspraak zou zijn met artikel 3,40° Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, B.S. 17 april 1997. Voor de verschillen tussen het kleuteronderwijs en lager onderwijs cfr. *infra*. Artikel 2.51 van het decreet betreffende het onderwijs XVII hanteert dezelfde verwarrende terminologie. Dit artikel voerde in het decreet basisonderwijs het artikel 188ter in (art. 2.51 Decr. 22 juni 2007 betreffende het onderwijs XVII, B.S. 21 augustus 2007).

³⁰⁷ Art. 3, 22° Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, B.S. 17 april 1997, zoals opgeheven en vervangen door artikel 16 Decr. 22 december 2000 houdende bepalingen tot begeleiding van de begroting 2001, B.S. 30 december 2000.

Het decreet betreffende het onderwijs XVII van 22 juni 2007³⁰⁸ voerde evenzeer een nieuw artikel 3, 46° in het decreet basisonderwijs in, met een definitie van de term ‘rationalisatienorm’ luidende: “het aantal regelmatige leerlingen dat op een welbepaalde teldag of tijdens een welbepaalde telperiode in een school, een vestigingsplaats, een onderwijsniveau of een type moet ingeschreven zijn om na de programmatieperiode nog gefinancierd of gesubsidieerd te blijven”.³⁰⁹

Artikel 10 van het decreet basisonderwijs stelt dan weer dat het *buitengewoon basisonderwijs* is ingedeeld in acht types en dat bepaalde types niet erkend, gefinancierd of gesubsidieerd worden in het *buitengewoon kleuteronderwijs*.³¹⁰

Bij herneming van de artikelen 4 tot en met 6 van het decreet basisonderwijs zijn het *statuut* van het kleuter -en het lager onderwijs, en als zodanig van het basisonderwijs an sich, dan ook allesbehalve duidelijk. Nogmaals: ondanks het vanuit juridisch oogpunt grote belang dat aan de term ‘onderwijsniveau’ gekoppeld wordt.

Binnen drie niveaus vier onderwijsniveaus

Een uitweg uit de impasse lijkt ons, te stellen dat het onderwijs in de Vlaamse Gemeenschap kan worden onderverdeeld in drie *niveaus* (basisonderwijs, secundair onderwijs en hoger onderwijs) en in vier *onderwijsniveaus* (kleuteronderwijs, lager onderwijs, secundair onderwijs en hoger onderwijs) waarbij twee van de drie *niveaus* (namelijk het secundair en het hoger onderwijs) ook *onderwijsniveaus* zijn, terwijl het *niveau* ‘basisonderwijs’ de *onderwijsniveaus* ‘kleuteronderwijs’ en ‘lager onderwijs’ omvat.³¹¹

Minstens vanuit legistiek oogpunt is het basisonderwijs echter duidelijk een apart niveau. Zo spreekt men van niveaudecreten wanneer het gaat over het decreet basisonderwijs of de decreten voor het hoger en het volwassenenonderwijs waarbij het decreet basisonderwijs doorgaat als het meest geslaagde der niveaudecreten.³¹²

---

³⁰⁸ B.S. 21 augustus 2007; cfr. *supra*.

³⁰⁹ Artikel 3, 46° Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, B.S. 17 april 1997., zoals opgeheven en vervangen door artikel 2.2, 8° Decr. 22 juni 2007 betreffende het onderwijs VXII, B.S. 21 augustus 2007.

³¹⁰ Art. 10 Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, B.S. 17 april 1997. Dit artikel is verwarrend in die zin dat het enerzijds stelt dat het buitengewoon *basisonderwijs* wordt onderverdeeld in types, terwijl het verschillen invoert voor het kleuteronderwijs en het lager onderwijs. Als het kleuteronderwijs en het lager onderwijs, conform artikel 3, 40° van dit decreet, aparte onderwijsniveaus zijn, wat is dan het statuut van het (buitengewoon) basisonderwijs? Het is trouwens opmerkelijk het decreet basisonderwijsde term ‘basisonderwijs’ nergens als dusdanig definieert. De artikelen 4 t/m 11 geven wel een beschrijving van de *structuur* van het basisonderwijs. Daarmee is echter over het (*juridisch*) *statuut* van de term ‘basisonderwijs’ niets gezegd.

³¹¹ De niveaus basis-, secundair, en hoger onderwijs worden ook wel aangeduid als primair, secundair en tertiair onderwijs.

³¹² Cfr. W. Van Belleghem, Codificatie van onderwijsregelgeving, *TORB*, 2007-08, nr. 3, p. 203. Sommigen zeggen het *enige* geslaagde niveaudecreet aangezien het het enige decreet is waar men de toepasselijke regelgeving voor *één niveau* grotendeels terugvindt.

Wellicht is hier de verwarring met het begrip *onderwijsniveau* ontstaan, minstens heeft het er mee aanleiding toe gegeven.³¹³ Echter, mede gezien het feit dat het kleuteronderwijs in belangrijke mate verschilt van het lager onderwijs, onder meer wat doel, karakter en statuut betreft, lijkt het ons aangewezen beide niveaus van onderwijs als dusdanig duidelijk van elkaar te blijven onderscheiden als zijnde verschillende onderwijsniveaus te meer daar de decreetgever zélf duidelijk aangeeft dat deze verschillen ook juridisch van belang zijn.³¹⁴

Het 'basisonderwijs' voorstellen als een *onderwijsniveau* lijkt ons in die zin dan ook foutief, vanuit juridisch oogpunt op zijn minst verwarrend.³¹⁵

---

³¹³ Tijdens de bespreking van het ontwerp van decreet basisonderwijs in de Commissie voor Onderwijs, Vorming en Wetenschapsbeleid, noemde de voorzitter, G. Vanleenhove, tijdens de vergadering van 20 november 1996 het basisonderwijs "een belangrijke sector binnen het onderwijs" (Ontwerp decreet basisonderwijs, *Parl.St.* Vl.Parl. 1996-97, 451/11, p. 138). Tijdens de toelichting door toenmalig minister van onderwijs en ambtenarenzaken, L. Van Den Bossche (zitting van 16 januari 1997) vallen reeds bij het begin de termen 'onderwijsniveau' en 'niveaudecreet' (Ontwerp decreet basisonderwijs, *Parl.St.* Vl.Parl. 1996-97, 451/11, p. 4). Tijdens de bespreking van het ontwerp van decreet betreffende het landschap basisonderwijs, tijdens de plenaire vergadering van het Vlaams Parlement van 2 juli 2003, noemde toenmalig minister van onderwijs, M. Vanderpoorten, het basisonderwijs onomwonden een *onderwijsniveau*. "Het basisonderwijs is naar mijn aanvoelen het allerbelangrijkste niveau in het onderwijslandschap. (...) Er is in dit onderwijsniveau, ondanks de schaarste van middelen, al heel veel gebeurd (...)" (*Han.* Vl. Parl. 2002-03, 2 juli 2003, nr. 66, p. 23). De titel van dit decreet echter, karakteriseert het basisonderwijs overduidelijk *niet* als *onderwijsniveau* maar als '*landschap*'. Daarmee is er sindsdien sprake van het *landschap basisonderwijs* binnen het *onderwijslandschap*. Ook in de rechtsleer zijn er auteurs die het basisonderwijs als een onderwijsniveau darstellen (cfr. W. Van Belleghem, Codificatie van onderwijsregelgeving, *TORB*, 2007-08, nr. 3, p. 203).

³¹⁴ Cfr. *infra*.

³¹⁵ Bijkomend argument voor een indeling in *vier* onderwijsniveaus is dat deze aansluiten bij de (duur van de) leerplicht: lager en secundair onderwijs vallen prototypisch binnen de leerplicht, kleuteronderwijs en hoger onderwijs vallen er dan weer buiten. Men mag echter niet uit het oog verliezen dat vanaf 1 september 2003 nieuwe scholen in het basisonderwijs verplicht kleuteronderwijs en lager onderwijs dienen te organiseren (artikel 7 § 1 Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997) alsook het feit dat de idee (delen van het) kleuteronderwijs verplicht te maken (onder meer via een verlaging van de leerplicht) aan populariteit wint. Dit alles zou er op kunnen wijzen dat men het basisonderwijs an sich steeds meer als een volwaardig onderwijsniveau wenst te beschouwen. Ons inziens is het dit vooralsnog niet (cfr. *supra*). Voor de verschillen tussen het kleuteronderwijs en het lager onderwijs cfr. *infra*. Tenslotte handhaafde de decreetgever in 2002 impliciet de opdeling in vier onderwijsniveaus door het begrip onderwijsniveau in het GOK-Decreet te definiëren als de "indeling van het leerplichtonderwijs in kleuteronderwijs, lager onderwijs, en secundair onderwijs" (art. II.1, 10° Decr. 28 juni 2002 betreffende gelijke onderwijskansen-I, *B.S.* 14 september 2002). Dat men het basisonderwijs als dusdanig steeds meer als een onderwijsniveau beschouwd wordt mooi geïllustreerd door volgend citaat: "Bovendien vormt de derde kleuterklas samen met het eerste en het tweede leerjaar een pedagogische eenheid. Door de leerplicht op vijfjarige leeftijd te laten ingaan, worden de leerjaren gebundeld in een cyclus voor vijf- tot achtjarigen, waardoor het gebrek aan samenhang, een gevolg van de

Er is gewoon en buitengewoon basis- en secundair onderwijs

Naast de horizontale onderverdeling in onderwijsniveaus, kan het onderwijslandschap in de Vlaamse Gemeenschap ook verticaal worden onderverdeeld in ‘gewoon’ en ‘buitengewoon’ onderwijs.³¹⁶

Het buitengewoon onderwijs is onderwijs voor kinderen met bijzondere of specifieke onderwijsbehoeften.³¹⁷

Op drie onderwijsniveaus (kleuteronderwijs, lager onderwijs en secundair onderwijs) wordt er *buitengewoon* onderwijs georganiseerd. Het buitengewoon onderwijs wordt *per onderwijsniveau* ingedeeld in *types*.

Het decreet basisonderwijs definieert het buitengewoon basisonderwijs als: “het onderwijs dat op grond van een pedagogisch project aangepast onderwijs, opvoeding, verzorging en therapie verstrekt aan leerlingen waarvan de totale persoonlijkheidsontwikkeling tijdelijk of permanent, niet of onvoldoende door het gewoon onderwijs kan verzekerd worden”.³¹⁸

---

herziening van de cycli van het basisonderwijs, wordt weggewerkt” (Wetsvoorstel (P-Y Jeholet) tot wijziging van de wet van 29 juni 1983 betreffende de leerplicht teneinde de leerplicht op vijfjarige leeftijd in te stellen, *Parl.St.* Kamer 2003-04, nr. 0654/001, p. 4; zowel als (*letterlijk*): Wetsvoorstel tot wijziging van de wet van 29 juni 1983 betreffende de leerplicht teneinde de leerplicht op vijfjarige leeftijd in te stellen, *Parl.St.* Kamer 2007-08, nr. 0237/001, p. 5). Echter, ook hier hebben we te maken met een argumentatie vanuit pedagogisch en onderwijskundig, daarentegen niet vanuit een *juridisch* perspectief.

³¹⁶ K. Casaer, Buitengewoon in het gewone: een onderwijscontinuüm. Organisatie en financiering van onderwijs in de 21ste eeuw, *TORB.*, 2008-09, nr. 1, pp .29-43

³¹⁷ De wet van 1970 verwoordde het eerder condescendant en stelde boudweg: “Het buitengewoon onderwijs voorziet in het onderricht en de opvoeding van de gehandicapten” (art. 1 Wet 6 juli 1970 op het buitengewoon en geïntegreerd onderwijs, *B.S.* 25 augustus 1970). In 1983 voerde de wetgever aan dit artikel een nieuw eerste lid toe dat reeds iets moderner klinkt en sindsdien luidt: “Deze wet is van toepassing op kinderen en adolescenten die op basis van een multidisciplinair onderzoek door instellingen als bepaald bij artikel 5 van deze wet, omwille van hun pedagogische noden en mogelijkheden aangewezen zijn op buitengewoon of geïntegreerd onderwijs. Zij worden hierna gehandicapten genoemd.” (Wet 11 maart 1983, *B.S.* 13 september 1983). De wet van 1970 werd (met uitsluiting van art. 20, eerst lid) voor het basisonderwijs opgeheven door art. 182, eerste lid, 4° Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997.

³¹⁸ Art. 9 Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997. Deze definitie is voor kritiek vatbaar, op zijn minst ongelukkig geformuleerd. Zo hebben de types 4 (dat aangepast is aan de opvoedings- en onderwijsbehoeften van kinderen met een fysieke handicap), 5 (dat aangepast is aan de opvoedings- en onderwijsbehoeften van kinderen die opgenomen zijn in een ziekenhuis of op medische gronden verblijven in een preventorium), 6 (dat aangepast is aan de opvoedings- en onderwijsbehoeften van kinderen met een visuele handicap) en 7 (dat aangepast is aan de opvoedings- en onderwijsbehoeften van kinderen met een auditieve handicap) niet in de eerste plaats veel te maken met ‘persoonlijkheidsontwikkeling’. Voor de indeling van het buitengewoon basisonderwijs in types, zie art. 10 Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997. De benaming van de andere types is op zijn zachtst gezegd verouderd te noemen.

Er is leerplicht, geen schoolplicht

Er is leerplicht...

De leerplicht voor alle jongeren tussen 6 en 12 jaar werd in ons land ingevoerd in 1914. De leerplicht werd echter pas in 1919 effectief toegepast en de aangekondigde verlenging (en) van de leerplicht werd(en) pas in 1983 wettelijk vastgelegd.³¹⁹

Voor de minderjarige is er leerplicht gedurende de periode van twaalf jaren die aanvangt met het schooljaar dat begint in het jaar waarin hij de leeftijd van zes jaar bereikt en eindigt op het einde van het schooljaar in het jaar tijdens hetwelk hij achttien jaar wordt.³²⁰

De leerplicht is voltijds totdat de leeftijd van vijftien jaar is bereikt en omvat ten hoogste zeven jaren lager onderwijs en ten minste de eerste twee leerjaren van het voltijds secundair onderwijs; in geen geval duurt de voltijdse leerplicht voort na zestien jaar.³²¹

De periode van voltijdse leerplicht wordt gevolgd door een periode van deeltijdse leerplicht. Aan de deeltijdse leerplicht wordt voldaan door het voltijds secundair onderwijs voort te zetten of door het volgen van ofwel deeltijds beroepssecundair onderwijs ofwel de zogenaamde leertijd binnen het *stelsel van leren en werken*.³²²

De minderjarige die het voltijds secundair onderwijs met vrucht heeft beëindigd is niet meer onderworpen aan de leerplicht.³²³

---

³¹⁹ Wet 19 mei 1914 tot invoering van de leerplicht, *B.S.* X.X 1914; Wet 29 juni 1983 betreffende de leerplicht, *B.S.* 6 juli 1983; D. De Ceulaer, *De verlenging van de leerplicht, veertig jaar Belgische onderwijspolitiek*, Leuven, Universitaire Pers, 1990; R. De Vries, *Vlaams Eurydice rapport 2008: Overzicht van het onderwijsbeleid en de onderwijsorganisatie in Vlaanderen*, Brussel, Ministerie van Onderwijs en Vorming, Departement Onderwijs en Vorming Afdeling Internationale Relaties Onderwijs, 2008, p. 53 e.v.

³²⁰ Art. 1 § 1, eerste lid Wet 29 juni 1983 betreffende de leerplicht, *B.S.* 6 juli 1983; brengen we in herinnering de vernietiging door het Grondwettelijk Hof (destijds Arbitragehof) van art. 85, 1° Decr. 31 juli 1990 betreffende het onderwijs-II (*B.S.* 18 augustus 1990) dat het woord 'minderjarige' in deze bepaling verving door het woord 'jongere' waardoor de Vlaamse Gemeenschap met overschrijding van haar bevoegdheid het einde van de leerplicht verlegde (Arbitragehof 27 februari 1992, nr. 14/92).

³²¹ Art. 1 § 1, tweede lid Wet 29 juni 1983 betreffende de leerplicht, *B.S.* 6 juli 1983, zoals recent voor de Vlaamse Gemeenschap gewijzigd in het kader van het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap (cfr. *infra*). Het deeltijds onderwijs bespreken we later uitvoeriger.

³²² Art. 1 § 1, derde lid Wet 29 juni 1983 betreffende de leerplicht, *B.S.* 6 juli 1983, zoals gewijzigd door Decr. 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 3 oktober 2008. Voor het onderscheid tussen deeltijds beroepssecundair onderwijs en *leertijd* enerzijds en de 'componenten' leren en *werkplekleren* anderzijds: cfr. *infra*.

³²³ Art. 1 § 3 Wet 29 juni 1983 betreffende de leerplicht, *B.S.* 6 juli 1983, zoals gewijzigd door Decr. 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 3 oktober 2008.

Voor de minderjarige van vreemde nationaliteit die immigreert samen met de personen die de ouderlijke macht uitoefenen, of hem in rechte of in feite onder hun bewaring hebben, geldt de leerplicht vanaf de zestigste dag na die waarop voornoemde personen werden ingeschreven in het vreemdelingen-, het wacht- of in het bevolkingsregister van de gemeente van hun verblijfplaats, al naar het geval.³²⁴

... echter geen schoolplicht: huisonderwijs is leerplichtonderwijs

In tegenstelling tot onze noorderburen, kent ons land geen *schoolplicht*.³²⁵ Illustratie hiervan is onder meer te vinden in de bepalingen in de wet betreffende de leerplicht en in het decreet basisonderwijs die betrekking hebben op *huisonderwijs*.

Zo stelt het decreet basisonderwijs expliciet dat ouders hun kinderen onderwijs kunnen laten volgen in een school of dat ze kunnen kiezen voor huisonderwijs.³²⁶

Meer in het bijzonder met betrekking tot de leerplicht, stelt het decreet basisonderwijs dat ouders verplicht zijn ervoor te zorgen dat hun leerplichtig kind daadwerkelijk onderwijs volgt, wat wil zeggen: ofwel het leerplichtig kind is ingeschreven in een school en er regelmatig aanwezig, ofwel het leerplichtig kind volgt huisonderwijs.³²⁷

Echter, indien het kind in de onmogelijkheid verkeert om onderwijs te volgen, kan de Commissie van Advies voor het Buitengewoon Onderwijs (CABO) op vraag van de ouders, beslissen tot een tijdelijke of permanente vrijstelling van de leerplicht.³²⁸

De wet van 1983 betreffende de leerplicht werd grotendeels opgeheven voor het basisonderwijs maar is nog steeds van kracht voor het secundair onderwijs.³²⁹ Ook deze wet stelde dat aan de leerplicht kan worden voldaan door het verstrekken van huisonderwijs.³³⁰

---

³²⁴ Art. 1 § 7 Wet 29 juni 1983 betreffende de leerplicht, *B.S.* 6 juli 1983. Deze bepaling behoort tot de delen van de wet betreffende de leerplicht die voor het basisonderwijs niet werden opgeheven. Er wordt in het decreet basisonderwijs daarenboven expliciet naar verwezen: “Voor de leerplichtige van vreemde nationaliteit geldt dit vanaf de zestigste dag na de inschrijving in het vreemdelingen- of in het bevolkingsregister zoals bepaald in artikel 1, § 7 van de wet van 29 juni 1983 betreffende de leerplicht” (Art. 26 §1, tweede lid Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997).

³²⁵ Suriname, een voormalige kolonie van Nederland, kent evenmin schoolplicht, wel leerplicht (cfr. <http://taalunieversum.org/onderwijs/termen/suriname/leerplicht>).

³²⁶ Art. 25 § 1, eerste lid Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997.

³²⁷ Art. 26 § 1, eerste lid Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997.

³²⁸ Art. 26 § 2, eerste lid Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997.

³²⁹ Cfr. *supra*.

³³⁰ Art. 1 § 6, eerste lid Wet 29 juni 1983 betreffende de leerplicht, *B.S.* 6 juli 1983. Ook deze wet definieerde het begrip huisonderwijs: huisonderwijs is onderwijs dat verstrekt wordt aan leerplichtigen van wie de personen die het ouderlijk gezag uitoefenen of in rechte of in feite de minderjarige leerling onder hun bewaring hebben, beslist hebben zelf dit onderwijs te organiseren en te bekostigen (art. 1 § 6, tweede lid Wet 29 juni 1983 betreffende de leerplicht, *B.S.* 6 juli 1983). Merk op dat waar het decreet basisonderwijs enkel spreekt over ‘de ouders’, dit begrip conform de wet betreffende de leerplicht dient geïnterpreteerd te worden als ‘de personen die het ouderlijk gezag uitoefenen of in rechte

Ontwikkelingsdoelen en eindtermen

Ontwikkelingsdoelen en eindtermen zijn minimumdoelen

Het schoolpactwet introduceerde de idee van gesubsidieerde vrijheid onder voorwaarden.³³¹

---

of in feite de minderjarige (leerling) onder hun bewaring hebben' (art. 3, 41° Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, B.S. 17 april 1997; het woord leerling staat tussen haakjes omdat het in de definitie in het decreet basisonderwijs niet, in de wet betreffende de leerplicht wel voorkomt, zie: art. 1 § 6, tweede lid Wet 29 juni 1983 betreffende de leerplicht, B.S. 6 juli 1983; ter herinnering: het desbetreffende artikel werd in de wet betreffende de leerplicht voor het basisonderwijs in de Vlaamse Gemeenschap opgeheven door artikel 182, 11° van het decreet basisonderwijs). Brengen we ook in herinnering de strafbepaling opgenomen in de eerste paragraaf van artikel 5 van de wet betreffende de leerplicht (bepaling die voor het basisonderwijs *niet* werd opgeheven): "De politierechtbank neemt kennis, op vordering van het openbaar ministerie, van de inbreuken op de verplichtingen opgelegd bij of krachtens de artikelen 1, 2 en 3 van deze wet die werden gepleegd door personen die de ouderlijke macht uitoefenen of in rechte of in feite de leerplichtige onder hun bewaring hebben. Deze inbreuken worden gestraft met een geldboete van 1 tot 25 frank voor elke minderjarige waarvoor een inbreuk wordt vastgesteld" (art. 5 § 1, eerste en tweede lid Wet 29 juni 1983 betreffende de leerplicht, B.S. 6 juli 1983). Het eerste lid van de eerste paragraaf van het artikel 3 waarnaar deze bepaling onder meer verwijst luidt: "Behoudens in geval van huisonderwijs, zijn de personen die de ouderlijke macht uitoefenen of de leerplichtige in rechte of in feite onder hun bewaring hebben, verplicht ervoor te zorgen dat deze voor de duur van de leerplicht als leerling van een school of vormingsinstelling is ingeschreven en die school of instelling geregeld bezoekt" (art. 3 § 1, eerste lid Wet 29 juni 1983 betreffende de leerplicht, B.S. 6 juli 1983).

³³¹ Resolutie A.1. stelde onder meer: "Een ruime en gedurfde politiek van uitbreiding van het onderwijs moet een der hoofdobjectieven zijn van elke regering in de komende jaren. Deze politiek impliceert: (...) de werkelijke ondersteuning van alle als geldig erkende vormen van onderwijs, binnen de perken en de voorwaarden zoals hieronder bepaald; het verlenen van voorrang aan de uitgaven en maatregelen voor opvoeding in het raam van de algemene politiek; het bestemmen van begrotingskredieten en van een deel van het nationaal inkomen overeenkomstig de belangrijkheid en de waarde der nagestreefde objectieven; een doelmatige aanwending en een werkelijke controle van het gebruik van de rechtstreeks door de Staat voor dit doel bestemde of door hem als toelagen verleende landspenningen." (geciteerd in: J. De Groof, *De Schoolpactwetgeving – Coördinatie en annotatie*, Antwerpen, Kluwer, 1996, p. 95). Resolutie B.5. dat model stond voor het artikel 6 van de Schoolpactwet (cfr. *infra*) stelde: "Met eerbiediging van een wettelijk bepaald minimumleerplan en -lesrooster zal elke inrichtende macht, voor haar onderwijsnet, en zelfs voor elke inrichting voor middelbaar of technisch onderwijs, vrij zijn het lesrooster vast te stellen en, onder voorbehoud van ministeriële goedkeuring met het oog op het waarborgen van het studiepeil, haar leerplannen uit te werken. Elke inrichtende macht zal vrij zijn haar pedagogische methode te kiezen. Een eenvormige regeling der verlopen zal worden ingevoerd" (geciteerd in: J. De Groof, *De Schoolpactwetgeving – Coördinatie en annotatie*, Antwerpen, Kluwer, 1996, p. 96). Ook deze idee uit het Schoolpact is bij de staatshervorming van 1988-89 (meer bepaald in artikel 24 § 5) van de nieuwe Grondwet ingeschreven. Enige tijd later zou het tot vaste rechtspraak van het Arbitragehof gaan behoren, dat de onderwijsvrijheid, wil ze niet louter theoretisch zijn, onderstelt "dat de

De oorspronkelijke tekst van artikel 6 van de wet van 1959 luidde als volgt:

“Op voorwaarde dat een wettelijk bepaald minimum leerplan en minimumlesrooster in acht worden genomen, beschikt elke inrichtende macht over de vrijheid voor haar onderwijsnet en zelfs voor elke onderwijsinrichting de lesroosters vast te stellen en, onder voorbehoud van goedkeuring door de Minister met het oog op het waarborgen van het studiepeil, haar leerplannen op te stellen. Elke inrichtende macht kiest vrij haar pedagogische methodes”.³³²

Het decreet van 17 juli 1991 voerde het begrip ‘eindterm’ in.³³³

Na een volgende aanpassing van de tekst in 1993,³³⁴ introduceerde het decreet van 22 februari 1995 het nieuwe concept ‘ontwikkelingsdoel’ in ons onderwijsrecht.³³⁵ In de Memorie van Toelichting lezen we:

---

inrichtende machten die niet rechtstreeks afhangen van de gemeenschap onder bepaalde voorwaarden aanspraak kunnen maken op subsidiëring vanwege de gemeenschap. Het recht op subsidiëring vindt zijn beperking, enerzijds, in de mogelijkheid van de gemeenschap om de subsidiëring te laten afhangen van vereisten van algemeen belang, zoals onder meer die van een behoorlijke onderwijsverstrekking en van bepaalde schoolbevolkingsnormen en, anderzijds, in de noodzakelijkheid om de beschikbare financiële middelen te spreiden over de onderscheiden opdrachten van de gemeenschap. De vrijheid van onderwijs is derhalve aan grenzen gebonden en verzet er zich niet tegen dat de decreetgever voorwaarden van financiering of subsidiëring oplegt die de uitoefening van die vrijheid beperken, voor zover er niet wezenlijk afbreuk aan wordt gedaan” (Arbitragehof 18 december 1996, nr. 76/96, pp. 3^e-35, B.4.3).

³³² (Voormalig) art. 6 Wet tot wijziging van sommige bepalingen van de onderwijswetgeving, *B.S.* 19 juni 1959 (geciteerd in: J. De Groof, *De Schoolpactwetgeving – Coördinatie en annotatie*, Antwerpen, Kluwer, 1996, p. 19 voetnoot 28); cfr. *supra*. Dit artikel werd uiteindelijk, voor wat het voltijds en het deeltijds gewoon en buitengewoon secundair onderwijs betreft opgeheven door art. 12, eerste lid, 1° Decr. 17 juli 1991 betreffende inspectie, Dienst voor Onderwijsontwikkeling en pedagogische begeleidingsdiensten, *B.S.* 31 augustus 1991 en voor wat het basisonderwijs betreft door art. 182, eerste lid, 2° Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997.

³³³ Decr. 17 juli 1991 betreffende inspectie, Dienst voor Onderwijsontwikkeling en pedagogische begeleidingsdiensten, *B.S.* 31 augustus 1991. Zie ook: Ontwerp van decreet betreffende inspectie en pedagogische begeleidingsdiensten, *Parl.St.* VI.Parl. 1990-91 nr. 519/1, p. 3. Het decreet van 17 juli 1991 betreffende inspectie, Dienst voor Onderwijsontwikkeling en pedagogische begeleidingsdiensten verving de tekst van artikel 6 van de Schoolpactwet als volgt: “Met inachtneming van de eindtermen en van het door of krachtens het decreet bepaalde minimumlessenrooster beschikt elke inrichtende macht voor haar onderwijsinstellingen over de vrijheid de lessenroosters en de leerplannen vast te stellen en kiest zij vrij haar pedagogische methodes. Met het oog op het waarborgen van het studiepeil moet de Vlaamse Executieve evenwel de leerplannen goedkeuren.” (Geciteerd in: J. De Groof, *De Schoolpactwetgeving – Coördinatie en annotatie*, Antwerpen, Kluwer, 1996, p. 19 voetnoot 28).

³³⁴ Decr. 1 december 1993 betreffende de inspectie en begeleiding van de levensbeschouwelijke vakken, *B.S.*, 21 december 1993. Zie ook: J. De Groof, *De Schoolpactwetgeving – Coördinatie en annotatie*, Antwerpen, Kluwer, 1996, pp. 19-20 voetnoot 28

“Van zodra werk werd gemaakt van het concreet formuleren van eindtermen is duidelijk geworden dat het voorstellen van te bereiken minimumdoelstellingen niet zonder meer eenvormig kan worden uitgewerkt. De specifieke leerlingen-kenmerken in het kleuteronderwijs, het buitengewoon onderwijs en van sommige leerlingengroepen in het secundair onderwijs laten niet toe de bereikbaarheid van minimumdoelstellingen voor de betrokken leerlingengroep voorop te stellen. Het meten van bereikte resultaten van dergelijke doelstellingen (produktcontrole) wordt delicaat, soms zelfs onmogelijk geacht: het eigene van de leerlingengroep zou dan immers genegeerd worden. Dergelijke na te streven doelstellingen worden onderscheiden van de eindtermen ze worden dan ook anders benoemd, nl. ontwikkelingsdoelen”.³³⁶

Ontwikkelingsdoelen hebben dus een ander statuut dan eindtermen. De decreetgever maakt dit onderscheid duidelijk door duidelijk te stellen dat het in beide gevallen wel degelijk gaat om minimumdoelen, maar dat de overheid het bereiken ervan respectievelijk *wenselijk* dan wel *noodzakelijk* acht.³³⁷

Voor de volledigheid, en om in de geest van het Schoolpact te blijven, wijzen we er op dat ‘voor het onderwijs in een erkende godsdienst, een op die godsdienst berustende zedenleer, in de niet-confessionele zedenleer, de eigen cultuur en religie en de cultuurbeschouwing geen eindtermen of ontwikkelingsdoelen worden bepaald’.³³⁸

---

³³⁵ Decr. 22 februari 1995 tot wijziging van de wet van 29 mei 1959 tot wijziging van sommige bepalingen van de onderwijswetgeving en tot wijziging van het decreet van 17 juli 1991 betreffende inspectie en pedagogische begeleidingsdiensten, *B.S.* 8 april 1995. We herinneren de lezer eraan dat voor het basisonderwijs de Schoolpactwet van 29 mei 1959, met uitzondering van de artikelen 4, 9de, 10de en 11de lid, 5, 13, § 2 tot en met 22ter, 28, § 2, 31 en 42, enkele dagen later werd opgeheven (art. 182, eerste lid, 2° Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997).

³³⁶ Ontwerp van decreet tot vervanging van de artikelen 6 tot en met 6ter van de wet van 29 mei 1959 tot wijziging van sommige bepalingen van de onderwijswetgeving, tot opheffing van artikel 6quater van dezelfde wet en tot wijziging van artikel 5 van het decreet van 17 juli 1991 betreffende inspectie en pedagogische begeleidingsdiensten, , *Parl.St.* VI.Parl. 1995-96, nr. 364/1, p. 3.

³³⁷ Cfr. art. 44 § 2, 1° en 2° Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997 en artt. 4 § 1 en 5 § 1 Decr. 18 januari 2002 betreffende de eindtermen, de ontwikkelingsdoelen en de specifieke eindtermen in het voltijds gewoon en buitengewoon secundair onderwijs, *B.S.* 8 februari 2002.

³³⁸ Art. 44 § 2, 4° Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997 alsook art. 3 § 1, tweede lid Decr. 18 januari 2002 betreffende de eindtermen, de ontwikkelingsdoelen en de specifieke eindtermen in het voltijds gewoon en buitengewoon secundair onderwijs, *B.S.* 8 februari 2002.

Er zijn –gebonden en –overschrijdende eindtermen en ontwikkelingsdoelen

In het *basisonderwijs* spreekt men over leergebiedgebonden en leergebied-overschrijdende eindtermen.³³⁹

In het *secundair onderwijs* spreekt men over vakgebonden en vakoverschrijdende eindtermen en ontwikkelingsdoelen. Daarnaast worden er voor dit onderwijsniveau ook *specifieke* eindtermen bepaald.³⁴⁰ Ook aan dit onderscheid worden belangrijke juridische consequenties verbonden. Elke school heeft de maatschappelijke opdracht de vak- of leergebiedgebonden eindtermen met betrekking tot kennis, inzicht en vaardigheden bij de leerlingen te bereiken.³⁴¹ De onderwijsinspectie is bevoegd na te gaan of de onderwijsinstelling hier in slaagt.³⁴² Het bereiken van de eindtermen wordt afgewogen tegenover de schoolcontext en de kenmerken van de schoolpopulatie.³⁴³

In het ontwerp van decreet van 1995 tot wijziging van de Schoolpactwet lezen we over het decreet van 1991, en meer in het bijzonder over de taak van de onderwijsinspectie en het gewicht dat de decreetgever aan het concept eindtermen verbonden heeft: “Fundamenteel nieuw, sedert 1991, is de versterkte maatschappelijke positie van de school: het correct uitvoeren van haar maatschappelijk mandaat resulteert in het recht op het uitreiken van getuigschriften met civiel effect. Met het oog op de specifieke taak van de overheid heeft de decreetgever in 1991 bepaald dat eindtermen zouden worden geformuleerd en dat de inspectie zou toezien op de eerbiediging van de erkennings-, financierings- en subsidiëeringsvoorwaarden en bovendien het realiseren van de eindtermen zou bewaken”.³⁴⁴

---

³³⁹ Art. 44 § 2, 2°, tweede lid Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997.

³⁴⁰ Art. 4 § 1, laatste lid & art. 6 Decr. 18 januari 2002 betreffende de eindtermen, de ontwikkelingsdoelen en de specifieke eindtermen in het voltijds gewoon en buitengewoon secundair onderwijs, *B.S.* 8 februari 2002.

³⁴¹ Art. 44 § 2, 2°, derde lid Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997 en art. 4 § 2, tweede lid Decr. 18 januari 2002 betreffende de eindtermen, de ontwikkelingsdoelen en de specifieke eindtermen in het voltijds gewoon en buitengewoon secundair onderwijs, *B.S.* 8 februari 2002.

³⁴² Art. 5 § 1, 2° Decr. 17 juli 1991 betreffende inspectie, Dienst voor Onderwijsontwikkeling en pedagogische begeleidingsdiensten, *B.S.* 31 augustus 1991

³⁴³ Art. 44 § 2, 2°, derde lid Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997 en art. 4 § 2, tweede lid Decr. 18 januari 2002 betreffende de eindtermen, de ontwikkelingsdoelen en de specifieke eindtermen in het voltijds gewoon en buitengewoon secundair onderwijs, *B.S.* 8 februari 2002.

³⁴⁴ Ontwerp van decreet tot vervanging van de artikelen 6 tot en met 6ter van de wet van 29 mei 1959 tot wijziging van sommige bepalingen van de onderwijswetgeving, tot opheffing van artikel 6quater van dezelfde wet en tot wijziging van artikel 5 van het decreet van 17 juli 1991 betreffende inspectie en pedagogische begeleidingsdiensten, , *Parl.St.* VI.Parl. 1995-96, nr. 364/1, p. 2. In het ontwerp van het decreet op de onderwijsinspectie viel te lezen: “De toekenning van de pedagogische vrijheid aan alle netten houdt in dat de inrichtende machten zelf verantwoordelijkheid dragen voor de uitbouw van een zo optimaal mogelijk project dat aansluit bij hun specificiteit. Deze autonomie ontslaat de inrichtende machten niet van hun verantwoordelijkheid ten opzichte van de Gemeenschap. Het is de Gemeenschap die hen erkent en die hen de middelen verschaft om een opdracht uit te voeren, binnen hun eigen project” (Ontwerp

Ontwikkelingsdoelen en eindtermen zijn bij uitstek het domein waar pedagogiek, onderwijskunde en (onderwijs)recht samenkomen.³⁴⁵

Eindtermen en de Grondwet

Ontwikkelingsdoelen en eindtermen worden vastgelegd door het Vlaams Parlement bij wijze van bekrachtiging van een besluit van de Vlaamse regering, genomen op advies van de Vlaamse Onderwijsraad.³⁴⁶

Zowel het decreet van 22 februari 1995 tot wijziging van de wet van 29 mei 1959 tot wijziging van sommige bepalingen van de onderwijswetgeving en tot wijziging van het decreet van 17 juli 1991 betreffende inspectie en pedagogische begeleidingsdiensten, als het decreet van de Vlaamse Gemeenschap van 22 februari 1995 tot bekrachtiging van de ontwikkelingsdoelen en de eindtermen van het gewoon kleuter- en lager onderwijs zijn het voorwerp geweest van verscheidene verzoeken tot vernietiging voor het toenmalig Arbitragehof (thans Grondwettelijk Hof).³⁴⁷

In arrest 76/96 oordeelde het Arbitragehof (thans Grondwettelijk Hof) vooreerst dat de techniek waarbij eindtermen en ontwikkelingsdoelen eerst geformuleerd worden door de Dienst voor Onderwijsontwikkeling (thans Entiteit Curriculum) waarna ze, op eensluidend advies van de Vlaamse Onderwijsraad door de Vlaamse Regering worden vastgesteld en waarbij het Vlaams Parlement dit besluit tot vaststelling van de eindtermen en ontwikkelingsdoelen bij decreet bekrachtigd niet strijdig is met het legaliteitsbeginsel zoals geformuleerd in artikel 24 § 5 van de grondwet:

“Ten einde te voldoen aan het vereiste van artikel 24, § 5, van de Grondwet, bepaalde de decreetgever dat de door de Vlaamse Regering vastgestelde ontwikkelingsdoelen en eindtermen binnen één maand ter bekrachtiging moesten worden voorgelegd aan de Vlaamse Raad. De decreetgever beschikte derhalve over de mogelijkheid om ze te wijzigen en de inwerkingtreding ervan vast te stellen”³⁴⁸

---

van decreet betreffende onderwijsinspectie en pedagogische begeleidingsdiensten, *Parl.St.* VI.Parl. 1990-91, 519/1, p. 2).

³⁴⁵ Cfr. onder meer: art. 5 § 1, 2° Decr. 17 juli 1991 betreffende inspectie, Dienst voor Onderwijsontwikkeling en pedagogische begeleidingsdiensten, *B.S.* 31 augustus 1991.

³⁴⁶ Art. 3 § 1, eerste lid Decr. 18 januari 2002 betreffende de eindtermen, de ontwikkelingsdoelen en de specifieke eindtermen in het voltijds gewoon en buitengewoon secundair onderwijs, *B.S.* 8 februari 2002 en Art 44 § 1, eerste lid Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997.

³⁴⁷ Rolnummers 893 t/m 895 en 902, samen behandeld en uitgesproken op 18 december 1996 (Arbitragehof 18 december 1996, nr. 76/96).

³⁴⁸ Arbitragehof 18 december 1996, nr. 76/96, p. 30, B.3.4. Echter, de wijziging van artikel 6bis § 1 van de Schoolpactwet door het decreet van 22 februari 1995 had tot gevolg dat de ‘specifieke eindtermen van het secundair onderwijs’ *niet* ter bekrachtiging aan de Vlaamse Raad moesten worden voorgelegd. Het Arbitragehof oordeelde op dit punt echter dat de decreetgever het regelen van een essentieel aspect van de inrichting, de erkenning of de subsidiëring van het onderwijs aan de Regering had opgedragen wat een schending uitmaakt van artikel 24, § 5 van de Grondwet. Het Hof vernietigde dan ook in artikel 6bis, § 1, van de wet van 29 mei 1959 tot wijziging van sommige bepalingen van de onderwijswetgeving, zoals gewijzigd door artikel 3 van het decreet van de Vlaamse

Het Hof oordeelde verder dat, verbonden met de *autonomie* van de scholen om zonder overheidsinterventie rechtsgeldige studiebewijzen en diploma's af te geven, ontwikkelingsdoelen en eindtermen *een adequaat middel* zijn teneinde, zowel enerzijds de *gelijkwaardigheid* van de *studiebewijzen en diploma's* veilig te stellen, als anderzijds de onderlinge gelijkwaardigheid te vrijwaren van het *onderwijs* verstrekt in de instellingen die ouders en leerlingen *vrij kunnen kiezen*.³⁴⁹

Echter, ontwikkelingsdoelen en de eindtermen, ook die welke betrekking hebben op attitudes, die zo omvangrijk en gedetailleerd geformuleerd worden dat zij een inrichtende macht onvoldoende ruimte laten om de doelstellingen van het eigen pedagogisch project te kunnen verwezenlijken en “dat in redelijkheid niet meer kan worden aangehouden dat het om minimale doelstellingen gaat” houden, zo oordeelde het Hof, wel degelijk een schending in van de onderwijsvrijheid.³⁵⁰

Gemeenschap van 22 februari 1995 tot wijziging van de wet van 29 mei 1959 tot wijziging van sommige bepalingen van de onderwijswetgeving en tot wijziging van het decreet van 17 juli 1991 betreffende inspectie en pedagogische begeleidingsdiensten, de woorden ‘met uitzondering van de specifieke eindtermen van het secundair onderwijs’ (Arbitragehof 18 december 1996, nr. 76/96, p. 41). Cfr. art. 9 Decr. 17 juli 1991 betreffende inspectie, Dienst voor Onderwijsontwikkeling en pedagogische begeleidingsdiensten, *B.S.* 31 augustus 1991 (m.b.t. de Dienst voor Onderwijsontwikkeling); art. 44 § 1, eerste lid Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997 (m.b.t. het basisonderwijs); artikel 3, eerste lid Decr. 22 februari 1995 tot wijziging van de wet van 29 mei 1959 tot wijziging van sommige bepalingen van de onderwijswetgeving en tot wijziging van het decreet van 17 juli 1991 betreffende inspectie en pedagogische begeleidingsdiensten (m.b.t. het secundair onderwijs; bestreden bepaling zoals van kracht voor de vernietiging door het Arbitragehof, cfr. *infra*); art. 3 § 1 Decr. 18 januari 2002 betreffende de eindtermen, de ontwikkelingsdoelen en de specifieke eindtermen in het voltijds gewoon en buitengewoon secundair onderwijs, *B.S.* 12 april 2002 (huidige regeling voor het secundair onderwijs, gelijkaardig aan de regeling uit artikel 44 van het decreet basisonderwijs).

³⁴⁹ Arbitragehof 18 december 1996, nr. 76/96, p. 39, B.8.3.

³⁵⁰ Arbitragehof 18 december 1996, nr. 76/96, p. 39, B.9. Op grond van deze overweging-en vernietigde het Arbitragehof dan ook het decreet van 22 februari 1995 tot bekrachtiging van de ontwikkelingsdoelen en de eindtermen van het gewoon kleuter- en lager onderwijs (*B.S.* 19 mei 1995): “Zoals zij werden bekrachtigd door het decreet van 22 februari 1995 verplichten de ontwikkelingsdoelen en eindtermen alle inrichtende machten zich eraan te conformeren. Door de ontwikkelingsdoelen en de eindtermen bepaald bij het besluit van de Vlaamse Regering van 22 juni 1994 en nader omschreven in de bijlage bij dat besluit onder voorbehoud van enkele wijzigingen te bekrachtigen, zonder zelf een procedure in te richten volgens welke beperkte afwijkingen kunnen worden toegestaan aan instellingen die, met eerbiediging van de fundamentele rechten en vrijheden en zonder afbreuk te doen noch aan de kwaliteit van het onderwijs noch aan de vereiste inhoud ervan, een onderwijs verstrekken of wensen te verstrekken dat geïnspireerd is door bijzondere pedagogische opvattingen, schendt de decreetgever de vrijheid van onderwijs gewaarborgd bij artikel 24, § 1, van de Grondwet”. Medio 1997 werd zulke afwijkingsprocedure dan ook ingevoerd: het decreet betreffende een afwijkingsprocedure voor de ontwikkelingsdoelen en eindtermen voerde een nieuw artikel 44*bis* in voor het decreet basisonderwijs, terwijl in de Schoolpactwet artikel 6*ter* eerst werd hernoemd tot artikel 6*quater* waarna een nieuw artikel 6*ter* werd ingevoerd, beide houdende de mogelijkheid voor een inrichtende macht die van oordeel is dat de

---

vastgelegde ontwikkelingsdoelen en/of eindtermen onvoldoende ruimte laten voor de eigen pedagogische en onderwijskundige opvattingen en/of ermee onverzoenbaar zijn, een afwijkingsaanvraag kan indienen bij de Vlaamse Regering (artt. 2 en 3 Decr. 15 juli 1997 betreffende een afwijkingsprocedure voor de ontwikkelingsdoelen en eindtermen, *B.S.* 29 augustus 1997. Cfr. art 44*bis* Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997 en (voormalig) art. 6*ter* Wet tot wijziging van sommige bepalingen van de onderwijswetgeving, *B.S.* 19 juni 1959).

HET GEWOON BASISONDERWIJS

Het kleuteronderwijs

Toelatingsvoorwaarden en schoolloopbaan

Niet elke kleuter kan tot het kleuteronderwijs worden toegelaten.

Zo moet een kind, om tot het kleuteronderwijs te worden toegelaten, ten minste twee jaar en zes maanden zijn.³⁵¹

Ten gevolge van deze leeftijdsvoorwaarde, gelden voor kinderen tussen ‘twee jaar en zes maanden’ en drie jaar ‘instapdata’.³⁵²

Een kleuter die de leeftijd van drie jaar bereikt heeft, kan elke dag ingeschreven en in de school toegelaten worden zonder rekening te houden met de instapdagen.³⁵³

Een (eerste) inschrijving is in beginsel echter pas mogelijk na instemming van de ouders met het pedagogisch project en het schoolreglement die door de inrichtende macht worden opgesteld³⁵⁴

---

³⁵¹ Art. 12 § 1 Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997.

³⁵² Te weten: de eerste schooldag na de *zomervakantie*; de eerste schooldag na de *herfstvakantie*; de eerste schooldag na de *kerstvakantie*; de eerste schooldag *van februari*; de eerste schooldag na de *krokusvakantie*; de eerste schooldag na de *paasvakantie*; de eerste schooldag na *hemelvaartsdag*. Art. 12 § 2 Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997.

³⁵³ Omzendbrief BaO/2001/10 Toelatingsvoorwaarden leerlingen in het gewoon basisonderwijs, 10 augustus 2001, www.ond.vlaanderen.be/edulex/database/document/document.asp?docid=13126; evenwel natuurlijk niet zonder rekening te houden met de dwingende bepalingen uit bijvoorbeeld het GOK-decreet.

³⁵⁴ Art. III.1 § 2 Decr. 28 juni 2002 betreffende gelijke onderwijskansen-I, *B.S.* 14 september 2002. Merk ook op dat het decreet van 20 maart 2009 ook voor het basisonderwijs de *engagementsverklaring* invoert. In de *engagementsverklaring* tussen de school en de ouders worden wederzijdse afspraken over oudercontact, voldoende aanwezigheid, vormen van individuele leerlingenbegeleiding en het positieve engagement ten aanzien van de onderwijstaal opgenomen (Art. 4 Decr. 20 maart 2009 betreffende de toelatingsvoorwaarden voor het gewoon lager onderwijs en de *engagementsverklaring* tussen de school en de ouders in het basis- en secundair onderwijs, *B.S.* 9 april 2009). In de Memorie van Toelichting lezen we, met betrekking tot het feit dat het zal gaan om *wederzijdse afspraken* tussen school en ouders: “De *engagementsverklaring* is een geheel van wederzijdse afspraken. Dit houdt in dat scholen zelf geacht zullen worden om concreet te maken welke initiatieven ze nemen om de dialoog met ouders mogelijk te maken. Dit wil onder meer zeggen dat een beleid moet worden uitgewerkt om oudercontact te regelen met ouders die om welke reden ook niet bereikbaar zijn met de klassieke oudercontactmomenten. Die afspraken kunnen, in functie van de plaatselijke omstandigheden, uiteenlopend van aard zijn, en kunnen bijvoorbeeld initiatieven omvatten waarin de school samenwerkt met externe partners (lokale besturen, verenigingen enzovoort).” (Ontwerp van decreet betreffende de toelatingsvoorwaarden voor het gewoon lager onderwijs en de *engagementsverklaring* tussen de school en de ouders in het basis- en secundair onderwijs, *Parl.St.* VI.Parl 2008-09, 2018/1, p. 11). De door het decreet van 20 maart 2009 in artikel 37 van het decreet basisonderwijs nieuw ingevoerde bepaling (cfr. *supra*) stelt verder: “Met betrekking tot het positieve engagement

Deze toelatingsvoorwaarden zijn in het licht van het recht op inschrijving bijzonder van belang.³⁵⁵

Zo geldt in beginsel de inschrijving van een leerling in een school *voor de duur van de hele schoolloopbaan* in die school.³⁵⁶

Merk ook op dat in het gewoon onderwijs een leerling die zes jaar wordt voor de eerste januari van het lopende schooljaar nog één schooljaar in het kleuteronderwijs kan ingeschreven worden. Het spreekt vanzelf dat in dit geval de leerling onderworpen is aan (de controle op) de leerplicht en dus aanwezig *moet* zijn.³⁵⁷

---

van ouders ten aanzien van de onderwijstaal bevat het schoolreglement de bepaling dat leerlingen aangemoedigd worden om Nederlands te leren. Andere bepalingen over het positieve engagement van ouders ten aanzien van de onderwijstaal kunnen enkel worden toegevoegd op voorwaarde dat daarover in het bevoegde lokaal overlegplatform een akkoord is bereikt." (Art. 4 Decr. 20 maart 2009 betreffende de toelatingsvoorwaarden voor het gewoon lager onderwijs en de engagementsverklaring tussen de school en de ouders in het basis- en secundair onderwijs, *B.S.* 9 april 2009).

³⁵⁵ Een inrichtende macht weigert de inschrijving van een onderwijszoekende die niet voldoet aan de bij of krachtens wet of decreet bepaalde toelatingsvoorwaarden (art. III.7 Decr. 28 juni 2002 betreffende gelijke onderwijskansen-I, *B.S.* 14 september 2002). Dit is één van de weinige gronden tot weigering die limitatief zijn opgesomd in de artikelen III.7 t/m III.10 van het decreet van 28 juni 2002 betreffende gelijke onderwijskansen-I (*B.S.* 14 september 2002); Zie ook Omzendbrief BaO/2006/01 Het gelijke onderwijskansenbeleid voor het basisonderwijs, 13 juni 2006, www.ond.vlaanderen.be/edulex/database/document/document.asp?docid=13785.

³⁵⁶ Behoudens definitieve uitsluiting (art. III.1, § 4 Decr. 28 juni 2002 betreffende gelijke onderwijskansen-I, *B.S.* 14 september 2002). Daarenboven kunnen inrichtende machten van basisscholen waarvan de maximum capaciteit van het kleuteronderwijs groter is dan die van het lager onderwijs, opteren voor een nieuwe inschrijving bij de overgang tussen beide onderwijsniveaus (art. III.1, § 5 Decr. 28 juni 2002 betreffende gelijke onderwijskansen-I, *B.S.* 14 september 2002). Omgekeerd is het inrichtende machten met kleuterscholen, lagere scholen en desgevallend secundaire scholen waarvan één of meerdere vestigingsplaatsen gelegen zijn binnen eenzelfde of aaneensluitende kadastrale percelen, toegestaan ervoor te opteren "om bij de overgang van een leerling van een autonome kleuterschool naar een lagere of basisschool of van een autonome eerste graad secundair onderwijs naar een tweede graad secundair onderwijs de inschrijvingen van de ene naar de andere school te laten doorlopen" (art. III.1, § 6 Decr. 28 juni 2002 betreffende gelijke onderwijskansen-I, *B.S.* 14 september 2002)

In beide gevallen nemen de inrichtende machten die van deze mogelijkheden gebruik willen maken, zulks dit op in het schoolreglement (art. III.1, §§ 5 en 6 Decr. 28 juni 2002 betreffende gelijke onderwijskansen-I, *B.S.* 14 september 2002). Zie ook Omzendbrief BaO/2006/01 Het gelijke onderwijskansenbeleid voor het basisonderwijs, 13 juni 2006, www.ond.vlaanderen.be/edulex/database/document/document.asp?docid=13785

³⁵⁷ Art. 17 § 1 Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997. Cfr. *infra* voetnoot 69. Art. 1. § 1 Wet 29 juni 1983 betreffende de leerplicht (*B.S.* 6 juli 1983) is op dit punt zeer duidelijk: "Voor de minderjarige is er leerplicht gedurende de periode van twaalf jaren die aanvangt met het schooljaar dat begint in het jaar waarin hij de leeftijd van zes jaar bereikt en eindigt op het einde van het schooljaar in het jaar tijdens hetwelk hij achttien jaar wordt". Echter, blijft de mogelijkheid voor de ouders te opteren voor huisonderwijs om aan de leerplicht te voldoen (cfr. *supra*). Het antwoord op de vraag of

Een *regelmatige* leerling in het kleuteronderwijs is de leerling die voldoet aan de *toelatingsvoorwaarden* en slechts in één school is *ingeschreven*.³⁵⁸

We wijzen hier in het voorbijgaan op het feit dat bij zowel de programmatie- als de rationalisatienorm in het basisonderwijs 'de regelmatige leerling' één der centrale aanknopingspunten is.³⁵⁹

---

ouders van een kind dat onderworpen is aan de leerplicht kunnen opteren voor een combinatie van huisonderwijs en een inschrijving in het kleuteronderwijs valt buiten het bestek van dit werk. Zie echter voor een gedeeltelijk antwoord onze bespreking van dit punt voor het lager onderwijs.

³⁵⁸ Art. 20 § 1 Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997. Het kind dat gedurende de inschrijving in het kleuteronderwijs leerplichtig wordt, dient eveneens, behoudens gewettigde afwezigheid, aanwezig te zijn en, behoudens een vrijstelling, deel te nemen aan alle onderwijsactiviteiten die voor hem of zijn leergroep worden georganiseerd (Art. 20 § 2 Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997). Vrijstellingen zijn mogelijk voor de kinderen van ouders die op basis van hun religieuze of morele overtuiging bezwaren hebben tegen het volgen van één van de aangeboden cursussen godsdienst of niet-confessionele zedenleer (Art. 29, tweede lid Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997) alsook voor leerlingen met een handicap die gewoon onderwijs volgen, maar omwille van hun handicap bepaalde leergebieden of onderdelen ervan niet kunnen volgen, indien zij vervangende activiteiten volgen (Art. 30 § 1 Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997).

³⁵⁹ Programmatienorm: aantal regelmatige leerlingen dat op een welbepaalde teldag of tijdens een welbepaalde telperiode in een school of een type moet ingeschreven zijn om in de financierings- of subsidiëringsregeling te worden opgenomen (art. 3, 45° Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997). Rationalisatienorm: het aantal regelmatige leerlingen dat op een welbepaalde teldag of tijdens een welbepaalde telperiode in een school, een vestigingsplaats, een onderwijsniveau of een type moet ingeschreven zijn om na de programmatieperiode nog gefinancierd of gesubsidieerd te blijven (art. 3, 46° Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997). Een school kan gefinancierd of gesubsidieerd worden indien deze: school voldoet aan de erkenningsvoorwaarden zowel als aan de programmatie- en rationalisatienormen. (art. 2.1. Omzendbrief BaO/97/3 Erkenning, financiering en subsidiëring van scholen, 17 juni 97, www.ond.vlaanderen.be/edulex/database/document/document.asp?docid=9284). Het werkingsbudget wordt ieder schooljaar per school berekend op basis van het aantal *regelmatige* leerlingen dat *ingeschreven* is op de eerste schooldag van februari van het voorgaande schooljaar (art. 87 § 1 Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997, zoals gewijzigd door artt. 3 *e.v.* Decr. 4 juli 2008 betreffende de werkingsbudgetten in het secundair onderwijs en tot wijziging van het decreet basisonderwijs van 25 februari 1997 wat de werkingsbudgetten betreft, *B.S.* 20 oktober 2008). De inschrijving bedoeld in het GOK-Decreet, mag dus niet verward worden met de inschrijving bedoeld in het decreet basisonderwijs. In het ene geval betreft het een inschrijving in het *inschrijvingsregister* (art. 2 Omzendbrief BaO/2006/04 Controle van de leerlingen in het gewoon basisonderwijs, 9 oktober 2006, <http://www.ond.vlaanderen.be/edulex/database/document/document.asp?docid=13824> *iuncto* art. 1.1.5.2 Omzendbrief BaO/2006/01 Het gelijke onderwijskansenbeleid voor het basisonderwijs, 13 juni 2006, <http://www.ond.vlaanderen.be/edulex/database/document/document.asp?docid=13785>). In het andere geval het *stamboek(register)*. (art. 2 Omzendbrief BaO/2006/04 Controle van de leerlingen in het gewoon basisonderwijs, 9 oktober 2006, <http://www.ond.vlaanderen.be/edulex/database/document/document.asp?docid=1382>

Een kleuter kan dus *ingeschreven* zijn voor een *bepaald* schooljaar vooraleer hij mag aanwezig zijn.³⁶⁰

Instapdagen en minimumleeftijd ter discussie?

Zowel het systeem van de instapdagen als de minimumleeftijd voor het kleuteronderwijs hebben geregeld aanleiding gegeven tot discussie.

Enerzijds dient er rekening gehouden te worden met het feit dat onderwijs (nagenoeg) gratis is voor de ouders, terwijl kinderopvang dat helemaal niet is.

Anderzijds dient rekening gehouden met het feit dat een verlaging van de minimumleeftijd een deel van deze kosten verschuift van ouders naar overheid.

Daarenboven wil men, gelet op zoveel mogelijk vermijden de kleuterschool te herleiden tot kindertuin: een kleuterschool dient meer te zijn dan loutere kinderopvang.³⁶¹

---

4). Een kind wordt in het kleuteronderwijs pas als regelmatige leerling beschouwd vanaf de instapdatum volgend op de datum waarop het de leeftijd van twee jaar en zes maanden bereikt heeft (art. 20 § 1, 1° *in fine* Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997; art. 1.5 Omzendbrief BaO/97/10 Programmatie en rationalisatie in het Gewoon Basisonderwijs (*sic*), 17 juni 1997). Merk op dat een regelmatige inschrijving niet hetzelfde is als de inschrijving van een regelmatige leerling en dat een kind dus ingeschreven kan zijn vooraleer het voldoet aan de toelatingsvoorwaarden: “Een inschrijving in de loop van het voorafgaande schooljaar is mogelijk onder de opschortende voorwaarde dat de onderwijszoekende op de dag van de effectieve instap aan de toelatingsvoorwaarden voldoet” (art. III.7 Decr. 28 juni 2002 betreffende gelijke onderwijskansen-I, *B.S.* 14 september 2002). Cfr. voetnoot 71.

³⁶⁰ Art. III.1, § 3 Decr. 28 juni 2002 betreffende gelijke onderwijskansen-I, *B.S.* 14 september 2002 (“Inschrijvingen voor een bepaald schooljaar kunnen ten vroegste starten op de eerste schooldag van september *van het voorafgaande schooljaar*. De inschrijvingen voor de kleuters die tijdens een bepaald schooljaar wél 2 jaar en 6 maanden worden maar op de laatste instapdatum van dat schooljaar niet meer kunnen instappen, kunnen eveneens starten de eerste schooldag van september van het voorafgaande schooljaar”; *eigen cursivering*) *iuncto* art. III.7, tweede lid Decr. 28 juni 2002 betreffende gelijke onderwijskansen-I, *B.S.* 14 september 2002 (“Een inschrijving in de loop van het voorafgaande schooljaar is mogelijk onder de opschortende voorwaarde dat de onderwijszoekende op de dag van de effectieve instap aan de toelatingsvoorwaarden voldoet) *iuncto* art. 12 Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997 (cfr. *supra*).

³⁶¹ Zie bijvoorbeeld het antwoord van de VLOR op het voorstel schoolrijpheid en zindelijkheid als bijkomende toelatingsvoorwaarden voor het kleuteronderwijs te formuleren: “Hoewel deze stelling – rekening houdend met de beperkte omkadering voor de jongste kleuters – begrijpelijk is, zouden wat dit betreft toch geen drempels mogen worden ingebouwd. De kleuters die hierdoor niet onmiddellijk in het kleuteronderwijs starten, hebben immers dikwijls het meeste behoefte aan een stimulerende omgeving. Bijna alle ouders met jonge kleuters getuigen dat hun kleuters gedurende de eerste schoolweken enorme stappen voorwaarts maken in hun ontwikkeling. De georganiseerde en stimulerende rol van de kleuterleid(st)er wordt hierbij dikwijls vermeld. Om dit ondersteunen vlot te laten verlopen, is echter voldoende

Recent wijzen de bevindingen in het kader van Early Childhood Development op het belang kinderen op (zeer) jonge leeftijd bij het onderwijs te betrekken.³⁶²

In augustus van 1975 werd, op aanzet van toenmalig minister van Nationale Opvoeding H. De Croo, beslist de minimumleeftijd voor het kleuteronderwijs van drie jaar op twee jaar en zes maanden te brengen.³⁶³

Na een korte discussie bij de bespreking van het ontwerp decreet basisonderwijs, waar M. Vanderpoorten en K. De Gucht, beiden van dezelfde politieke familie als H. De Croo, de minimumleeftijd opnieuw op 3 jaar wilden brengen, werd beslist deze voorlopig op twee jaar en zes maanden te houden.³⁶⁴ Het idee de minimumleeftijd opnieuw op 3 jaar te brengen, werd uiteindelijk pas 3 jaar later, en wel onder minister Vanderpoorten, verlaten. Sinds het decreet betreffende het onderwijs XIV, is deze minimumleeftijd ook decretaal verankerd.³⁶⁵

Tot en met het schooljaar 1995-96 konden kleuters van zodra ze de leeftijd van twee jaar en zes maanden bereikt hadden, dus verspreid over het hele schooljaar, instappen.

Sinds het najaar 1995 staat dit ‘druppelsysteem’ definitief ter discussie en werden de instapdata ingevoerd.

Toenmalig Minister van Onderwijs en Ambtenarenzaken, L. Van Den Bossche, verdedigde het systeem van de instapdata als volgt: “We vertragen de instroom omdat het pedagogisch verantwoord is voor het kind. Het kind zal zich beter op zijn plaats voelen in de groep, omdat het gemakkelijker zal kunnen deelnemen aan de activiteiten van het onderwijs. Bovendien kan de school de instroom zo organiseren, dat er geen te grote klassen ontstaan. Op een welbepaalde datum kent men immers de instroom en treft men de nodige voorzieningen. Nu druppelen de kinderen binnen en worden de klassen uiteindelijk te groot. Men lost dat probleem op door na de vakantie de klassen dan te herschikken. Ik bouw die mogelijkheid onmiddellijk in. Dat is school

---

omkadering noodzakelijk. Dan pas kan de kleuterjuf haar rol in optimaleomstandigheden uitoefenen” (VLOR, Raad Basisonderwijs, *Bijlage bij het advies over de instapdata in het kleuteronderwijs*, 27 april 2005, RBO/DPI/ADV/004BIJI, p. 11). Zie ook recente de bespreking van het belang van vroegtijdige participatie in het advies van de VLOR in het advies over de verlaging van de leerplichtleeftijd en over een optimalisering van het onderwijs aan de jongste kleuters (VLOR, Raad Basisonderwijs, *Advies over de verlaging van de leerplichtleeftijd en over een optimalisering van het onderwijs aan de jongste kleuters*, 21 april 2004, RBO/DPI/ADV/007, p. 2).

³⁶² Cfr. onder andere: www.unicef.org/earlychildhood/index.html

³⁶³ VLOR, Raad Basisonderwijs, *Bijlage bij het advies over de instapdata in het kleuteronderwijs*, 27 april 2005, RBO/DPI/ADV/004BIJI, p. 1.

³⁶⁴ Cfr. onder andere: VLOR, Raad Basisonderwijs, *Bijlage bij het advies over de instapdata in het kleuteronderwijs*, 27 april 2005, RBO/DPI/ADV/004BIJI, p. 3.

³⁶⁵ art. 2.2. Decr. 14 februari 2003 betreffende het onderwijs XIV, B.S. 1 juli 2003. Cfr. Ontwerp van decreet betreffende onderwijs XIV, *Parl.St.* VI.Parl 2002-03, nr. 1355/1, p.

organisatorisch beter. De leerkracht staat ook voor een meer homogene groep, zodat er meer mogelijk is”.³⁶⁶

Eén der belangrijkste argumenten tegen het systeem der instapdata kwam er in hoofdzaak op neer dat het beperken van de toegangsmomenten tot het kleuteronderwijs tot gevolg kan hebben dat “gelijktijdig zeven tot tien kleuters zouden moeten worden opgevangen in een bepaalde klas. Hierdoor vermindert de opvangmogelijkheid. Dit kan ook problemen veroorzaken bij de integratie van de kleuters in de klas zelf. Volgens de meeste kleuterleidsters biedt het huidige systeem de mogelijkheid om op een heel individuele manier de opvang en begeleiding van nieuwe kleuters te organiseren. Hun inschakeling in het klasgebeuren verloopt aldus zeer vlot”.³⁶⁷

Vanaf 1 september 1996 konden kleuters tussen tweeënhalve en drie jaar nog slechts op vijf ‘instapdata’ worden toegelaten tot het kleuteronderwijs. De maatregel werd, evenals de toenmalige verlaging van de minimumleeftijd, via een omzendbrief ingevoerd en uiteindelijk in het decreet basisonderwijs verankerd.³⁶⁸ Sindsdien kwam er zowel in 2003 als in 2005 een extra instapdatum bij.³⁶⁹

Zowel het druppelsysteem, als het systeem van de instapdata kennen voor- en nadelen, en dus voor- en tegenstanders.³⁷⁰

---

³⁶⁶ *Hand. VI.Parl. 17 oktober 1995, nr. 2; geciteerd in: Hand. VI.Parl. 17 oktober 1995, nr. 2; geciteerd in: VLOR, Raad Basisonderwijs, Bijlage bij het advies over de instapdata in het kleuteronderwijs, 27 april 2005, RBO/DPI/ADV/004BIJI, p. 1.*

³⁶⁷ *Hand. VI.Parl. 17 oktober 1995, nr. 2; geciteerd in: VLOR, Raad Basisonderwijs, Bijlage bij het advies over de instapdata in het kleuteronderwijs, 27 april 2005, RBO/DPI/ADV/004BIJI, p. 1.*

³⁶⁸ *Hand. VI.Parl. 17 oktober 1995, nr. 2; geciteerd in: VLOR, Raad Basisonderwijs, Bijlage bij het advies over de instapdata in het kleuteronderwijs, 27 april 2005, RBO/DPI/ADV/004BIJI, p. 2.*

³⁶⁹ Respectievelijk 1 februari (ingevoerd door art. 2.3 Decr. 14 februari 2003 betreffende het onderwijs XIV, *B.S.* 1 juli 2003) en de eerste schooldag na hemelvaartsdag (ingevoerd door art. 2.2. Decr. 15 juli 2005 betreffende het onderwijs XV, *B.S.* 16 september 2005).

³⁷⁰ VLOR, Raad Basisonderwijs, *Advies over de instapdata in het kleuteronderwijs, 27 april 2005, RBO/DPI/ADV/004, p. 1.* Grootste nadeel van het druppelsysteem leek het gedurende het schooljaar uiteindelijk ‘overlopen’ van de instapkleuterklassen: “In rapporten komt het probleem nauwelijks aan de orde, maar in het veld leeft het zeer sterk: telkens weer zorgt de instroom van kinderen in de loop van het schooljaar in een aantal scholen voor pedagogisch onverantwoorde toestanden. Deze zijn vooral te herleiden tot de toename van de klas- of groepsomvang tot extreme aantallen, soms ver boven de 30 kinderen. In Vlaanderen gaat het bovendien om zeer jonge kinderen, eigenlijk peuters van 2,5 jaar. De regelgeving die deze kinderen meer laat meetellen voor het lestijdenpakket en de mogelijkheid om zomerklasjes in te richten, lost het probleem niet helemaal op. In de maanden die aan deze splitsing van klassen voorafgaan (voor Pasen) doet zich gedurende enkele maanden de “ophoping” voor. De verwijzing naar de autonomie van de school, die het probleem kan oplossen door kinderen door te schuiven, blijkt in de praktijk niet echt te helpen. De concurrentie tussen scholen laat schoolteams in deze vaak erg weinig manoeuvreerruimte over. In Nederland is het instellen van wachttijden voor ingeschrevenen niet uitzonderlijk. Het betekent dat minder vierjarigen toegang krijgen tot onderwijs” (F. Janssen-Vos & F. Laevers (red.), *De opvang van en het onderwijs aan jonge kinderen. Een comparatieve studie betreffende de situatie in Vlaanderen en Nederland*, Den Haag -

In het advies met betrekking tot de instapdata in het kleuteronderwijs van 2005, sprak de VLOR zich uit voor het behoud van dit systeem.³⁷¹

Organisatie van het kleuteronderwijs

Het kader

Het kader waarbinnen het basisonderwijs dient georganiseerd te worden, is vastgelegd in een besluit van de Vlaamse Regering.³⁷²

Buiten de regels aldaar gesteld, bepaalt het schoolbestuur dus autonoom hoe het onderwijs in de onderwijsinstelling georganiseerd wordt.³⁷³ Het legt die organisatie evenwel verplicht vast in een schoolwerkplan³⁷⁴

Concreet

Het schooljaar begint op 1 september en eindigt op 31 augustus.³⁷⁵

Brussel, Ministerie van OCenW en het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, departement Onderwijs, 1996; geciteerd in: VLOR, Raad Basisonderwijs, *Bijlage bij het advies over de instapdata in het kleuteronderwijs*, 27 april 2005, RBO/DPI/ADV/004BIJI, p. 2.

³⁷¹ De VLOR verwijst hierbij naar een gevoerde bevraging waarbij de grote meerderheid der betrokken partijen zich voorstander toonde van het systeem (cfr. VLOR, Raad Basisonderwijs, *Bijlage bij het advies over de instapdata in het kleuteronderwijs*, 27 april 2005, RBO/DPI/ADV/004BIJI) maar formuleert in zijn advies ook zelf motieven voor het behoud van de instapdata (VLOR, Raad Basisonderwijs, *Advies over de instapdata in het kleuteronderwijs*, 27 april 2005, RBO/DPI/ADV/004, pp. 3-5).

³⁷² B.VI.Reg 17 april 1991 tot organisatie van het schooljaar in het basisonderwijs en in het deeltijds onderwijs georganiseerd, erkend of gesubsidieerd door de Vlaamse Gemeenschap, B.S. 11 juli 1991.

³⁷³ Zie onder meer art. 38 Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs (B.S. 17 april 1997): “Ieder schoolbestuur bepaalt de inhoud van het basisonderwijs in zijn scholen en bepaalt vrij zijn eigen pedagogische en onderwijskundige methodes”. Art 10 B.VI.Reg 17 april 1991 tot organisatie van het schooljaar in het basisonderwijs en in het deeltijds onderwijs georganiseerd, erkend of gesubsidieerd door de Vlaamse Gemeenschap (B.S. 11 juli 1991) stelt verder ook als een voorwaarde: “Het geheel van de concrete schikkingen die door de inrichtende machten kunnen worden getroffen conform de bepalingen van dit besluit, moeten het voorwerp van een overleg uitmaken”. Voor verdere beperkingen: cfr. *infra* met betrekking tot onder meer het leer- en het schoolwerkplan.

³⁷⁴ Art. 7 § 2 Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, B.S. 17 april 1997. De onderwijsinspectie gaat tijdens de schooldoorlichting na of een inrichtende macht een schoolwerkplan heeft opgesteld, echter zonder de inhoud ervan te controleren (art. 47 § 2 Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, B.S. 17 april 1997). Op het ontbreken van het schoolwerkplan staan sancties (art. 179, 3° Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, B.S. 17 april 1997). Met betrekking tot het *leerplan*: cfr. *infra*.

³⁷⁵ Art. 2 B.VI.Reg 17 april 1991 tot organisatie van het schooljaar in het basisonderwijs en in het deeltijds onderwijs georganiseerd, erkend of gesubsidieerd door de Vlaamse Gemeenschap, B.S. 11 juli 1991.

Naast de vakantiedagen die bepaald zijn in de artikelen 4 en 5 van het besluit, beschikken instellingen voor basisonderwijs bijkomend over twee facultatieve vakantiedagen. Deze dagen kunnen opgesplitst worden in halve dagen en verschillen per vestigingsplaats van de instelling.³⁷⁶

Daarenboven kunnen voor alle leerlingen of voor een leerlingengroep één dag per schooljaar geschorst worden voor het houden van pedagogische studiedagen voor de leraars. In het basisonderwijs kunnen de lessen hiervoor bijkomend één halve dag geschorst worden.³⁷⁷

Verder kunnen de lessen voor de leerlingen van het basisonderwijs de laatste schooldag vóór de zomervakantie één halve dag geschorst worden om de instelling in staat te stellen opdrachten verbonden aan het einde van het schooljaar, zoals oudercontacten, te realiseren.³⁷⁸

De lessen worden in aantal gelijkmatig gespreid over vijf dagen (van maandag tot en met vrijdag), vangen ten vroegste aan om 8 uur. Ze eindigen ten vroegste om 15 uur en ten laatste om 17 uur. De woensdagnamiddag is vrij. Er is een middagpauze van tenminste één uur.³⁷⁹ De leerlingen krijgen achtentwintig lestijden onderwijs- en opvoedingsactiviteiten per week.³⁸⁰ Onder een lestijd wordt verstaan “een periode van vijftig minuten die als eenheid voor de bepaling van de duur van de onderwijsactiviteiten wordt gebruikt”.³⁸¹

Het lesrooster wordt door het schoolbestuur opgesteld.³⁸²

---

³⁷⁶ Art. 6 B.VI.Reg 17 april 1991 tot organisatie van het schooljaar in het basisonderwijs en in het deeltijds onderwijs georganiseerd, erkend of gesubsidieerd door de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 11 juli 1991.

³⁷⁷ Art. 3 § 3 B.VI.Reg 17 april 1991 tot organisatie van het schooljaar in het basisonderwijs en in het deeltijds onderwijs georganiseerd, erkend of gesubsidieerd door de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 11 juli 1991.

³⁷⁸ Art. 3 § 4 B.VI.Reg 17 april 1991 tot organisatie van het schooljaar in het basisonderwijs en in het deeltijds onderwijs georganiseerd, erkend of gesubsidieerd door de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 11 juli 1991.

³⁷⁹ Art. 2 B.VI.Reg 17 april 1991 tot organisatie van het schooljaar in het basisonderwijs en in het deeltijds onderwijs georganiseerd, erkend of gesubsidieerd door de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 11 juli 1991. Merk op dat de vrije namiddag voor het basisonderwijs verplicht op woensdag valt.

³⁸⁰ Art. 48 § 1 Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997. Een negentwintigste lestijd kan, na overleg of onderhandeling in het lokaal comité, georganiseerd worden (Art. 48 § 1 Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997).

³⁸¹ Art. 3, 32° Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997.

³⁸² R. De Vries, *Vlaams Eurydice rapport 2008: Overzicht van het onderwijsbeleid en de onderwijsorganisatie in Vlaanderen*, Brussel, Ministerie van Onderwijs en Vorming, Departement Onderwijs en Vorming Afdeling Internationale Relaties Onderwijs, 2008, p. 141.

“In de meeste gevallen worden in het kleuteronderwijs jaren gegroepeerd volgens de leeftijd: kinderen van 2,5 jaar tot 3 jaar; van 3 tot 4 jaar; van 4 tot 5 jaar; van 5 tot 6 jaar”.³⁸³ Ook de indeling in groepen behoort tot de vrijheid van de inrichtende macht.

“Meestal blijft de leerkracht niet bij de klasgroep als die overgaat naar een volgend jaar. Sommige scholen hanteren kortstondig of continu het verticaal verdelingssysteem, waarbij verschillende leeftijdsgroepen in eenzelfde jaar samen zitten, wanneer het aantal leerlingen te klein is om aparte jaren in te richten”.³⁸⁴ Ook het aantal leerlingen per klas bepaalt het schoolbestuur geheel autonoom.

Naast de keuze van het pedagogisch project behoren natuurlijk ook de keuze van de onderwijsmethode(n) en die van de didactische hulpmiddelen tot de vrijheid van de inrichtende macht.³⁸⁵ Echter, wat het onderwijsaanbod betreft zijn de schoolbesturen *niet* volledig vrij. Zo dient het onderwijsaanbod van de school minstens de decretaal voorgeschreven leergebieden te omvatten én is de school verplicht de door de overheid gestelde ontwikkelingsdoelen na te streven.³⁸⁶

Ontwikkelingsdoelen in het kleuteronderwijs

Statuut en functie van ontwikkelingsdoelen in het kleuteronderwijs

“Ontwikkelingsdoelen voor het kleuteronderwijs zijn minimumdoelen op het vlak van kennis, inzicht, vaardigheden en attitudes die de overheid wenselijk acht voor die leerlingenpopulatie en die de school bij haar leerlingen moet nastreven”.³⁸⁷

Het Besluit van de Vlaamse regering van 27 mei 1997 tot bepaling van de ontwikkelingsdoelen en de eindtermen van het gewoon basisonderwijs, legde in overeenstemming met artikel 44 van het decreet basisonderwijs ontwikkelingsdoelen vast voor het kleuteronderwijs.³⁸⁸

---

³⁸³ R. De Vries, *Vlaams Eurydice rapport 2008: Overzicht van het onderwijsbeleid en de onderwijsorganisatie in Vlaanderen*, Brussel, Ministerie van Onderwijs en Vorming, Departement Onderwijs en Vorming Afdeling Internationale Relaties Onderwijs, 2008, p. 138.

³⁸⁴ R. De Vries, *Vlaams Eurydice rapport 2008: Overzicht van het onderwijsbeleid en de onderwijsorganisatie in Vlaanderen*, Brussel, Ministerie van Onderwijs en Vorming, Departement Onderwijs en Vorming Afdeling Internationale Relaties Onderwijs, 2008, p. 138.

³⁸⁵ “Ieder schoolbestuur bepaalt de inhoud van het basisonderwijs in zijn scholen en bepaalt vrij zijn eigen pedagogische en onderwijskundige methodes” (art. 38 Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997).

³⁸⁶ Art. 39 *inuncto* art. 44 § 2, 1° Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997. Zie met betrekking tot het concept ‘leerplan’: art. 45 Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997. Leerplannen zijn onder meer van belang in het kader van de financiering of subsidiëring van scholen in het basisonderwijs (cfr. bijvoorbeeld artt. 68 § 1, 1° Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997). Cfr. *infra*.

³⁸⁷ Art. 44 § 2, 1° Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997.

³⁸⁸ B.Vl.Reg. 27 mei 1997 tot bepaling van de ontwikkelingsdoelen en de eindtermen van het gewoon basisonderwijs, *B.S.* 28 augustus 1997. Dit besluit werd, conform de procedure voorgeschreven in het decreet basisonderwijs (art. 44 § 1 Decr. 25 februari

‘In het kleuteronderwijs is er geen sprake van formeel onderricht. Ook kan men niet spreken van een formele evaluatie. Dit wil echter niet zeggen dat er helemaal geen sprake is van een beoordeling in dit onderwijsniveau’.³⁸⁹

‘De beoordeling in het kleuteronderwijs is hoofdzakelijk gebaseerd op observatie en vervult drie rollen: een *vooruitziende* rol (biedt de graad van rijpheid en ontwikkeling die de leerling bereikt, voldoende perspectieven voor een schoolcarrière in het lager onderwijs?) een *peilende* rol (wat heeft het kind geleerd, hoever staat de leerling in vergelijking met zijn leeftijdsgenoten?) en een *diagnostische* rol (waarom heeft de ontwikkeling van een leerling vertraging opgelopen of waarom is de kennis op bepaalde terreinen niet verworven?)’.³⁹⁰

In het kleuteronderwijs zijn er dus enkel ontwikkelingsdoelen voor het einde van de kleuterschool.³⁹¹

Zij worden geformuleerd voor vijf *leergebieden*.³⁹² Alle scholen moeten activiteiten in al deze leergebieden aan de leerlingen aanbieden.

De onderwijsinspectie controleert of de ontwikkelingsdoelen worden nagestreefd.³⁹³

Met inachtneming van de door de regering opgelegde³⁹⁴ ontwikkelingsdoelen en eindtermen, maakt ieder schoolbestuur een leerplan.³⁹⁵ Het leerplan is een plan waarin het schoolbestuur de doelen formuleert voor haar leerlingen.³⁹⁶ In dit leerplan zijn op een

---

1997 basisonderwijs, B.S. 17 april 1997) door het Vlaams Parlement bekrachtigd (art. 2 Decr. 15 juli 1997 tot bekrachtiging van de ontwikkelingsdoelen en de eindtermen van het gewoon basisonderwijs, B.S. 28 augustus 1997).

³⁸⁹ Parafrasering van: P. Van Petegem & I. Imbrecht, *Wegwijs in het Vlaamse onderwijs: onderwijsorganisatie en –beleid in kaart gebracht*, Plantyn, Mechelen, editie 2008-2009, p. 116.

³⁹⁰ Parafrasering van: P. Van Petegem & I. Imbrecht, *Wegwijs in het Vlaamse onderwijs: onderwijsorganisatie en –beleid in kaart gebracht*, Plantyn, Mechelen, editie 2008-2009, p. 116.

³⁹¹ R. De Vries, *Vlaams Eurydice rapport 2008: Overzicht van het onderwijsbeleid en de onderwijsorganisatie in Vlaanderen*, Brussel, Ministerie van Onderwijs en Vorming, Departement Onderwijs en Vorming Afdeling Internationale Relaties Onderwijs, 2008, p. 140.

³⁹² Onder een leergebied wordt in het decreet basisonderwijs verstaan ‘een samenhangend geheel van leerinhouden’ (art. 3, 29° Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, B.S. 17 april 1997). Deze vijf leergebieden zijn: *lichamelijke opvoeding* (motorische competenties, gezonde en veilige levensstijl, zelfconcept en sociaal functioneren), *muzische vorming* (beeld, muziek, drama, beweging, media en attitudes), *Nederlands* (luisteren, spreken, lezen, schrijven, taalbeschouwing), *wereldoriëntatie* (natuur, mens, maatschappij, technologie, tijd en ruimte) en *wiskundige initiatie* (getallen, meten en ruimte); (art. 39 Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, B.S. 17 april 1997. Cfr. *infra*).

³⁹³ Art. 64 Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, B.S. 17 april 1997.

³⁹⁴ Of de op grond van de procedure ex. artikel 44bis van het decreet basisonderwijs gelijkwaardig verklaarde ontwikkelingsdoelen (artt. 44, 44bis en 45 Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, B.S. 17 april 1997).

³⁹⁵ Met uitzondering voor wat godsdienst, niet-confessionele zedenleer en cultuurbeschouwing betreft (art 45 § 1 Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, B.S. 17 april 1997).

³⁹⁶ “Vanuit het eigen pedagogisch project in het algemeen of de eigen visie op de leergebieden in het bijzonder” (art 45 § 1 Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, B.S. 17 april

herkenbare wijze ontwikkelingsdoelen verwerkt.³⁹⁷ Doelen en activiteiten worden uitgezet voor alle leeftijdsgroepen in een doorgaande leerlijn naar het lager onderwijs.

“Met het oog op het waarborgen van het onderwijspeil worden de leerplannen op advies van de inspectie door de regering goedgekeurd, op basis van criteria die de regering heeft vastgelegd. De regering spreekt zich niet uit over de geformuleerde didactische werkvormen of pedagogische methodes”.³⁹⁸

De ontwikkelingsdoelen voor het (gewoon) kleuteronderwijs³⁹⁹

— Voor de lijst der ontwikkelingsdoelen voor het gewoon kleuteronderwijs: zie bijlage I.

1997) merk op zowel de referentie naar de vrijheid van onderwijs in het algemeen als naar de situatie beschreven in artikel 44*bis* van het decreet basisonderwijs.

³⁹⁷ Art 45 § 1 Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997.

³⁹⁸ Art 45 § 2, eerste lid Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997. De leerplannen voor godsdienst, niet-confessionele zedenleer en cultuurbeschouwing dienen *natuurlijk niet* door de regering goedgekeurd te worden (art 45 § 2, eerste lid Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997).

³⁹⁹ B.VI.Reg. 27 mei 1997 tot bepaling van de ontwikkelingsdoelen en de eindtermen van het gewoon basisonderwijs, *B.S.* 28 augustus 1997 *inuncto* art. 2 Decr. 15 juli 1997 tot bekrachtiging van de ontwikkelingsdoelen en de eindtermen van het gewoon basisonderwijs, *B.S.* 28 augustus 1997.

Het Lager Onderwijs

Toelatingsvoorwaarden en schoolloopbaan

Toelatingsvoorwaarden voor 1 september 2009

Om toegelaten te worden in het lager onderwijs moet een leerling zes jaar zijn vóór de eerste januari van het lopende schooljaar.⁴⁰⁰

Een leerling die voor deze datum *vijf* jaar wordt, kan in het lager onderwijs ingeschreven worden. De ouders van de leerling beslissen hierover nadat zowel de klassenraad als het CLB hun advies hieromtrent aan hen hebben toegelicht.⁴⁰¹ Wordt het kind inderdaad ingeschreven in het lager onderwijs, dan is deze leerling volgens het artikel 18 van het decreet basisonderwijs zoals dat tot op heden van kracht is, onderworpen aan de controle op de leerplicht.⁴⁰²

Deze bepaling is minstens schijnbaar in tegenstelling met de wet betreffende de leerplicht. Artikel 1 § 1 van deze wet stelt immers: “Voor de minderjarige is er leerplicht

---

⁴⁰⁰ Art. 13 Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997. Net zoals in het kleuteronderwijs is een (eerste) inschrijving in een lagere school in beginsel pas mogelijk na instemming van de ouders met het pedagogisch project en het schoolreglement, door de inrichtende macht opgesteld (Art. III.1 § 2 Decr. 28 juni 2002 betreffende gelijke onderwijskansen-I, *B.S.* 14 september 2002). Zo de leerling reeds ingeschreven was voor het kleuteronderwijs in dezelfde basisschool, is een nieuwe inschrijving voor het lager onderwijs, behoudens definitieve uitsluiting, in beginsel niet vereist. (art. III.1, § 4 Decr. 28 juni 2002 betreffende gelijke onderwijskansen-I, *B.S.* 14 september 2002). Daarnaast kunnen inrichtende machten van basisscholen waarvan de maximum capaciteit van het kleuteronderwijs groter is dan die van het lager onderwijs, opteren voor een nieuwe inschrijving bij de overgang tussen beide onderwijsniveaus (art. III.1, § 5 Decr. 28 juni 2002 betreffende gelijke onderwijskansen-I, *B.S.* 14 september 2002). Omgekeerd is het inrichtende machten met kleuterscholen, lagere scholen en desgevallend secundaire scholen waarvan één of meerdere vestigingsplaatsen gelegen zijn binnen eenzelfde of aaneensluitende kadastrale percelen, toegestaan ervoor te opteren “om bij de overgang van een leerling van een autonome kleuterschool naar een lagere of basisschool of van een autonome eerste graad secundair onderwijs naar een tweede graad secundair onderwijs de inschrijvingen van de ene naar de andere school te laten doorlopen” (art. III.1, § 6 Decr. 28 juni 2002 betreffende gelijke onderwijskansen-I, *B.S.* 14 september 2002); cfr. *supra*. In beide gevallen nemen de inrichtende machten die van deze mogelijkheden gebruik willen maken, zulks dit op in het schoolreglement (art. III.1, §§ 5 en 6 Decr. 28 juni 2002 betreffende gelijke onderwijskansen-I, *B.S.* 14 september 2002). Zie ook Omzendbrief BaO/2006/01 Het gelijke onderwijskansenbeleid voor het basisonderwijs, 13 juni 2006, www.ond.vlaanderen.be/edulex/database/document/document.asp?docid=13785.

⁴⁰¹ Ook bij ongunstig advies van CLB en/of klassenraad kunnen de ouders beslissen het kind toch in het lager onderwijs in te schrijven. “Van de beslissing van de ouders hoeft er geen schriftelijke neerslag te zijn, de inschrijving op zich is de beslissing van de ouders” (art. 4.2 Omzendbrief BaO/2006/04 Controle van de leerlingen in het gewoon basisonderwijs, 9 oktober 2006, <http://www.ond.vlaanderen.be/edulex/database/document/document.asp?docid=13824>).

⁴⁰² Art. 18 Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997.

gedurende de periode van twaalf jaren die aanvangt met het schooljaar dat begint in het jaar waarin hij de leeftijd van zes jaar bereikt en eindigt op het einde van het schooljaar in het jaar tijdens hetwelk hij achttien jaar wordt”.⁴⁰³

Paragraaf 4 van ditzelfde artikel echter stelde: “In afwijking van het bepaalde in § 1, kan de leerplichtige, na advies van het schoolhoofd en van het bevoegde psycho-medisch-sociaal centrum: 1° het eerste leerjaar van het lager onderwijs volgen vanaf de leeftijd van vijf jaar (...)”.⁴⁰⁴

Artikel 18 van het decreet basisonderwijs stelt: “In afwijking van artikel 13 kan een leerling die 5 jaar wordt vóór 1 januari van het lopende schooljaar in het lager onderwijs ingeschreven worden. In dit geval is de leerling onderworpen aan de controle op de leerplicht. Na kennismaking van en toelichting bij de adviezen van de klassenraad en van het CLB nemen de ouders daaromtrent een beslissing”.⁴⁰⁵

Merk op dat het decreet basisonderwijs niet expliciet stelt dat het kind in zulk geval leerplichtig is, of verplicht zou zijn regelmatig school te lopen, maar enkel spreekt over ‘onderworpen zijn aan de controle op de leerplicht’. Deze bepaling is niet evident. Immers, de wet betreffende de leerplicht sprak wel over de *leerplichtige* die het eerste leerjaar van het lager onderwijs kan volgen vanaf de leeftijd van vijf jaar⁴⁰⁶ doch zegt niet dat het kind van vijf jaar, dat ingevolge artikel 1 van dezelfde wet niet leerplichtig is,⁴⁰⁷ verplicht is regelmatig school te lopen. In dezelfde paragraaf had de wetgever wél expliciet gesteld dat de leerplichtige die het eerste jaar van de leerplicht in het kleuteronderwijs doorbrengt, *verplicht is geregeld school te lopen*.⁴⁰⁸

Artikel 20 van het decreet basisonderwijs stelt wel dat een regelmatig leerling in het lager onderwijs, behoudens gewettigde afwezigheid, aanwezig moet zijn en behoudens vrijstellingen moet deelnemen aan alle onderwijsactiviteiten die voor hem of zijn leergroep worden georganiseerd.⁴⁰⁹

---

⁴⁰³ Art. 1 § 1 Wet 29 juni 1983 betreffende de leerplicht, *B.S.* 6 juli 1983.

⁴⁰⁴ Art. 1 § 4 Wet 29 juni 1983 betreffende de leerplicht, *B.S.* 6 juli 1983. Deze bepaling is één van de vele bepalingen uit deze wet werden opgeheven onder meer voor wat het basisonderwijs in de Vlaamse Gemeenschap betreft (*in casu* door art. 182, Art. 18 Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997; en dit vanaf 1 september 1997). Cfr. *supra*.

⁴⁰⁵ Art. 18 Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997; cfr. *supra*.

⁴⁰⁶ Art. 1 § 4 Wet 29 juni 1983 betreffende de leerplicht, *B.S.* 6 juli 1983.

⁴⁰⁷ Art. 1 § 1 Wet 29 juni 1983 betreffende de leerplicht, *B.S.* 6 juli 1983; cfr. *supra*.

⁴⁰⁸ Art. 1 § 4, eerste lid, 2° Wet 29 juni 1983 betreffende de leerplicht, *B.S.* 6 juli 1983. We hernemen de vermeldde bepalingen: “In afwijking van het bepaalde in § 1, kan de leerplichtige, na advies van het schoolhoofd en van het bevoegde psycho-medisch-sociaal centrum: 1° het eerste leerjaar van het lager onderwijs volgen vanaf de leeftijd van vijf jaar; 2° het eerste jaar van de leerplicht in het kleuteronderwijs doorbrengen, in welk geval hij verplicht is geregeld school te lopen (...)” (art. 1 § 4, eerste lid, 1° & 2° Wet 29 juni 1983 betreffende de leerplicht, *B.S.* 6 juli 1983. ‘De leerplichtige die vanaf de leeftijd van vijf jaar’

⁴⁰⁹ Art. 20 § 2 Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997; cfr. *supra* onder meer wat betreft de bedoelde vrijstellingen.

Artikel 26 van het decreet basisonderwijs stelt dat ouders verplicht zijn “ervoor te zorgen dat hun leerplichtig kind daadwerkelijk onderwijs volgt”. Dit wil zeggen dat het leerplichtig kind “ingeschreven is in een school en er regelmatig aanwezig is, of huisonderwijs volgt”. De combinatie van beide teneinde te voldoen aan de leerplicht, is met dit decreet, tenminste voor wat het *leerplichtig kind* betreft, uitgesloten voor het basisonderwijs.⁴¹⁰

Echter, zoals we reeds boven stelden, is een kind van minder dan zes jaar in beginsel niet onderworpen aan de leerplicht! Vanaf 1 september 2009 is deze discussie wellicht helemaal achterhaald, want de decreetgever heeft voor het lager onderwijs nieuwe toelatingsvoorwaarden geformuleerd.⁴¹¹

Zo zal vanaf 1 september 2009 de tekst van artikel 18 decreet basisonderwijs luiden:

“§ 1. In afwijking van artikel 13 kan een leerling die 5 jaar wordt vóór 1 januari van het lopende schooljaar in het lager onderwijs ingeschreven worden, op voorwaarde dat hij tijdens het voorafgaande schooljaar was ingeschreven in een door de Vlaamse Gemeenschap erkende Nederlandstalige school voor kleuteronderwijs en gedurende die periode ten minste 185 halve dagen aanwezig was geweest.

§ 2. Een leerling die 5 jaar wordt vóór 1 januari van het lopende schooljaar en die tijdens het voorafgaande schooljaar niet was ingeschreven in een door de Vlaamse Gemeenschap erkende Nederlandstalige school voor kleuteronderwijs en gedurende die periode ten minste 185 halve dagen aanwezig was geweest, kan in het lager onderwijs worden ingeschreven op basis van de proef zoals bepaald in artikel 13, § 1, 2°.”⁴¹²

Daarmee is elke (expliciete) verwijzing naar de leerplicht of naar de controle op de leerplicht uit dit artikel verdwenen.

Toelatingsvoorwaarden na 1 september 2009 en geldend voor het schooljaar 2010-2011

Naast een nieuw artikel 18⁴¹³ brengt het decreet van 20 maart 2009, nog meer wijzigingen in de tekst van het decreet basisonderwijs.⁴¹⁴

Zo zal artikel 13 decreet basisonderwijs vervangen worden door volgende tekst:

---

⁴¹⁰ Art. 26 § 1 Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997. Het decreet basisonderwijs stelt dus duidelijk dat de ouders voor wat betreft hun *leerplichtig* kind moeten kiezen tussen *of* ingeschreven zijn in een school én er regelmatig aanwezig zijn *of* kiezen voor huisonderwijs. Cfr. *supra* voor wat betreft dezelfde vraag met betrekking tot het kleuteronderwijs.

⁴¹¹ Decr. 20 maart 2009 betreffende de toelatingsvoorwaarden voor het gewoon lager onderwijs en de engagementsverklaring tussen de school en de ouders in het basis- en secundair onderwijs, *B.S.* 9 april 2009.

⁴¹² Art. 3 *iuncto* art. 10 Decr. 20 maart 2009 betreffende de toelatingsvoorwaarden voor het gewoon lager onderwijs en de engagementsverklaring tussen de school en de ouders in het basis- en secundair onderwijs, *B.S.* 9 april 2009.

⁴¹³ Cfr. *supra*

⁴¹⁴ Decr. 20 maart 2009 betreffende de toelatingsvoorwaarden voor het gewoon lager onderwijs en de engagementsverklaring tussen de school en de ouders in het basis- en secundair onderwijs, *B.S.* 9 april 2009.

“§ 1. Om toegelaten te worden tot het gewoon lager onderwijs moet een leerling zes jaar zijn voor 1 januari van het lopende schooljaar. Als hij nog niet de leeftijd van zeven jaar heeft bereikt of zal bereiken voor 1 januari van het lopende schooljaar, moet hij bovendien aan een van de volgende voorwaarden voldoen :

1° het voorgaande schooljaar ingeschreven zijn geweest in een door de Vlaamse Gemeenschap erkende Nederlandstalige school voor kleuteronderwijs en gedurende die periode gedurende ten minste 220 halve dagen aanwezig zijn geweest;

2° voldoen aan een proef die de kennis van het Nederlands, nodig om het lager onderwijs aan te vatten, peilt. De Vlaamse Regering legt de inhoud van die taalproef vast. Het CLB waarmee de school waar de betrokken leerling zich aanbiedt een beleidscontract heeft, is bevoegd die taalproef af te nemen;

3° beschikken over een bewijs dat hij het voorafgaande schooljaar onderwijs heeft genoten in een Nederlandstalige onderwijsinstelling uit een lidstaat van de Nederlandse Taalunie.

§ 2. Met uitzondering van de eerste zin is paragraaf 1 niet van toepassing op leerlingen die worden ingeschreven in Franstalige scholen in de rand- en taalgrensgemeenten die deel uitmaken van het Nederlandse taalgebied.

§ 3. De leerling die met toepassing van dit artikel verplicht wordt ingeschreven in het kleuteronderwijs, kan voor het onderricht in een van de erkende godsdiensten of de niet-confessionele zedenleer lessen bijwonen in de lagere school die zijn ouders daarvoor kiezen.

§ 4. Om toegelaten te worden tot het buitengewoon lager onderwijs moet een leerling zes jaar zijn voor 1 januari van het lopende schooljaar".⁴¹⁵

Zullen deze nieuwe toelatingsvoorwaarden (zoals geformuleerd in de artikelen 2 en 3 van het decreet van 20 maart 2009),⁴¹⁶ behoudens het geval waarin de federale wetgever de leerplicht verlaagt van zes naar vijf jaar,⁴¹⁷ zoals sommigen beweren *de facto* een grote

---

⁴¹⁵ Art. 2 Decr. 20 maart 2009 betreffende de toelatingsvoorwaarden voor het gewoon lager onderwijs en de engagementsverklaring tussen de school en de ouders in het basis- en secundair onderwijs, *B.S.* 9 april 2009.

⁴¹⁶ Artt. 2 & 3 Decr. 20 maart 2009 betreffende de toelatingsvoorwaarden voor het gewoon lager onderwijs en de engagementsverklaring tussen de school en de ouders in het basis- en secundair onderwijs, *B.S.* 9 april 2009.

⁴¹⁷ Het bepalen van het begin en het einde van de leerplicht is immers een *exclusieve* bevoegdheid van de federale wetgever (art. 127 G.W.; Arbitragehof 27 februari 1992, nr. 14/92). Cfr. Wetsvoorstel (P-Y Jeholet) tot wijziging van de wet van 29 juni 1983 betreffende de leerplicht teneinde de leerplicht op vijfjarige leeftijd in te stellen, *Parl.St.* Kamer 2003-04, nr. 0654/001, p. 3 en Wetsvoorstel tot wijziging van de wet van 29 juni 1983 betreffende de leerplicht wat de aanvang van de leerplicht betreft, *Parl.St.* Kamer 2003-04, nr. 0814/001, pp. 3-5. Er zijn nog verscheidende wetsvoorstellen ter zake hangende. Op 18 oktober en op 20 november 2007 werden ingediend respectievelijk: Wetsvoorstel tot wijziging van de wet van 29 juni 1983 betreffende de leerplicht teneinde de leerplicht op vijfjarige leeftijd in te stellen, *Parl.St.* Kamer 2007-08, nr. 0237/001; en Wetsvoorstel Wetsvoorstel tot wijziging van de wet van 29 juni 1983 betreffende de leerplicht wat de aanvang van de leerplicht betreft, *Parl.St.* Kamer 2007-08, nr. 0396/001. Op 7 maart 2008 werd nogmaals een wetsvoorstel ingediend in de Kamer (Wetsvoorstel tot wijziging van de wet van 29 juni 1983 betreffende de leerplicht teneinde die in te stellen vanaf de leeftijd van vijf jaar, *Parl.St.* Kamer 2007-08, nr. 0945/001) en op 30 maart 2008 één in de Senaat (Wetsvoorstel tot wijziging van de wet van 29 juni 1983 betreffende de leerplicht teneinde die in te stellen vanaf de leeftijd van vijf jaar, *Parl.St.*

weerslag hebben *op* de leerplicht, met mogelijks procedures voor het Grondwettelijk Hof ten gevolge? Krijgen we met andere woorden een vervolg op arrest 14/92 van het (toenmalig) Arbitragehof?⁴¹⁸

Strikt genomen heeft de decreetgever de leerplicht *niet* verlaagd door het stellen van een (bijkomende) toelatingsvoorwaarde.

Immers, zowel het nieuwe artikel 13 als het nieuwe artikel 18 van het decreet basisonderwijs stellen het (het voorgaande schooljaar) “ingeschreven zijn geweest in een door de Vlaamse Gemeenschap erkende Nederlandstalige school voor kleuteronderwijs”⁴¹⁹ als een voldoende doch, strikt genomen, *niet een noodzakelijke* voorwaarde.⁴²⁰

Een alternatief is in beide gevallen immers: “voldoen aan een proef die de kennis van het Nederlands, nodig om het lager onderwijs aan te vatten, peilt”.⁴²¹

Is aan geen der gestelde toelatingsvoorwaarden voldaan, dan wordt het leerplichtig kind *ofwel* ingeschreven in het kleuteronderwijs *ofwel* opteren de ouders van het leerplichtig kind voor *huisonderwijs*, *tenzij* het kind de leeftijd van zeven jaar reeds bereikt heeft of deze leeftijd zal bereiken voor de eerste januari van het lopende schooljaar, in welks geval het kind *wel degelijk* tot het lager onderwijs zal toegelaten worden.⁴²²

Wat (de aanvang van) de leerplicht betreft, zit het dus schijnbaar wel snor. Hoe de overheid de vereiste aanwezigheden in het kleuteronderwijs wil controleren is vooralsnog minder duidelijk. Tegen het bijhouden van aanwezigheidslijsten in het kleuteronderwijs zijn reeds vroeger bezwaren geopperd.⁴²³

Senaat 2007-08, nr. 4-649/1). De laatste wetsvoorstellen impliceren niet alleen een verlaging van het aanvangsmoment van de leerplicht naar vijf jaar, maar ook een *verlenging* van de totale leerplicht van 12 tot 13 jaren.

⁴¹⁸ Arbitragehof 27 februari 1992, nr. 14/92.

⁴¹⁹ En tenminste respectievelijk 220 of 185 halve dagen aanwezig zijn geweest (artt. 2 & 3 Decr. 20 maart 2009 betreffende de toelatingsvoorwaarden voor het gewoon lager onderwijs en de engagementsverklaring tussen de school en de ouders in het basis- en secundair onderwijs, B.S. 9 april 2009)

⁴²⁰ artt. 2 & 3 Decr. 20 maart 2009 betreffende de toelatingsvoorwaarden voor het gewoon lager onderwijs en de engagementsverklaring tussen de school en de ouders in het basis- en secundair onderwijs, B.S. 9 april 2009

⁴²¹ Art. 2 *in fine* Decr. 20 maart 2009 betreffende de toelatingsvoorwaarden voor het gewoon lager onderwijs en de engagementsverklaring tussen de school en de ouders in het basis- en secundair onderwijs, B.S. 9 april 2009. “De Vlaamse Regering legt de inhoud van die taalproef vast. Het CLB waarmee de school waar de betrokken leerling zich aanbiedt een beleidscontract heeft, is bevoegd die taalproef af te nemen” (*ibid.*).

⁴²² Art. 2 *in fine* Decr. 20 maart 2009 betreffende de toelatingsvoorwaarden voor het gewoon lager onderwijs en de engagementsverklaring tussen de school en de ouders in het basis- en secundair onderwijs, B.S. 9 april 2009.

⁴²³ VLOR, Raad Basisonderwijs, Advies over de instapdata in het kleuteronderwijs, 27 april 2005, RBO/DPI/ADV/004.

Echter, of de Vlaamse dereetgever met deze bepalingen niet dreigt artikel 24 van de Belgische Grondwet te hebben geschonden, lijkt ons een geheel andere kwestie.⁴²⁴

---

⁴²⁴ Meer bepaald de *vrijheid van* en het *recht op* onderwijs (art. 24 §§ 1 & 3 G.W.). Ook de gelijkheid in onderwijs (art. 24 § 4 G.W.) lijken ons, na lezing van (nieuw) artikel 13 § 2 van het decreet basisonderwijs, mogelijks in het gedrang te zijn (Art. 2 Decr. 20 maart 2009 betreffende de toelatingsvoorwaarden voor het gewoon lager onderwijs en de engagementsverklaring tussen de school en de ouders in het basis- en secundair onderwijs, *B.S.* 9 april 2009). Dat men de bui toch enigszins ziet hangen valt af te leiden uit de Memorie van Toelichting, waarin uitgebreid geargumenteed wordt, waarom er van een schending van de grondwet geen sprake is of kan zijn. Uitgebreid wordt ook ingegaan op wat de Memorie zelf omschrijft als een beperking “van de keuzevrijheid van de ouders (artikel 25 § 1 Grondwet)” (Ontwerp van decreet betreffende de toelatingsvoorwaarden voor het gewoon lager onderwijs en de engagementsverklaring tussen de school en de ouders in het basis- en secundair onderwijs, *Parl.St.* VI.Parl 2008-09, 2018/1, p. 6). Er wordt geargumenteed dat deze maatregel desalniettemin verantwoord is want een legitieme doelstelling nastreeft, gebaseerd is op objectieve criteria, er verder een redelijk verband bestaat tussen de maatregel en het beoogde doel en deze maatregel de proportionaliteitstoets doorstaat (Ontwerp van decreet betreffende de toelatingsvoorwaarden voor het gewoon lager onderwijs en de engagementsverklaring tussen de school en de ouders in het basis- en secundair onderwijs, *Parl.St.* VI.Parl 2008-09, 2018/1, pp. 6-8). Verder wordt ingegaan op de bevoegdheidsverdeling vervat in artikel 127 van de grondwet, waarbij de Memorie verwijst enerzijds naar arrest 14/92 van het Arbitragehof met betrekking tot de leerplicht, anderzijds naar arresten 32/97 en 47/97 waar het Hof van oordeel is dat de Gemeenschappen toelatingsvoorwaarden voor het hoger onderwijs kunnen formuleren (Ontwerp van decreet betreffende de toelatingsvoorwaarden voor het gewoon lager onderwijs en de engagementsverklaring tussen de school en de ouders in het basis- en secundair onderwijs, *Parl.St.* VI.Parl 2008-09, 2018/1, pp. 5-6). De Memorie stelt dat wat geldt voor het hoger onderwijs, redelijkerwijs moet gelden voor de andere onderwijsniveaus en dat het recht op onderwijs niet wordt geschonden. De Memorie gaat verder ook uitvoering in op de taalwetten in onderwijs (Ontwerp van decreet betreffende de toelatingsvoorwaarden voor het gewoon lager onderwijs en de engagementsverklaring tussen de school en de ouders in het basis- en secundair onderwijs, *Parl.St.* VI.Parl 2008-09, 2018/1, pp. 8-11) maar blijft over een mogelijke schending van de gelijkheid in onderwijs stilzwijgend. Of het Grondwettelijk Hof al deze argumenten even valabel zou vinden is nog maar de vraag. Het beantwoorden ervan valt buiten het bestek en opzet van dit werk en zou per definitie hypothetisch zijn. Tot op moment van schrijven zijn er bij ons weten geen verzoeken tot vernietiging van betrokken bepalingen bij het Grondwettelijk Hof hangend. Het schooljaar 2010-2011 is echter nog ver af. Wel blijkt uit het verslag van de Raad van State duidelijk dat de Raad op verschillende plaatsen aangeeft dat de impact van de voorgestelde maatregel op artikel 24 § 3 van de Grondwet onvoldoende gemotiveerd is: “Dit laatste argument voldoet alvast niet”; “In de memorie van toelichting wordt dit onderscheid uitdrukkelijk bevestigd maar nauwelijks verantwoord”; “Ook op dit punt zal het gehanteerde onderscheid nader moeten worden verantwoord”; “Indien de ontworpen regeling ongewijzigd behouden blijft, zal voor die verschillende behandeling een deugdelijke verantwoording moeten bestaan” (Ontwerp van decreet betreffende de toelatingsvoorwaarden voor het gewoon lager onderwijs en de engagementsverklaring tussen de school en de ouders in het basis- en secundair onderwijs, *Parl.St.* VI.Parl 2008-09, 2018/1, pp. 46-47).

Bijkomende voorwaarden

Zo de nieuw ontworpen toelatingsvoorwaarden voor het lager onderwijs onverkort van kracht worden, zal mogelijks een attest *kleuteronderwijs*, of een andere vorm van ‘bewijs’ te voldoen aan de gestelde voorwaarden, dienen voorgelegd te worden. Hoe dit (nieuwe) attest er uit zal zien en op welke manier aanwezigheden in het kleuteronderwijs gecontroleerd zullen worden, is vooralsnog onduidelijk.⁴²⁵

Merk ook op dat het decreet van 20 maart 2009 ook voor het lager onderwijs de *engagementsverklaring* invoert.⁴²⁶ In de engagementsverklaring tussen de school en de ouders worden wederzijdse afspraken over oudercontact, voldoende aanwezigheid, vormen van individuele leerlingenbegeleiding en het positieve engagement ten aanzien van de onderwijstaal opgenomen.⁴²⁷

Een leerling volgt normaal gezien zes jaar lager onderwijs — met een minimum van vier en een maximum van acht jaar.⁴²⁸ Een leerling die 15 jaar wordt vóór 1 januari van het lopende schooljaar kan niet langer lager onderwijs volgen.⁴²⁹

---

⁴²⁵ Wel is de onderwijsinstelling waar kleuteronderwijs wordt ingericht sinds 1 juli 2007 verplicht het aantal halve schooldagen dat een leerling kleuteronderwijs op school aanwezig was te registreren in het kader van de studiefinanciering en vaststellen van het recht op het toekennen van een studietoelage (art. 12 § 1, 2° Decr. 8 juni 2007 betreffende de studiefinanciering van de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 19 juli 2007). Cfr. VLOR, Algemene Raad, *Advies over het voorontwerp van decreet houdende de toelatingsvoorwaarden tot het gewoon lager onderwijs en de engagementsverklaring tussen school en ouders in het basis- en secundair onderwijs*, 25 september 2008, AR/PCA/ADV/002, p. 2.

⁴²⁶ Cfr. *supra*.

⁴²⁷ Art. 5 Decr. 20 maart 2009 betreffende de toelatingsvoorwaarden voor het gewoon lager onderwijs en de engagementsverklaring tussen de school en de ouders in het basis- en secundair onderwijs, *B.S.* 9 april 2009. De rest van de bepaling verschilt voor het lager onderwijs van die voor het kleuteronderwijs. Het tweede lid van de nieuw ingevoerde derde paragraaf van artikel 37 decreet basisonderwijs zal immers luiden als volgt: “Met betrekking tot het positieve engagement van ouders ten aanzien van de onderwijstaal bevat het schoolreglement de bepaling dat leerlingen aangemoedigd worden om Nederlands te leren. Andere bepalingen over het positieve engagement van ouders ten aanzien van de onderwijstaal kunnen enkel worden toegevoegd op voorwaarde dat daarover in het bevoegde lokaal overlegplatform, bedoeld in hoofdstuk IV, afdeling I, van het decreet van 28 juni 2002 betreffende de gelijke onderwijskansen-I, een akkoord is bereikt”. Cfr. *supra* alsook art. 5 Decr. 20 maart 2009 betreffende de toelatingsvoorwaarden voor het gewoon lager onderwijs en de engagementsverklaring tussen de school en de ouders in het basis- en secundair onderwijs, *B.S.* 9 april 2009.

⁴²⁸ Art. 14 *in ncto* art. 19 § 1 Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997. Deze laatste bepaling luidt in haar totaliteit: “In het gewoon onderwijs kan een leerling, in afwijking van artikel 14, minimum 4 jaar - behoudens, in uitzonderlijke omstandigheden, afwijking door de Vlaamse regering - en maximum 8 jaar in het lager onderwijs doorbrengen met dien verstande dat een leerling die 15 jaar wordt vóór 1 januari van het lopende schooljaar geen lager onderwijs meer kan volgen. Voor toelating tot het achtste jaar is een gunstig advies van de klassenraad en een advies van het CLB vereist”.

⁴²⁹ Art. 19 § 1 Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997. Een leerplichtige die in dit geval verkeerd dient ofwel huisonderwijs te volgen, ofwel ingeschreven te worden in het secundair onderwijs, alwaar deze leerplichtige in de B-klas van de eerste graad kan toegelaten worden (art. 48 Decr. 31 juli 1990 betreffende het onderwijs-II, *B.S.*

Organisatie van het lager onderwijs

Kader

Voor het lager onderwijs gelden in beginsel dezelfde basisregels als voor het kleuteronderwijs.⁴³⁰ Wel moet het gewoon lager onderwijs steeds volledig worden georganiseerd. “Dit betekent dat leerlingen tussen zes jaar en twaalf jaar er ononderbroken hun lager onderwijs moeten kunnen volgen”.⁴³¹ Ook voor het lager onderwijs legt het schoolbestuur de organisatie verplicht vast in een *schoolwerkplan*.⁴³²

“Teder schoolbestuur bepaalt de inhoud van het basisonderwijs in zijn scholen en bepaalt vrij zijn eigen pedagogische en onderwijskundige methodes”.⁴³³ Echter, wat het onderwijsaanbod betreft zijn de schoolbesturen *niet* volledig vrij *en* zijn er verschillen met het kleuteronderwijs. § 2. Het schoolbestuur bepaalt vrij de organisatie van zijn kleuteronderwijs en lager onderwijs. Het legt die organisatie vast in het schoolwerkplan met dien verstande dat het gewoon lager onderwijs steeds volledig moet worden georganiseerd. Dit betekent dat leerlingen tussen zes jaar en twaalf jaar er ononderbroken hun lager onderwijs moeten kunnen volgen

Zo dient het lager onderwijs ten minste, naast de vijf leergebieden die voor het kleuteronderwijs zijn geformuleerd, ook de leergebiedoverschrijdende thema's 'leren leren', 'sociale vaardigheden' en 'informatie en communicatietechnologie' omvatten.⁴³⁴

Bovendien omvat het onderwijsaanbod in de *officiële lagere scholen* bovendien wekelijks “ten minste twee lestijden onderwijs in de erkende godsdiensten en in de op die godsdiensten berustende zedenleer en ten minste twee lestijden onderwijs in de niet-confessionele zedenleer”.⁴³⁵ “In de vrije lagere scholen wordt hetzij onderwijs in één of meer erkende

---

18 augustus 1990 *inuncto* art. 7 B.Vl.Reg 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 04 december 2002).

⁴³⁰ Zie aldaar. B.Vl.Reg 17 april 1991 tot organisatie van het schooljaar in het basisonderwijs en in het deeltijds onderwijs georganiseerd, erkend of gesubsidieerd door de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 11 juli 1991. Buiten de regels aldaar gesteld, bepaalt het schoolbestuur dus autonoom hoe het onderwijs in de onderwijsinstelling georganiseerd wordt (cfr. *supra* organisatie kleuteronderwijs; we herinneren de lezer onder meer aan art 10 B.Vl.Reg 17 april 1991 tot organisatie van het schooljaar in het basisonderwijs en in het deeltijds onderwijs georganiseerd, erkend of gesubsidieerd door de Vlaamse Gemeenschap (*B.S.* 11 juli 1991): “Het geheel van de concrete schikkingen die door de inrichtende machten kunnen worden getroffen conform de bepalingen van dit besluit, moeten het voorwerp van een overleg uitmaken.”).

⁴³¹ Art. 7 § 2 Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997.

⁴³² Art. 7 § 2 Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997. De onderwijsinspectie gaat tijdens de schooldoorlichting na of een inrichtende macht een schoolwerkplan heeft opgesteld, echter zonder de inhoud ervan te controleren (art. 47 § 2 Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997). Op het ontbreken van het schoolwerkplan staan sancties (art. 179, 3° Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997). Cfr. *supra*.

⁴³³ Art. 38 Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997.

⁴³⁴ Art 39 *inuncto* art. 40 Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997. Men zal er zich voor hoeden leergebiedoverschrijdende *thema's* niet te verwarren worden met leergebiedoverschrijdende *eindtermen*

⁴³⁵ Art. 41 § 1 Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997.

godsdiensten en in de op deze godsdiensten berustende zedenleer, hetzij het onderwijs in de niet-confessionele zedenleer, hetzij beide, hetzij onderwijs in de cultuurbeschouwing verstrekt”.⁴³⁶

Tenslotte is het organiseren van het leergebied ‘Frans’ in het vijfde en zesde jaar gewoon lager onderwijs *verplicht*.⁴³⁷

En laat ons niet vergeten te vermelden dat, net zoals voor het kleuteronderwijs, ook in het lager onderwijs de bepalingen met betrekking tot het *leerplan* uit het decreet basisonderwijs van kracht zijn én in zekere zin een impact op de autonomie van de inrichtende machten kàn hebben.⁴³⁸

Concreet

De indeling van de kinderen in groepen en het aantal leerlingen per klas behoort, net zoals in het kleuteronderwijs, tot de vrijheid van elk schoolbestuur, dat hierover autonoom beslist.⁴³⁹

Het jaarklassensysteem is geen verplichting, maar nog wel in de meerderheid van de scholen de vaste structuur in het lager onderwijs,⁴⁴⁰ al zal men ook vaak een indeling in graden zien. Daarenboven ziet men meerdere vormen van differentiatie voorkomen, meestal ‘binnenklasdifferentiatie’.⁴⁴¹ “De overheid ondersteunt scholen hierin door het ter beschikking stellen van extra lestijden die scholen flexibel kunnen inzetten, naast de klasseleerkracht. Klasgroepen worden zo bijvoorbeeld voor bepaalde leergebieden opgesplitst, sommige leerlingen krijgen tijdelijk individuele begeleiding, leerkrachten worden gecoacht door collega’s, enz.. Op die manier geven basisscholen vorm aan een

---

⁴³⁶ Art. 42 Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997.

⁴³⁷ Art. 43 § 1 Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997. Taalinitiaties in een andere taal dan het Nederlands behoren facultatief tot het onderwijsaanbod van het gewoon basisonderwijs. Wordt echter een taalinitiatie in een andere taal dan het Nederlands georganiseerd, dan wordt eerst taalinitiatie in het Frans aangeboden (Art. 43 § 2 Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997).

⁴³⁸ Godsdienst, niet-confessionele zedenleer en cultuurbeschouwing dienen niet in het leerplan opgenomen te worden (cfr. *supra* alsook: art. 45 §1 Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997). Leerplannen zijn onder meer van belang in het kader van de financiering of subsidiëring van scholen in het basisonderwijs (cfr. *supra* en verder bijvoorbeeld art. 68 § 1, 1° Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997).

⁴³⁹ R. De Vries, *Vlaams Eurydice rapport 2008: Overzicht van het onderwijsbeleid en de onderwijsorganisatie in Vlaanderen*, Brussel, Ministerie van Onderwijs en Vorming, Departement Onderwijs en Vorming Afdeling Internationale Relaties Onderwijs, 2008, p. 138; cfr. *supra*.

⁴⁴⁰ R. De Vries, *Vlaams Eurydice rapport 2008: Overzicht van het onderwijsbeleid en de onderwijsorganisatie in Vlaanderen*, Brussel, Ministerie van Onderwijs en Vorming, Departement Onderwijs en Vorming Afdeling Internationale Relaties Onderwijs, 2008, p. 138; cfr. *supra*.

⁴⁴¹ R. De Vries, *Vlaams Eurydice rapport 2008: Overzicht van het onderwijsbeleid en de onderwijsorganisatie in Vlaanderen*, Brussel, Ministerie van Onderwijs en Vorming, Departement Onderwijs en Vorming Afdeling Internationale Relaties Onderwijs, 2008, p. 138; cfr. *supra*.

zorg- en gelijkekansenbeleid”.⁴⁴² Normaal is er voor elke klas één leerkracht die alle vakken geeft.⁴⁴³ Soms worden aparte leerkrachten aangesteld voor vakken als muziek, lichamelijke opvoeding en is er het bijzondere statuut van de leraar levensbeschouwelijke vorming (godsdienst of niet-confessionele zedenleer) in het officieel onderwijs.⁴⁴⁴

Eindtermen

Statuut en functie van eindtermen in het lager onderwijs

Is er in het kleuteronderwijs sprake van *ontwikkelingsdoelen*, in het lager onderwijs spreekt men van eindtermen.⁴⁴⁵

Het Besluit van de Vlaamse regering van 27 mei 1997 tot bepaling van de ontwikkelingsdoelen en de eindtermen van het gewoon basisonderwijs, legde in overeenstemming met artikel 44 van het decreet basisonderwijs ontwikkelingsdoelen vast voor het kleuteronderwijs (cfr. *supra*) en eindtermen voor het lager onderwijs.⁴⁴⁶

“Eindtermen voor het lager onderwijs zijn minimumdoelen die de overheid noodzakelijk en bereikbaar acht voor een bepaalde leerlingenpopulatie. Met minimumdoelen wordt bedoeld : een minimum aan kennis, inzicht, vaardigheden en attitudes bestemd voor die leerlingenpopulatie”.⁴⁴⁷

Eindtermen kunnen leergebiedgebonden of leergebiedoverschrijdend zijn.⁴⁴⁸ Verder wordt er ook een onderscheid gemaakt tussen de *attitudinale* en de andere eindtermen.

---

⁴⁴² R. De Vries, *Vlaams Eurydice rapport 2008: Overzicht van het onderwijsbeleid en de onderwijsorganisatie in Vlaanderen*, Brussel, Ministerie van Onderwijs en Vorming, Departement Onderwijs en Vorming Afdeling Internationale Relaties Onderwijs, 2008, p. 138.

⁴⁴³ R. De Vries, *Vlaams Eurydice rapport 2008: Overzicht van het onderwijsbeleid en de onderwijsorganisatie in Vlaanderen*, Brussel, Ministerie van Onderwijs en Vorming, Departement Onderwijs en Vorming Afdeling Internationale Relaties Onderwijs, 2008, p. 138.

⁴⁴⁴ “In de officiële scholen wordt het godsdienstonderwijs verstrekt door bedienaars van de betrokken godsdienst of door hun afgevaardigde. In de scholen van het gemeenschapsonderwijs en van het gesubsidieerd officieel onderwijs wordt de cursus in de niet-confessionele zedenleer bij voorrang gegeven door een personeelslid dat daartoe een initiële of voortgezette opleiding heeft gevolgd” (art. 41 § 2 Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997).

⁴⁴⁵ Cfr. *supra*.

⁴⁴⁶ B.Vl.Reg. 27 mei 1997 tot bepaling van de ontwikkelingsdoelen en de eindtermen van het gewoon basisonderwijs, *B.S.* 28 augustus 1997. Dit besluit werd, conform de procedure voorgeschreven in het decreet basisonderwijs (art. 44 § 1 Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997) door het Vlaams Parlement bekrachtigd (art. 2 Decr. 15 juli 1997 tot bekrachtiging van de ontwikkelingsdoelen en de eindtermen van het gewoon basisonderwijs, *B.S.* 28 augustus 1997).

⁴⁴⁷ Art. 44 § 2, eerste lid Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997.

⁴⁴⁸ Art. 44 § 2, tweede lid Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997.

Het onderscheid is in beide gevallen niet zonder consequenties: ‘Elke school heeft de maatschappelijke opdracht de *leergebiedgebonden eindtermen* met betrekking tot kennis, inzicht en vaardigheden bij de leerlingen te *bereiken*, terwijl de *leergebiedoverschrijdende eindtermen*, net als de *leergebiedgebonden eindtermen met betrekking tot attitudes* door elke school bij de leerlingen dienen te worden *nagestreefd*.⁴⁴⁹

De eindtermen voor het (gewoon) lager onderwijs⁴⁵⁰

— Voor de lijst der eindtermen voor het gewoon lager onderwijs: zie bijlage II

Evaluatie in het lager onderwijs

Algemeen

Zoals reeds eerder gesteld, vindt er in het kleuteronderwijs niet echt een evaluatie plaats van de leerling, eerder een *observatie*.⁴⁵¹

In het lager onderwijs, wordt er wél geëvalueerd. “In het lager onderwijs toetst de leerkracht zeer regelmatig kleine en grotere leerstofonderdelen met de bedoeling om te beoordelen in welke mate de vooropgestelde doelstellingen door de leerlingen bereikt zijn en om de doelmatigheid van zijn/haar lesgeven te evalueren. Een schoolrapport informeert elke leerling en zijn/haar ouders op regelmatige tijdstippen over de bereikte resultaten, de vooruitgang die is gemaakt, het leergedrag en de persoonlijke ontwikkeling van het kind”.⁴⁵²

Het getuigschrift basisonderwijs

Een schoolbestuur kan voor de scholen die erkend zijn, en dit op voordracht en na beslissing van de klassenraad, van rechtswege geldende getuigschriften basisonderwijs uitreiken.⁴⁵³

---

⁴⁴⁹ Art. 44 § 2, derde en vierde lid Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997. Cfr. “In een leerplan zijn op een herkenbare wijze de leergebiedgebonden eindtermen en ontwikkelingsdoelen verwerkt. Leergebiedoverschrijdende eindtermen kunnen door het schoolbestuur als doelen opgenomen worden in het leerplan” (art. 45 Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997).

⁴⁵⁰ B.VI.Reg. 27 mei 1997 tot bepaling van de ontwikkelingsdoelen en de eindtermen van het gewoon basisonderwijs, *B.S.* 28 augustus 1997 *inuncto* art. 2 Decr. 15 juli 1997 tot bekrachtiging van de ontwikkelingsdoelen en de eindtermen van het gewoon basisonderwijs, *B.S.* 28 augustus 1997. De attitudinale eindtermen zijn aangeduid met een sterretje (*).

⁴⁵¹ Cfr. *supra*.

⁴⁵² R. De Vries, *Vlaams Eurydice rapport 2008: Overzicht van het onderwijsbeleid en de onderwijsorganisatie in Vlaanderen*, Brussel, Ministerie van Onderwijs en Vorming, Departement Onderwijs en Vorming Afdeling Internationale Relaties Onderwijs, 2008, p. 143. Vergelijk ook dit met: P. Van Petegem & I. Imbrecht, *Wegwijs in het Vlaamse onderwijs: onderwijsorganisatie en –beleid in kaart gebracht*, Plantyn, Mechelen, editie 2008-2009, p. 116.

⁴⁵³ Art. 65 Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997 *inuncto* art. 53, eerste lid Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997.

Volgens het decreet basisonderwijs oordeelt de klassenraad autonoom of een regelmatige leerling in voldoende mate de doelen die in het leerplan zijn opgenomen heeft bereikt om een getuigschrift basisonderwijs te bekomen.⁴⁵⁴

Dit betekent echter geenszins dat de klassenraad op dit punt een *willekeurige* oordeel zou kunnen vellen.

Zo vereist het decreet basisonderwijs onder meer dat ‘de procedure volgens dewelke getuigschriften basisonderwijs worden toegekend en de procedure volgens dewelke een beroep kan ingediend worden tegen een beslissing van de klassenraad met betrekking tot het getuigschrift basisonderwijs’ in het schoolreglement worden opgenomen.⁴⁵⁵

De *algemene zorgvuldigheidsplicht* voor wat het vrij onderwijs betreft en de leer van de *algemene beginselen van behoorlijk bestuur* voor wat het officieel onderwijs betreft enerzijds alsook de in het schoolreglement omschreven procedure anderzijds, zullen dus vereisen dat het schoolbestuur de beslissing het getuigschrift uit te reiken, dan wel te weigeren degelijk motiveert.

Daarenboven is het uitreiken van het getuigschrift basisonderwijs door de Vlaamse Regering gereguleerd. Zo is de school verplicht uiterlijk op twintig juni van elk schooljaar een lijst op te maken van de leerlingen die het lager onderwijs op het einde van dat lopende schooljaar zullen voltooien alsook per leerling een dossier aan te leggen.⁴⁵⁶ Dit dossier vermeldt: voornamen, familienaam, geboorteplaats en –datum alsook het adres van de leerling en dat van de ouders. Verder worden in dit dossier ook opgenomen: de synthese van de schoolrapporten en/of evaluaties in het lopende en het voorafgaande schooljaar alsmede de schriftelijke weergave van de beoordeling van de leerkracht die tijdens het laatste schooljaar het hoogste aantal lestijden gegeven heeft aan de leerling.⁴⁵⁷

Hierdoor is het schoolbestuur in beginsel verplicht de leerling te beoordelen: ofwel met behulp van schoolrapporten ofwel door middel van evaluaties ofwel door beide. *Alleszins* schrijft de overheid voor dat de leerkracht die tijdens het laatste schooljaar het hoogste aantal lestijden aan de leerling gegeven heeft, deze beoordeelt en van deze beoordeling een schriftelijke weergave aflevert.⁴⁵⁸

Vervolgens dient de klassenraad na deze twintigste juni doch vóór het einde van het schooljaar *op grond van alle documenten in het dossier* over de toekenning van het getuigschrift

---

⁴⁵⁴ Art. 53, tweede lid Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997.

⁴⁵⁵ Art. 37 § 3, 2° Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997. Daarenboven impliceert de vereiste *erkenning van een school* de bepalingen met betrekking tot het *leerplan* en de, op advies van de inspectie, vereiste goedkeuring ervan door de regering (art. 62 § 1, 9° *iuncto* art. 45 Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997)

⁴⁵⁶ Op deze lijst wordt later naast de naam van elke leerling vermeld of het getuigschrift basisonderwijs al dan niet werd uitgereikt (Art. 5 § 3 B.VI.Reg. 24 november 1998 betreffende de regels voor het uitreiken van het getuigschrift van basisonderwijs en het vastleggen van de vorm ervan, *B.S.* 5 februari 1999).

⁴⁵⁷ Art. 4 B.VI.Reg. 24 november 1998 betreffende de regels voor het uitreiken van het getuigschrift van basisonderwijs en het vastleggen van de vorm ervan, *B.S.* 5 februari 1999

⁴⁵⁸ Cfr. *supra*.

basisonderwijs te beslissen.⁴⁵⁹ “De beslissing wordt genomen bij meerderheid van stemmen. Bij staking van stemming beslist de voorzitter van de klassenraad. De beraadslaging van de klassenraad wordt schriftelijk vastgelegd. Elk lid van de klassenraad is hierover tot geheimhouding verplicht.”⁴⁶⁰

Het besluit van de Vlaamse Regering bepaalt geen sancties. Evenwel is bepaald dat “de notulen van de beraadslaging van de klassenraad worden opgenomen in een speciaal register dat gedurende ten minste vijftien jaar op school aanwezig moet zijn en door de onderwijsinspectie kan worden gecontroleerd”.⁴⁶¹

Het decreet basisonderwijs bepaalt dat een schoolbestuur de financiering of subsidiëring van haar scho(o)l(en) of vestigingsplaats(en) die niet meer voldoen aan de erkenningsvoorwaarden kan verliezen.⁴⁶² De regering kan daartoe ofwel de erkenning van de school of vestigingsplaats in kwestie opheffen of de financiering of subsidiëring geheel of gedeeltelijk inhouden wanneer het schoolbestuur kan aantonen dat binnen een termijn overeengekomen met de regering de erkenningsvoorwaarden opnieuw vervuld zullen zijn.⁴⁶³ Verder kan de regering beslissen de erkenning op te heffen wanneer “de in het goedgekeurde leerplan opgenomen leergebiedgebonden eindtermen, met uitzondering van de attitudinale eindtermen, niet nagestreefd en bereikt zijn of wanneer de in het goedgekeurde leerplan opgenomen leergebiedgebonden ontwikkelingsdoelen niet nagestreefd zijn”.⁴⁶⁴

Voor het opheffen van de erkenning van een school of vestigingsplaats door de regering in het geval de erkenningsvoorwaarden niet meer voldaan zijn, voorziet het decreet basisonderwijs een procedure: de opheffing dient te gebeuren op advies van een college van inspecteurs.⁴⁶⁵ “De regering bepaalt de werking en de organisatie van het college alsook de voorwaarden en de procedure voor de opheffing van de erkenning”.⁴⁶⁶

---

⁴⁵⁹ Art. 5 § 1, eerste lid B.VI.Reg. 24 november 1998 betreffende de regels voor het uitreiken van het getuigschrift van basisonderwijs en het vastleggen van de vorm ervan, *B.S.* 5 februari 1999

⁴⁶⁰ Art. 5 § 1, tweede lid B.VI.Reg. 24 november 1998 betreffende de regels voor het uitreiken van het getuigschrift van basisonderwijs en het vastleggen van de vorm ervan, *B.S.* 5 februari 1999

⁴⁶¹ Art. 5 § 2 B.VI.Reg. 24 november 1998 betreffende de regels voor het uitreiken van het getuigschrift van basisonderwijs en het vastleggen van de vorm ervan, *B.S.* 5 februari 1999. Tevens dienen de notulen door de voorzitter en door alle leden van de klassenraad te worden ondertekend (Art. 5 § 2 B.VI.Reg. 24 november 1998 betreffende de regels voor het uitreiken van het getuigschrift van basisonderwijs en het vastleggen van de vorm ervan, *B.S.* 5 februari 1999).

⁴⁶² Art. 70 Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997. Dit artikel verwijst naar de erkenningsvoorwaarden opgenomen in artikel 62 van dit decreet.

⁴⁶³ Art. 70 Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997.

⁴⁶⁴ Art. 64 § 1 Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997.

⁴⁶⁵ Voor het vrij onderwijs: “Het in § 1 vermeld college wordt aangeduid door de regering, dient paritair samengesteld te zijn voor de helft uit inspectieleden afkomstig uit het vrij onderwijs, voor de helft uit inspectieleden afkomstig uit het officieel onderwijs”; die procedure waarborgt de rechten van de verdediging (art. 64 § 2 Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997); voor het officieel onderwijs: “Het college wordt aangeduid door de regering en is samengesteld uit inspectieleden afkomstig uit het officieel onderwijs. De regering bepaalt, met inachtnaam van de hoorplicht, de werking en de organisatie van het college alsook de voorwaarden en de procedure voor de

Verder kan de regering op grond van het decreet basisonderwijs de financiering of subsidiëring geheel of gedeeltelijk inhouden wanneer in een gefinancierde of gesubsidieerde school de leergebiedoverschrijdende of attitudinale eindtermen of ontwikkelingsdoelen niet nagestreefd zijn.⁴⁶⁷

Samenvattend: het decreet basisonderwijs duidelijk dat *schoolbesturen* voor *erkende* scholen een getuigschrift basisonderwijs kunnen uitreiken,⁴⁶⁸ en specificeert de voorwaarden waaronder een school erkend en dus al dan niet gefinancierd of gesubsidieerd kan worden. Aldus bestaat er een relatie tussen erkenningsvoorwaarden enerzijds en de mogelijkheid het getuigschrift basisonderwijs uit te reiken anderzijds.

Evenwel kan een school haar erkenning, financiering of subsidiëring pas verliezen wanneer ze *ofwel* niet langer voldoet aan de erkenningsvoorwaarden *ofwel* de onderscheiden eindtermen, zoals vermeld in het leerplan goedgekeurd door de regering niet nastreeft of bereikt.⁴⁶⁹

Het is bij dit alles niet onbelangrijk op te merken dat het de *inrichtende macht* (het schoolbestuur) is die getuigschriften kan uitreiken voor 'haar' *scholen* die erkend zijn.⁴⁷⁰ Het zijn op hun beurt de scholen en/of vestigingsplaatsen die erkend, gefinancierd of gesubsidieerd (kunnen) worden. Ook hier dient men zich er voor te hoeden het *schoolbestuur*, de *school* en de *vestigingsplaats* met elkaar te verwarren.

Zo is het perfect mogelijk dat het schoolbestuur van een erkende school die *niet langer* aan de erkenningsvoorwaarden voldoet en als gevolg daarvan haar financiering of subsidiëring geheel of gedeeltelijk verloren heeft doch zonder dat haar erkenning werd opgeheven, binnen de met de regering afgesproken termijn, getuigschriften basisonderwijs aan de leerlingen van deze school blijft afleveren.⁴⁷¹

Indien een schoolbestuur te lichtzinnig getuigschriften uitreikt, kan de overheid slechts maatregelen nemen indien de school niet langer aan de voorwaarden voor erkenning,

---

opheffing van de erkenning. Bedoeld besluit wordt aangenomen bij wijze van bekrachtiging van een gezamenlijk voorstel van de Vlaamse regering, de Raad van het Gemeenschapsonderwijs en de representatieve verenigingen van inrichtende machten van het officieel gesubsidieerd onderwijs" (art. 64 § 3 Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997).

⁴⁶⁶ Art. 4 *e.v.* B.Vl.Reg. 2 februari 1999 betreffende de werking en de organisatie van het paritair college van onderwijsinspecteurs belast met het advies betreffende de opheffing van de erkenning van een school of een vestigingsplaats ervan, een onderwijsinstelling of een onderdeel ervan, *B.S.* 27 maart 1999. Zie ook: Art. 4 *e.v.* B.Vl.Reg. 8 juli 1997 betreffende de erkenning, de financiering en subsidiëring van scholen in het gewoon en buitengewoon basisonderwijs, *B.S.* 30 augustus 1997. Omzendbrief BaO/97/03 Erkenning, financiering en subsidiëring van scholen, 17 juli 1997, <http://www.ond.vlaanderen.be/edulex/database/document/document.asp?docid=9284> vermeldt voor dit besluit, naar mijn aanvoelen verkeerdelijk, als goedkeuringsdatum 17 juni 1997.

⁴⁶⁷ Art. 71 Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997.

⁴⁶⁸ Art. 65 Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997.

⁴⁶⁹ Cfr. *supra*.

⁴⁷⁰ Art. 65 Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997.

⁴⁷¹ Art. 70 *in fine* Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997.

financiering of subsidiëring voldoet. Zolang de school erkend blijft, kan zij immers getuigschriften basisonderwijs uitreiken.⁴⁷²

Weigert daarentegen een schoolbestuur een getuigschrift basisonderwijs af te leveren dan zal het enkel aan de ouders van de leerling toekomen, hier tegen op te treden en zulks volgens de procedure opgenomen in het schoolreglement volgens dewelke een beroep kan ingediend worden tegen een beslissing van de klassenraad met betrekking tot het getuigschrift basisonderwijs.⁴⁷³

---

⁴⁷² Cfr. *supra*.

⁴⁷³ Cfr *supra* alsook: art. 37 § 2 Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, B.S. 17 april 1997.

HET GEWOON SECUNDAIR ONDERWIJS

Inleiding

Het secundair onderwijs is een geheel ander *landschap* dan het basisonderwijs. Enerzijds valt dit te verklaren vanuit de politieke en de ontstaansgeschiedenis van zowel het basis- als het secundair onderwijs. Anderzijds is er ook het verschil in *functie*: waar het basisonderwijs voorbereidt op het secundair onderwijs, bereidt het secundair onderwijs voor op *ofwel* het beroepsleven *ofwel* op één van de vele vormen van post-secundair onderwijs. Daarenboven is het lager onderwijs steeds voltijds, daar waar het secundair onderwijs een *deeltijdse* vorm kan aannemen. Het spreekt voor zich dat dit alles zich vertaalt in de structuur van het secundair onderwijs, die meteen veel ingewikkelder is dan die van het basisonderwijs.

Sinds 1990 is het *model* met het onderscheid tussen een ‘comprehensief type’ en een ‘type met verschillende richtingen’, verlaten. Het decreet betreffende het onderwijs-II van 31 juli 1990 voerde voor het secundair onderwijs een nieuwe algemene structuur in.⁴⁷⁴ Ook de voormalige *structuur* van het secundair onderwijs, die uit twee cycli van drie jaar bestond (met name de ‘lagere’ en de ‘hogere’ cyclus), werd definitief verlaten.

Vandaag heeft het secundair onderwijs een meer uniforme structuur en een onderverdeling in drie graden. Elke graad omvat in beginsel twee leerjaren. In sommige graden wordt facultatief een derde of zelfs een vierde leerjaar georganiseerd.⁴⁷⁵ Voor het zogenaamde beroepssecundair onderwijs is er ook een *vierde* graad.⁴⁷⁶

De eerste graad heeft een gemeenschappelijke onderwijsvorm voor alle leerlingen, behalve voor diegenen die zich voorbereiden op het beroepsonderwijs.⁴⁷⁷ Vanaf de tweede graad zijn de graden onderverdeeld in *onderwijsvormen*.⁴⁷⁸

De tweede, derde en vierde graad bieden vier onderwijsvormen aan (ASO, TSO, KSO, BSO), die verder zijn onderverdeeld in *studiegebieden*,⁴⁷⁹ waarbinnen de leerling kan kiezen voor een bepaalde *studierichting*.⁴⁸⁰

---

⁴⁷⁴ R. De Vries, *Vlaams Eurydice rapport 2008: Overzicht van het onderwijsbeleid en de onderwijsorganisatie in Vlaanderen*, Brussel, Ministerie van Onderwijs en Vorming, Departement Onderwijs en Vorming Afdeling Internationale Relaties Onderwijs, 2008, p. 158. Zie ook: Omzendbrief SO 64 Structuur en organisatie van het voltijds secundair onderwijs, 25 juni 1999, <http://www.ond.vlaanderen.be/edulex/database/document/document.asp?docid=9418>

⁴⁷⁵ Cfr. onder ‘B. De structuur van het voltijds secundair onderwijs: Vier graden onderverdeeld in twee of drie leerjaren’

⁴⁷⁶ Art. 49 *iuncto* art. 50 Decr. 31 juli 1990 betreffende het onderwijs-II, B.S. 18 augustus 1990; R. De Vries, *Vlaams Eurydice rapport 2008: Overzicht van het onderwijsbeleid en de onderwijsorganisatie in Vlaanderen*, Brussel, Ministerie van Onderwijs en Vorming, Departement Onderwijs en Vorming Afdeling Internationale Relaties Onderwijs, 2008, p. 158.

⁴⁷⁷ R. De Vries, *Vlaams Eurydice rapport 2008: Overzicht van het onderwijsbeleid en de onderwijsorganisatie in Vlaanderen*, Brussel, Ministerie van Onderwijs en Vorming, Departement Onderwijs en Vorming Afdeling Internationale Relaties Onderwijs, 2008, p. 166.

⁴⁷⁸ Art. 48, 3° Decr. 31 juli 1990 betreffende het onderwijs-II, B.S. 18 augustus 1990.

'Het algemeen secundair onderwijs (ASO) houdt in vergelijking met de andere onderwijsvormen een meer theoretische benadering van de vakken in en heeft duidelijk de rol om de overgang van de leerlingen naar het hoger onderwijs te bevorderen. Het *technisch secundair onderwijs* (TSO) legt de nadruk op de praktische realisatie van theoretische kennis. De doelstelling van het TSO is tweeledig: enerzijds de voorbereiding op de uitoefening van een beroep en anderzijds de voorbereiding op doorstroming naar het hoger onderwijs. Het *kunstsecundair onderwijs* (KSO) voorziet in een meer 'artistiek' aanbod en heeft dan ook tot taak een basis aan te bieden voor doorstroming naar artistieke gebieden van het hoger onderwijs, zonder evenwel vervolgstudies in niet-artistieke gebieden van het hoger onderwijs of beroepsuitoefening na het afstuderen, uit te sluiten. Het *beroepssecundair onderwijs* (BSO) is een praktijkgerichte onderwijsvorm waarin de jongere naast algemene vorming vooral een specifiek beroep aanleert. In het voltijds beroepssecundair onderwijs vindt men evenwel niet enkel jongeren met een praktische aanleg terug die een beroep willen leren, maar ook leerlingen wiens vroegere schoolcarrière - soms al van het lager onderwijs af - wordt gekenmerkt door een reeks mislukkingen of leerproblemen'.⁴⁸¹

De eerste graad is *niet* onderverdeeld in *onderwijsvormen* maar wel in een eerste leerjaar A, de zogenaamde 'A-stroom' en een eerste leerjaar B, de zogenaamde 'B-stroom'.⁴⁸² De leerling die in het bezit is van een getuigschrift basisonderwijs wordt normaalgezien in de eerste graad in het eerste jaar van de A-stroom ingeschreven.⁴⁸³

Het eerste jaar van de B-stroom fungeert als 'brugklas' tussen het lager en het secundair onderwijs.⁴⁸⁴ Hier worden de leerlingen ingeschreven die niet in het bezit zijn van een getuigschrift basisonderwijs. Ook zij die in het lager onderwijs een leerachterstand

---

⁴⁷⁹ Art. 2, 31° Decr. 14 juli 1998 houdende diverse maatregelen met betrekking tot het secundair onderwijs en tot wijziging van het decreet van 25 februari 1997 betreffende het basisonderwijs, *B.S.* 29 augustus 1998.

⁴⁸⁰ R. De Vries, *Vlaams Eurydice rapport 2008: Overzicht van het onderwijsbeleid en de onderwijsorganisatie in Vlaanderen*, Brussel, Ministerie van Onderwijs en Vorming, Departement Onderwijs en Vorming Afdeling Internationale Relaties Onderwijs, 2008, p. 166.

⁴⁸¹ R. De Vries, *Vlaams Eurydice rapport 2008: Overzicht van het onderwijsbeleid en de onderwijsorganisatie in Vlaanderen*, Brussel, Ministerie van Onderwijs en Vorming, Departement Onderwijs en Vorming Afdeling Internationale Relaties Onderwijs, 2008, p. 164; *eigen cursivering*.

⁴⁸² Art. 50 § 1 Decr. 31 juli 1990 betreffende het onderwijs-II, *B.S.* 18 augustus 1990.

⁴⁸³ Merk echter op dat: "Het Getuigschrift Basisonderwijs kan worden bekomen op het einde van het 6de leerjaar van het lager onderwijs, op het einde van het eerste jaar van het secundair onderwijs (1ste jaar A of B) of op het einde van het voorbereidende jaar beroepsonderwijs (d.i. het tweede jaar van de eerste graad secundair onderwijs voor zij die uit de het eerste jaar B komen) waar een evenwaardig certificaat wordt verstrekt" (R. De Vries, *Vlaams Eurydice rapport 2008: Overzicht van het onderwijsbeleid en de onderwijsorganisatie in Vlaanderen*, Brussel, Ministerie van Onderwijs en Vorming, Departement Onderwijs en Vorming Afdeling Internationale Relaties Onderwijs, 2008, p. 143).

⁴⁸⁴ R. De Vries, *Vlaams Eurydice rapport 2008: Overzicht van het onderwijsbeleid en de onderwijsorganisatie in Vlaanderen*, Brussel, Ministerie van Onderwijs en Vorming, Departement Onderwijs en Vorming Afdeling Internationale Relaties Onderwijs, 2008, p. 165.

hebben opgelopen, kunnen in principe hier terecht.⁴⁸⁵ Na het eerste jaar B kunnen leerlingen *ofwel* opnieuw naar het eerste leerjaar A *ofwel* naar het beroepsvoorbereidend jaar. De toelatingsvoorwaarden worden verderop in de tekst uitvoeriger besproken.

In het tweede jaar van de eerste graad is er, naast de *basisvorming*, een onderverdeling in *basisopties*. Het beroepsvoorbereidend jaar kent, naast de basisvorming, een onderverdeling in *beroepenvelden*.⁴⁸⁶

Een *studiegebied* wordt in het decreet van 14 juli 1998 gedefinieerd als ‘een groep van structuuronderdelen op basis van een inhoudelijke verwantschap en, in het technisch en beroepssecundair onderwijs, eveneens op basis van een behoefte aan eenzelfde onderwijsinfrastructuur en een uitweg naar eenzelfde beroepssector’.⁴⁸⁷

Het huidig aanbod in het voltijds secundair onderwijs wordt, in beginsel vanaf de tweede graad, onderverdeeld in de studiegebieden *algemeen secundair onderwijs, sport, auto, bouw, chemie, decoratieve technieken, fotografie, glastechnieken, grafische communicatie en media, handel, hout, juwelen, koeling en warmte, land- en tuinbouw, lichaamsverzorging, maritieme opleidingen, mechanica-elektriciteit, mode, muziekinstrumentenbouw, optiek, orthopedische technieken, personenverzorging, tandtechnieken, textiel, toerisme, voeding, ballet, beeldende kunsten, podiumkunsten*.⁴⁸⁸ Binnen deze studiegebieden worden *opties* onderscheiden.⁴⁸⁹

---

⁴⁸⁵ Bijvoorbeeld omdat zij te oud zijn om nog lager onderwijs te mogen volgen.

⁴⁸⁶ Art. 50 § 2 Decr. 31 juli 1990 betreffende het onderwijs-II, B.S. 18 augustus 1990; R. De Vries, *Vlaams Eurydice rapport 2008: Overzicht van het onderwijsbeleid en de onderwijsorganisatie in Vlaanderen*, Brussel, Ministerie van Onderwijs en Vorming, Departement Onderwijs en Vorming Afdeling Internationale Relaties Onderwijs, 2008, p. 165; P. Van Petegem & I. Imbrecht, *Wegwijs in het Vlaamse onderwijs: onderwijsorganisatie en –beleid in kaart gebracht*, Plantyn, Mechelen, editie 2008-2009, p. 126. Opgelet: de *basisvorming* is verschillend voor het eerste leerjaar A en B (art. 53 §§ 3 & 4 Decr. 31 juli 1990 betreffende het onderwijs-II, B.S. 18 augustus 1990). Ook voor het tweede leerjaar A en het beroepsvoorbereidend jaar is de basisvorming niet gelijk (art. 54 §§ 2 & 3 Decr. 31 juli 1990 betreffende het onderwijs-II, B.S. 18 augustus 1990).

⁴⁸⁷ Art. 2, 31° Decr. 14 juli 1998 houdende diverse maatregelen met betrekking tot het secundair onderwijs en tot wijziging van het decreet van 25 februari 1997 betreffende het basisonderwijs, B.S. 29 augustus 1998. Onder een structuuronderdeel wordt in dit decreet begrepen: “een onderverdeling in het onderwijsaanbod die gefinancierd of gesubsidieerd kan worden; binnen de context van de overhevelingen wordt "structuuronderdeel" echter als een ruimer begrip gehanteerd vermits er ook een eerste graad, een studiegebied en een vestigingsplaats wordt onder verstaan” (Art. 2, 30° Decr. 14 juli 1998 houdende diverse maatregelen met betrekking tot het secundair onderwijs en tot wijziging van het decreet van 25 februari 1997 betreffende het basisonderwijs, B.S. 29 augustus 1998). Men weze in het onderwijsrecht evenwel steeds waakzaam! In hetzelfde decreet *wordt met structuuronderdelen ook vaak bedoeld*: “de basisopties, de beroepenvelden, de opties van de tweede, derde en vierde graad, het derde leerjaar van de tweede graad, georganiseerd als een vervolmakingsjaar, het derde leerjaar van de derde graad, georganiseerd als een voorbereidend jaar op het hoger onderwijs of als een specialisatiejaar” (onder meer in art. 4 § 3 & art. 6 § 4 Decr. 14 juli 1998 houdende diverse maatregelen met betrekking tot het secundair onderwijs en tot wijziging van het decreet van 25 februari 1997 betreffende het basisonderwijs, B.S. 29 augustus 1998).

⁴⁸⁸ Art. 6 § 3 Decr. 14 juli 1998 houdende diverse maatregelen met betrekking tot het secundair onderwijs en tot wijziging van het decreet van 25 februari 1997 betreffende het

We komen even terug op het belangrijke onderscheid tussen de termen ‘studierichting’⁴⁹⁰ en ‘studiegebied’⁴⁹¹ en dit in relatie tot de term ‘onderwijsvorm’.⁴⁹²

Men kan men deze structuur zeer eenvoudig voorstellen als volgt:

— onderwijsvorm — *daarbinnen* — studiegebied — *daarbinnen* — studierichting

Bijvoorbeeld: onderwijsvorm = KSO — studiegebied = ballet — studierichting = modern ballet ⁴⁹³

Merk op dat een studiegebied *onderwijsvormoverschrijdend* kan zijn. Zo vinden we het studiegebied *sport* terug zowel in het ASO, het TSO, als het BSO.⁴⁹⁴

---

basisonderwijs, B.S. 29 augustus 1998. Recent verdwenen studiegebieden zijn lederbewerking, *riet- en vlechtwerk* en *schoeisel*. (art. 4 § 1 *iuncto* art. 6 § 4 Decr. 14 juli 1998 houdende diverse maatregelen met betrekking tot het secundair onderwijs en tot wijziging van het decreet van 25 februari 1997 betreffende het basisonderwijs, B.S. 29 augustus 1998).

⁴⁸⁹ Cfr. *infra*.

⁴⁹⁰ Cfr. onder meer artt. 48 & 84*bis* Decr. 31 juli 1990 betreffende het onderwijs-II, B.S. 18 augustus 1990.

⁴⁹¹ Art. 2, 31° Decr. 14 juli 1998 houdende diverse maatregelen met betrekking tot het secundair onderwijs en tot wijziging van het decreet van 25 februari 1997 betreffende het basisonderwijs, B.S. 29 augustus 1998. De decreetgever had met dit decreet onder meer de bedoeling het aanbod van onderwijsvormen, studiedomeinen en studierichtingen meer transparant te (laten) organiseren (R. De Vries, *Vlaams Eurydice rapport 2008: Overzicht van het onderwijsbeleid en de onderwijsorganisatie in Vlaanderen*, Brussel, Ministerie van Onderwijs en Vorming, Departement Onderwijs en Vorming Afdeling Internationale Relaties Onderwijs, 2008, p. 170).

⁴⁹² ‘Vanaf de tweede graad worden vier onderwijsvormen aangeboden (ASO, TSO, KSO, BSO) die verder zijn onderverdeeld in studiegebieden waarbinnen de leerling kan kiezen voor een bepaalde studierichting’ (R. De Vries, *Vlaams Eurydice rapport 2008: Overzicht van het onderwijsbeleid en de onderwijsorganisatie in Vlaanderen*, Brussel, Ministerie van Onderwijs en Vorming, Departement Onderwijs en Vorming Afdeling Internationale Relaties Onderwijs, 2008, p. 171). Zie ook art. 4 § 1 Decr. 14 juli 1998 houdende diverse maatregelen met betrekking tot het secundair onderwijs en tot wijziging van het decreet van 25 februari 1997 betreffende het basisonderwijs, B.S. 29 augustus 1998: ‘Het huidig aanbod in het secundair onderwijs, met uitzondering van de eerste graad, wordt ingedeeld in studiegebieden’. Het decreet betreffende het onderwijs-II geeft als definitie van een ‘*optie*’: ‘een leervak of een groep leervakken die in de tweede, de derde en de vierde graad het karakteristieke van de opleiding bepalen en die bestaat uit het fundamenteel gedeelte dat de *studierichting* bepaalt en eventueel het complementair gedeelte’ (art. 48, 7° Decr. 31 juli 1990 betreffende het onderwijs-II, B.S. 18 augustus 1990 (*eigen cursivering*)).

⁴⁹³ Opgelet! Binnen het *studiegebied* ‘ballet’ is er ook een *studierichting* ‘ballet’ ! De structuur van het secundair onderwijs wordt verder in de tekst uitvoeriger besproken. http://www.ond.vlaanderen.be/onderwijsaanbod/so/richtingen_per_adm.asp?stdgeb=030&hs=311&graad=2&qry=_2de_en_3de_graad__&vorm=

⁴⁹⁴ Andere voorbeelden: studiegebieden *auto* en *fotografie* (in het TSO en het BSO), *decoratieve technieken* (enkel BSO), *podiumkunsten* (enkel KSO) en ook bijvoorbeeld het studiegebied *algemeen secundair onderwijs* (enkel ASO; opgelet: algemeen secundair onderwijs kan dus zowel een onderwijsvorm als een studiegebied zijn) (cfr. *infra*). Verder is ook belangrijk voor

Toelatingsvoorwaarden

Om toegelaten te worden tot de onderscheiden leerjaren in het gewoon secundair onderwijs, moeten leerlingen voldoen aan toelatingsvoorwaarden. Voor een beperkt aantal leerjaren kunnen leerlingen ook louter op basis van leeftijd toegelaten worden.⁴⁹⁵

Om tot specialisatiejaren toegelaten te kunnen worden, is in beginsel de toestemming van de toelatingsklassenraad vereist, indien het specialisatiejaar tot een ander studiegebied behoort dan het studiegebied waarin de leerling het tweede leerjaar van de derde graad volgde. Ook hier een duidelijke verwijzing naar de autonomie van de (organen van) de inrichtende macht.⁴⁹⁶

Voor de eerste graad

a. toelatingsvoorwaarden voor het eerste leerjaar A

Tot het eerste leerjaar A als regelmatige leerlingen worden toegelaten zij die houder zijn van een getuigschrift basisonderwijs en, *onder voorwaarden*, de regelmatige leerlingen die het zesde leerjaar van het gewoon lager onderwijs beëindigd hebben, “doch niet met vrucht”.⁴⁹⁷ Hiertoe is een gunstige beslissing van de toelatingsklassenraad vereist, alsook het “akkoord van de betrokken personen,⁴⁹⁸ die vooraf het advies van het centrum voor leerlingenbegeleiding moeten hebben ontvangen”.⁴⁹⁹

---

ogen te houden dat waar bijvoorbeeld het *besluit van de Vlaamse Regering betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs* (B.S. 4 december 2002) de bepaalde toelatingsvoorwaarden formuleert in functie van onderwijsvorm of studierichting, *het besluit van de Vlaamse Regering* de binnen de verschillende studiegebieden (over de onderwijsvormen heen) verschillende *opties* onderscheidt en dit in aansluiting bij het decreet van 14 juli 1998 (B.Vl.Reg. 21 december 2007 betreffende de studiegebieden en structuuronderdelen in het voltijds secundair onderwijs B.S. 5 februari 2008; *zoals gewijzigd door* B.Vl.Reg. 30 mei 2008 tot wijziging van het besluit van de Vlaamse Regering van 6 juli 2007 tot vaststelling van de indienings- en adviseringsprocedure voor voorstellen van nieuwe structuuronderdelen in het voltijds secundair onderwijs en tot wijziging van het besluit van de Vlaamse Regering van 21 december 2007 betreffende de studiegebieden en structuuronderdelen in het voltijds secundair onderwijs (B.S. 27 juni 2008); en onder meer: artt. 4 *t/m* 7 & 28 & 29 Decr. 14 juli 1998 houdende diverse maatregelen met betrekking tot het secundair onderwijs en tot wijziging van het decreet van 25 februari 1997 betreffende het basisonderwijs, B.S. 29 augustus 1998)

⁴⁹⁵ Dit is het geval voor het eerste leerjaar B, het beroepsvoorbereidend leerjaar en het eerste leerjaar van de tweede graad BSO (Administratie Secundair Onderwijs, *Infobundel Secundair Onderwijs – Deel II*, Ministerie van Onderwijs en Vorming, Brussel, 2004, p. 1).

⁴⁹⁶ “Anderzijds vereist deze autonomie ook duidelijkheid over de rechtspositie van de leerling. Een leerlingenstatuut (decretaal) is een vraag die sterk leeft bij de scholierenkoepel en recent ook door de VLOR werd gesteld” (Administratie Secundair Onderwijs, *Infobundel Secundair Onderwijs – Deel II*, Ministerie van Onderwijs en Vorming, Brussel, 2004, p. 2).

⁴⁹⁷ Art. 6 § 1 B.Vl.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002.

⁴⁹⁸ Onder ‘betrokken personen’ wordt in het besluit van 19 juli 2002 verstaan: “de personen die het ouderlijk gezag uitoefenen of in rechte of in feite de minderjarige leerplichtigen onder hun bewaring hebben of de meerderjarige leerling zelf” (art. 2, 2°

Daarnaast kunnen leerlingen, tot en met vijftien *november*, overstappen van het eerste leerjaar B naar het eerste leerjaar A. Hiertoe zijn vereist een gunstige beslissing van de begeleidende klassenraad van het eerste leerjaar B alsook “het akkoord van de betrokken personen”.⁵⁰⁰

Eveneens tot en met vijftien november kunnen leerlingen de overgang maken van het beroepsvoorbereidend leerjaar naar het eerste leerjaar A mits een gunstige beslissing van de begeleidende klassenraad van het beroepsvoorbereidend leerjaar, het akkoord van de betrokken personen en zij *reeds een eerste leerjaar A of een eerste leerjaar B hebben beëindigd*.⁵⁰¹

b. toelatingsvoorwaarden voor het eerste leerjaar B

Tot het eerste leerjaar B kunnen als regelmatige leerlingen worden toegelaten: de regelmatige leerlingen die het zesde leerjaar van het gewoon lager onderwijs hebben beëindigd doch niet met vrucht *alsook* de leerlingen die het zesde leerjaar van het gewoon lager onderwijs niet hebben gevolgd of niet hebben beëindigd, *zo zij* uiterlijk op eenendertig december volgend op de aanvang van het schooljaar de leeftijd van twaalf jaar bereiken.⁵⁰²

Ook houders van een getuigschrift van basisonderwijs kunnen tot het eerste leerjaar B worden toegelaten. Hiertoe is echter vereist het akkoord van de betrokken personen. Zij moeten vooraf ter zake het advies van het centrum voor leerlingenbegeleiding hebben ontvangen.⁵⁰³

Tot en met vijftien *januari*, tenslotte, kunnen leerlingen de overstap maken van het eerste leerjaar A naar het eerste leerjaar B, mits een gunstige beslissing van de begeleidende klassenraad van het eerste leerjaar A en het akkoord van de betrokken personen.⁵⁰⁴

B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002).

⁴⁹⁹ Art. 6 § 1 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002.

⁵⁰⁰ Art. 6 § 2, 1° B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002.

⁵⁰¹ Art. 6 § 2, 2° B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002.

⁵⁰² Art. 7 § 1, 1° & 2° B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002.

⁵⁰³ Art. 7 § 1, 3° B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002.

⁵⁰⁴ Art. 7 § 2 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002. Onder ‘klassenraad’ wordt in dit besluit verstaan: “het orgaan dat als een emanatie van de inrichtende macht met drie functies kan worden belast (...) en derhalve, naargelang van het geval, gedefinieerd wordt als respectievelijk “toelatingsklassenraad”, “begeleidende klassenraad” en “delibererende klassenraad” (art. 2, 3° B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002).

c. toelatingsvoorwaarden voor het tweede leerjaar van de eerste graad⁵⁰⁵

Tot het tweede leerjaar van de eerste graad kunnen als regelmatige leerlingen toegelaten de regelmatige leerlingen die het eerste leerjaar A met vrucht hebben beëindigd *alsook* de regelmatige leerlingen die het beroepsvoorbereidend leerjaar met vrucht hebben beëindigd. Voor deze laatsten is evenwel een gunstige beslissing van de toelatingsklassenraad vereist.⁵⁰⁶

Daarnaast is het tot en met vijftien januari toegelaten van het beroepsvoorbereidend leerjaar naar het tweede leerjaar van de eerste graad over te stappen *of* in het tweede leerjaar van de eerste graad te veranderen van basisoptie.⁵⁰⁷

d. toelatingsvoorwaarden voor het beroepsvoorbereidend jaar⁵⁰⁸

De regelmatige leerlingen die het eerste leerjaar A of het eerste leerjaar B hebben beëindigd kunnen als regelmatige leerlingen tot het beroepsvoorbereidend jaar worden toegelaten. Evenzo de leerlingen die uiterlijk op eenendertig december volgend op de aanvang van het schooljaar de leeftijd van veertien jaar bereiken *mits* een gunstige beslissing van de toelatingsklassenraad.⁵⁰⁹

Verder kunnen leerlingen, tot en met vijftien januari, van het tweede leerjaar van de eerste graad naar het beroepsvoorbereidend leerjaar overstappen. Ook de overgang *van* het eerste leerjaar A *of* het eerste leerjaar B *naar* het beroepsvoorbereidend leerjaar is mogelijk indien de leerling reeds vroeger een eerste leerjaar A of een eerste leerjaar B beëindigd heeft.⁵¹⁰

Tenslotte is in het beroepsvoorbereidend leerjaar ook de verandering van beroepenveld of de combinatie van twee beroepenvelden tot en met vijftien januari mogelijk.⁵¹¹

---

⁵⁰⁵ Merk op dat het besluit betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs het tweede leerjaar in de eerste graad *automatisch* 'indeelt bij de A-stroom'. In het tweede leerjaar van de eerste graad is er immers geen sprake meer van een leerjaar B. Het leerjaar dat in de 'B-stroom' volgt op het eerste leerjaar B heet immers het *beroepsvoorbereidend jaar*. Het is goed voor ogen te houden dat 'A-stroom' en 'B-stroom' geen *juridische* termen zijn. Juridisch is er sprake van een 'eerste leerjaar A' of een 'eerste leerjaar B', *waarna* een 'tweede leerjaar van de eerste graad' of een 'beroepsvoorbereidend jaar'.

⁵⁰⁶ Art. 8 § 1 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002.

⁵⁰⁷ Art. 8 § 2 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002.

⁵⁰⁸ Cfr. *supra*.

⁵⁰⁹ Art. 9 § 1 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002.

⁵¹⁰ Art. 9 § 2, 1° & 2° B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002.

⁵¹¹ Art. 9 § 2, 3° B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002.

Voor de tweede graad

a. toelatingsvoorwaarden voor het eerste jaar van de tweede graad ASO, TSO of KSO

Als regelmatige leerlingen tot het *eerste* leerjaar van de *tweede* graad van het algemeen, het technisch of het kunstsecundair onderwijs kunnen worden toegelaten enerzijds de regelmatige leerlingen die het tweede leerjaar van de eerste graad met vrucht hebben beëindigd en anderzijds de regelmatige leerlingen die het eerste leerjaar van de tweede graad van het beroepssecundair onderwijs met vrucht hebben beëindigd (ook hier mits een gunstige beslissing van de toelatingsklassenraad.⁵¹²

Daarenboven kunnen regelmatige leerlingen tot en met vijftien januari veranderen van onderwijsvorm en/of studierichting.⁵¹³

b. toelatingsvoorwaarden voor het eerste jaar van de tweede graad BSO

De regelmatige leerlingen die het tweede leerjaar van de eerste graad of het beroepsvoorbereidend leerjaar met vrucht hebben beëindigd, kunnen tot het eerste leerjaar van de tweede graad van het beroepssecundair onderwijs worden toegelaten als regelmatige leerlingen.⁵¹⁴

Ook de leerlingen die uiterlijk op eenendertig december volgend op de aanvang van het schooljaar de leeftijd van zestien jaar bereiken, kunnen mits een gunstige beslissing van de toelatingsklassenraad, als regelmatige leerlingen tot dit leerjaar worden toegelaten.⁵¹⁵

Tenslotte geldt ook hier dat de verandering van onderwijsvorm en/of studierichting is toegelaten tot en met uiterlijk vijftien januari.⁵¹⁶

c. toelatingsvoorwaarden voor het tweede jaar van de tweede graad ASO, TSO of KSO

Om als regelmatige leerling tot het tweede leerjaar van de tweede graad van het algemeen, het technisch of het kunstsecundair onderwijs als regelmatige leerlingen te kunnen worden toegelaten dient men *ofwel* als regelmatige leerling het eerste leerjaar van de tweede graad van het algemeen, het technisch of het kunstsecundair onderwijs met vrucht te hebben beëindigd *ofwel* als regelmatige leerling het tweede leerjaar van de

---

⁵¹² Art. 10 § 1 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002.

⁵¹³ Art. 10 § 2 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002 (“Onverminderd de bepalingen van § 1).

⁵¹⁴ Art. 11 § 1, 1° B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002.

⁵¹⁵ Art. 11 § 1, 2° B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002. Deze toelatingsvoorwaarde is van belang in het licht van de bepalingen m.b.t. de *deeltijdse* leerplicht (cfr. *infra*).

⁵¹⁶ Art. 11 § 2 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002 (“Onverminderd de bepalingen van § 1).

tweede graad van het *beroepssecundair* onderwijs met vrucht te hebben beëindigd én daarenboven te beschikken over een gunstige beslissing van de toelatingsklassenraad.⁵¹⁷

Onverminderd bovenstaande voorwaarden is de verandering van onderwijsvorm en/of studierichting ook hier tot en met vijftien januari toegelaten.⁵¹⁸

d. toelatingsvoorwaarden voor het tweede jaar van de tweede graad BSO

Enkel de regelmatige leerlingen die het eerste leerjaar van de tweede graad met vrucht hebben beëindigd worden tot het tweede leerjaar van de tweede graad van het beroepssecundair onderwijs toegelaten.⁵¹⁹

Verandering van onderwijsvorm en/of studierichting zijn echter ook hier tot en met vijftien januari toegelaten.⁵²⁰

e. toelatingsvoorwaarden voor het *derde* jaar van de tweede graad BSO

Enkel de regelmatige leerlingen die het tweede leerjaar van de tweede graad van het beroepssecundair onderwijs met vrucht hebben beëindigd *in dezelfde studierichting*, kunnen tot het derde leerjaar van de tweede graad van het beroepssecundair onderwijs, ingericht onder de vorm van een vervolmakingsjaar worden toegelaten.⁵²¹

f. toelatingsvoorwaarden voor het *derde* jaar van de tweede graad ASO

Zowel de regelmatige leerlingen die het tweede leerjaar van de tweede graad van het algemeen, het technisch of het kunstsecundair onderwijs met vrucht hebben beëindigd *als* de houders van het getuigschrift van de tweede graad van het secundair onderwijs, uitgereikt in het algemeen, het technisch of het kunstsecundair onderwijs door de examencommissie van de Vlaamse Gemeenschap (zo de toelatingsklassenraad gunstig beslist heeft over de keuze van de studierichting), kunnen tot het eerste leerjaar van de derde graad van het algemeen secundair onderwijs als regelmatige leerlingen worden toegelaten.⁵²²

---

⁵¹⁷ Art. 12 § 1, 1 & 2° B.Vl.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002.

⁵¹⁸ Art. 12 § 2 B.Vl.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002.

⁵¹⁹ Art. 13 § 1 B.Vl.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002.

⁵²⁰ Art. 13 § 2 B.Vl.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002.

⁵²¹ Art. 14 B.Vl.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002.

⁵²² Art. 15 § 1, 1° & 2° B.Vl.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002.

Evenwel kunnen ook de regelmatige leerlingen die het tweede leerjaar van de derde graad van het beroepssecundair onderwijs met vrucht hebben beëindigd, mits gunstige beslissing van de toelatingsklassenraad, tot dit leerjaar toegelaten worden.⁵²³

Tot en met vijftien januari is daarenboven de verandering van onderwijsvorm en/of studierichting, onverminderd bovenstaande toelatingsvoorwaarden, eveneens toegelaten.⁵²⁴

Voor de derde graad

a. toelatingsvoorwaarden voor het eerste jaar van de derde graad ASO, TSO of KSO

Als regelmatige leerlingen tot het *eerste* leerjaar van de *derde* graad van het technisch of het kunstsecundair onderwijs als regelmatige leerlingen worden toegelaten *enerzijds* de regelmatige leerlingen die het tweede leerjaar van de tweede graad van het algemeen, het technisch of het kunstsecundair onderwijs met vrucht hebben beëindigd, *anderzijds* de regelmatige leerlingen die het tweede leerjaar van de derde graad van het beroepssecundair onderwijs met vrucht hebben beëindigd (mits gunstige beslissing van de toelatingsklassenraad) *alsook* de houders van het getuigschrift van de tweede graad van het secundair onderwijs, uitgereikt in het algemeen, het technisch of het kunstsecundair onderwijs door de examencommissie van de Vlaamse Gemeenschap (mits gunstige beslissing van de toelatingsklassenraad *over de keuze van de studierichting*).⁵²⁵

Leerlingen kunnen ook, onverminderd bovenstaande voorwaarden, tot en met vijftien januari van onderwijsvorm en/of studierichting veranderen.⁵²⁶

b. toelatingsvoorwaarden voor het eerste jaar van de derde graad BSO

Tot het eerste leerjaar van de derde graad van het beroepssecundair onderwijs worden toegelaten zij die het tweede leerjaar van de tweede graad met vrucht hebben beëindigd, de houders van het getuigschrift van de tweede graad van het secundair onderwijs, uitgereikt door de examencommissie van de Vlaamse Gemeenschap. Voor deze laatsten

---

⁵²³ Art. 15 § 1, 3° B.Vl.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002.

⁵²⁴ Art. 15 § 2, eerste lid B.Vl.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002. “In afwijking daarvan is de verandering van een studierichting van het algemeen secundair onderwijs met in de benaming de component topsport naar wetenschappen-sport of omgekeerd gedurende het volledig schooljaar toegelaten” (Art. 15 § 2, tweede lid B.Vl.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002).

⁵²⁵ Art. 16 § 1, 1° *t/m* 3° B.Vl.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002.

⁵²⁶ Art. 16 § 2, eerste lid B.Vl.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002. “In afwijking daarvan is de verandering van een studierichting van het technisch secundair onderwijs met in de benaming de component 'topsport' naar lichamelijke opvoeding en sport of omgekeerd gedurende het volledig schooljaar toegelaten” (Art. 16 § 2, tweede lid B.Vl.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002).

is een gunstige beslissing van de toelatingsklassenraad over de keuze van de studierichting vereist.⁵²⁷

Zijn toegelaten tot en met vijftien januari de verandering van onderwijsvorm en/of studierichting.⁵²⁸

c. toelatingsvoorwaarden voor het tweede jaar van de derde graad ASO

Kunnen als regelmatige leerlingen worden toegelaten tot het tweede leerjaar van de derde graad van het algemeen secundair onderwijs *zowel* de regelmatige leerlingen die het eerste leerjaar van de derde graad van het algemeen secundair onderwijs met vrucht hebben beëindigd in *dezelfde* studierichting *als* de regelmatige leerlingen die het eerste leerjaar van de derde graad van het algemeen secundair onderwijs met vrucht hebben beëindigd *in een andere studierichting van hetzelfde studiegebied* (na een gunstige beslissing van de toelatingsklassenraad).⁵²⁹

Het veranderen van onderwijsvorm en/of studierichting *in de loop van het schooljaar* is hier echter *niet toegelaten*.⁵³⁰

d. toelatingsvoorwaarden voor het tweede jaar van de derde graad TSO

Naar analogie met de toelatingsvoorwaarden voor hetzelfde leerjaar ASO kunnen tot het tweede leerjaar van de derde graad van het technisch secundair onderwijs als regelmatige leerlingen worden toegelaten *zowel* de regelmatige leerlingen die het eerste leerjaar van de derde graad van het technisch secundair onderwijs met vrucht hebben beëindigd in *dezelfde* studierichting *als* de regelmatige leerlingen die het eerste leerjaar van de derde graad van het technisch secundair onderwijs met vrucht hebben beëindigd *in een andere studierichting van hetzelfde studiegebied* (na een gunstige beslissing van de toelatingsklassenraad).⁵³¹

Ook hier is verandering van onderwijsvorm en/of studierichting in de loop van het schooljaar *niet toegelaten*.⁵³²

---

⁵²⁷ Art. 17 § 1, 1° & 2° B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002.

⁵²⁸ Art. 17 § 2 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002.

⁵²⁹ Art. 18 § 2, eerste lid B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002

⁵³⁰ “In afwijking daarvan is de verandering van een studierichting van het algemeen secundair onderwijs met in de benaming de component 'topsport' naar wetenschappen-sport of omgekeerd gedurende het volledig schooljaar toegelaten” (art. 18 § 2, tweede lid B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002).

⁵³¹ Art. 19 § 1 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002.

⁵³² Art. 19 § 2, eerste lid B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002. Echter, ook hier geldt dat ‘de verandering van een studierichting van het technisch secundair onderwijs met in de benaming de component topsport' naar lichamelijke opvoeding en sport of omgekeerd gedurende het

e. toelatingsvoorwaarden voor het tweede jaar van de derde graad KSO

Eveneens analoog aan de toelatingsvoorwaarden voor hetzelfde leerjaar ASO (en TSO) zijn de toelatingsvoorwaarden voor het tweede jaar van de derde graad KSO. Zullen tot het tweede leerjaar van de derde graad van het technisch secundair onderwijs als regelmatige leerlingen kunnen worden toegelaten: de regelmatige leerlingen die het eerste leerjaar van de derde graad van het technisch secundair onderwijs met vrucht hebben beëindigd in *dezelfde* studierichting en de regelmatige leerlingen die het eerste leerjaar van de derde graad van het technisch secundair onderwijs met vrucht hebben beëindigd *in een andere studierichting van hetzelfde studiegebied* (na een gunstige beslissing van de toelatingsklassenraad).⁵³³

Ook hier is verandering van onderwijsvorm en/of studierichting in de loop van het schooljaar *niet toegelaten*.⁵³⁴

f. toelatingsvoorwaarden voor het tweede jaar van de derde graad BSO

Tot het tweede leerjaar van de derde graad van het beroepssecundair onderwijs als regelmatige leerlingen worden toegelaten :

De regelmatige leerlingen die het eerste leerjaar van de derde graad van het beroepssecundair onderwijs met vrucht hebben beëindigd *in dezelfde studierichting*, de regelmatige leerlingen die het eerste leerjaar van de derde graad van het beroepssecundair onderwijs met vrucht hebben beëindigd *in een andere studierichting van hetzelfde studiegebied* (mits gunstige beslissing van de toelatingsklassenraad) en de regelmatige leerlingen die het eerste leerjaar van de derde graad van het *technisch* secundair onderwijs met vrucht hebben beëindigd in een studierichting van hetzelfde studiegebied (mits gunstige beslissing van de toelatingsklassenraad).⁵³⁵

Verandering van onderwijsvorm en/of studierichting in de loop van het schooljaar is ook hier *niet toegelaten*.⁵³⁶

g. toelatingsvoorwaarden voor het derde jaar van de derde graad ASO en KSO

In de derde graad van het *algemeen* en het *kunst*secundair onderwijs kan een derde leerjaar worden ingericht onder de vorm van een *voorbereidend jaar op het hoger onderwijs*. Om

---

volledig schooljaar' toegelaten *is* (Art. 19 § 2, tweede lid B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002).

⁵³³ Art. 20 § 1 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002.

⁵³⁴ Art. 20 § 2 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002. Voor het leerlingen van het KSO is de 'topsport-afwijking' blijkbaar niet voorzien !

⁵³⁵ Art. 21 § 1 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002.

⁵³⁶ Art. 21 § 2 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002.

toegelaten te worden tot dit leerjaar dienen leerlingen houder te zijn van het diploma van secundair onderwijs.⁵³⁷

Onverminderd deze voorwaarden zijn, *binnen het studiegebied*, de verandering van onderwijsvorm en/of studierichting tot en met 30 september toegelaten.

h. toelatingsvoorwaarden voor het derde jaar van de derde graad TSO en KSO

In het technisch zowel als in het kunstsecundair onderwijs kan in de derde graad en derde leerjaar ingericht worden onder de vorm van een specialisatiejaar. Als regelmatige leerlingen worden hiertoe toegelaten: de houders van een diploma van secundair onderwijs, uitgereikt in een studierichting van hetzelfde studiegebied,⁵³⁸ *zowel als* de houders van een diploma van secundair onderwijs, uitgereikt in een studierichting van een ander studiegebied (mits gunstige beslissing van de toelatingsklassenraad).⁵³⁹

Ook hier zijn, onverminderd bovengenoemde voorwaarden, *binnen het studiegebied*, de verandering van onderwijsvorm en/of studierichting tot en met 30 september toegelaten.⁵⁴⁰

i. toelatingsvoorwaarden voor het derde jaar van de derde graad BSO

— *ingericht als specialisatiejaar*

In de derde graad van het *beroepssecundair* onderwijs, kan een derde leerjaar worden ingericht, al dan niet onder de vorm van een specialisatiejaar. Tot het derde jaar van de derde graad van het BSO dat ingericht wordt onder de vorm van een *specialisatiejaar*, worden de leerlingen toegelaten die houder van een diploma van secundair onderwijs, uitgereikt in een studierichting van hetzelfde studiegebied, of van een studiegetuigschrift

---

⁵³⁷ Artt. 22 & 23 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002.

⁵³⁸ Art. 24 § 1, 1) B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002. Werd dit diploma evenwel werd uitgereikt in het *derde* leerjaar van de *derde* graad van het beroepssecundair onderwijs dat niet was ingericht onder de vorm van een specialisatiejaar, dan slaan de woorden "hetzelfde studiegebied" op het tweede leerjaar van de derde graad van het beroepssecundair onderwijs (art. 24 § 1, 1) B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002).

⁵³⁹ Art. 24 § 1, 2) B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002. Werd dit diploma evenwel werd uitgereikt in het *derde* leerjaar van de *derde* graad van het beroepssecundair onderwijs dat niet was ingericht onder de vorm van een specialisatiejaar, dan slaan de woorden "hetzelfde studiegebied" op het tweede leerjaar van de derde graad van het beroepssecundair onderwijs (art. 24 § 1, 2) B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002).

⁵⁴⁰ Art. 24 § 2 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002.

van het tweede leerjaar van de derde graad van het secundair onderwijs, uitgereikt in een studierichting van hetzelfde studiegebied.⁵⁴¹

Ook de houders van een diploma van secundair onderwijs, uitgereikt in een studierichting van een ander studiegebied, of van een studiegetuigschrift van het tweede leerjaar van de derde graad van het secundair onderwijs, uitgereikt in een studierichting van een ander studiegebied, worden, mits gunstige beslissing van de toelatingsklassenraad, tot dit jaar toegelaten.⁵⁴²

Tot en met 30 september zijn toegelaten: *zowel* de verandering van onderwijsvorm en/of studierichting *als* de overgang van het eerste leerjaar van de vierde graad van de studierichting verpleegkunde naar het derde leerjaar van de derde graad, ingericht onder de vorm van een specialisatiejaar kindzorg of thuis- en bejaardenzorg/zorgkundige.⁵⁴³

— *niet ingericht als specialisatiejaar*

Tot het derde jaar van de derde graad van het BSO dat *niet* ingericht wordt onder de vorm van een *specialisatiejaar*, worden de leerlingen toegelaten die *ofwel* houder zijn van het studiegetuigschrift van het tweede leerjaar van de derde graad van het secundair onderwijs *ofwel* houder zijn van het diploma van secundair onderwijs, uitgereikt in het beroepssecundair onderwijs.⁵⁴⁴

Zijn tot en met dertig september toegelaten: de verandering van studierichting *en* de overgang van het eerste leerjaar van de vierde graad naar het derde leerjaar van de derde graad, niet ingericht onder de vorm van een specialisatiejaar.⁵⁴⁵

Voor de vierde graad

a. toelatingsvoorwaarden voor het eerste jaar van de vierde graad BSO

'Kunnen tot het *eerste* leerjaar van de *vierde* graad van het *beroepssecundair onderwijs* als regelmatige leerlingen worden toegelaten: de houders van het diploma van secundair onderwijs, de houders van het studiegetuigschrift van het tweede leerjaar van de derde graad van het secundair onderwijs en de houders van het attest van het met vrucht afgelegd examen dat toelating verleent tot het eerste leerjaar van de vierde graad van het

---

⁵⁴¹ Art. 25 § 1, 1) B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 4 december 2002.

⁵⁴² Art. 25 § 1, 2) B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 4 december 2002. Deze bepaling geldt niet voor het specialisatiejaar thuis- en bejaardenzorg/zorgkundige (*ibid.*).

⁵⁴³ Art. 25 §§ 2 & 3 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 4 december 2002.

⁵⁴⁴ Art. 26 § 1, 1° & 2° B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 4 december 2002.

⁵⁴⁵ Art. 26 § 2 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 4 december 2002.

secundair onderwijs, uitgereikt door de examencommissie van de Vlaamse Gemeenschap voor het voltijds secundair onderwijs.⁵⁴⁶

Tot de studierichting verpleegkunde kunnen worden toegelaten: de leerlingen die op 1 september van het betrokken schooljaar niet meer leerplichtig zijn, op voorwaarde dat ze met vrucht een door de onderwijsinstelling in kwestie georganiseerd en door de toelatingsklassenraad beoordeeld *toelatingsexamen* hebben afgelegd (als bewijs van algemene, technische en praktische maturiteit om met reële kansen op succes de studierichting verpleegkunde aan te vatten en te volgen).⁵⁴⁷

b. toelatingsvoorwaarden voor het tweede jaar van de vierde graad BSO

Tot het *tweede* leerjaar van de *vierde* graad van het beroepssecundair onderwijs kunnen, als regelmatige leerlingen, worden toegelaten:

— *in de studierichting modevormgeving*

de regelmatige leerlingen die het eerste leerjaar van de vierde graad van het beroepssecundair onderwijs met vrucht hebben beëindigd in dezelfde studierichting *alsook* de studenten die minstens voor zestig studiepunten *credits* verworven hebben in het hoger onderwijs in de bachelor in de modetechnologie, de bachelor in het onderwijs (secundair onderwijs) waaronder de opleidingseenheden kleding of voeding/verzorgingskleding;⁵⁴⁸

— *in de studierichting plastische kunsten*

de regelmatige leerlingen die het eerste leerjaar van de vierde graad van het beroepssecundair onderwijs met vrucht hebben beëindigd in dezelfde studierichting *alsook* de studenten die minstens voor zestig studiepunten *credits* verworven hebben in het hoger onderwijs in de bachelor in de beeldende vormgeving;⁵⁴⁹

— *in de studierichting verpleegkunde*

de regelmatige leerlingen die het eerste leerjaar van de vierde graad van het beroepssecundair onderwijs met vrucht hebben beëindigd in dezelfde studierichting *alsook* de studenten die minstens voor zestig studiepunten *credits* verworven hebben in het hoger onderwijs in de bachelor in de verpleegkunde.⁵⁵⁰

---

⁵⁴⁶ Art. 27, 1° *t/m* 3° B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 4 december 2002.

⁵⁴⁷ Art. 27, 4° B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 4 december 2002.

⁵⁴⁸ Art. 28, 1° B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 4 december 2002.

⁵⁴⁹ Art. 28, 2° B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 4 december 2002.

⁵⁵⁰ Art. 28, 3° B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 4 december 2002.

c. toelatingsvoorwaarden voor het derde jaar van de vierde graad BSO

— *in de studierichting verpleegkunde*

Tot het derde leerjaar van de vierde graad van het beroepssecundair onderwijs *studierichting verpleegkunde* worden in beginsel enkel de regelmatige leerlingen die het tweede leerjaar van de vierde graad van het beroepssecundair onderwijs met vrucht hebben beëindigd *in dezelfde studierichting* toegelaten.⁵⁵¹

---

⁵⁵¹ Art. 29 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 4 december 2002.

Oriënteringsattesten

Algemeen

Het oriënteringsattest vermeldt de naam, geboortedatum en –plaats en het stamnummer⁵⁵² van de leerling in kwestie.⁵⁵³

Daarnaast dient te worden opgegeven: de graad van het secundair onderwijs, de onderwijsvorm, de onderverdeling en het leerjaar.⁵⁵⁴

Op een oriënteringsattest worden eveneens vermeld de identificatiegegevens van zowel de inrichtende macht als dat van de instelling,⁵⁵⁵ alsook de stempel van de instelling en de naam van de directeur die het attest ondertekend.

Oriënteringsattesten worden dus uitgereikt door de directeur, in naam van de inrichtende macht.⁵⁵⁶

Het oriënteringsattest geeft weer of de leerling al dan niet een *regelmatig* leerling was in het betrokken leerjaar of gedurende een bepaalde periode hiervan, of hij dit leerjaar al dan niet met *vrucht* beëindigd heeft en, tenzij in het geval van een oriënteringsattest A, of er al dan niet onderwijsvormen of ‘onderverdelingen’ zijn, waartoe de leerling in kwestie *niet in een volgend* leerjaar mag worden toegelaten.⁵⁵⁷

---

⁵⁵² Cfr. *supra*.

⁵⁵³ “Voor de bekrachtiging van de studies komen uitsluitend de regelmatige leerlingen van het schooljaar waarvoor ze zijn ingeschreven in aanmerking” (art. 36 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002).

⁵⁵⁴ Voor het tweede leerjaar van de eerste graad staat ‘onderverdeling’ voor ‘basisoptie’; voor het beroepsvoorbereidend leerjaar staat ‘onderverdeling’ voor ‘één beroepenveld’ of ‘een combinatie van twee beroepenvelden’; voor de leerjaren van de tweede, de derde, en de vierde graad staat ‘onderverdeling’ voor ‘studierichting’ (*onderrichten voor het invullen* bij bijlagen 1 t/m 3 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002).

⁵⁵⁵ Zijnde: de ‘benaming’ en het adres van de inrichtende macht en de ‘benaming’, het adres en het nummer van de instelling.

⁵⁵⁶ Maar het is de *delibererende klassenraad* die beslist of een leerling het jaar al dan niet met vrucht beëindigd heeft (art. 36 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002; cfr. *infra*).

⁵⁵⁷ Art. 39 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002.

b. de oriënteringsattesten A, B en C

Er worden drie oriënteringsattesten onderscheiden.⁵⁵⁸

Het *oriënteringsattest A* vermeldt dat ‘de leerling het leerjaar in de betrokken onderwijsinstelling met vrucht beëindigd heeft en derhalve tot het volgend leerjaar mag worden toegelaten’.⁵⁵⁹

Het *oriënteringsattest B* vermeldt dat ‘de leerling het leerjaar met vrucht in de betrokken onderwijsinstelling beëindigd heeft en derhalve tot het volgend leerjaar mag worden toegelaten, behalve in bepaalde onderwijsvormen en/of onderverdelingen’.⁵⁶⁰

Het *oriënteringsattest C*, tenslotte, vermeldt dat ‘de leerling hetzij het leerjaar in de betrokken onderwijsinstelling heeft beëindigd doch niet met vrucht, hetzij het leerjaar, de onderwijsvorm en de onderverdeling slechts gedurende een gedeelte van het schooljaar in de betrokken onderwijsinstelling heeft gevolgd’.⁵⁶¹

---

⁵⁵⁸ In de volksmond het ‘A-attest’, het ‘B-attest’ en het ‘C-attest’. Cfr. art. 39 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 4 december 2002.

⁵⁵⁹ “Het oriënteringsattest A kan worden toegekend in alle leerjaren, met uitzondering van het derde leerjaar van de tweede graad van het beroepssecundair onderwijs, het tweede leerjaar van de derde graad, het derde leerjaar van de derde graad, het tweede leerjaar van de vierde graad (studierichtingen modevormgeving en plastische kunsten) en het derde leerjaar van de vierde graad (studierichting verpleegkunde)” (art. 40 § 1 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 4 december 2002). Het oriënteringsattest A verklaart letterlijk dat de leerling in kwestie: “1° van 1 september (...) tot 30 juni (...) als regelmatige leerling het voornoemd leerjaar van het secundair onderwijs heeft gevolgd; 2° in de bovengenoemde instelling, graad, onderwijsvorm en onderverdeling dit leerjaar met vrucht heeft beëindigd; 3° overeenkomstig de toelatingsvoorwaarden tot het volgend leerjaar mag worden toegelaten” (bijlage 1 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 4 december 2002).

⁵⁶⁰ “Het oriënteringsattest B kan worden toegekend in alle leerjaren, met uitzondering van het eerste leerjaar B, het derde leerjaar van de tweede graad van het beroepssecundair onderwijs, het eerste leerjaar van de derde graad van het algemeen, het kunst- en het beroepssecundair onderwijs, het tweede leerjaar van de derde graad, het derde leerjaar van de derde graad en de leerjaren van de vierde graad” (art. 40 § 2 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 4 december 2002). Het oriënteringsattest B verklaart letterlijk dat de leerling in kwestie: “1° van 1 september (...) tot 30 juni (...) als regelmatige leerling het voornoemd leerjaar van het secundair onderwijs heeft gevolgd; 2° in de bovengenoemde instelling, graad, onderwijsvorm en onderverdeling dit leerjaar met vrucht heeft beëindigd; 3° overeenkomstig de toelatingsvoorwaarden tot het volgend leerjaar mag worden toegelaten, behalve in: - de hiernavermelde onderverdeling(en) (...)” (bijlage 2 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 4 december 2002).

⁵⁶¹ “Het oriënteringsattest C kan worden toegekend in alle leerjaren, met uitzondering van het derde leerjaar van de derde graad van het algemeen en het kunstsecundair onderwijs, ingericht onder de vorm van een voorbereidend jaar op het hoger onderwijs” (art. 40 § 2 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 4 december 2002). Het oriënteringsattest C is minder eenduidig daar het dient

‘Met vrucht beëindigd’

Het besluit van de Vlaamse Regering van 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs stipuleert dus uitgebreide toelatingsvoorwaarden voor de verschillende leerjaren van het secundair onderwijs.

Het stipuleert verder ook hoe sommige van die toelatingsvoorwaarden dienen geïnterpreteerd en toegepast te worden.

Daarbij mag men niet uit het oog verliezen dat het ‘met vrucht beëindigen van leerjaren’ van het voltijds secundair onderwijs *niet noodzakelijk* gebonden is aan “het slagen voor afzonderlijke toetsen, examens of proeven over een deel of het geheel van de vorming (sic)” en dat de organisatie hiervan (behoudens in die gevallen waar een zogenaamde geïntegreerde proef moet worden ingericht)⁵⁶² exclusief onder de bevoegdheid van de *inrichtende macht* valt!⁵⁶³

Het is trouwens de exclusieve bevoegdheid van de delibererende klassenraad te beslissen over het al dan niet geslaagd zijn!⁵⁶⁴

---

rekening te houden met verschillende situaties, namelijk de situatie waarin de leerling slechts een gedeelte van het leerjaar in de betrokken instelling school heeft gelopen en de situatie waar de regelmatige leerling het jaar beëindigd heeft, doch niet met vrucht. Daarnaast is het oriënteringsattest C ook voorzien voor de situaties waarin de regelmatige leerling het eerste jaar van de eerste graad van het secundair onderwijs niet met vrucht beëindigd heeft maar toch toegelaten kan worden tot het beroepsvoorbereidend jaar. Tenslotte kan een oriënteringsattest C ook uitgereikt worden aan een leerling die het tweede leerjaar van de eerste graad of het beroepsvoorbereidend leerjaar niet met vrucht heeft beëindigd, doch uiterlijk op eenendertig december daaropvolgend de leeftijd van zestien jaar zal bereiken. Deze leerling kan immers toegelaten worden tot het eerste jaar van de tweede graad van het BSO (bijlage 2 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002). Cfr. *supra* alsook art. 11 § 1, 2° B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs (B.S. 4 december 2002). Deze toelatingsvoorwaarde is van belang in het licht van de bepalingen m.b.t. de *deeltijdse* leerplicht (cfr. *infra*).

⁵⁶² Art. 56 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002. Deze proef, die ook de vorm van een eindwerk mag aannemen, slaat op “vakken van het fundamenteel gedeelte van de optie, dat de gekozen studierichting bepaalt” (Art. 56 § 2 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002). Een geïntegreerde proef wordt ingericht in *het derde leerjaar van de tweede graad* van het BSO, *het tweede leerjaar van de derde graad* van het TSO, KSO en het BSO, *het derde leerjaar van de derde graad* van het TSO, KSO en het BSO dat wordt ingericht onder de vorm van een specialisatiejaar, het tweede leerjaar van de vierde graad van het BSO voor de studierichtingen ‘modevormgeving’ en ‘plastische kunsten’ en het *derde leerjaar van de vierde graad* van het bso voor de studierichting ‘verpleegkunde’ (art. 56 § 2 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002).

⁵⁶³ Art. 57 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002.

⁵⁶⁴ Art. 5 § 1 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002. Voor de samenstelling van de verschillende klassenraden: cfr. *infra*.

Binnen dit gegeven stelt artikel 38 wat wanneer precies onder ‘het leerjaar met vrucht beëindigd hebben’ dient te worden verstaan.⁵⁶⁵ In alle door dit artikel gepreciseerde gevallen geldt dat de leerling, naast eventuele bijkomende vereisten, *minstens* in voldoende mate de doelstellingen die in het leerplan zijn opgenomen, bereikt moet hebben.

Zo wordt onder meer gesteld dat de leerling één der leerjaren van de eerste en tweede graad of het eerste leerjaar van de derde graad met vrucht beëindigd heeft *indien hij in voldoende mate de doelstellingen die in het leerplan (voor dat leerjaar) zijn opgenomen heeft bereikt en aldus bekwaam wordt geacht zijn studies voort te zetten in het volgend leerjaar.*⁵⁶⁶

Het derde leerjaar van de tweede graad van het beroepssecundair onderwijs (ingericht onder de vorm van een vervolmakingsjaar), het tweede leerjaar van de derde graad van het beroepssecundair onderwijs en het derde leerjaar van de derde graad van het technisch of het kunstsecundair onderwijs (ingericht onder de vorm van een specialisatiejaar) zijn eveneens met vrucht beëindigd indien de leerling *in voldoende mate de doelstellingen die in het leerplan zijn opgenomen heeft bereikt en aldus voldaan heeft voor het geheel van de vorming van het betreffend leerjaar.*⁵⁶⁷

Voor het tweede leerjaar van de derde graad van het algemeen, het technisch of het kunstsecundair onderwijs geldt dat de leerling het leerjaar met vrucht beëindigd heeft, *indien hij in voldoende mate de doelstellingen die in het leerplan zijn opgenomen heeft bereikt en aldus voldaan heeft voor het geheel van de vorming van het betreffend leerjaar en bekwaam wordt geacht zijn studies voort te zetten in het hoger onderwijs.*⁵⁶⁸

Het derde leerjaar van de derde graad van het beroepssecundair onderwijs (al dan niet ingericht onder de vorm van een specialisatiejaar) wordt met vrucht beëindigd indien de leerling *in voldoende mate de doelstellingen die in het leerplan zijn opgenomen heeft bereikt en aldus voldaan heeft voor het geheel van de vorming van het betreffend leerjaar en desgevallend bekwaam wordt geacht zijn studies voort te zetten in het hoger onderwijs.*⁵⁶⁹

Voor het eerste leerjaar van de vierde graad van het beroepssecundair onderwijs geldt dat de leerling in voldoende mate de doelstellingen die in het leerplan zijn opgenomen moet hebben bereikt en aldus bekwaam geacht wordt zijn studies voort te zetten in het tweede leerjaar van de vierde graad van dezelfde onderwijsvorm en studierichting, “en

---

⁵⁶⁵ Vaststellen of een regelmatige leerling het leerjaar met vrucht beëindigd heeft is een bevoegdheid van de delibererende klassenraad die deze beslissing in beginsel uiterlijk op dertig juni van het betrokken schooljaar moet nemen. Deze termijn kan voor individuele gevallen worden verlengd doch dit slechts *tot uiterlijk de eerste schooldag van het daaropvolgend schooljaar* (Art. 37 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002; cfr. *supra*).

⁵⁶⁶ Art. 38, 1° B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002.

⁵⁶⁷ Art. 38, 2° B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002.

⁵⁶⁸ Art. 38, 3° B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002.

⁵⁶⁹ Art. 38, 4° B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002.

desgevallend bekwaam wordt geacht zijn studies voort te zetten in het hoger onderwijs”.⁵⁷⁰

Specifiek voor de studierichtingen ‘modevormgeving’ en ‘plastische kunsten’ van het beroepssecundair onderwijs, wordt het tweede leerjaar van de vierde graad met vrucht beëindigd, indien de leerling *in voldoende mate de doelstellingen die in het leerplan zijn opgenomen heeft bereikt en aldus voldaan heeft voor het geheel van de vorming van het betreffend leerjaar en desgevallend bekwaam wordt geacht zijn studies voort te zetten in het hoger onderwijs*.⁵⁷¹

Eveneens binnen de onderwijsvorm beroepssecundair onderwijs, heeft de leerling het tweede leerjaar van de vierde graad van de studierichting ‘verpleegkunde’ met vrucht beëindigd indien hij *in voldoende mate de doelstellingen die in het leerplan zijn opgenomen heeft bereikt en aldus bekwaam wordt geacht zijn studies voort te zetten in het derde leerjaar van de vierde graad van dezelfde onderwijsvorm en studierichting*.⁵⁷²

Het derde leerjaar van de vierde graad van het beroepssecundair onderwijs ‘verpleegkunde’ is dan weer met vrucht beëindigd indien de leerling *in voldoende mate de doelstellingen die in het leerplan zijn opgenomen heeft bereikt en aldus voldaan heeft voor het geheel van de vorming van het betreffend leerjaar en desgevallend bekwaam wordt geacht zijn studies voort te zetten in het hoger onderwijs*.⁵⁷³

De oriënteringsattesten A, B en C in de praktijk

Bij toelating van een leerling tot een bepaald leerjaar overeenkomstig de toelatingsvoorwaarden mag enkel rekening gehouden worden met het oriënteringsattest⁵⁷⁴ van het onmiddellijk lager leerjaar.⁵⁷⁵

Gaat het om de overgang van het beroepsvoorbereidend leerjaar naar het tweede leerjaar van de eerste graad of om de overgang van het beroepssecundair onderwijs naar het algemeen, het technisch of het kunstsecundair onderwijs, dan mag er rekening gehouden worden met het attest van *hetzelfde* leerjaar.⁵⁷⁶

---

⁵⁷⁰ Art. 38, 5° B.Vl.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002.

⁵⁷¹ Art. 38, 6° B.Vl.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002.

⁵⁷² Art. 38, 7° B.Vl.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002.

⁵⁷³ Art. 38, 8° B.Vl.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002.

⁵⁷⁴ ‘En de daarop eventueel vermelde beperkingen’ (art. 30 § 1 B.Vl.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002.

⁵⁷⁵ Art. 30 § 1 B.Vl.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002.

⁵⁷⁶ Art. 30 § 1 B.Vl.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002.

“Een leerling die evenwel voor een zelfde leerjaar over meer dan één oriënteringsattest beschikt ingevolge het overzitten van dit leerjaar, mag zich op het meest gunstige oriënteringsattest beroepen voor de toelating tot het hoger leerjaar”.⁵⁷⁷

“Voor de leerling die het leerjaar dat hij met vrucht heeft beëindigd, wenst te herbeginnen in een andere onderwijsvorm en/of onderverdeling waarin hij niet werd toegelaten ingevolge de beperking vermeld op het oriënteringsattest B van het onmiddellijk lager leerjaar, kan de toelatingsklassenraad van het leerjaar, de onderwijsvorm en de onderverdeling waarvoor hij opteert, deze beperking opheffen”.⁵⁷⁸

De (betwisting van) beslissingen van de delibererende klassenraad

Een beslissing van de delibererende klassenraad kan door de betrokken personen worden betwist.⁵⁷⁹ Zij dienen daartoe vooreerst hun het recht doen gelden op overleg met de voorzitter van de delibererende klassenraad en dit binnen een termijn van drie werkdagen volgend op de werkdag waarop hen de kwestieuze beslissing werd meegedeeld.⁵⁸⁰ Tijdens dit overleg wordt hen, aan de hand van het dossier van de betrokken leerling, aangetoond “dat de door de delibererende klassenraad genomen beslissing gegrond is”.⁵⁸¹ Indien nodig wordt de delibererende klassenraad zo spoedig mogelijk opnieuw bijeen geroepen.⁵⁸²

---

⁵⁷⁷ Art. 30 § 2 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002.

⁵⁷⁸ Art. 30 § 3 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002. Daarbij geldt dat: “Elke beslissing van de toelatingsklassenraad over een bepaald leerjaar en een bepaalde onderverdeling moet uiterlijk genomen worden op 10 september van het schooljaar in kwestie. Als de regelmatige lesbijwoning, behoudens gewettigde afwezigheid, evenwel na 10 september aanvangt, dan moet de beslissing van de toelatingsklassenraad binnen vijf lesdagen worden genomen. Bij verandering van onderwijsinstelling in de loop van het schooljaar wordt de beslissing van de toelatingsklassenraad overgedragen naar de nieuwe onderwijsinstelling, tenzij kennelijk blijkt dat de beslissing werd verkregen zonder dat de leerling het oogmerk had om in de desbetreffende onderwijsinstelling daadwerkelijk en regelmatig de lessen te volgen. In dat laatste geval zal de toelatingsklassenraad van de nieuwe onderwijsinstelling bevoegd zijn om zelf een beslissing te nemen” (art. 30 § 4 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002).

⁵⁷⁹ Cfr. *supra*. We herinneren aan wat het besluit met ‘betrokken personen’ bedoelt: “de personen die het ouderlijk gezag uitoefenen of in rechte of in feite de minderjarige leerplichtigen onder hun bewaring hebben of de meerderjarige leerling zelf” (art. 2, 2° B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002).

⁵⁸⁰ Of met zijn afgevaardigde of met een afgevaardigde van de inrichtende macht (art. 68 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002).

⁵⁸¹ Art. 68 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002.

⁵⁸² Art. 69 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002. Los van dit alles behoort het tot de bevoegdheid van de inrichtende macht de delibererende klassenraad opnieuw te doen samenkomen, zo zij

Wordt de delibererende klassenraad *niet* opnieuw bijeen geroepen dan kunnen de betrokken personen binnen een nieuwe termijn van drie werkdagen een beroep instellen bij de door de inrichtende macht daartoe opgerichte beroepscommissie.⁵⁸³ Heeft het overleg wel geleid tot een nieuwe bijeenkomst van de delibererende klassenraad, dan kunnen de betrokken personen pas een beroep instellen binnen een termijn van drie werkdagen *nadat* het resultaat van deze bijeenkomst aan hen werd meegedeeld.⁵⁸⁴

Is er aldus een beroep aanhangig gemaakt, dan wordt dit door de beroepscommissie onderzocht, waarna zij het resultaat aan de inrichtende macht meedeelt.⁵⁸⁵ Daarop beslist deze laatste of de delibererende klassenraad wel of niet opnieuw dient samen te komen, teneinde een *definitieve beslissing* ten aanzien van de betrokken leerling te nemen.⁵⁸⁶ Deze beslissing wordt genomen uiterlijk op vijftien september van het *daaropvolgend* schooljaar.⁵⁸⁷ De betrokken personen worden van deze beslissing, die gemotiveerd dient te zijn, “onverwijld schriftelijk in kennis gesteld”.⁵⁸⁸

Bijzondere toelatingsvoorwaarden en bijzondere omstandigheden

In een aantal situaties gelden ‘bijzondere toelatingsvoorwaarden’⁵⁸⁹ of kan er van de algemeen geldende toelatingsvoorwaarden worden afgeweken.⁵⁹⁰

---

van oordeel is dat de delibererende klassenraad een beslissing dient te heroverwegen (art. 70 B.Vl.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002).

⁵⁸³ De inrichtende macht bepaalt de samenstelling en de procedure van de beroepscommissie die uit *minstens* drie leden dient te bestaan. Met uitzondering van de directeur, kunnen de leden van de delibererende klassenraad er geen deel van uitmaken (artt. 71 *inuncto* art. 72, eerste & tweede lid B.Vl.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002).

⁵⁸⁴ Art. 72, tweede lid B.Vl.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002.

⁵⁸⁵ Art. 73, eerste lid B.Vl.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002.

⁵⁸⁶ Art. 73, tweede lid B.Vl.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002.

⁵⁸⁷ Art. 74 B.Vl.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002.

⁵⁸⁸ Art. 74 B.Vl.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002. Waarna de *interne* beroepsprocedure is uitgeput en de betrokken personen desgevallend een *externe* beroepsprocedure kunnen opstarten.

⁵⁸⁹ Art. 31 B.Vl.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002.

We herinneren er aan dat het besluit met ‘onderverdeling’ bedoelt: “in het tweede leerjaar van de eerste graad : een ‘basisoptie’, zoals bedoeld in artikel 48, 6°, van het decreet van 31 juli 1990 betreffende het onderwijs-II; in het beroepsvoorbereidend leerjaar: een ‘beroepenveld’ of een ‘combinatie van twee beroepenvelden’ zoals bedoeld in artikel 48, 5°, van voornoemd decreet van 31 juli 1990; in de leerjaren van de tweede, de derde en de vierde graad: het fundamenteel gedeelte van de optie, dat de ‘studierichting’ bepaalt, zoals bedoeld in artikel 48, 7°, van voornoemd decreet van 31 juli 1990” (art. 2, 1° B.Vl.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002).

Bijzondere toelatingsvoorwaarden

a. het topsportstatuut

Zo dient de leerling die zich wil inschrijven in onderverdelingen met 'in de benaming de component onderverdelingen met in de benaming de component « topsport »', in het bezit te zijn "van een topsportstatuut A of B van de selectiecommissie voor de sportdiscipline in kwestie overeenkomstig het topsportconvenant dat is gesloten tussen de onderwijs- en de sportsector. Dat statuut moet elk schooljaar worden hernieuwd"⁵⁹¹.

b. de geschiktheidsverklaring

Voor enkele onderverdelingen in het BSO geldt als bijzondere toelatingsvoorwaarde dat "de leerling medisch geschikt moet zijn bevonden voor de uitoefening van het beroep"⁵⁹².

c. de geschiktheidsproef

Voor een aantal 'onderverdelingen' in het KSO geldt als bijzondere toelatingsvoorwaarde dat de leerling 'positief werd geëvalueerd door de toelatingsklassenraad op een door de onderwijsinstelling in kwestie *eventueel* georganiseerde geschiktheidsproef."⁵⁹³

d. de medische geschiktheidsverklaring

"Als bijzondere toelatingsvoorwaarde tot elke onderverdeling waarin de leerling rechtstreeks met voedingswaren of -stoffen in aanraking komt en die waren kan verontreinigen of besmetten, geldt dat de leerling medisch geschikt moet zijn bevonden. Die geschiktheidsverklaring is eenmalig en geldt voor de duur van de opleiding, tenzij er een aanleiding is om de geschiktheid te herevalueren. Een ongeschiktheidsverklaring in

---

⁵⁹⁰ Art. 32 t/m 34 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002.

⁵⁹¹ Art. 31 § 1 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002.

⁵⁹² Art. 31 § 2 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002. Een geschiktheidsverklaring is vereist voor toelating tot volgende opleidingen: in de derde graad bso voor de opleidingen 'vrachtwagenchauffeur' en 'bouwplaatsmachinist' en in het specialisatiejaar BSO voor de opleidingen 'bijzonder transport', 'dakwerken', 'mechanische en hydraulische kranen' en 'wegenbouwmachines'. De 'geschiktheidsverklaring' heeft een eenmalig karakter en geldt in beginsel voor de duur van de opleiding (art. 31 § 2 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002).

⁵⁹³ Art. 31 § 3 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002. Die geschiktheidsproef is eenmalig, geldt voor de duur van de opleiding en is vereist voor toelating tot: de onderverdelingen 'ballet' (*basisoptie* in het tweede leerjaar van de eerste graad en *studierichting* in het tweede en derde graad KSO) en 'modern ballet' (*studierichting* derde graad KSO), in de tweede en de derde graad KSO de *studierichtingen* 'dans' en 'muziek', in de derde graad van het KSO de studierichting 'woordkunst-drama' en tenslotte de onderverdeling 'bijzondere muzikale vorming' van het voorbereidend jaar op hoger onderwijs KSO (art. 31 § 3 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002).

de loop van het schooljaar impliceert de beslissing van de betrokken personen om de leerling uiterlijk op het einde van dat schooljaar de opleiding te laten stopzetten”.⁵⁹⁴

e. bijzondere toelatingsvoorwaarden voor leerlingen uit het buitengewoon onderwijs

De regelmatige leerlingen van het *buitengewoon* lager of secundair onderwijs kunnen tot het eerste leerjaar A en het eerste leerjaar B als regelmatige leerlingen worden toegelaten na een gunstige beslissing van de toelatingsklassenraad en met het “akkoord van de betrokken personen, die vooraf het advies van het centrum voor leerlingenbegeleiding moeten hebben ontvangen”.⁵⁹⁵

De regelmatige leerlingen van het *buitengewoon secundair* onderwijs kunnen ‘eveneens tot het tweede leerjaar van de eerste graad, het beroepsvoorbereidend leerjaar, het eerste leerjaar van de tweede graad, het tweede leerjaar van de tweede graad, het derde leerjaar van de tweede graad van het beroepssecundair onderwijs en het eerste leerjaar van de derde graad, als regelmatige leerlingen worden toegelaten’ na een gunstige beslissing van de toelatingsklassenraad.⁵⁹⁶

Het spreekt voor zich dat de bijzondere toelatingsvoorwaarden zoals geformuleerd in artikel 31 van het besluit van 19 juli 2002 met betrekking tot de topsportverklaring, de geschiktheidsverklaring en –proef en de medische geschiktheidsverklaring onverkort van toepassing zijn op leerlingen uit het buitengewoon onderwijs die in toepassing van artikel 32 van het besluit tot het gewoon secundair onderwijs toegelaten worden.⁵⁹⁷

Afwijkingen van de toelatingsvoorwaarden in bijzondere omstandigheden

a. afwijkingen van uiterste overgangsdata

Voor “uitzonderlijke gevallen” kan worden afgeweken van de uiterste overgangsdata, vermeld in de artikelen 6 § 2 (de overgang van het eerste leerjaar B naar het eerste leerjaar A of de overgang van het beroepsvoorbereidend leerjaar naar het eerste leerjaar A), 7 § 2 (de overgang van het eerste leerjaar A naar het eerste leerjaar B), 8 § 2, (de overgang van het beroepsvoorbereidend leerjaar naar het tweede leerjaar van de eerste graad of de verandering van basisoptie in het tweede leerjaar van de eerste graad), 9 § 2 (de overgang van het tweede leerjaar van de eerste graad naar het beroepsvoorbereidend

---

⁵⁹⁴ Art. 31 § 4 B.Vl.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002.

⁵⁹⁵ Art. 32 § 1 B.Vl.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002.

⁵⁹⁶ Art. 32 § 2 B.Vl.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002. Regelmatige leerlingen van opleidingsvorm 4 van het buitengewoon secundair onderwijs kunnen, na een gunstige beslissing van de toelatingsklassenraad tot het *tweede* leerjaar van de derde graad en het derde leerjaar van de derde graad van het beroepssecundair onderwijs als regelmatige leerlingen worden toegelaten (art. 32 § 3 B.Vl.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002). Merk op dat, met de nakende vernieuwing van de structuur van het buitengewoon onderwijs, deze bepaling zal wijzigen (cfr. *infra*).

⁵⁹⁷ Art. 32 §§ 2 & 3 B.Vl.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002.

leerjaar, de overgang van het eerste leerjaar A of het eerste leerjaar B naar het beroepsvoorbereidend leerjaar of de verandering van beroepenveld of combinatie van twee beroepenvelden in het beroepsvoorbereidend leerjaar) en de uiterste overgangsdata gesteld voor de verandering van onderwijsvorm en/of studierichting in de tweede paragraaf van respectievelijk de artikelen 10 tot en met 13 van besluit in kwestie.⁵⁹⁸

b. afwijkingen omwille van ernstige medische, psychische, sociale of onderwijskundige redenen

Om ernstige medische, psychische, sociale of onderwijskundige redenen, kan worden afgeweken van ‘hetzij de uiterste overgangsdata,⁵⁹⁹ hetzij de voorwaarde ‘dezelfde studierichting’ of ‘hetzelfde studiegebied’,⁶⁰⁰ hetzij de onmogelijkheid tot verandering van onderwijsvorm of studierichting.⁶⁰¹

In al deze gevallen is evenwel een gunstige beslissing van de toelatingsklassenraad vereist. Deze beslist na advies van de begeleidende klassenraad van de studierichting die de leerling in die gevallen waar het gaat om een afwijking van de uiterste overgangsdata en in de gevallen waar de verandering van onderwijsvorm of studierichting, in afwijking van de in beginsel gestelde onmogelijkheid hiervan, wordt afgeweken. In de andere gevallen is het de delibererende klassenraad van de studierichting die de leerling heeft gevolgd die het advies dient uit te brengen.⁶⁰²

Voorwaarden met betrekking tot het ‘overzitten van leerjaren’

Zoals we reeds stelden behoort het tot de exclusieve bevoegdheid van de inrichtende macht afzonderlijke toetsen, examens of proeven te organiseren en is het met vrucht beëindigen van leerjaren van het voltijds secundair onderwijs niet noodzakelijk gebonden aan het al dan niet slagen hiervoor.⁶⁰³

Dit wil evenwel niet zeggen dat er niet *ook voor het ‘overnieuw doen van een leerjaar’,* het ‘zitten-blijven’, toelatingsvoorwaarden zouden zijn.

---

⁵⁹⁸ Art. 33 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 4 december 2002. Vereist is de gunstige beslissing van de toelatingsklassenraad en nakomen van de voorwaarden die in de desbetreffende artikelen al dan niet gesteld zijn.

⁵⁹⁹ Zoals “vermeld in de artikelen 15, § 2, 16, § 2 en 17, § 2” (art. 34 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 4 december 2002).

⁶⁰⁰ Zoals “bedoeld in de artikelen 18, § 1, 19, § 1, 20, § 1 en 21, § 1” (art. 34 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 4 december 2002).

⁶⁰¹ Zoals “bedoeld in de artikelen 18, § 2, 19, § 2, 20, § 2 en 21, § 2” (art. 34 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 4 december 2002).

⁶⁰² Art. 34, laatste lid B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 4 december 2002.

⁶⁰³ Cfr. *surpa* alsook art. 57 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 4 december 2002.

Leerlingen die een leerjaar overzitten worden enkel als regelmatige leerlingen beschouwd, indien zij “slechts in het bezit zijn van een oriënteringsattest B of C van het betreffend leerjaar”.⁶⁰⁴

Daarnaast kunnen leerlingen die opteren voor een andere onderwijsvorm en/of onderverdeling van het betreffend leerjaar, zij die een gelijkwaardig leerjaar aanvankelijk hebben gevolgd in een onderwijsinstelling van een buitenlands onderwijsstelsel en de leerlingen die het betreffend leerjaar aanvankelijk hebben gevolgd in een door de Franse of Duitstalige Gemeenschap georganiseerde, gesubsidieerde of erkende onderwijsinstelling eveneens als regelmatige leerling een leerjaar overzitten.⁶⁰⁵

Het aantal keren dat een leerling een leerjaar als regelmatige leerling kan overzitten, is in beginsel niet beperkt.⁶⁰⁶

Equivalenties

De artikelen 35 en 58 van het besluit betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs specificeert met betrekking tot de toelatingsvoorwaarden en in het licht van de veranderde structuur van het secundair onderwijs meerdere equivalenties.⁶⁰⁷

Organisatie van het secundair onderwijs

De organisatie van het schooljaar

Overeenkomstig artikel 7 van de Schoolpactwet van 29 mei 1959 legt de Vlaamse regering de organisatie van het schooljaar vast als één der voorwaarden voor de erkenning van het onderwijs”.⁶⁰⁸ Het besluit van 21 augustus 2001 houdende de

---

⁶⁰⁴ Art. 60 § 1, 1° B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 4 december 2002. Evenwel geldt dit niet voor de leerlingen die wensen toegelaten te worden tot het eerste leerjaar A nadat ze het eerste leerjaar B met vrucht beëindigd hebben (Art. 60 § 1, 5° B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 4 december 2002).

⁶⁰⁵ Art. 60 § 1, 2° *t/m* 4° B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 4 december 2002.

⁶⁰⁶ Art. 60 § 2 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 4 december 2002.

⁶⁰⁷ artt. 35 & 58 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 4 december 2002. Deze artikelen specificeren welke jaren uit de oude structuren worden, in het licht van de toelatingsvoorwaarden, gelijkgesteld worden met jaren uit de huidige structuur.

⁶⁰⁸ Omzendbrief SO 74 Organisatie van het schooljaar in het secundair onderwijs, 12 juni 2001, inleiding. De organisatie van het schooljaar houdt verband met de tijdsordening, nl. de spreiding van respectievelijk de onderwijstijd en de vrije tijd op dag-, week- en jaarbasis (*ibid.*). “De Vlaamse Regering bepaalt de verlofregeling en de aanwending van de schooltijd voor het gewoon en buitengewoon basisonderwijs, het voltijds gewoon en buitengewoon secundair onderwijs en voor het deeltijds secundair onderwijs en voor het onderwijs voor sociale promotie en het deeltijds kunstonderwijs in de door de Gemeenschap georganiseerde of gesubsidieerde scholen (Art. 7 § 1 Wet tot wijziging van sommige bepalingen van de onderwijswetgeving, *B.S.* 19 juni 1959).

organisatie van het schooljaar in het secundair onderwijs,⁶⁰⁹ genomen in uitvoering van deze bepaling, zet duidelijke krijtlijnen uit met betrekking tot de organisatie van het schooljaar binnen het secundair onderwijs.

Het schooljaar begint op 1 september en eindigt op 31 augustus van het daaropvolgende kalenderjaar.⁶¹⁰

De *lessen* gaan door van maandag tot en met vrijdag en worden gespreid over negen halve lesdagen voor het voltijds en vier halve dagen voor het deeltijds secundair onderwijs. Ze vangen op zijn vroegst om acht uur aan en eindigen op zijn vroegst om vijftien uur en uiterlijk om zeventien uur. Er is een middagpauze van ten minste vijftig minuten.⁶¹¹

In het voltijds secundair onderwijs kunnen op elk tijdstip van het schooljaar *stages* worden georganiseerd,⁶¹² maar in beginsel zijn stages tussen twintig uur en zes uur alsook op zondag verboden.⁶¹³

In het voltijds secundair onderwijs mogen per schooljaar maximum dertig lesdagen aan evaluatie worden besteed.⁶¹⁴ De lesdagen die vallen tussen het laatste examen of de laatste

---

⁶⁰⁹ B.S. 24 oktober 2001.

⁶¹⁰ Art. 2 B.VI.Reg. 21 augustus 2001 houdende de organisatie van het schooljaar in het secundair onderwijs, B.S. 24 oktober 2001.

⁶¹¹ (Deze bepaling geldt niet voor stages); art. 3 B.VI.Reg. 21 augustus 2001 houdende de organisatie van het schooljaar in het secundair onderwijs, B.S. 24 oktober 2001. Zoals reeds gesteld is er sinds de wet van 29 juni 1983 betreffende de leerplicht *voltijds* en *deeltijds* secundair onderwijs (cfr. *supra*).

⁶¹² Art. 4 B.VI.Reg. 21 augustus 2001 houdende de organisatie van het schooljaar in het secundair onderwijs, B.S. 24 oktober 2001. De stage dient in overeenstemming te zijn met de bepalingen van de arbeidswet van 16 maart 1971 en haar uitvoeringsbesluiten en dient te verlopen volgens de in de stageverlenende onderneming of instelling geldende arbeids- of dienstregeling. Het maximum aantal effectieve lessen inclusief stage-uren, uitgedrukt in klokuren, per leerling bedraagt: per etmaal *acht*, per week *achtendertig* en per schooljaar *twaalfhonderd*. Aan elke leerling dient tijdens de maanden juli en augustus ten minste 4 aaneensluitende weken vakantie te worden toegekend (art. 4 B.VI.Reg. 21 augustus 2001 houdende de organisatie van het schooljaar in het secundair onderwijs, B.S. 24 oktober 2001). *Twaalfhonderd*: “dit cijfer stemt overeen met het resultaat van de vermenigvuldiging van 40 = aantal weken-openstelling, met 36 = aantal uren, uitgedrukt in 50 min., van een normale wekelijkse lessentabel in TSO en BSO” (art. 5.3, c) Omzendbrief SO 74 Organisatie van het schooljaar in het secundair onderwijs, 12 juni 2001).

⁶¹³ De Vlaamse minister, bevoegd voor het Onderwijs, kan voor bepaalde studierichtingen dit verbod (voor wat betreft stage op zondag geheel, voor wat betreft stage tussen 20u en 6u gedeeltelijk) opheffen, voor zover dit niet strijdig is met de bepalingen van de arbeidswet van 16 maart 1971 of haar uitvoeringsbesluiten (art. 4, 3° & 4° B.VI.Reg. 21 augustus 2001 houdende de organisatie van het schooljaar in het secundair onderwijs, B.S. 24 oktober 2001).

⁶¹⁴ Deze dagen kunnen verschillen per leerlingengroep. Onder ‘evaluatie’ wordt verstaan de organisatie van vooraf aangekondigde *examens* of *proeven* over grotere leerstofgehelen (met uitzondering van de geïntegreerde proef), het ‘besluitvormingsproces van de *klassenraad*’ (onder meer de deliberatie), de *evaluatiegesprekken* met de leerlingen (en eventueel met de andere betrokken personen) en ook de *evaluatie van het didactisch beleid* (art. 5 § 1 B.VI.Reg. 21 augustus 2001 houdende de organisatie van het schooljaar in het

proef en het begin van de kerst-, de paas- respectievelijk de zomervakantie, zijn hierin begrepen.⁶¹⁵

De inrichtende macht kan beslissen dat op deze dagen de leerling enkel tijdens zijn examens of proeven en bij zijn evaluatiegesprekken verplicht op school aanwezig moet zijn. Indien de voor kwestieuze leerling betrokken personen hier niet mee akkoord gaan, dan moet de school voor deze dagen in opvang voorzien.⁶¹⁶

De dagen waarop de lessen kunnen worden geschorst⁶¹⁷ alsook de vakantieperiodes worden door dit besluit vastgelegd.⁶¹⁸

Een inrichtende macht kan op grond van 'exceptionele organisatorische, onderwijskundige of levensbeschouwelijke argumenten' voor alle of voor een groep van leerlingen afwijken van deze bepalingen.⁶¹⁹

---

secundair onderwijs, B.S. 24 oktober 2001). Voor scholen die uitsluitend een systeem van permanente evaluatie hanteren en geen examens of proeven organiseren, wordt het maximum op negen lesdagen gesteld (*ibid.*).

⁶¹⁵ Tenzij er, "voor wat betreft de kerst- en de paasvakantie, tijdens bedoelde dagen pedagogische activiteiten worden georganiseerd" (art. 5 § 1 B.VI.Reg. 21 augustus 2001 houdende de organisatie van het schooljaar in het secundair onderwijs, B.S. 24 oktober 2001).

⁶¹⁶ Art. 5 § 2 B.VI.Reg. 21 augustus 2001 houdende de organisatie van het schooljaar in het secundair onderwijs, B.S. 24 oktober 2001.

⁶¹⁷ 'Eén halve dag per schooljaar om, bij het begin ervan, administratieve en onthaalformaliteiten voor te bereiden, één dag per schooljaar voor het houden van een pedagogische studiedag voor leraars (deze dagen kunnen verschillen per leerlingengroep) en één halve dag onmiddellijk na parlementaire, provinciale of gemeentelijke verkiezingen in de scholen waar stem- en/of stemopnemingsbureaus gevestigd waren' (art. 6 B.VI.Reg. 21 augustus 2001 houdende de organisatie van het schooljaar in het secundair onderwijs, B.S. 24 oktober 2001).

⁶¹⁸ De *herfstvakantie* (die begint op de maandag van de week waarin 1 november valt en 1 week duurt, tenzij 1 november op een zondag valt, dan begint de herfstvakantie op 2 november), de *kerstvakantie* (die begint op de maandag van de week waarin 25 december valt en 2 weken duurt tenzij 25 december op een zaterdag of zondag valt, dan begint de kerstvakantie de maandag na 25 december), de *krokusvakantie* (die begint op de 7de maandag vóór Pasen en 1 week duurt), de *paasvakantie* (die begint op de eerste maandag van april en 2 weken duurt tenzij Pasen in de maand maart valt, dan begint de paasvakantie op de maandag na Pasen of Pasen na 15 april valt, dan begint de paasvakantie op de tweede maandag vóór Pasen) de *zomervakantie* (die steeds begint op 1 juli en eindigt op 31 augustus). Zijn verder ook vakantiedagen: 11 november, paasmaandag, hemelvaartsdag en de dag nadien, 1 mei, pinkstermaandag. Tenslotte zijn er voor het voltijds gewoon secundair onderwijs en het deeltijds beroepssecundair onderwijs (eventueel verschillend per vestigingsplaats) één volledige of twee halve *facultatieve* vakantiedag(en) (art. 7 B.VI.Reg. 21 augustus 2001 houdende de organisatie van het schooljaar in het secundair onderwijs, B.S. 24 oktober 2001).

⁶¹⁹ Van de bepaling die stelt dat het schooljaar begint op één september en eindigt op eenendertig augustus van het daaropvolgende kalenderjaar, kan *niet* afgeweken worden. Daarenboven moeten het normaal aantal lessen op schooljaarbasis en de afwerking van de goedgekeurde leerplannen gewaarborgd blijven én dient aan elke leerling tijdens de maanden juli en augustus ten minste vier aaneensluitende weken vakantie te worden

De inrichtende macht legt de organisatie van het schooljaar *per school* vast uiterlijk op dertig juni van het voorafgaande schooljaar.⁶²⁰

Ook hier blijkt duidelijk dat de inrichtende macht, ondanks de voorgeschreven regels, een grote vrijheid en autonomie behoudt. Echter, de vrijheid om af te wijken van de door de regering gestelde bepalingen, is niet onbegrensd: “Indien, onder verantwoordelijkheid van de bevoegde inspectie van de Vlaamse Gemeenschap, wordt vastgesteld dat (...) ernstig nadeel wordt berokkend aan de onderwijsdoelstellingen in het algemeen en/of aan het individueel leerlingenbelang in het bijzonder, dan moet de betrokken inrichtende macht onmiddellijk de organisatie van het schooljaar of de stageregeling aanpassen in overleg met de inspectie”.⁶²¹

Eindtermen

In het secundair onderwijs is er dus sprake van vakgebonden, vakoverschrijdende en specifieke eindtermen.⁶²² Specifieke eindtermen zijn “doelen met betrekking tot de vaardigheden, de specifieke kennis, inzichten en attitudes waarover een leerling van het voltijds secundair onderwijs beschikt om vervolgonderwijs aan te vatten en/of als beginnend beroepsbeoefenaar te kunnen fungeren”⁶²³ worden verworven door middel van het specifieke gedeelte van een opleiding.⁶²⁴ Deze worden vastgelegd voor het tweede leerjaar van de derde graad van alle onderwijsvormen het (ASO, BSO, KSO en TSO) voor het derde leerjaar van de derde graad BSO en voor het laatste leerjaar van de vierde graad BSO.

---

toegekend (art. 8 B.VI.Reg. 21 augustus 2001 houdende de organisatie van het schooljaar in het secundair onderwijs, *B.S.* 24 oktober 2001).

⁶²⁰ Na onderhandeling in het bevoegde orgaan en na advies van de schoolraad (voor wat betreft het gemeenschapsonderwijs) of van de participatieraad (voor wat betreft het gesubsidieerd onderwijs) (art. 9 B.VI.Reg. 21 augustus 2001 houdende de organisatie van het schooljaar in het secundair onderwijs, *B.S.* 24 oktober 2001).

⁶²¹ Art. 9 B.VI.Reg. 21 augustus 2001 houdende de organisatie van het schooljaar in het secundair onderwijs, *B.S.* 24 oktober 2001. Indien de inrichtende macht de bedoelde aanpassing weigert, zijn er sancties mogelijk. Deze bestaan in een inhouding van de toegende werkingsmiddelen (van de scholengroep indien het gaat om een gemeenschapsschool) of –toelagen (indien het gaat om een gesubsidieerde school) ((art. 10, laatste lid *inuncto* art. 11 B.VI.Reg. 21 augustus 2001 houdende de organisatie van het schooljaar in het secundair onderwijs, *B.S.* 24 oktober 2001).

⁶²² Art. 4 § 1, laatste lid & art. 6 Decr. 18 januari 2002 betreffende de eindtermen, de ontwikkelingsdoelen en de specifieke eindtermen in het voltijds gewoon en buitengewoon secundair onderwijs, *B.S.* 8 februari 2002; cfr. *supra*.

⁶²³ Art. 6, eerste lid Decr. 18 januari 2002 betreffende de eindtermen, de ontwikkelingsdoelen en de specifieke eindtermen in het voltijds gewoon en buitengewoon secundair onderwijs, *B.S.* 8 februari 2002.

⁶²⁴ Art. 6, derde lid Decr. 18 januari 2002 betreffende de eindtermen, de ontwikkelingsdoelen en de specifieke eindtermen in het voltijds gewoon en buitengewoon secundair onderwijs, *B.S.* 8 februari 2002. “Het specifieke gedeelte van de opleiding wordt gedefinieerd als het gedeelte dat niet behoort tot de basisvorming of tot het complementaire gedeelte, zoals gedefinieerd in titel IV van het decreet van 31 juli 1990 betreffende het Onderwijs II” (*ibid.*).

De specifieke eindtermen worden ingedeeld in decretale specifieke eindtermen en afgeleide specifieke eindtermen.

Decretale specifieke eindtermen worden ontwikkeld uit de taken die door een beroepsbeoefenaar worden uitgevoerd, de kwaliteitsnormen en beroepsvereisten die daarvoor gelden en de kenmerkende onderdelen van een bepaald wetenschapsdomein.⁶²⁵

Uit een welbepaalde decretale specifieke eindterm kunnen afgeleide specifieke eindtermen (op herkenbare wijze en in concrete bewoordingen) worden ontwikkeld, rekening houdend met de meest actuele stand van wetenschap, kunst en techniek.⁶²⁶

Specifieke eindtermen dienen, tenminste wat het gewoon voltijds secundair onderwijs betreft en voor zoverre ze bepaald zijn, naast de vakgebonden en vakoverschrijdende eindtermen op herkenbare wijze in de leerplannen te worden opgenomen, wat betekent dat ze zoveel als mogelijk bereikt dienen te worden.⁶²⁷

---

⁶²⁵ Art. 7 Decr. 18 januari 2002 betreffende de eindtermen, de ontwikkelingsdoelen en de specifieke eindtermen in het voltijds gewoon en buitengewoon secundair onderwijs, *B.S.* 8 februari 2002. De beroepsprofielen worden vastgelegd door de *Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen*. De SERV doet dit ofwel op eigen initiatief ofwel op vraag van de Vlaamse regering. In het laatste geval dienen de profielen te worden vastgelegd binnen een door de Vlaamse regering bepaalde termijn (die niet korter is dan één jaar). Indien de SERV binnen deze termijn geen profielen vastlegt, dan kan de Vlaamse regering de decretale specifieke eindtermen ontwikkelen op voorstel van de Dienst Curriculum (ex-DVO).

⁶²⁶ Art. 7 § 3 Decr. 18 januari 2002 betreffende de eindtermen, de ontwikkelingsdoelen en de specifieke eindtermen in het voltijds gewoon en buitengewoon secundair onderwijs, *B.S.* 8 februari 2002. “Zij verwoorden niet kennelijk een maatschappelijke keuze en hebben geen bepalende invloed op rechten en vrijheden” (*ibid.*).

⁶²⁷ Art. 5, 2° Decr. 17 juli 1991 betreffende inspectie, Dienst voor Onderwijsontwikkeling en pedagogische begeleidingsdiensten, *B.S.* 31 augustus 1991

Studiebewijzen

Algemeen

In het secundair onderwijs kunnen inrichtende machten studiebewijzen uitreiken.⁶²⁸ Dit zijn getuigschriften, studiegetuigschriften of diploma's. "Behoudens de directeur kan elke gemandateerde van de inrichtende macht met de ondertekening van de studiebewijzen worden belast".⁶²⁹

Soorten studiebewijzen — de getuigschriften

a. het getuigschrift van basisonderwijs (uitgereikt in het secundair onderwijs)

Zowel op het einde van het eerste leerjaar A al op het einde van het eerste leerjaar B kan het *'getuigschrift van basisonderwijs'* uitgereikt worden aan de regelmatige leerlingen die dit leerjaar met vrucht hebben beëindigd en er nog geen houder van zijn.⁶³⁰

b. het getuigschrift gelijkwaardig met het getuigschrift basisonderwijs

'Op het einde van het beroepsvoorbereidend leerjaar, wordt het *'getuigschrift gelijkwaardig met het getuigschrift van basisonderwijs'* uitgereikt aan de regelmatige leerlingen die dit leerjaar met vrucht hebben beëindigd en nog geen houder zijn van het getuigschrift van basisonderwijs'.⁶³¹

c. het getuigschrift van de eerste graad van het secundair onderwijs

Zowel op het einde van het tweede leerjaar van de eerste graad als op het einde van het beroepsvoorbereidend leerjaar, "wordt het getuigschrift van de eerste graad van het secundair onderwijs uitgereikt aan de regelmatige leerlingen die dit leerjaar met vrucht hebben beëindigd".⁶³²

d. het getuigschrift van de tweede graad van het secundair onderwijs

"Op het einde van het tweede leerjaar van de tweede graad, wordt het getuigschrift van de tweede graad van het secundair onderwijs uitgereikt aan de regelmatige leerlingen die het eerste en het tweede leerjaar van de tweede graad met vrucht hebben beëindigd".⁶³³

---

⁶²⁸ Cfr. *supra*.

⁶²⁹ Art. 59 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002.

⁶³⁰ Art. 41 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002.

⁶³¹ Art. 42 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002.

⁶³² Art. 43 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002.

⁶³³ Art. 44 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002.

e. het getuigschrift over de basiskennis van het bedrijfsbeheer

Dit getuigschrift kan enkel worden uitgereikt *in het tweede en derde leerjaar van de derde graad én in de vierde graad* aan de regelmatige leerlingen die voldaan hebben aan de voorwaarden inzake de basiskennis van het bedrijfsbeheer.⁶³⁴

Soorten studiebewijzen — de studiegetuigschriften

a. het studiegetuigschrift van het derde leerjaar van de tweede graad van het secundair onderwijs

Op het einde van het derde leerjaar van de tweede graad van het BSO, wordt het studiegetuigschrift *van het derde leerjaar van de tweede graad van het secundair onderwijs* uitgereikt aan de regelmatige leerlingen die dit leerjaar met vrucht hebben beëindigd.⁶³⁵

---

⁶³⁴ “Deze zijn opgenomen in de programmawet van 10 februari 1998 tot bevordering van het zelfstandig ondernemerschap en in het koninklijk besluit van 21 oktober 1998 tot uitvoering van hoofdstuk I van titel II van de programmawet van 10 februari 1998 tot bevordering van het zelfstandig ondernemerschap” (art. 55 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 4 december 2002). Het aldaar opgenomen programma van de basiskennis van het bedrijfsbeheer bestaat uit: een luik ‘*ondernemend denken en ondernemerscompetenties*’ (1° de motivering, de kwaliteiten en de attitude van de ondernemer, innoverend en creatief denken, zin voor risico; 2° het belang van zelfkennis en de daarvoor te gebruiken methodes; 3° de professionele raadgevers kennen en het belang van zich te laten bijstaan; 4° het optellen van een ondernemingsplan en het bestuderen van zijn haalbaarheid), een luik ‘*elementaire kennis van de oprichting van een onderneming*’ (1° de verschillende rechtsvormen van een onderneming, de verschillende huwelijksstelsels, de handelshuur, de verplichte en facultatieve verzekeringen; 2° het sociaal statuut van de zelfstandigen; 3° de reglementeringen betreffende milieu, ruimtelijke ordening en hygiënenormen, handelsvestigingen, gevaarlijke inrichtingen; 4° de overheidssteun, subsidies en kredieten), een luik ‘*boekhoudkundige, financiële en fiscale aspecten*’ (1° boekhoudkundige aspecten : het nut van de boekhouding als beleidsinstrument, de rubrieken van een eenvoudige balans en resultatenrekening, de voornaamste handels- en betalingsdocumenten, de omzet, de cashflow, de wettelijke bepalingen inzake de boekhouding van KMO's, het BTW-mechanisme; 2° financiële aspecten : het kostenbeheer en de rendabiliteit, de boordtabel voor bedrijfsbeheer, het break-evenpoint, de raming van de ontvangsten en de investerings- en financieringsuitgaven, het financiële plan, de berekening van de verkoop- en kostprijs en de kostenanalyse; 3° fiscale aspecten), een luik ‘*commerciële bekeer*’ (1° het beheer van leveranciers en klanten, de commerciële onderhandelingen, de analyse van de concurrentie; 2° de marketing, publiciteit en verkoopspromotie; 3° het beheer van de leveringen en voorraden; 4° de marktstudies en de handelsstrategie) en een luik ‘*wetgeving*’ (1° de verantwoordelijkheden, rechten en verplichtingen van de handelaar; 2° het faillissement; 3° de handelspraktijken en de bescherming van de consument; 4° de handelsovereenkomsten) (K.B. 21 oktober 1998 tot uitvoering van hoofdstuk I van titel II van de programmawet van 10 februari 1998 tot bevordering van het zelfstandig ondernemerschap, *B.S.* 19 november 1998).

⁶³⁵ Art. 45 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 4 december 2002 (*eigen cursivering*).

b. het studiegetuigschrift van het tweede leerjaar van de derde graad van het secundair onderwijs

Op het einde van het tweede leerjaar van de derde graad van het BSO, wordt het studiegetuigschrift *van het tweede leerjaar van de derde graad* van het secundair onderwijs uitgereikt aan de regelmatige leerlingen die dit leerjaar met vrucht hebben beëindigd.⁶³⁶

c. het studiegetuigschrift van het derde leerjaar van de derde graad van het secundair onderwijs

Op het einde van het derde leerjaar van de derde graad van het TSO en het KSO (ingericht onder de vorm van een specialisatiejaar) wordt het studiegetuigschrift *van het derde leerjaar van de derde graad* van het secundair onderwijs uitgereikt aan de regelmatige leerlingen die dit leerjaar met vrucht hebben beëindigd.⁶³⁷

Ook op het einde van het derde leerjaar van de derde graad van het beroepssecundair onderwijs (ingericht onder de vorm van een specialisatiejaar) wordt het studiegetuigschrift *van het derde leerjaar van de derde graad* van het secundair onderwijs uitgereikt aan de regelmatige leerlingen die dit leerjaar wel degelijk met vrucht hebben beëindigd doch reeds in het bezit zijn van het diploma van secundair onderwijs.⁶³⁸

d. het studiegetuigschrift van het tweede leerjaar van de vierde graad van het secundair onderwijs

Op het einde van het tweede leerjaar van de vierde graad studierichtingen 'modevormgeving' en 'plastische kunsten' van het BSO wordt het studiegetuigschrift *van het tweede leerjaar van de vierde graad* van het secundair onderwijs uitgereikt aan de regelmatige leerlingen die dit leerjaar met vrucht hebben beëindigd, zo zij reeds houder zijn van het diploma van secundair onderwijs.⁶³⁹

Soorten studiebewijzen — het diploma van secundair onderwijs

Op het einde van het tweede leerjaar van de derde graad van het ASO, TSO en het KSO, wordt het diploma van secundair onderwijs uitgereikt aan de regelmatige leerlingen die *houder zijn van het* door een onderwijsinstelling (of door de examencommissie van de Vlaamse Gemeenschap) uitgereikt getuigschrift van de tweede graad van het secundair onderwijs *en bovendien* het eerste en het tweede leerjaar van de derde graad van het ASO, TSO of het KSO met vrucht hebben beëindigd.⁶⁴⁰

---

⁶³⁶ Art. 47 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002.

⁶³⁷ Art. 48 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002.

⁶³⁸ En dit overeenkomstig de bepalingen van artikel 49 van het besluit betreffende de organisatie van het secundair onderwijs (art. 50 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002), cfr. *supra*.

⁶³⁹ Bijvoorbeeld in toepassing van art. 51*bis* B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs (art. 52 § 1 *inuncto* art 51*bis* B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002).

⁶⁴⁰ Art. 46 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002.

Het diploma van secundair onderwijs wordt ook uitgereikt *op het einde van het derde leerjaar van de derde graad*⁶⁴¹ en *op het einde van het eerste leerjaar van de vierde graad*⁶⁴² van het BSO aan de regelmatige leerlingen die houder zijn van het door een onderwijsinstelling (of door de examencommissie van de Vlaamse Gemeenschap) uitgereikt getuigschrift van de tweede graad van het secundair onderwijs, indien zij bovendien het eerste leerjaar van de derde graad, het tweede leerjaar van de derde graad van het BSO en het derde leerjaar van de derde graad⁶⁴³ respectievelijk het eerste leerjaar van de vierde graad⁶⁴⁴ van het BSO met vrucht hebben beëindigd.

Op het einde van het tweede leerjaar van de vierde graad studierichtingen 'modevormgeving' en 'plastische kunsten' van het BSO wordt het diploma van secundair onderwijs uitgereikt aan de regelmatige leerlingen die houder zijn van het door een onderwijsinstelling (of door de examencommissie van de Vlaamse Gemeenschap) uitgereikt getuigschrift van de tweede graad van het secundair onderwijs indien zij het eerste en het tweede leerjaar van de vierde graad van het beroepssecundair onderwijs met vrucht hebben beëindigd.⁶⁴⁵

Tenslotte wordt het diploma van secundair onderwijs toegekend aan de regelmatige leerlingen die houder zijn van het door een onderwijsinstelling (of door de examencommissie van de Vlaamse Gemeenschap) uitgereikte getuigschrift van de tweede graad van het secundair onderwijs *indien zij* het eerste, het tweede en het derde leerjaar van de vierde graad van het BSO, *studierichting verpleegkunde*, met vrucht hebben volbracht.⁶⁴⁶

---

⁶⁴¹ Art. 49 B.Vl.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 4 december 2002. Merk op dat een leerling in het BSO er *de lege* één leerjaar langer over moet doen dan leerlingen uit de andere onderwijsvormen om aanspraak te kunnen maken op het diploma van secundair onderwijs.

⁶⁴² Art. 51*bis* B.Vl.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 4 december 2002.

⁶⁴³ Art. 49 B.Vl.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 4 december 2002.

⁶⁴⁴ Art. 51*bis* B.Vl.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 4 december 2002.

⁶⁴⁵ Art. 52 § 2, eerste lid B.Vl.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 4 december 2002. “Deze uitreiking vindt evenwel niet plaats indien de leerling het diploma van secundair onderwijs reeds heeft behaald in het eerste leerjaar van de vierde graad van het beroepssecundair onderwijs op basis van het in artikel 51*bis* gestelde” (art. 52 § 2, tweede lid B.Vl.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 4 december 2002). In dat geval krijgt de leerling een studiegetuigschrift van het tweede leerjaar van de vierde graad van het secundair onderwijs (art. 52 § 1 B.Vl.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 4 december 2002).

⁶⁴⁶ Art. 54 B.Vl.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 4 december 2002. Tenzij in die gevallen waar de leerling in kwestie het diploma van secundair onderwijs reeds heeft behaald in het eerste leerjaar van de vierde graad van het beroepssecundair onderwijs — *bijvoorbeeld* op basis van de bepalingen, vermeld in artikel 51*bis* B.Vl.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs (*B.S.* 4 december 2002). De toelatingsvoorwaarden voor het *tweede* leerjaar van de vierde graad van het BSO stellen immers dat, binnen de studierichting verpleegkunde, studenten die minstens voor zestig studiepunten credits verworven hebben in het hoger onderwijs in de bachelor in de verpleegkunde, als regelmatige

Soorten studiebewijzen — het diploma in de verpleegkunde

Op het einde van het derde leerjaar van de vierde graad studierichting 'verpleegkunde' van het BSO, wordt het diploma in de verpleegkunde uitgereikt aan de regelmatige leerlingen die dit leerjaar met vrucht hebben beëindigd en dit ongeacht het eventueel eveneens in aanmerking komen voor het diploma van secundair onderwijs.⁶⁴⁷

Soorten studiebewijzen — het attest van regelmatige lesbijwoning

Aan de regelmatige leerlingen die het derde leerjaar van de derde graad van het algemeen of het KSO, ingericht onder de vorm van een voorbereidend jaar op het hoger onderwijs, geheel of ten dele hebben gevolgd, wordt een attest van regelmatige lesbijwoning uitgereikt.

De structuur van het secundair onderwijs

Inleiding

Vier graden onderverdeeld in twee of drie leerjaren

Het voltijds secundair onderwijs bestaat uit vier graden die *in beginsel* uit twee leerjaren bestaan. Vanaf het eerste leerjaar van de tweede graad wordt de structuur in zogenaamde 'onderwijsvormen' onderverdeeld waarbinnen de zogenaamde 'opties' onderscheiden worden.⁶⁴⁸ De vierde graad bestaat enkel in het BSO. In deze graad kunnen uitsluitend de tweejarige opties 'kleding' en 'plastische kunsten' en de driejarige opties 'psychiatrische verpleegkunde' en 'ziekenhuis-verpleegkunde' georganiseerd worden.⁶⁴⁹ Tenslotte is er ook een onthaaljaar mogelijk, dat niet in één van de graden wordt ondergebracht.⁶⁵⁰

Een derde leerjaar kan georganiseerd worden in de tweede graad van het BSO (in de vorm van een vervolmakingsjaar), in de derde graad van het BSO en van het TSO (in de vorm van een specialisatiejaar) en in de derde graad van het ASO (dat voorbereidt op het hoger onderwijs. In de derde graad van het KSO kan een derde leerjaar georganiseerd worden zowel in de vorm van een specialisatiejaar als in de vorm van een op het hoger onderwijs voorbereidend jaar.⁶⁵¹ Tenslotte kan een derde leerjaar in de derde graad van het BSO ook georganiseerd worden met het oog op het behalen van het diploma van secundair onderwijs.⁶⁵²

---

leerlingen worden toegelaten (art. 28, 3° B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002).

⁶⁴⁷ Art. 53 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002.

⁶⁴⁸ Art. 50 §§ 3 & 4 Decr. 31 juli 1990 betreffende het onderwijs-II, B.S. 18 augustus 1990. Cfr. *supra*.

⁶⁴⁹ Art. 50 § 3 Decr. 31 juli 1990 betreffende het onderwijs-II, B.S. 18 augustus 1990.

⁶⁵⁰ Art. 49, 5° Decr. 31 juli 1990 betreffende het onderwijs-II, B.S. 18 augustus 1990.

⁶⁵¹ Art. 50 § 5 Decr. 31 juli 1990 betreffende het onderwijs-II, B.S. 18 augustus 1990.

⁶⁵² Dat in het BSO enkel toegekend wordt aan leerlingen die het derde leerjaar van de derde graad behaald hebben (art. 49 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002).

In een onderwijsinstelling moeten niet alle graden georganiseerd worden. Er kan voor geopteerd worden enkel een eerste graad of enkel een vierde graad te organiseren. Ook de combinatie van enkel de eerste twee graden of enkel de tweede en de derde graad is toegestaan. Natuurlijk kan een onderwijsinstelling ervoor opteren alle graden te organiseren. Afhankelijk van de aangeboden onderwijsvormen zijn dat er dan drie of vier.⁶⁵³

Het minimum lessenrooster en basisvorming

Het minimumlessenrooster slaat op het minimum aantal lesuren dat aan de basisvorming dient besteed te worden alsook de vakken die voor elk leerjaar geacht worden tot die basisvorming te behoren. Deze basisvorming dient in beginsel georganiseerd te worden op grond van minstens een zelfde minimumleerplan dat door alle leerlingen van een zelfde onderwijsinstelling dient gevolgd te worden.⁶⁵⁴

De basisvorming omvat steeds de vakken Nederlands en lichamelijk opvoeding.

Voor officiële scholen die voltijds secundair onderwijs organiseren moet het onderwijsaanbod daarenboven wekelijks ten minste twee lesuren onderwijs in de erkende godsdiensten en in de op die godsdiensten berustende zedenleer en ten minste twee lesuren onderwijs in de niet-confessionele zedenleer omvatten.⁶⁵⁵ In het gesubsidieerde vrij onderwijs bevat de basisvorming dan weer godsdienstleer of niet-confessionele zedenleer of cultuurbeschouwing of eigen cultuur en religie.⁶⁵⁶

Ook op dit punt komen we de interactie tussen de actieve vrijheid van onderwijs en het legaliteitsbeginsel in onderwijszaken tegen: onderwijsinstellingen kunnen voor de eerste graad een afwijking van het minimum aantal wekelijkse lesuren bekomen, op voorwaarde dat hetzelfde studiepeil voor de basisvorming wordt gegarandeerd. Deze afwijking dient gebaseerd te zijn op de aan de betrokken onderwijsinstelling eigen programmatische, methodologische of pedagogische inzichten.⁶⁵⁷

“Met de inachtneming van *het door of krachtens het decreet* bepaalde minimumlessenrooster en met inachtneming van de eindtermen, de ontwikkelingsdoelen en de specifieke eindtermen, beschikt elke inrichtende macht voor elk van haar instellingen over de

---

⁶⁵³ Het staat de onderwijsinstelling vrij in combinatie één van deze mogelijkheden een onthaaljaar te organiseren (art. 51 B.Vl.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002).

⁶⁵⁴ Art. 53 § 3, laatste lid B.Vl.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002. Dit minimumleerplan is bijvoorbeeld verschillend voor leerlingen van het eerste leerjaar A en B (art. 53 § 4, laatste lid B.Vl.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002).

⁶⁵⁵ Art. 52bis B.Vl.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002. Uitgezonderd voor de vierde graad.

⁶⁵⁶ Art. 53 § 5 *inuncto* art. 54 § 5 *inuncto* art. 55 § 8 B.Vl.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002.

⁶⁵⁷ Artt. 53 § 2 & 53 § 4 B.Vl.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, B.S. 4 december 2002.

vrijheid de lessenroosters en de leerplannen vast te stellen en kiest zij vrij haar pedagogische methodes”.⁶⁵⁸

a. voor het eerste leerjaar van de eerste graad

Zowel in het eerste leerjaar A als in het eerste leerjaar B, worden ten minste *zeventwintig* wekelijkse lessen besteed aan de basisvorming.⁶⁵⁹ Voor het eerste leerjaar A bestaat de basisvorming de vakken Frans, wiskunde, geschiedenis, aardrijkskunde, natuurwetenschappen (of fysica en/of biologie), artistieke opvoeding (of plastische opvoeding en/of muzikale opvoeding), technologische opvoeding en (eventueel) Engels.⁶⁶⁰ Daarenboven bevat de basisvorming in het officieel onderwijs ook godsdienstleer of niet-confessionele zedenleer.

De basisvorming bestaat voor het eerste leerjaar B grotendeels uit dezelfde vakken. Verschilpunten zijn dat Frans niet verplicht is, dat de vakken geschiedenis en aardrijkskunde door het vak maatschappelijke vorming kunnen vervangen worden,⁶⁶¹ en dat twee of meer van de vakken kunnen worden geïntegreerd onder ‘project algemene vakken’.

b. voor het tweede leerjaar van de eerste graad

In het tweede leerjaar van de eerste graad worden ten minste *vierentwintig* wekelijkse lessen besteed aan de basisvorming. Deze bestaat uit Frans, Engels wiskunde, geschiedenis, aardrijkskunde, natuurwetenschappen (of fysica en/of biologie en/of wetenschappelijk werk), artistieke opvoeding (of plastische opvoeding en/of muzikale opvoeding) en technologische opvoeding.⁶⁶²

In het *beroepsvoorbereidend leerjaar* worden daarentegen ten minste *zestien* wekelijkse lessen besteed aan de basisvorming die, naast de vakken opgenomen in de basisvorming van het eerste leerjaar B ook voor dit leerjaar het vak technologische opvoeding bevat.⁶⁶³

---

⁶⁵⁸ Art. 8 § 1, eerste lid Decr. 18 januari 2002 betreffende de eindtermen, de ontwikkelingsdoelen en de specifieke eindtermen in het voltijds gewoon en buitengewoon secundair onderwijs, *B.S.*, 12 april 2002.

⁶⁵⁹ Art. 53 § 1 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 4 december 2002.

⁶⁶⁰ Art. 53 § 2 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 4 december 2002.

⁶⁶¹ Art. 53 § 4 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 4 december 2002.

⁶⁶² Art. 54 §§ 1 & 2 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 4 december 2002.

⁶⁶³ Art. 54 § 3 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 4 december 2002. Ook in dit leerjaar kunnen twee of meer vakken uit de basisvorming worden geïntegreerd onder ‘project algemene vakken’ (*ibid.*).

c. voor de tweede graad

In het eerste en het tweede leerjaar van de tweede graad van het ASO, TSO en KSO bestaat de basisvorming uit wiskunde, geschiedenis, aardrijkskunde en natuurwetenschappen (of fysica en/of chemie en/of biologie).⁶⁶⁴ Voor het ASO is er bovendien én Engels én Frans. Voor het TSO en het KSO *of Engels of Frans*.⁶⁶⁵

De basisvorming bestaat in het eerste en het tweede leerjaar van de tweede graad van het BSO uit wiskunde (en/of toegepaste natuurwetenschappen en/of toegepaste fysica en/of toegepaste chemie en/of toegepaste biologie), maatschappelijke vorming (of geschiedenis en/of aardrijkskunde) en lichamelijke opvoeding.⁶⁶⁶

d. voor de derde graad

De basisvorming in de derde graad bestaat voor het ASO uit Frans, Engels (of Duits), wiskunde geschiedenis, aardrijkskunde, natuurwetenschappen (of fysica en/of chemie en/of biologie),⁶⁶⁷ voor het TSO en het KSO uit de vakken Frans (of Engels), wiskunde, geschiedenis en aardrijkskunde⁶⁶⁸ en voor het BSO uit maatschappelijke vorming (of geschiedenis en/of aardrijkskunde).⁶⁶⁹

De basisvorming voor het *derde* leerjaar uit de derde graad van het BSO bevat dezelfde vakken de basisvorming voor de eerste twee leerjaren van het BSO⁶⁷⁰ maar omvat *tenminste twaalf wekelijkse lessen*.⁶⁷¹

---

⁶⁶⁴ Art. 55 §§ 1 & 2 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 4 december 2002.

⁶⁶⁵ Art. 55 §§ 1 & 2 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 4 december 2002.

⁶⁶⁶ Art. 55 § 3 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 4 december 2002. Ook in de leerjaren van de tweede graad BSO kunnen twee of meer vakken uit de basisvorming worden geïntegreerd onder 'project algemene vakken' (*ibid.*).

⁶⁶⁷ Art. 55 § 4 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 4 december 2002.

⁶⁶⁸ Art. 55 § 5 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 4 december 2002.

⁶⁶⁹ Art. 55 § 5 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 4 december 2002.

⁶⁷⁰ Art. 55 § 6 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 4 december 2002). Voor al deze leerjaren *van het BSO* geldt dat twee of meer vakken uit de basisvorming onder 'project algemene vakken' kunnen geïntegreerd worden (*ibid.*). We herinneren de lezer eraan dat de basisvorming in alle gevallen Nederlands, lichamelijke opvoeding en een godsdienst-gerelateerd vak of zedenleer bevat (cfr. *supra* 'Het minimum lessenrooster en basisvorming').

⁶⁷¹ Tenzij het een specialisatiejaar betreft, dan worden *minstens veertien wekelijkse lessen* besteed aan het onderricht in technische en/of praktische vakken (art. 55 § 7 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 4 december 2002).

Organisatie van de studie: de basisopties, beroepenvelden en opties

De basisopties, beroepenvelden, opties en structuuronderdelen zijn alle terug te vinden in de bijlagen bij het besluit van de Vlaamse Regering van 21 december 2007 betreffende de studiegebieden en structuuronderdelen in het voltijds secundair onderwijs, B.S. 5 februari 2008.⁶⁷²

De basisopties en de beroepenvelden in de eerste graad

In de eerste graad worden, *noch* in het eerste leerjaar A, *noch* in het eerste leerjaar B onderwijsvormen, opties, basisopties of beroepenvelden onderscheiden.

a. de basisopties in het tweede leerjaar van de eerste graad (1)⁶⁷³

Een basisoptie is een *groep* leervakken die in de eerste graad een bredere observatie en oriëntatie van de leerling mogelijk maakt.⁶⁷⁴ Naast de verplichte basisvorming kan de leerling, al dan niet met het oog op de keuze voor een bepaald studiegebied vanaf het eerste leerjaar van de tweede graad een keuze maken uit de basisopties. Sommige basisopties vormen dan ook een voorbereiding op een *specifiek* studiegebied.⁶⁷⁵

— Voor de lijst der basisopties : zie bijlage III.

---

⁶⁷² B.VI.Reg. 21 december 2007 betreffende de studiegebieden en structuuronderdelen in het voltijds secundair onderwijs, B.S. 5 februari 2008. Het besluit van de Vlaamse Regering tot wijziging van het besluit van de Vlaamse Regering van 6 juli 2007 tot vaststelling van de indienings- en adviseringsprocedure voor voorstellen van nieuwe structuuronderdelen in het voltijds secundair onderwijs en tot wijziging van het besluit van de Vlaamse Regering van 21 december 2007 betreffende de studiegebieden en structuuronderdelen in het voltijds secundair onderwijs (B.S. 27 juni 2008) bracht diverse wijzigingen aan in deze bijlagen (wat als dusdanig met de woorden ‘zoals gewijzigd’ verkort is aangeduid in de hierna volgende referenties, cfr *infra*).

⁶⁷³ Bijlage I B.VI.Reg. 21 december 2007 betreffende de studiegebieden en structuuronderdelen in het voltijds secundair onderwijs, B.S. 5 februari 2008, *zoals gewijzigd*.

⁶⁷⁴ Art. 48, 6° Decr. 31 juli 1990 betreffende het onderwijs-II, B.S. 18 augustus 1990. Cfr. art. 2, 3° Decr. 14 juli 1998 houdende diverse maatregelen met betrekking tot het secundair onderwijs en tot wijziging van het decreet van 25 februari 1997 betreffende het basisonderwijs, B.S. 29 augustus 1998.

⁶⁷⁵ In de bijlagen aangeduidt in de rechterkolom. Art 1, tweede lid B.VI.Reg. 21 december 2007 betreffende de studiegebieden en structuuronderdelen in het voltijds secundair onderwijs, B.S. 5 februari 2008. In de bijlagen bij het besluit van de Vlaamse Regering die de basisopties, beroepenvelden en opties vastlegt, worden de deze die voorbereiden op een specifiek studiegebied, aangeduid met een ‘S’. Daarnaast worden natuurlijk ook steeds de studiegebieden opgegeven waarop de basisoptie in kwestie specifiek voorbereidt (*ibid.*).

b. de beroepenvelden in het beroepsvoorbereidend jaar (2)⁶⁷⁶

Onder een ‘beroepenveld’ is een ‘combinatie van technische disciplines, die onderwezen wordt in het beroepsvoorbereidend leerjaar’.⁶⁷⁷ Zoals reeds gesteld vormt dit leerjaar een voorbereiding op de overstap naar de tweede graad, waar de leerling dient te kiezen voor één van de studierichtingen in het BSO.⁶⁷⁸

Voor elk beroepenveld geldt een minimumaantal wekelijkse lestijden (of *zeven* of *veertien*).⁶⁷⁹ bepaalde beroepenvelden vormen een voorbereiding op specifieke studiegebieden die op het niveau van de tweede graad georganiseerd worden. Elke leerling dient te kiezen voor één beroepenveld van minstens veertien wekelijkse lestijden of voor een combinatie van twee beroepenvelden van minstens zeven wekelijkse lestijden.⁶⁸⁰ Hieronder een weergave van de lijst der beroepenvelden (linkerkolom) en de studiegebieden waarop zij al dan niet een specifieke voorbereiding vormen (rechterkolom).

— Voor de lijst der beroepenvelden : zie bijlage IV.

---

⁶⁷⁶ Bijlage II B.VI.Reg. 21 december 2007 betreffende de studiegebieden en structuuronderdelen in het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 5 februari 2008, *zoals gewijzigd*. We brengen kort in herinnering dat het beroepsvoorbereidend jaar het tweede leerjaar is in de eerste graad in wat soms aangeduid wordt als de ‘B-stroom’. De opdeling tussen een ‘A- en een B-stroom’ ook voor het tweede *jaar* van de eerste graad hanteren lijkt enigszins inopportuun. Alleszins beantwoordt deze opdeling *niet* aan een *juridische* werkelijkheid. Het eerste leerjaar B wordt expliciet daargesteld als een leerjaar voor leerlingen die “behoefte hebben aan aangepast onderwijs” (art. 50 § 1, 2° Decr. 31 juli 1990 betreffende het onderwijs-II, *B.S.* 18 augustus 1990). Ook leerlingen uit het eerste leerjaar A (en die geen ‘behoefte aan aangepast onderwijs hebben of hadden’) kunnen naar het beroepsvoorbereidend leerjaar overstappen (art. 9 § 1 B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 4 december 2002). Dit zullen bijvoorbeeld leerlingen zijn die ervoor opteren vanaf het eerste leerjaar van de tweede graad een opleiding binnen een studiegebied binnen de onderwijsvorm BSO te zullen volgen.

⁶⁷⁷ Art. 48, 5° Decr. 31 juli 1990 betreffende het onderwijs-II, *B.S.* 18 augustus 1990. Cfr. art. 2, 4° Decr. 14 juli 1998 houdende diverse maatregelen met betrekking tot het secundair onderwijs en tot wijziging van het decreet van 25 februari 1997 betreffende het basisonderwijs, *B.S.* 29 augustus 1998.

⁶⁷⁸ Leerlingen die het beroepsvoorbereidend jaar, al dan niet met vrucht, beëindigen stromen in beginsel door naar deze onderwijsvorm, al is een overstap naar andere onderwijsvormen mogelijk, indien aan de geldende toelatingsvoorwaarden in kwestie is voldaan (cfr. *supra*).

⁶⁷⁹ Art. 2 B.VI.Reg. 21 december 2007 betreffende de studiegebieden en structuuronderdelen in het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 5 februari 2008.

⁶⁸⁰ Art. 2, laatste lid B.VI.Reg. 21 december 2007 betreffende de studiegebieden en structuuronderdelen in het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 5 februari 2008.

De studiegebieden en hun opties

Onder een ‘optie’ wordt in het decreet betreffende het onderwijs-II verstaan: “een leervak of een groep leervakken die in de tweede, de derde en de vierde graad het karakteristieke van de opleiding bepalen en die bestaat uit het fundamenteel gedeelte dat de *studierichting* bepaalt en eventueel het complementair gedeelte”.⁶⁸¹

De lijsten van huidige benamingen van opties van de respectieve studiegebieden, zijn als bijlage III tot en met XXXI bij het besluit van de Vlaamse Regering van 21 december 2007 gevoegd.⁶⁸²

— Voor de lijsten de opties voor elk studiegebied zie bijlage V

Actueel: het nieuwe studiegebied maatschappelijke veiligheid

Op 4 maart 2009 sloten federaal minister van Binnenlandse zaken De Padt en Vlaams van Onderwijs en Vorming Vandenbroucke een samenwerkingsakkoord met betrekking tot de uitbouw van opleidingen die voorbereiden op een loopbaan bij politie, brandweer of in de private ‘veiligheidssector’. “De creatie van de specialisatiejaren BSO Veiligheidsberoepen en TSO Integrale Veiligheid is een gezamenlijk project van de Federale Overheidsdienst Binnenlandse Zaken, de Federale Overheidsdienst Justitie, de Federale Politie, de Vlaamse Gemeenschap (Ministerie van Onderwijs en vorming) en de Franstalige Gemeenschap”.⁶⁸³

Er komen binnen het nieuwe studiegebied *maatschappelijke veiligheid* specialisatiejaren in het TSO en het BSO: “specialisatiejaren veiligheid zullen ingericht worden in het beroepssecundair (BSO Veiligheidsberoepen) en in het technisch secundair onderwijs (TSO Integrale Veiligheid). De leerlingen zullen in beide richtingen weliswaar een verschillend lesprogramma volgen maar de einddoelen van opleidingen lopen gelijk: het aanleren van de kennis en vaardigheden die je nodig hebt voor het vervullen van functies zoals bewakingsagent, gemeenschapswacht enz”.⁶⁸⁴

Het inrichten van het specialisatiejaar ‘Veiligheid’ is “een antwoord op een aantal verzuchtingen uit de veiligheidssector”: politie en brandweer vinden niet genoeg geschikte kandidaten en ook de private bewakingsfirma’s kampen met een tekort aan gekwalificeerd personeel.⁶⁸⁵ Het doel van het inrichten van deze nieuwe opleidingen is dan ook “jongeren optimaal voorbereiden op een job als bewakingsagent, brandweerman, politieagent of een andere veiligheidsfunctie”. “Onderwijs levert hier

---

⁶⁸¹ Art. 48, 7° Decr. 31 juli 1990 betreffende het onderwijs-II, *B.S.* 18 augustus 1990 (*eigen cursivering*).

⁶⁸² Art. 3 B.VI.Reg. 21 december 2007 betreffende de studiegebieden en structuuronderdelen in het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 5 februari 2008. Bijlagen III t/m XXXI B.VI.Reg. 21 december 2007 betreffende de studiegebieden en structuuronderdelen in het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 5 februari 2008, *zoals gewijzigd*.

⁶⁸³ Persbericht Kabinet Vlaams minister van Onderwijs en Vorming 18 maart 2009 <http://www.ond.vlaanderen.be/nieuws/2009/0318-veiligheid.htm>

⁶⁸⁴ Persbericht Kabinet Vlaams minister van Onderwijs en Vorming 18 maart 2009 <http://www.ond.vlaanderen.be/nieuws/2009/0318-veiligheid.htm>

⁶⁸⁵ Persbericht Kabinet Vlaams minister van Onderwijs en Vorming 18 maart 2009 <http://www.ond.vlaanderen.be/nieuws/2009/0318-veiligheid.htm>

maatwerk en opent een arbeidsmarktniche waarbinnen het nog niet actief was” zo meldt het persbericht ter zake.⁶⁸⁶

De belang van de samenwerking met de FOD Binnenlandse Zaken is gelegen in het feit dat de afgestudeerden rechtstreeks in bepaalde veiligheidsfuncties moeten kunnen terechtkomen of omdat ze moeten kunnen genieten van vrijstellingen voor de selectieproeven bij brandweer en politie. Hiertoe zal de FOD onder meer de kwaliteit van de lesgevers en het programma nauwgezet bewaken.⁶⁸⁷

Het specialisatiejaar veiligheid zal de jongeren een aantal basisvaardigheden aanleren die ze nodig hebben voor een job in de veiligheidssector. Het gaat bijvoorbeeld om vaardigheden zoals: sociale basisvaardigheden en communicatieve ingesteldheid, in team kunnen werken, stressbestendig zijn en emotioneel stabiel zijn, kunnen omgaan met agressie, zin voor veiligheid hebben, observeren en rapporteren, psychologische conflicthantering, omgaan met noodsituaties, besluitvaardigheid en, voor leidinggevendenden zoals hoofdsteward zijn ook management en kunnen coachen voorzien.⁶⁸⁸

Wie het specialisatiejaar veiligheid gevolgd heeft, kan afhankelijk van de gevolgde modules en zonder examen, in principe meteen aan de slag als bewakingsagent, als operationeel leidinggevende in de private veiligheid, als gemeenschapswacht, voetbalsteward, divisiechef (voetbal) en hoofdsteward. Zoals reeds gezegd zijn er ook vrijstellingen voor de toelatingsproeven brandweer en politie: zo zullen de afgestudeerden van het zevende jaar TSO rechtstreeks worden toegelaten tot de stage van brandweerman. Ze zijn dus vrijgesteld van het behalen van het *brevet van brandweerman*, wat echter niet wil zeggen dat ze, om de stage te kunnen aanvatten, ook vrijgesteld zijn van de selectieproeven.

Ook voor een loopbaan bij de politie zijn er vrijstellingen: de afgestudeerden van het zevende jaar TSO krijgen een vrijstelling voor drie proeven in de selectieprocedure voor agent of inspecteur van politie: de kennisproef, de sportproef en het gesprek met de

---

⁶⁸⁶ Persbericht Kabinet Vlaams minister van Onderwijs en Vorming 18 maart 2009 <http://www.ond.vlaanderen.be/nieuws/2009/0318-veiligheid.htm>

⁶⁸⁷ “De overeenkomst tussen de Vlaamse minister van Onderwijs en de federale minister van Binnenlandse Zaken behandelt aspecten als personeelsinzet (diploma’s leraren), toelatingsvoorwaarden, het opleidingsprogramma, kwaliteitstoezicht, uit te reiken getuigschriften, de vorm van het werkplek-leren enz. Het leerprogramma van de module “bewakingsagent” en “brandweer” moet bijvoorbeeld overeenstemmen met een wettelijk minimumprogramma. Per vak is bepaald aan welke voorwaarden de lesgever moet voldoen en voor de praktijkvakken brandweer moet worden samengewerkt met de provinciale brandweerscholen. Voor de organisatie van de module “politie” werken de scholen samen met de Directie Rekrutering en Selectie van de Federale politie. De sportproef zal bijvoorbeeld identiek zijn aan de sportproef die je bij de politie moet afleggen tijdens de selectieproeven. En tijdens het examen voor het specialisatiejaar zal je een gesprek moeten afleggen met de selectiecommissie van de politie. Het gaat daarbij om hetzelfde gesprek dat je zou moeten afleggen, mocht je rechtstreeks de proeven afleggen bij de Directie Rekrutering en Selectie van de Federale politie” (Persbericht Kabinet Vlaams minister van Onderwijs en Vorming 18 maart 2009 <http://www.ond.vlaanderen.be/nieuws/2009/0318-veiligheid.htm>).

⁶⁸⁸ Persbericht Kabinet Vlaams minister van Onderwijs en Vorming 18 maart 2009 <http://www.ond.vlaanderen.be/nieuws/2009/0318-veiligheid.htm>

selectiecommissie. Deze drie proeven worden afgenomen tijdens het zevende specialisatiejaar.

Het deeltijds onderwijs

Het nieuwe stelsel van leren en werken

Het onderwijsniveau secundair onderwijs omvat naast het voltijds ook het deeltijds secundair onderwijs.⁶⁸⁹ Dit is het onderwijs “dat minder weken per jaar of minder lessen per week omvat dan bepaald voor het voltijds secundair onderwijs”.⁶⁹⁰

Tot voor kort bestonden er in Vlaanderen drie deeltijdse leersystemen binnen het leerplichtonderwijs: het *deeltijds beroepssecundair onderwijs*,⁶⁹¹ de *leertijd*⁶⁹² en de *deeltijdse vormingen*.⁶⁹³

Sinds 1 september 2008 wordt het deeltijds onderwijs geregeld door het decreet van 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap en de uitvoeringsreglementering ervan.⁶⁹⁴ Het *stelsel van leren en werken* bestaat voor elke individuele jongere uit een component leren en een component werkplekleren en houdt een *voltijds engagement* in.⁶⁹⁵

In het verleden was het vaak zo dat leerlingen in het deeltijds onderwijs problemen vaak problemen ondervonden in hun zoektocht naar een ‘leercontract’. Ook kwam het voor dat leerlingen niet gemotiveerd genoeg waren (en ofwel geen leercontract zochten, ofwel dat het leercontract niet stand hield).⁶⁹⁶

---

⁶⁸⁹ Art. 46 § 1 Decr. 31 juli 1990 betreffende het onderwijs-II, *B.S.* 18 augustus 1990.

⁶⁹⁰ Art. 46 § 2, laatste lid Decr. 31 juli 1990 betreffende het onderwijs-II, *B.S.* 18 augustus 1990. Na de voltijdse volgt immers de deeltijdse leerplicht (cfr. *supra*).

⁶⁹¹ Zoals destijds onder meer geregeld in en krachtens het decreet betreffende het onderwijs-II (Decr. 31 juli 1990 betreffende het onderwijs-II, *B.S.* 18 augustus 1990).

⁶⁹² Art. 26, 1° 27 Decr. 7 mei 2004 tot oprichting van het publiekrechtelijk vormgegeven extern verzelfstandigd agentschap Vlaams Agentschap voor Ondernemersvorming - Syntra Vlaanderen, *B.S.* 9 mei 2004.

⁶⁹³ Ontwerp van decreet betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *Parl.St.* Vl.Parl. 2007-08, 1760/1, p. 3.

⁶⁹⁴ Art. 64 Decr. 31 juli 1990 betreffende het onderwijs-II, *B.S.* 18 augustus 1990; art. 145 Decr. 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 3 oktober 2008.

⁶⁹⁵ Art. 4 Decr. 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 3 oktober 2008.

⁶⁹⁶ De Rick wijst er op dat uit onderzoek is gebleken dat de problemen in het deeltijds onderwijs “zich situeren bij drie cruciale actoren: de leerling zelf, de werkgevers en de centra voor deeltijds onderwijs” (K. De Rick, Deeltijds leren, deeltijds werken: spanningsvelden bij het realiseren van een voltijds engagement, *TORB*, 2008-09, nr. 2-3, p. 232). Jongeren uit het deeltijds onderwijs bereikten ook vaak het einde van de leerplicht zonder een getuigschrift of een diploma behaald te hebben. De minister van Onderwijs en Vorming formuleerde het destijds zo: “Gebrek aan transparantie en onderlinge afstemming [tussen het *deeltijds beroepssecundair onderwijs*, de *leertijd* en de *deeltijdse vorming* zoals ze bestonden voor het stelsel van leren en werken, *n.v.d.a.*], het gebrekkige imago,

Dat de decreetgever de nadruk legt op het *voltijds engagement* blijkt daarbij duidelijk uit het feit dat dit als dusdanig expliciet in het decreet (onder hoofdstuk II) werd opgenomen.⁶⁹⁷ Ook de omzendbrief stelt het duidelijk: “Jongeren die kiezen voor het stelsel van leren en werken engageren zich tot een systeem dat uit 2 onlosmakelijk met elkaar verbonden componenten bestaat: de component leren en de component werkplekleren. Aan het gedogen dat een jongere onbepaald in de tijd enkel DO⁶⁹⁸ volgt en voor de rest van de week geen zinvolle tijdsbesteding heeft, wordt juridisch een einde gesteld”.⁶⁹⁹ Het principe van het zogenaamd voltijds engagement is intussen ook in de leerplichtwet ingeschreven.⁷⁰⁰

Dit voltijds engagement staat gelijk met een weekinvulling van minimaal achtentwintig uren van *vijftig* minuten. Dit is precies hetzelfde minimum aantal uren dat het *voltijds* secundair onderwijs per week omvat.⁷⁰¹ Aan het voltijds engagement kan worden voldaan door de component leren *binnen het CDO* te combineren met ofwel een persoonlijk ontwikkelingstraject, ofwel een voortraject, ofwel een brugproject ofwel met de component werkplekleren (arbeidsdeelname).⁷⁰² *Binnen de leertijd* kan de component werkplekleren in beginsel enkel ingevuld worden door de praktijkopleiding.⁷⁰³ De

---

het onvoldoende individueel gericht zijn van het leertraject, de ondermaatse invulling van de werkervaringscomponent, de relatief hoge ongekwalficeerde uitstroom, de spijbelproblematiek enzovoort, zijn knelpunten die dringend adequate maatregelen vereisen” (Ontwerp van decreet betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *Parl.St.* VI.Parl. 2007-08, 1760/1, p. 3).

⁶⁹⁷ Artt. 4 *t/m* 7 Decr. 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 3 oktober 2008.

⁶⁹⁸ Onder DO wordt verstaan de component leren binnen de centra voor deeltijds beroeps-secundair onderwijs — de CDO’s (Omsendbrief SO/2008/08 stelsel van leren en werken, 8 augustus 2008).

⁶⁹⁹ Omsendbrief SO/2008/08 stelsel van leren en werken, 8 augustus 2008.

⁷⁰⁰ Cfr. *supra* alsook Art. 1 Wet 29 juni 1983 betreffende de leerplicht (*B.S.* 6 juli 1983). Het voltijds engagement werd in 2007, voor de Vlaamse Gemeenschap, in de nieuwe paragraaf *2bis* van het eerste artikel van de wet betreffende de leerplicht ingeschreven door art. 9.8 Decr. 22 juni 2007 betreffende het onderwijs-XVII, *B.S.* 22 juni 2007. Deze bepaling trad evenwel pas in werking op 1 september 2008 (art. 10.8 Decr. 22 juni 2007 betreffende het onderwijs-XVII, *B.S.* 22 juni 2007 *inuncto* art. 144 Decr. 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 3 oktober 2008). Art. 1 Wet 29 juni 1983 betreffende de leerplicht (*B.S.* 6 juli 1983) werd verder ook gewijzigd door art. 11 Decr. 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 3 oktober 2008. *In se* houden deze wijzigingen geen wijziging in van het begin of het einde van de leerplicht.

⁷⁰¹ De component werkplekleren wordt echter uitgeoefend op basis van uren van *zeestig* minuten (klokuren). Om te kunnen vaststellen of het voltijds engagement daadwerkelijk wordt bereikt, dienen deze dus te worden omgerekend (Omsendbrief SO/2008/08 stelsel van leren en werken, 8 augustus 2008).

⁷⁰² Omsendbrief SO/2008/08 stelsel van leren en werken, 8 augustus 2008. De invulling van de component werkplekleren is afhankelijk van de invulling van de component leren (art. 6 § 1 Decr. 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 3 oktober 2008).

⁷⁰³ Die gelijkstaat met arbeidsdeelname (art. 6 § 1, tweede lid, 1° Decr. 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 3 oktober 2008). De invulling van de component werkplekleren binnen de leertijd via een *voortraject*,

component leren (DO) kan *ofwel* binnen het deeltijds beroepssecundair onderwijs *ofwel* door de theoretische vorming binnen de leertijd ingevuld worden.⁷⁰⁴

Het deeltijds beroepssecundair onderwijs

Het *deeltijds beroepssecundair* onderwijs (DBSO) wordt georganiseerd in Centra voor Deeltijds Onderwijs (CDO).⁷⁰⁵ Een CDO is hetzij verbonden aan een instelling met voltijds (gewoon technisch of beroepssecundair) onderwijs, hetzij autonoom.⁷⁰⁶ De component leren

---

is uitsluitend mogelijk “in geval van ontstentenis van de praktijkopleiding ingevolge verbreking of opschorting van de leerovereenkomst” (art. 6 § 1, tweede lid, 2° Decr. 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 3 oktober 2008).

⁷⁰⁴ Art. 5 Decr. 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 3 oktober 2008.

⁷⁰⁵ “Het deeltijds beroepssecundair onderwijs kan door de Vlaamse Gemeenschap worden erkend, gefinancierd of gesubsidieerd in maximaal 48 centra voor deeltijds beroepssecundair onderwijs, verdeeld als volgt: 16 in het Gemeenschapsonderwijs, 8 in het gesubsidieerd officieel onderwijs, 24 in het gesubsidieerd vrij onderwijs” (art. 8 § 1 Decr. 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 3 oktober 2008). Volgens de Raad van State staat a priori limiteren van het aantal centra dat kan erkend worden op gespannen voet met de actieve vrijheid van onderwijs: “Krachtens een vaste rechtspraak van het Grondwettelijk Hof impliceert de in artikel 24, § 1, van de Grondwet bedoelde onderwijsvrijheid dat de inrichtende machten die niet rechtstreeks afhangen van de gemeenschap, onder bepaalde voorwaarden aanspraak kunnen maken op subsidiëring vanwege de gemeenschap. Volgens diezelfde rechtspraak vindt het recht op subsidiëring zijn beperking, enerzijds, in het vermogen van de gemeenschap om de subsidiëring te laten afhangen van vereisten van algemeen belang, zoals onder meer die van een behoorlijke onderwijsverstrekking en van bepaalde schoolbevolkingsnormen, en, anderzijds, in de noodzakelijkheid om de beschikbare middelen te spreiden over de onderscheiden opdrachten van de gemeenschap. Het Hof besluit dat de vrijheid van onderwijs er zich niet tegen verzet dat de decreetgever voorwaarden van financiering of subsidiëring oplegt die de uitoefening van die vrijheid beperken, voor zover er niet wezenlijk afbreuk aan wordt gedaan. Een cijfermatige beperking van het aantal te financieren of te subsidiëren onderwijsinstellingen van deeltijds beroepssecundair onderwijs - ook per net - raakt aan de grondwettelijk beschermde vrijheid van onderwijs” (Adv.RvS 44.607/1 bij het Ontwerp van decreet betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *Parl.St.* Vl.Parl. 2007-08, 1760/1, pp. 252-253). Dit advies verwijst naar de rechtspraak van het voormalig Arbitragehof (sinds mei 2007 Grondwettelijk Hof) o.m. naar: Arbitragehof 2 april 1992, nr. 25/92, 4.B.2; Arbitragehof 2 april 1992, nr. 28/92, 6.B.3; Arbitragehof 4 maart 1993, nr. 18/93, B.3.4; Arbitragehof 14 december 1995, nr. 85/95, B.2.5; Arbitragehof 18 december 1996, nr. 76/96, B.4.3; Arbitragehof 15 juli 1998 nr. 85/98, B.3.7; Arbitragehof 2 februari 2000, nr. 14/2000, B.3.1; Arbitragehof 18 april 2001, nr. 49/2001, B.6.3; Arbitragehof nr. 131/2003, B.5.2; Arbitragehof 1 maart 2005, nr. 48/2005, B.9.

⁷⁰⁶ “ (...) naar keuze van het centrumbestuur en met behoud van de toepassing van de programmatie- en rationalisatienormen. Voor de toepassing van het bijzonder decreet van 14 juli 1998 betreffende het Gemeenschapsonderwijs wordt een autonoom centrum voor deeltijds beroepssecundair onderwijs beschouwd als een school. Als een centrum

bestaat in het DBSO uit vijftien lessen per week.⁷⁰⁷ De component werkplekleren dient in beginsel aan te sluiten bij de opleidingen die in het CDO in kwestie georganiseerd worden. De opleidingen in het DBSO zullen worden opgedeeld in modules.⁷⁰⁸

In het deeltijds beroepssecundair onderwijs kunnen de component leren of de component werkplekleren vervangen worden door een *persoonlijk ontwikkelingstraject*.⁷⁰⁹ Dit is “een traject voor kwetsbare jongeren in problematische situaties waarbij, door middel van intensieve individuele begeleiding en aangepaste activiteiten, de zelfredzaamheid en het maatschappelijk functioneren van jongeren wordt verhoogd en waarbij ze op die wijze worden voorbereid op een arbeidsgericht traject”.⁷¹⁰ Jongeren die een persoonlijk ontwikkelingstraject volgen, voldoen aan de deeltijdse leerplicht.⁷¹¹ Om in aanmerking te komen voor een persoonlijk ontwikkelingstraject, dient een jongere ingeschreven te zijn in een *centrum voor deeltijds beroepssecundair onderwijs* (CDO).⁷¹² Nochtans zijn het de een *centrum voor deeltijdse vorming* (CDV's) waar die persoonlijke ontwikkelingstrajecten worden georganiseerd.⁷¹³

---

voor deeltijds beroepssecundair onderwijs is verbonden aan een instelling met voltijds gewoon technisch of beroepssecundair onderwijs, dan wordt onder centrumbestuur de inrichtende macht van die instelling verstaan” (art. 8 § 1, tweede lid Decr. 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 3 oktober 2008).

⁷⁰⁷ Art. 27 § 1 Decr. 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 3 oktober 2008. Het deel algemene vorming binnen het DBSO kan ook in een centrum voor deeltijdse vorming georganiseerd worden (art. 26, 2° Decr. 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 3 oktober 2008).

⁷⁰⁸ Art. 28 § 1, eerste lid Decr. 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 3 oktober 2008. Voorlopig wordt het DBSO echter nog niet-modulair georganiseerd (art. 28 § 3, eerste lid Decr. 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 3 oktober 2008). “De Vlaamse Regering bepaalt het tijdstip, dat valt op 1 september 2009, 1 september 2010, 1 september 2011 of 1 september 2012, waarop een opleiding omschakelt van een niet-modulaire naar een modulaire organisatie van het deeltijds beroepssecundair onderwijs” (art. 28 § 2, eerste lid Decr. 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 3 oktober 2008).

⁷⁰⁹ Art. 7, eerste lid Decr. 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 3 oktober 2008. De toepassing van deze bepaling kan er niet toe leiden dat voor een jongere een persoonlijk ontwikkelingstraject wordt gecombineerd met arbeidsdeelname (art. 7, tweede lid Decr. 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 3 oktober 2008.).

⁷¹⁰ Art. 3, 12° Decr. 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 3 oktober 2008).

⁷¹¹ Art. 7, derde lid Decr. 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 3 oktober 2008.

⁷¹² Art. 7, eerste lid Decr. 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 3 oktober 2008.

⁷¹³ Art. 7, derde lid Decr. 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 3 oktober 2008. Deze bepaling is een toepassing van art. 44, tweede lid van dit decreet dat stelt dat het volgen van een vorming in een centrum voor deeltijdse vorming pas mogelijk is *na voorafgaande inschrijving in een centrum voor deeltijds*

De studiebewijzen die specifiek in het DBSO worden uitgereikt zijn gericht op directe tewerkstelling. Onder bepaalde voorwaarden kan er ook het diploma secundair onderwijs behaald worden, evenals andere studiebewijzen gelijkwaardig aan die uit het voltijds secundair onderwijs. Op die manier blijven een terugkeer naar het voltijds secundair onderwijs en zelfs doorstroming naar het hoger onderwijs mogelijk.⁷¹⁴

De leertijd

Leerlingen die *een praktische opleiding die voorbereidt op een beroep als zelfstandige* wensen, kunnen een leerovereenkomst afsluiten met een ondernemer(-opleider) binnen het systeem van de *leertijd*.⁷¹⁵ De leerovereenkomst omvat enerzijds vier dagen praktijkopleiding bij een zelfstandige (of in een KMO) en anderzijds één dag theoretische vorming per week in een *Syntra-lesplaats*. Wie slaagt in deze opleiding, ontvangt een getuigschrift 'leertijd'. Ook kan binnen het stelsel van de leertijd (onder bepaalde voorwaarden) het diploma secundair onderwijs (evenals andere studiebewijzen gelijkwaardig aan die uit het voltijds secundair onderwijs) behaald worden.⁷¹⁶

De opleidingen

Vanaf 1 september 2008 kunnen er via het stelsel van leren en werken 168 opleidingen binnen het DBSO en 280 opleidingen binnen het systeem van de leertijd georganiseerd worden.⁷¹⁷ De opleidingen worden voorlopig onderverdeeld in de rubrieken⁷¹⁸ bouw, decoratie, distributie, electriciteit/electronica, grafische nijverheid, handel en

---

beroepssecundair onderwijs (art. 44, tweede lid Decr. 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, B.S. 3 oktober 2008).

⁷¹⁴ Omzendbrief SO/2008/08 stelsel van leren en werken, 8 augustus 2008.

⁷¹⁵ Onder leertijd wordt in het decreet betreffende het stelsel van leren en werken verstaan: “de opleiding als vermeld in artikel 26, 1°, van het decreet van 7 mei 2004 tot oprichting van het publiekrechtelijk vormgegeven extern verzelfstandigd agentschap Vlaams Agentschap voor Ondernemersvorming - Syntra Vlaanderen” (art. 3, 8° Decr. 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, B.S. 3 oktober 2008). De bepaling waarnaar verwezen wordt, bevat echter geen omschrijving van wat onder leertijd dient verstaan te worden. Wel vermeldt het artikel 27 van het Syntra-decreet: “Tijdens de leertijd bedoeld in artikel 26, 1°, krijgt de leerling een basisvorming, die opleidt in een zelfstandig beroep en die voorbereidt op de ondernemersopleiding. De leertijd omvat een praktijkopleiding in een onderneming aangevuld met een theoretische vorming, die een maatschappijgerichte en een beroepstechnische vorming omvat die beantwoordt aan de deeltijdse leerplicht. Er kunnen tevens aanvullende taalcursussen worden verstrekt. De Vlaamse regering bepaalt de normen voor de toelating tot de leertijd en de voorwaarden waaraan de praktische vorming, de theoretische vorming en de taalcursussen moeten voldoen” (art. 27 Decr. 7 mei 2004 tot oprichting van het publiekrechtelijk vormgegeven extern verzelfstandigd agentschap Vlaams Agentschap voor Ondernemersvorming - Syntra Vlaanderen, B.S. 9 mei 2004).

⁷¹⁶ Omzendbrief SO/2008/08 stelsel van leren en werken, 8 augustus 2008.

⁷¹⁷ Bijlage III B.VI.Reg. 24 oktober 2008 houdende uitvoering van het decreet van 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, B.S. 23 januari 2009.

⁷¹⁸ Omzendbrief SO/2008/08 stelsel van leren en werken, 8 augustus 2008.

administratie, hout, kleding en confectie, kunst en ambachten (enkel leertijd), land- en tuinbouw, metaal en kunststoffen, milieu (enkel DBSO), onderhoud (enkel DBSO), personenzorg, schoonheidszorg, sport en vrije tijd, textiel, transport, voeding-horeca, zeevisserij (enkel DBSO).⁷¹⁹

De indeling in rubrieken is minstens voor het DBSO tijdelijk in afwachting van omschakeling naar een modulaire organisatievorm.⁷²⁰ De lijst der opleidingen zal in de toekomst worden geactualiseerd enerzijds door middel van screening en anderzijds door toevoeging van nieuwe opleidingen.⁷²¹

— Voor de lijst der opleidingen binnen het stelsel van leren en werken: zie bijlage VI.

---

⁷¹⁹ Bijlage III B.VI.Reg. 24 oktober 2008 houdende uitvoering van het decreet van 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 23 januari 2009. De opleiding ‘onthaalgroep’ kan enkel binnen het dbso georganiseerd worden en wordt voorlopig niet in één van de rubrieken geplaatst. “Deze opleiding is gericht op jongeren die, om welke reden dan ook, nog geen duidelijke keuze kunnen formuleren voor een van de overige opleidingen. Een combinatie van deze opleiding met arbeidsdeelname is dan ook uitgesloten en zelfs een combinatie met een brugproject lijkt veeleer uitzonderlijk. Voor alle duidelijkheid: een onthaalgroep, enkel organiseerbaar door een CDO, en een persoonlijk ontwikkelingstraject, enkel organiseerbaar door een CDV, zijn niet hetzelfde ! De duur dat jongeren in een onthaalgroep zitten, dient beperkt te zijn en moet ofwel structureel vastliggen in de organisatie van het CDO, ofwel voor elke jongere individueel geregeld worden door de klassenraad” (Omzendbrief SO/2008/08 stelsel van leren en werken, 8 augustus 2008).

⁷²⁰ Art. 28 §§ 1 *t/m* 3 Decr. 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 3 oktober 2008 (cfr. *supra*).

⁷²¹ Dit geldt eveneens voor de opleidingen in de leertijd. Screening is een techniek waarbij een groep van opleidingen wordt doorgelicht vanuit de doelstelling het globale aanbod rationeler en transparanter te maken. Het resultaat van de screening kan bestaan uit een omzetting, samenvoeging of schrapping van de gescreende opleidingen. De screening wordt uitgevoerd door een commissie samengesteld uit afgevaardigden van de overheid en de beroepswereld en voorgezeten door de Dienst Beroepsopleiding. De Vlaamse Regering neemt dan, nadat de VLOR een advies heeft uitgebracht over de conclusies van deze commissie, een beslissing. Deze procedure moet uitmonden in een vernieuwd aanbod vanaf 1 september 2009 en zal lopen tot en met 2012. Samen met de overgang naar het vernieuwd opleidingsaanbod zal door alle CDO van een lineair naar een modulair worden overgeschakeld. Na de overgangperiode zal het DBSO dus volledig modulair zijn. Het opleidingsaanbod kan uitbreiden met nieuwe opleidingen. De overheid kan hiertoe zelf het initiatief nemen (bijvoorbeeld na een screening) maar ook opleidingsverstrekkers en zelfs derden (bedrijfssectoren, socio-culturele of maatschappelijke verenigingen, sociale partners, en anderen) kunnen voorstellen doen. De opportuniteit van een nieuwe opleiding zal evenwel louter vanuit de Vlaamse onderwijscontext, niet vanuit de lokale schoolcontext bekeken worden (Omzendbrief SO/2008/08 stelsel van leren en werken, 8 augustus 2008).

De toelatingsvoorwaarden

Het DBSO en de leertijd zijn toegankelijk voor jongeren die enerzijds aan de voltijdse leerplicht voldaan hebben en anderzijds de leeftijd van vijftientig jaar nog niet hebben bereikt.⁷²² Mits een bijzondere toelating kan de jongere evenwel vanaf het begin van het schooljaar waarin hij deeltijds leerplichtig wordt, tot het DBSO en de leertijd toegelaten worden.⁷²³ Deze toelating wordt gegeven op advies van het CLB waarmee de instelling voor voltijds onderwijs waar de jongere de lessen volgt, samenwerkt door ofwel de directie van het CDO waar de jongere zich wil inschrijven voor het DBSO, ofwel door Syntra Vlaanderen.⁷²⁴ Zowel DBSO als leertijd kunnen worden gevolgd uiterlijk tot het einde van het schooljaar waarin jongeren de leeftijd van 25 jaar bereiken.⁷²⁵ Een jongere een persoonlijk ontwikkelingstraject volgt kan dit traject volgen eveneens uiterlijk tot het einde van het schooljaar waarin hij zijn leerplicht beëindigt.⁷²⁶

“Een jongere kan niet tot een opleiding in het deeltijds beroepssecundair onderwijs of in de leertijd worden toegelaten als hij al in het bezit is van een eindstudiebewijs van dezelfde opleiding, behaald in het secundair onderwijs, in het volwassenenonderwijs of in de leertijd”.⁷²⁷

De component leren

Zoals reeds vermeld zijn in de component leren van het stelsel van leren en werken drie soorten opleidingscentra actief: de centra voor deeltijds beroepssecundair onderwijs,⁷²⁸ de centra voor vorming van zelfstandigen en kleine en middelgrote ondernemingen⁷²⁹ en de centra voor deeltijdse vorming.⁷³⁰

---

⁷²² Art. 39 § 1, eerste lid Decr. 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 3 oktober 2008. Voor het DBSO zie ook: B.VI.Reg. 24 oktober 2008 houdende uitvoering van het decreet van 10 juni 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 23 januari 2009. Voor de leertijd zie ook: B.VI.Reg. 13 februari 2009 betreffende de leertijd, vermeld in het decreet van 7 mei 2004 tot oprichting van het publiekrechtelijk vormgegeven extern verzelfstandigd agentschap Vlaams Agentschap voor Ondernemersvorming - Syntra Vlaanderen, *B.S.* 19 maart 2009.

⁷²³ Art. 39 § 1, tweede lid Decr. 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 3 oktober 2008.

⁷²⁴ Art. 39 § 1, tweede lid Decr. 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 3 oktober 2008.

⁷²⁵ Art. 39 § 1, eerste lid Decr. 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 3 oktober 2008.

⁷²⁶ Art. 39 § 2 Decr. 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 3 oktober 2008.

⁷²⁷ Art. 40, eerste lid Decr. 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 3 oktober 2008.

⁷²⁸ Art. 8 *t/m* 13 Decr. 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 3 oktober 2008.

⁷²⁹ Art. 14 *t/m* 16 Decr. 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 3 oktober 2008.

⁷³⁰ Art. 17 *t/m* 19 Decr. 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 3 oktober 2008.

a. binnen het deeltijds beroepssecundair onderwijs

De component leren bestaat binnen het DBSO uit een deel algemene en een deel beroepsgerichte vorming⁷³¹

Een CDO kan er voor opteren enkel de beroepsgerichte vorming te verstrekken en het deel algemene vorming aan een CDV over te laten.⁷³² Voor de organisatie van de beroepsgerichte vorming kan een CDO samenwerken met instellingen voor voltijds gewoon technisch of beroepssecundair onderwijs, met andere centra voor deeltijds beroepssecundair onderwijs, met centra voor volwassenenonderwijs of met centra voor vorming van zelfstandigen en kleine en middelgrote ondernemingen.⁷³³

Een jongere *kan*, vanaf het schooljaar dat begint in het kalenderjaar waarin hij of zij de leeftijd van achttien jaar bereikt, van de algemene vorming vrijgesteld worden. In dat geval worden (de vijftien wekelijkse) uren van de component leren volledig aan beroepsgerichte vorming besteed.⁷³⁴

b. binnen de leertijd

De leertijd bestaat uit een deel praktijkopleiding in een onderneming en een deel theoretische vorming in een 'centrum voor vorming van zelfstandigen en kleine en middelgrote ondernemingen'. De praktijkopleiding staat gelijk met de component werkplekleren en de theoretische vorming staat gelijk met de component leren. Binnen de leertijd zijn praktijkopleiding en aanvullende theoretische vorming onlosmakelijk, en in beginsel iets inniger dan in het DBSO, met elkaar verbonden.⁷³⁵

De theoretische vorming wordt binnen de leertijd verstrekt gedurende ten minste dertig weken per schooljaar. Per week worden minstens acht uren, waaronder minimaal vier uren algemene en minimaal vier uren beroepsgerichte vorming verstrekt.⁷³⁶ Naar analogie met het DBSO kan de raad van bestuur van Syntra Vlaanderen een centrum toestaan een opleiding in *een ander week- of jaarritme* te organiseren (ook hier op voorwaarde dat geen afbreuk wordt gedaan aan het totale aantal uren op jaarbasis).⁷³⁷ Ook binnen de leertijd geldt dat de jongere tijdens het schooljaar dat begint in het kalenderjaar waarin hij of zij die de leeftijd van achttien jaar bereikt, (in dit geval door Syntra Vlaanderen) van de algemene vorming *kan* worden vrijgesteld.

---

⁷³¹ Art. 27 § 2 Decr. 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, B.S. 3 oktober 2008.

⁷³² Art. 27 § 2, tweede lid, 1° Decr. 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, B.S. 3 oktober 2008.

⁷³³ Art. 27 § 4 Decr. 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, B.S. 3 oktober 2008.

⁷³⁴ Art. 27 § 2, tweede lid, 2° Decr. 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, B.S. 3 oktober 2008.

⁷³⁵ Art. 31, eerste lid Decr. 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, B.S. 3 oktober 2008.

⁷³⁶ Art. 31, tweede lid Decr. 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, B.S. 3 oktober 2008.

⁷³⁷ Art. 31, tweede lid Decr. 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, B.S. 3 oktober 2008.

De component werkplekieren

De invulling van de component werkplekieren is, zowel binnen het DBSO als binnen de leertijd, afhankelijk van de invulling van de component leren. In het DBSO kan de component werkplekieren worden ingevuld met arbeidsdeelname, een brugproject of een voortraject.⁷³⁸

In de leertijd kan dit door de praktijkopleiding binnen de leertijd (die gelijkstaat met arbeidsdeelname). Uitsluitend in het geval de praktijkopleiding ingevolge verbreking of opschorting van de leerovereenkomst ontbreekt of onvolledig is, kan deze door een voortraject vervangen worden. Een brugproject is binnen de leertijd niet mogelijk.⁷³⁹

Elke vorm van reguliere (al dan niet bezoldigde) tewerkstelling op basis van een wettige overeenkomst kan voor arbeidsdeelname in aanmerking komen.⁷⁴⁰ Daarnaast komen in aanmerking het vrijwilligerswerk, het tijdelijk volgen van een bijkomende opleiding of cursus en het verrichten van culturele, sociale of sportactiviteiten.⁷⁴¹ In aansluiting bij dit laatste komt ook het volgen van een sportgerelateerde opleiding binnen het DBSO, hiervoor in aanmerking.⁷⁴² Echter, de combinatie van de component leren en de component werkplekieren dient ten allen tijde minimaal achtentwintig uren per week te omvatten.⁷⁴³

Wordt de component werkplekieren niet door middel van arbeidsdeelname ingevuld, dan moet met de volgende beperkingen rekening gehouden worden: een jongere kan een *brugproject* maximaal 800 uren volgen en een *voortraject* maximaal 312 uren.⁷⁴⁴

---

⁷³⁸ Art. 6 § 1, eerste lid Decr. 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 3 oktober 2008. Een *brugproject* is “een vorm van arbeidsparticipatie, gericht op jongeren die arbeidsbereid zijn, maar hun arbeidsgerichte attitudes en vaardigheden nog verder moeten ontwikkelen”; een *voortraject* is “een specifieke opleidings- en begeleidingsmodule, gericht op jongeren met ontoereikende attitudes en vaardigheden die nog geen duidelijk loopbaanperspectief hebben, en dat als traject altijd past in een arbeidsgerichte context” (artt. 3, 4° & 21° Decr. 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 3 oktober 2008).

⁷³⁹ Art. 6 § 1, tweede lid Decr. 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 3 oktober 2008.

⁷⁴⁰ Art. 6 § 2, 1° Decr. 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 3 oktober 2008.

⁷⁴¹ Art. 6 § 2, 3° *t/m* 5° Decr. 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 3 oktober 2008.

⁷⁴² Waarbij “de opleiding enerzijds een duidelijke beroepskwalificatie moet hebben die op zijn minst minimale aansluiting vindt bij de beoefende sport en anderzijds georganiseerd wordt in overleg met en na formele instemming van een erkende sportfederatie” (art. 6 § 2, 2° Decr. 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 3 oktober 2008).

⁷⁴³ Art. 6 § 2, laatste lid Decr. 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 3 oktober 2008.

⁷⁴⁴ Art. 98 § 1 Decr. 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 3 oktober 2008.

Tijdens de periode tussen het sluiten van een overeenkomst en de inwerkingtreding van die overeenkomst en tijdens een periode waarin de jongere actief solliciteert met het oog op invulling van de component werkplekieren is het tijdelijk toegelaten de component werkplekieren (gedurende maximum dertig dagen) niet in te vullen.⁷⁴⁵

Binnen het DBSO is het CDO bevoegd om een bepaalde concrete invulling van arbeidsdeelname aan de jongere op te leggen of te ontzeggen. Het centrum neemt bij die beslissing alleszins het profiel van de jongere, de meerwaarde voor de component leren en de tijdsduur van de arbeidsdeelname in overweging en indien meerdere concrete alternatieven zich voordoen, beslist het centrum na overleg met de betrokken personen. en streeft het in haar beslissing naar een invulling van de component werkplekieren waarbij de inhoudelijke aansluiting op de component leren zo groot mogelijk is.⁷⁴⁶

Voor de praktijkopleiding in de leertijd wordt een leerovereenkomst voor bepaalde duur tussen een ondernemingshoofd-opleider en een jongere gesloten.

Binnen het DBSO kunnen in beginsel geen stages worden georganiseerd.⁷⁴⁷

De organisatie van het deeltijds beroepssecundair onderwijs

DBSO wordt in beginsel verstrekt naar rata van vijftien wekelijkse uren vanaf 1 september tot en met 31 augustus van het daaropvolgende kalenderjaar.⁷⁴⁸ Voor het DBSO gelden dezelfde vakantieperiodes als voor het voltijds secundair onderwijs.⁷⁴⁹

Van deze regel kan afgeweken worden. Het bestuur van het CDO kan van de Vlaamse Regering toestemming krijgen om het DBSO in *een ander week- of jaarritme* te organiseren. Dit is enkel mogelijk op voorwaarde dat geen afbreuk wordt gedaan aan het totale aantal uren op jaarbasis. Daarnaast kan het bestuur van het CDO het aantal wekelijkse uren verhogen (met ofwel bijkomende uren algemene ofwel bijkomende uren beroepsgerichte vorming) voor jongeren die de component werkplekieren tijdelijk niet invullen.⁷⁵⁰

---

⁷⁴⁵ Art. 6 § 3 Decr. 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 3 oktober 2008.

⁷⁴⁶ Art. 6 § 4 Decr. 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 3 oktober 2008.

⁷⁴⁷ Artt. 28 § 1, laatste lid & § 3, tweede lid Decr. 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 3 oktober 2008. Een uitzondering op deze regel is vervat in artikel 98 § 2: “Een jongere kan eenmalig en gedurende maximum 2 dagen een observatiestage lopen in een brugproject of in arbeidsdeelname met het oog op eventueel latere tewerkstelling” (Art. 98 § 2 Decr. 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 3 oktober 2008).

⁷⁴⁸ Art. 27 § 1, eerste lid Decr. 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 3 oktober 2008.

⁷⁴⁹ Zoals bepaald door het besluit van de Vlaamse Regering van 31 augustus 2001 houdende de organisatie van het schooljaar in het secundair onderwijs (*B.S.* 24 oktober 2001).

⁷⁵⁰ Tenslotte is er ook een uitzondering voor het zeevisserijonderwijs, in welks geval DBSO verstrekt wordt gedurende ten minste zeven en ten hoogste tien weken per schooljaar ten belope van ten minste 240 uren (art. 27 § 1, tweede lid, 1° t/m 3° Decr. 10 juli 2008

Een centrum voor deeltijds beroepssecundair onderwijs moet altijd gedurende ten minste negen halve lesdagen per week opengesteld zijn.⁷⁵¹

De eindtermen

Ook voor het deeltijds beroepssecundair onderwijs zijn er eindtermen. Voor de algemene vorming binnen het DBSO zijn vakgebonden eindtermen vastgelegd voor de basisvorming.⁷⁵² Vakgebonden eindtermen moeten, zoals we reeds zagen, worden bereikt.⁷⁵³

Zo dienen ‘opleidingsverstrekkers’ in het DBSO ook een leerplan op te stellen dat door de Vlaamse Regering dient te worden goedgekeurd.⁷⁵⁴ In leerplannen moeten de

---

betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 3 oktober 2008).

⁷⁵¹ Art. 27 § 3, eerste lid Decr. 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 3 oktober 2008.

⁷⁵² Art. 29 § 1 Decr. 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 3 oktober 2008.

⁷⁵³ Cfr. *supra*. Dit onder meer om “het studiepeil te waarborgen, en uitsluitend met het oog op de uitreiking in het deeltijds beroepssecundair onderwijs van graad- of leerjaargebonden eindstudiebewijzen, identiek aan die van het voltijds gewoon secundair onderwijs” (art. 29 § 2 Decr. 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 3 oktober 2008).

⁷⁵⁴ De inhoud van het leerplan bepalen de opleidingsverstrekkers zelf (art. 29 § 1, laatste lid Decr. 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 3 oktober 2008). Leerplannen bevatten daarnaast en desgewenst de doelen die de opleidingsverstrekker uitdrukkelijk formuleert voor de jongeren vanuit het eigen opvoedingsproject in het algemeen of de eigen visie op het vak in het bijzonder. Ook moeten leerplannen voldoende ruimte laten voor de inbreng van onderwijsinstellingen, leraren, lerarenteams of de jongeren zelf.

Merk op dat het decreet ook hier *niet* spreekt over de ‘inrichtende macht’ maar over de *opleidingsverstrekker*. Ter zake zijn de opmerkingen in het advies van de Raad van State niet onbelangrijk. De Raad wijst op het belangrijke verschil tussen *onderwijs* en *vorming* aangezien ‘de waarborgen van artikel 24 van de Grondwet’ niet ipso facto op dit laatste van toepassing zijn. Het advies stelt alleszins zeer duidelijk dat de ‘bepalingen van het ontwerp die betrekking hebben op het deeltijds beroepssecundair onderwijs en op de centra voor deeltijds beroepssecundair onderwijs zonder twijfel als onderwijs in de zin van artikel 127, § 1, eerste lid, 2/, van de Grondwet dienen te worden aangemerkt’ (Adv.RvS 44.607/1 bij het Ontwerp van decreet betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *Parl.St.* VI.Parl. 2007-08, 1760/1, p. 245). De Raad maakt verder de bemerking dat de bepalingen die betrekking hebben op de deeltijdse vorming en op CDV’s enerzijds en de vorming van zelfstandigen en kleine en middelgrote ondernemingen en de daartoe bevoegde centra anderzijds niet evenzeer als *onderwijs* in plaats van als *vorming* zullen dienen beschouwd te worden, nu zij “(...) in verregaande mate onderworpen zullen zijn aan de onderwijswetgeving. Zij zijn ertoe gehouden de controle van de onderwijsinspectie mogelijk te maken en in beginsel moeten zij beantwoorden aan de decretale en reglementaire bepalingen inzake eindtermen en leerplannen (artikel 133). Zij kunnen tevens bepaalde studiebewijzen uitreiken die

vakgebonden eindtermen, in zoverre ze bepaald zijn, op “een herkenbare wijze worden opgenomen. Dit houdt in dat de algemene vorming wordt verstrekt op basis van enerzijds door de Vlaamse Regering goedgekeurde leerplannen waarin op herkenbare wijze de vakgebonden eindtermen moeten worden opgenomen, en anderzijds, en uiterlijk vanaf het schooljaar 2009-2010, met inachtnaam van de vakoverschrijdende eindtermen”.⁷⁵⁵

Onder meer door middel van meer vakken of onderwijsprojecten dient elke instelling, op grond van een eigen planning, ook vakoverschrijdende eindtermen na te streven.

Is een centrumbestuur van oordeel dat de eindtermen onvoldoende ruimte laten voor de eigen pedagogische en onderwijskundige opvattingen of ermee onverzoenbaar zijn, kan het bij de Vlaamse Regering, net zoals in het voltijds secundair onderwijs, een aanvraag tot afwijking indienen⁷⁵⁶

Om erkend, gefinancierd of gesubsidieerd te worden binnen het kader van het deeltijds onderwijs dient een CDO en een CDV ook controle door de onderwijsinspectie mogelijk te maken.⁷⁵⁷ De centra voor vorming van zelfstandigen en kleine en middelgrote onder-

---

gangbaar zijn in het reguliere secundair onderwijs” (*ibid.* p. 248-251). Daaruit lijkt volgens de Raad geconcludeerd te kunnen worden dat, enerzijds, het onderscheid tussen deeltijdse vorming en onderwijs vervaagt en anderzijds ‘de centra voor vorming van zelfstandigen en kleine en middelgrote ondernemingen, in de mate dat zij hun bevoegdheden op het vlak van de leertijd uitoefenen, en de organisatie van de leertijd op zich, veeleer als onderwijs dan als beroepsopleiding zullen dienen te worden aangemerkt’. “Gelet op dat besluit, zullen de betrokken bepalingen inzonderheid getoetst moeten worden aan artikel 24, § 1 (vrijheid van onderwijs; zie II), en § 5 (legaliteitsprincipe; zie III), van de Grondwet” (*ibid.* p. 249-250). Het decreet definieert het centrumbestuur als “het orgaan dat voor het centrum de bestuurshandelingen verricht, overeenkomstig de door de wet, het decreet, het bijzonder decreet of de statuten toegewezen bevoegdheden” (art 3, 5° Decr. 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 3 oktober 2008). Dat zulk een centrumbestuur niet als inrichtende macht *als dusdanig* gekwalificeerd wordt of kan worden, betekent dus geenszins dat de waarborgen besloten in artikel 24 van de Grondwet niet van toepassing zouden zijn. (Cfr *supra* en de opmerkingen van de Raad van State met betrekking tot het vooropgesteld maximum aantal centra dat erkend, gefinancierd of gesubsidieerd kan worden).

⁷⁵⁵ Art. 29 § 1, laatste lid Decr. 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 3 oktober 2008.

⁷⁵⁶ Art. 29 § 3 Decr. 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 3 oktober 2008. De aanvraagprocedure is dezelfde als deze van art. 9 Decr. 18 januari 2002 betreffende de eindtermen, de ontwikkelingsdoelen en de specifieke eindtermen in het voltijds gewoon en buitengewoon secundair onderwijs, *B.S.* 8 februari 2002. Deze afwijkingprocedure staat ook open voor Syntra-Vlaanderen (art. 33 § 2 Decr. 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 3 oktober 2008).

⁷⁵⁷ art. 10, 3° & art. 19, 3° Decr. 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 3 oktober 2008.

nemingen zijn in het kader van een erkenning voor wat betref de leertijd *eveneens* aan de controle van de onderwijsinspectie onderhevig.⁷⁵⁸

De eindtermen voor het deeltijds secundair onderwijs zijn grotendeels gelijkaardig aan deze van het voltijds secundair onderwijs: “Met vakgebonden eindtermen worden de eindtermen voor de vakken van de basisvorming bedoeld, met uitzondering van het vak lichamelijke opvoeding, van respectievelijk de tweede graad - eerste en tweede leerjaar, de derde graad - eerste en tweede leerjaar, of de derde graad - derde leerjaar, van het voltijds gewoon beroepssecundair onderwijs, naargelang van het geval. Met vakoverschrijdende eindtermen worden de eindtermen bedoeld van respectievelijk de tweede graad of de derde graad van het voltijds gewoon beroepssecundair onderwijs, naargelang van het geval”.⁷⁵⁹

---

⁷⁵⁸ Art. 15, tweede lid & art. 16, tweede lid Decr. 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 3 oktober 2008. Voor wat betreft de opmerking van de Raad van State ter zake: cfr. *supra* alsook Adv.RvS 44.607/1 bij het Ontwerp van decreet betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *Parl.St.* Vl.Parl. 2007-08, 1760/1, p. 250.

⁷⁵⁹ Art. 29 § 2, derde lid & art. 33 § 1, derde lid Decr. 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 3 oktober 2008.

De wijze waarop wij dit werk gestructureerd hebben, kan verkeerdelijk de indruk wekken dat de individuele speler op het onderwijsveld, de inrichtende macht, het minst in de pap te brokken heeft. In beginsel is niets echter minder waar. De Grondwet is duidelijk: “het onderwijs is vrij; elke preventieve maatregel is verboden”.⁷⁶⁰ Tegenover deze vrijheid staat het legaliteitsbeginsel in onderwijszaken: “De inrichting, erkenning of subsidiëring van het onderwijs door de gemeenschap wordt geregeld door de wet of het decreet”.⁷⁶¹ Wie centen wil, met andere woorden, moet aan wettelijke of decretale voorwaarden voldoen.

Het spanningsveld tussen de eerste en de laatste paragraaf van het vierentwintigste artikel van de Belgische Grondwet heeft veelvuldig aanleiding gegeven tot procedures voor het Grondwettelijk Hof (destijds Arbitragehof) en meermaals heeft dit Hof bepalingen die de decreetgever had uitgevaardigd, vernietigd. De decreetgever, zo lijkt het wel, houdt wel van een flirt met de Grondwet. Recent kregen het decreet betreffende het stelsel van leren en werken⁷⁶² en het decreet betreffende de toelatingsvoorwaarden voor het gewoon lager onderwijs en de engagementsverklaring tussen de school en de ouders in het basis- en secundair onderwijs⁷⁶³ in het advies van de Raad van State een niet onaanzienlijke reeks opmerkingen, alle met betrekking tot het artikel 24 van de Grondwet.⁷⁶⁴

Terwijl de decreetgever hard werkt aan de kwaliteit van ons onderwijs, lijkt het wel of ook het onderwijsrecht is, als juridisch apparaat, zelf aan een *overhaul* toe. Het oneigenlijke — in het Engels, onverdachte wereldtaal van ons tijdsbestek, *improper* of ook *illegitimate*, gebruik van juridische begrippen dringt door tot in *the sheer fabric of our legal system*.⁷⁶⁵ Hoogste tijd voor een codificatie van het onderwijsrecht, maar wie kan sneller codificeren dan onze decreetgever legisleren? Als zelfs juridat en edulex de vele wijzigingen niet adequaat kunnen bijhouden, welke zin heeft een codificatie dan nog?

Nochtans, er valt iets voor te zeggen. Door de oeverloze wijzigingen, de vele kruisverwijzingen en het inconsequent gebruik van juridische concepten is het onderwijsrecht een ondoorgrondelijk oerwoud geworden. Het kan niet onmogelijk zijn een juridisch apparaat te ontwikkelen dat meer werkbaar is, dan hetgeen we nu kennen. Moeilijk, zeker en vast. Maar niet onmogelijk. Maar wellicht dient daarvoor de decretale molen even stil te staan. Men vergete daarbij niet dat, wanneer men voor een afgrond staat, een stap terug een vooruitgang betekent.

---

⁷⁶⁰ Art. 24 § 1 G.W.

⁷⁶¹ Art. 24 § 5 G.W.

⁷⁶² Decr. 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 3 oktober 2008.

⁷⁶³ Decr. 20 maart 2009 betreffende de toelatingsvoorwaarden voor het gewoon lager onderwijs en de engagementsverklaring tussen de school en de ouders in het basis- en secundair onderwijs, *B.S.* 9 april 2009.

⁷⁶⁴ Adv.RvS 44.607/1 bij het Ontwerp van decreet betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *Parl.St.* Vl.Parl. 2007-08, 1760/1, pp. 239-266; Ontwerp van decreet betreffende de toelatingsvoorwaarden voor het gewoon lager onderwijs en de engagementsverklaring tussen de school en de ouders in het basis- en secundair onderwijs, *Parl.St.* Vl.Parl 2008-09, 2018/1, pp. 37-51.

⁷⁶⁵ Cfr. *supra*.

Graag had ik het *hele* onderwijslandschap, zoals het er heden ten dage uitziet, *uitvoerig* beschreven. Dat is uiteraard niet gelukt. Ik ben de overtuiging toegedaan dat, op het vlak van onderwijsrecht, *juridische tijdsdocumenten* van onschatbare waarde kunnen zijn. Wie graag weet hoe het onderwijs *juridisch* geëvolueerd is, staat echter een hele zoektocht voor de boeg. Rechtshistorisch onderwijsrecht lijkt zo goed als onbestaande. En dat is jammer. Want het heden is vaak maar begrijpelijk, de toekomst iets meer hanteerbaar, als men oog heeft voor en enig inzicht in het verleden.

In een poging een aantal aspecten van het onderwijslandschap vanuit een juridische invalshoek te behandelen zo dat er een bevattelijk en praktisch hanteerbaar werk uit voort zou komen, heb ik er voor geopteerd *juridische pijnpunten* of *juridische discussies* zoveel mogelijk *uit* de tekst en *in* de voetnoten te houden. Dit heeft nadelen voor de lezer. Maar het voordeel is dat wie snel iets wil nakijken, het ook snel kan terugvinden. We zijn daarbij zo dicht mogelijk bij de originele teksten gebleven. Dat levert soms saaie literatuur op. Maar dit werk is dan ook niet bedoeld om lezensklaar op een nachtkastje te liggen, of aan de rand van een zonovergoten zwembad gelezen te worden, al is zulks uiteraard toegestaan. Het schrijven van dit werk vormde een degelijke introductie in het recht dat het onderwijs in de Vlaamse Gemeenschap beheerst. Het was als het ware *zwemmen* of verzuipen en voorlopig weten we onszelf toch al enigszins drijvend te houden. Ruggelings, met onze neus richting zon.

“Niet enkel de complexiteit van de onderwijsreglementering is roemrucht (geworden). Ook de begrotingen van ‘Onderwijs’ zijn, volgens het woord van wijlen Robert Vanderkerckhove, de meest ondoorzichtige van de hele Belgische staatshuishoudkunde. De bewijzen werden er keer op keer toe geleverd. Dat hierdoor ook de *toegankelijkheid* van de burger tot kennis en toepassing van de normering in onderwijsaangelegenheden bemoeilijkt wordt, hoeft geen betoog, — ondanks het gegeven dat de overheid recent initiatieven ontwikkelde teneinde onderwijsbeleid en onderwijsreglementering enigszins te demystifiëren. Het stelselmatig beoefenen van het *onderwijsrecht* blijft echter — spijs de zwaarwegende historische, ideologische, sociaal-politieke, budgettaire en ethische impact van onderwijs — een klein broertje. Recent nog werd het als ‘onderontwikkeld’ omschreven. Het optreden van de overheid valt nochtans te vergelijken met een octopus die zich begeeft op een domein waarmede elke burger te maken heeft. De jurist zou er niet enkel de nodige belangstelling, maar ook de ermee gepaard gaande geestdrift voor moeten opbrengen. De interferentie van onderwijsrecht met andere disciplines — met vanzelfsprekend op de eerste plaats de pedagogiek — maakt het er niet gemakkelijker, maar des te boeiender op...”

— J. De Groof, 1989 —

De studenten uit ‘tweede master rechten 2008-2009’ die dit jaar slagen, zullen de eerste *masterstudenten* rechten *ooit* zijn die afstudeerden aan de Faculteit Rechtsgeleerdheid van de Universiteit van Gent. Het zullen ook de allereerste studenten rechten uit Gent zijn, die een thesis dienden te schrijven.⁷⁶⁶

Deze thesis wordt masterproef genoemd en de evaluatie ervan gebeurt in twee tijden.

Een eerste evaluatie gebeurt aan de hand van het ‘voorbereidend werkstuk masterproef-1’ in de eerste master en telt voor 5 ECTS-studiepunten. De tweede en uiteindelijke evaluatie gebeurt aan de hand van de meesterproef zelf én de mondelinge verdediging ervan en telt voor 19 studiepunten. Over de twee masterjaren gespreid staat de meesterproef dus voor een totaal van 24 studiepunten.⁷⁶⁷

De faculteit, geconfronteerd met het nieuwe fenomeen *masterproef*, heeft dienaangaande een reglement opgesteld.⁷⁶⁸ Zoals het reglementen - en faculteiten - gebruikelijk is, vertoont ook dit reglement hiaten. Dadelijk en duidelijk in het oog springend zijn het moment waarop het onderwerp van de meesterproef moet vastgelegd worden, gekoppeld aan het ontbreken van regels met betrekking tot de mogelijkheid van onderwerp en/of promotor te veranderen. Beide problematisch, zeker in combinatie met elkaar, daar het moment waarop de student onderwerp en promotor van de masterproef dient vast te leggen, door de faculteit geagendeerd werd op de overgang van het einde van het eerste semester naar het begin van het tweede semester van het eerste masterjaar, daar waar de student de opleidingsonderdelen uit tweede semester nog niet heeft kunnen volgen.

Zo ook gebeurde in mijn geval. Gedwongen *op dat moment* een keuze te maken koos ik als onderwerp ‘de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van rechtspersonen voor (ernstige) schendingen van het internationaal humanitair recht’. Een uiterst interessant en actueel onderwerp binnen het opleidingsonderdeel Internationaal Strafrecht aan de UGent - gedoceerd door prof. dr. Gert Vermeulen.

Echter, in het tweede semester volgde ik het opleidingsonderdeel Onderwijsrecht, gedoceerd door prof. dr. Ludo Veny in samenwerking met dr. Bengt Verbeeck. Onderwijs is ook, en niet in het minst binnen het recht, een ietwat aparte materie. Binnen mijn opleiding in de psychologische en pedagogische wetenschappen was ik reeds met onderwijs (in brede maar niet in juridische) zin, in aanraking gekomen. Niet alleen vakken als didactiek en pedagogiek maar ook onderwijskunde en historische pedagogiek hadden mij sterk weten boeien. Echter, en zoveel was snel duidelijk, een loopbaan *binnen* het onderwijs boeide mij destijds veel minder.

---

⁷⁶⁶ De studenten rechten uit voorgaande jaren dienden in hun derde licentie drie scripties te schrijven. Samen met de bama-hervorming en de invoering van het semestersysteem werd ook de meesterproef ingevoerd ter vervanging van deze scripties. De student schrijft nu één omvangrijk werkstuk, masterproef genaamd, dat hij mondeling dient te verdedigen aan het einde van het laatste academiejaar van zijn masteropleiding.

⁷⁶⁷ Eén academiejaar bestaat uit verschillende opleidingsonderdelen met een gezamenlijk totaal van 60 studiepunten. De gehele masteropleiding staat dan ook voor 120 studiepunten, de bacheloropleiding voor 180.

⁷⁶⁸ www.law.ugent.be/decaan/reglementen/Masterproef-Rechten.pdf

Toen zich aan het einde van het tweede semester van vorig jaar, in het kader van het opleidingsonderdeel onderwijsrecht, de mogelijkheid aandiende een *inleefstage* te lopen in een ontwikkelingsland, werd het niet meer dan logisch ter voorbereiding hiervan, en gezien de interesse die ik ook voor deze rechtstak koester, mijn masterproef te schrijven rond het thema ‘onderwijsrecht’.

Zoals reeds gezegd, had de faculteit de mogelijkheid van onderwerp en promotor te veranderen in het geheel niet voorzien. Niet meteen het gedrag dat men van een bonus pater familias zou verwachten. Echter, de tekortkomingen van onze alma mater trachten studenten steeds zoveel mogelijk met de mantel der liefde te bedekken - de wegen des moeders zijn in het merendeel der gevallen nu eenmaal ondoorgrondelijk - temeer daar de universiteit, zoals het goede moeders betaamt, in zulke gevallen tracht de potten te lijmen vooraleer ze *onherstelbaar* gebroken zijn..

En aldus geschiedde. Ik kreeg op 16 november 2008 bericht dat mijn aanvraag van promotor en onderwerp te veranderen door de faculteit was goedgekeurd. Daarmee was een precedent geschapen, dat ondertussen navolging heeft gekregen.

Hierbij wil ik de Faculteit Rechten van de Universiteit Gent dan ook graag danken. Tevens dank ik graag prof. dr. Ludo Veny en dr. Bengt Verbeeck voor de introductie in het onderwijsrecht en de begeleiding tijdens mijn tocht door het onderwijslandschap. Mijn dank gaat ook uit naar prof. dr. Gert Vermeulen, die mijn *overgang* naar het onderwijsrecht uitermate sportief opnam. Dank ook aan Sonja Van Craeymeersch en Georges Monard voor de nuttige tips en het delen van hun jarenlange ervaring en expertise. Natuurlijk gaat mijn oneindige dank uit naar mijn ouders, zonder wie niets ooit mogelijk was geweest, naar Kaat, voor alle liefde en steun — ook zonder haar was hier allemaal ‘niet veel van in huis gekomen’ — en naar alle vrienden en vriendinnen en allen die supporter(d)en en kaarsen brand(d)en in tijden van examens en tijdsnood in het algemeen. Tenslotte dank ik, met enige zin voor pathetiek de Belgische Staat en de Vlaamse Gemeenschap voor het organiseren en in stand houden van een onderwijssysteem waarin een modaal arbeiderskind niet één maar zelfs meerdere universitaire opleidingen kan volgen en vervolmaken, de Universiteit van Gent, die mij ondertussen wellicht tot één van haar trouwste klanten mag rekenen, en alle professoren die een bron van inspiratie waren. In nagedachtenis van Frans Francken en Césarine Van Ginderachter, mijn grootouders zaliger.

Gent, 15 mei 2009

wetgeving

Wet tot wijziging van sommige bepalingen van de onderwijswetgeving, *B.S.* 19 juni 1959.

Wet 6 juli 1970 op het buitengewoon en geïntegreerd onderwijs, *B.S.* 25 augustus 1970.

Wet 7 juli 1970 betreffende de algemene structuur van het hoger onderwijs, *B.S.* 12 september 1970.

Wet 29 juni 1983 betreffende de leerplicht, *B.S.* 6 juli 1983.

Wet 2 mei 2002 betreffende de verenigingen zonder winstoogmerk, de internationale verenigingen zonder winstoogmerk en de stichtingen, *B.S.* 11 december 2002

Bijz.Decr. 19 december 1988 betreffende de Autonome Raad voor het Gemeenschapsonderwijs, *B.S.* 29 december 1988.

Bijz.Decr. 14 juli 1998 betreffende het gemeenschapsonderwijs, *B.S.* 30 september 1998.

Bijz.Decr. 20 februari 2009 tot inrichting van de Vlaamse autonome hogeschool Hogere Zeevaartschool en tot overdracht van de inrichtende macht van het hoger zeevaartonderwijs van de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 29 april 2009.

Decr. 31 juli 1990 betreffende het onderwijs-II, *B.S.* 18 augustus 1990.

Decr. 27 maart 1991 betreffende de rechtspositie van bepaalde personeelsleden van het Gemeenschapsonderwijs, *B.S.* 25 mei 1991.

Decr. 17 juli 1991 betreffende inspectie, Dienst voor Onderwijsontwikkeling en pedagogische begeleidingsdiensten, 31 augustus 1991.

Decr. 22 februari 1995 tot wijziging van de wet van 29 mei 1959 tot wijziging van sommige bepalingen van de onderwijswetgeving en tot wijziging van het decreet van 17 juli 1991 betreffende inspectie en pedagogische begeleidingsdiensten, *B.S.* 8 april 1995.

Decr. 25 februari 1997 basisonderwijs, *B.S.* 17 april 1997.

Decr. 14 juli 1998 houdende diverse maatregelen met betrekking tot het secundair onderwijs en tot wijziging van het decreet van 25 februari 1997 betreffende het basisonderwijs, *B.S.* 29 augustus 1998.

Decr. 2 maart 1999 tot regeling van een aantal aangelegenheden van het volwassenenonderwijs, *B.S.* 21 augustus 1999.

Decr. 22 december 2000 houdende bepalingen tot begeleiding van de begroting 2001, *B.S.* 30 december 2000.

Decr. 18 januari 2002 betreffende de eindtermen, de ontwikkelingsdoelen en de specifieke eindtermen in het voltijds gewoon en buitengewoon secundair onderwijs, *B.S.* 8 februari 2002.

Decr. 2 maart 1999 tot regeling van een aantal aangelegenheden van het volwassenenonderwijs, *B.S.* 21 augustus 1999.

Decr. 28 juni 2002 betreffende gelijke onderwijskansen-I, *B.S.* 14 september 2002.

Decr. 14 februari 2003 betreffende het onderwijs XIV, *B.S.* 1 juli 2003.

Decr. 4 april 2003 betreffende de herstructurering van het hoger onderwijs in Vlaanderen, *B.S.* 14 augustus 2003.

Decr. 18 juli 2003 Kaderdecreet bestuurlijk beleid, *B.S.* 22 augustus 2003.

Decr. 2 april 2004 betreffende de participatie op school en de Vlaamse Onderwijsraad, *B.S.* 6 augustus 2004.

Decr. 7 mei 2004 tot oprichting van het intern verzelfstandigd agentschap met rechtspersoonlijkheid 'Agentschap voor Infrastructuur in het Onderwijs', *B.S.* 7 juni 2004.

Decr. 7 mei 2004 tot oprichting van het publiekrechtelijk vormgegeven extern verzelfstandigd agentschap Vlaams Agentschap voor Ondernemersvorming - Syntra Vlaanderen, *B.S.* 9 mei 2004

Decr. 15 juli 2005 betreffende het onderwijs XV, *B.S.* 16 september 2005.

Decr. 7 juli 2006 betreffende de inhaalbeweging voor schoolinfrastructuur, *B.S.* 15 september 2006.

Decr. 8 juni 2007 betreffende de studiefinanciering van de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 19 juli 2007.

Decr. 15 juni 2007 betreffende het volwassenenonderwijs, *B.S.* 31 augustus 2007.

Decr. 22 juni 2007 betreffende het onderwijs XVII, *B.S.* 21 augustus 2007.

Decr. 30 november 2007 betreffende het flankerend onderwijsbeleid op lokaal niveau, *B.S.* 11 februari 2008.

Decr. 4 juli 2008 betreffende de werkingsbudgetten in het secundair onderwijs en tot wijziging van het decreet basisonderwijs van 25 februari 1997 wat de werkingsbudgetten betreft, *B.S.* 20 oktober 2008.

Decr. 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 3 oktober 2008.

Decr. 28 november 2008 betreffende de intergemeentelijke onderwijsvereniging (IGOV), *B.S.* 16 januari 2009.

Decr. 20 maart 2009 betreffende de toelatingsvoorwaarden voor het gewoon lager onderwijs en de engagementsverklaring tussen de school en de ouders in het basis- en secundair onderwijs, *B.S.* 9 april 2009.

K.B. 24 december 1980 betreffende de scholengemeenschappen voor secundair onderwijs en houdende het rationalisatie- en programmatieplan van het secundair onderwijs met volledig leerplan, *B.S.* 9 januari 1981.

K.B. 1 april 1981 tot oprichting van de scholengemeenschappen voor secundair onderwijs met volledig leerplan, *B.S.* 17 juni 1981.

B.VI.Reg 17 april 1991 tot organisatie van het schooljaar in het basisonderwijs en in het deeltijds onderwijs georganiseerd, erkend of gesubsidieerd door de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 11 juli 1991.

B.VI.Reg. 27 mei 1997 tot bepaling van de ontwikkelingsdoelen en de eindtermen van het gewoon basisonderwijs, *B.S.* 28 augustus 1997.

B.VI.Reg 28 april 1998 tot regeling van de administratieve en geldelijke toestand van bepaalde vastbenoemde personeelsleden van het onderwijs, de psycho-medisch-sociale centra, de pedagogische begeleidingsdiensten, de inspectie en de dienst voor onderwijsontwikkeling, tijdelijk aangesteld of tijdelijk belast met een opdracht waarvoor ze niet vast benoemd zijn, *B.S.* 28 mei 1998.

B.VI.Reg. 24 november 1998 betreffende de regels voor het uitreiken van het getuigschrift van basisonderwijs en het vastleggen van de vorm ervan, *B.S.* 5 februari 1999.

B.VI.Reg. 2 februari 1999 betreffende de wijze waarop sommige bevoegdheden van de onderwijsinspectie van de Vlaamse Gemeenschap worden uitgevoerd.

B.VI.Reg. 2 februari 2001 houdende nadere regels met betrekking tot het toelatingsexamen voor de opleidingen van arts en tandarts, *B.S.* 16 maart 2003.

B.VI.Reg. 21 augustus 2001 houdende de organisatie van het schooljaar in het secundair onderwijs, *B.S.* 24 oktober 2001.

B.VI.Reg. 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 4 december 2002.

B.VI.Reg 8 november 2002 tot regeling van een aantal aangelegenheden van het Begeleid Individueel Studeren, *B.S.* 24 december 2002.

B.VI.Reg. 14 mei 2004 tot oprichting van het intern verzelfstandigd agentschap "Agentschap voor Onderwijscommunicatie".

B.VI.Reg. 3 juni 2005 met betrekking tot de organisatie van de Vlaamse administratie, *B.S.* 22 september 2005.

B.VI.Reg. 2 september 2005 tot oprichting van het intern verzelfstandigd agentschap 'Agentschap Hoger Onderwijs, Volwassenenonderwijs en Studietoelagen.

B.VI.Reg. 2 september 2005 tot oprichting van het intern verzelfstandigd agentschap ‘Agentschap voor Onderwijsdiensten’, gewijzigd bij B.VI.Reg. 31 maart 2006.

B.VI.Reg. 21 oktober 2005 betreffende de samenstelling van de Vlaamse Onderwijsraad, *B.S.* 25 november 2005.

B.VI.Reg. 13 januari 2006 houdende vaststelling van de rechtspositie van het personeel van de diensten van de Vlaamse overheid, *B.S.* 27 maart 2006.

B.VI.Reg. 31 maart 2006 tot operationalisering van het beleidsdomein Onderwijs en Vorming, *B.S.* 30 juni 2006.

B.VI.Reg. 1 september 2006 houdende de oprichting van de examencommissie van de Vlaamse Gemeenschap voor het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 8 december 2006.

B.VI.Reg. 13 januari 2006 houdende vaststelling van de rechtspositie van het personeel van de diensten van de Vlaamse overheid, *B.S.* 27 maart 2006.

B.VI.Reg. 18 juli 2006 houdende oprichting van het managementcomité dat de bevoegdheden uitoefent inzake de rechtspositie van het personeel voor het Agentschap voor Infrastructuur in het Onderwijs, *B.S.* 30 augustus 2006.

B.VI.Reg. 29 september 2006 tot vaststelling van de nadere regels over de werking van het college van algemeen directeurs van de hogescholen, *B.S.* 5 december 2006.

B.VI.Reg. 5 oktober 2007 houdende vaststelling van de regels die de behoefte aan nieuwbouw of uitbreiding bepalen en van de fysische en financiële normen voor de schoolgebouwen, internaten en centra voor leerlingenbegeleiding, *B.S.* 9 november 2007.

B.VI.Reg. 21 december 2007 betreffende de studiegebieden en structuuronderdelen in het voltijds secundair onderwijs *B.S.* 5 februari 2008.

B.VI.Reg. 30 mei 2008 tot wijziging van het besluit van de Vlaamse Regering van 6 juli 2007 tot vaststelling van de indienings- en adviseringsprocedure voor voorstellen van nieuwe structuuronderdelen in het voltijds secundair onderwijs en tot wijziging van het besluit van de Vlaamse Regering van 21 december 2007 betreffende de studiegebieden en structuuronderdelen in het voltijds secundair onderwijs; *B.S.* 27 juni 2008.

B.VI.Reg. 24 april 2009 tot oprichting van het intern verzelfstandigd agentschap “Agentschap voor Kwaliteitszorg in Onderwijs en Vorming”.

B.VI.Reg. 24 oktober 2008 houdende uitvoering van het decreet van 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 23 januari 2009.

Besluit 14 maart 2007 van de administrateur-generaal van het Agentschap voor Onderwijsdiensten houdende delegatie en subdelegatie van sommige bevoegdheden inzake onderwijs aan ambtenaren van het Agentschap voor Onderwijsdiensten.

omzendingbrieven

Omzendingbrief BaO/97/3 Erkenning, financiering en subsidiëring van scholen, 17 juni 1997.

Omzendingbrief BaO/97/10 Programmatie en rationalisatie in het Gewoon Basisonderwijs, 17 juni 1997.

Omzendingbrief SO 62 scholengemeenschappen secundair onderwijs, 30 april 1999.

Omzendingbrief SO 74 Organisatie van het schooljaar in het secundair onderwijs, 12 juni 2001.

Omzendingbrief BaO/2001/10 Toelatingsvoorwaarden leerlingen in het gewoon basisonderwijs, 10 augustus 2001.

Omzendingbrief BaO/2006/01 Het gelijke onderwijskansenbeleid voor het basisonderwijs, 13 juni 2006.

Omzendingbrief BaO/2006/04 Controle van de leerlingen in het gewoon basisonderwijs, 9 oktober 2006.

Omzendingbrief SO/2008/08 stelsel van leren en werken, 8 augustus 2008.

parlementaire stukken

Wetsvoorstel (P-Y Jeholet) tot wijziging van de wet van 29 juni 1983 betreffende de leerplicht teneinde de leerplicht op vijfjarige leeftijd in te stellen, *Parl.St.* Kamer 2003-04, nr. 0654/001.

Wetsvoorstel tot wijziging van de wet van 29 juni 1983 betreffende de leerplicht teneinde de leerplicht op vijfjarige leeftijd in te stellen, *Parl.St.* Kamer 2007-08, nr. 0237/001.

Ontwerp van decreet betreffende inspectie en pedagogische begeleidingsdiensten, *Parl.St.* Vl.Parl. 1990-91 nr. 519/1.

Ontwerp van decreet tot vervanging van de artikelen 6 tot en met 6ter van de wet van 29 mei 1959 tot wijziging van sommige bepalingen van de onderwijswetgeving, tot opheffing van artikel 6quater van dezelfde wet en tot wijziging van artikel 5 van het decreet van 17 juli 1991 betreffende inspectie en pedagogische begeleidingsdiensten, *Parl.St.* Vl.Parl. 1995-96, nr. 364/1.

Ontwerp decreet basisonderwijs, *Parl.St.* Vl.Parl. 1996-97, 451/11.

Ontwerp van decreet betreffende onderwijs XIV, *Parl.St.* Vl.Parl 2002-03, nr. 1355/1.

Ontwerp van kaderdecreet beter bestuurlijk beleid, *Parl.St.* Vl.Parl. 2002-03, 1612/1.

Ontwerp van decreet tot regeling van strategische adviesraden, *Parl.St.* Vl. Parl. 2002-03, 1607/1.

Ontwerp van decreet betreffende de kwaliteit van onderwijs, *Parl.St.* VI.Parl. 2008-09, 2160/1.

Ontwerp van decreet betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *Parl.St.* VI.Parl. 2007-08, 1760/1.

Vandenbroucke F., Nota aan de leden van de Vlaamse regering, *Parl.St.* VI.Parl. 2005-06, VR/2006/3103/DOC.O321.

Voorstel van decreet betreffende de intergemeentelijke onderwijsvereniging, *Parl.St.* VI.Parl. 2007-08, 1806/1.

Ontwerp van decreet betreffende de toelatingsvoorwaarden voor het gewoon lager onderwijs en de engagementsverklaring tussen de school en de ouders in het basis- en secundair onderwijs, *Parl.St.* VI.Parl. 2008-09, 2018/1.

rechtspraak

Arbitragehof 27 februari 1992, nr. 14/92.

Arbitragehof 18 december 1996, nr. 76/96.

Raad van State 12 mei 2005, nr. 144.324, *TORB*, 2005-06, nr. 3, pp. 212-216, noot van Van Geeteruyen G.

Gent 20 april 2006, *TORB*, 2006-07, nr. 1, pp. 89-91.

adviezen

Adv.RvS 44.607/1 bij het Ontwerp van decreet betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap, *Parl.St.* VI.Parl. 2007-08, 1760/1, pp. 239-266.

Adv.RvS. 3 juli 1991, *Parl.St.* VI.Parl. 1990-91, nr. 548/1; aangehaald in: Vande Lanotte J. & Goedertier G., *Inleiding tot het publiekrecht. Deel 2: overzicht publiek-recht*, Brugge, Die Keure, 2003, p. 544

VLOR, Raad Basisonderwijs, *Advies over de verlaging van de leerplichtleeftijd en over een optimalisering van het onderwijs aan de jongste kleuters*, 21 april 2004, RBO/DPI/ADV/007.

VLOR, Raad Basisonderwijs, *Advies over de instapdata in het kleuteronderwijs*, 27 april 2005, RBO/DPI/ADV/004.

VLOR, Raad Basisonderwijs, *Bijlage bij het advies over de instapdata in het kleuteronderwijs*, 27 april 2005, RBO/DPI/ADV/004BIJI.

VLOR, Algemene Raad, *Advies over het voorontwerp van decreet houdende de toelatingsvoorwaarden tot het gewoon lager onderwijs en de engagementsverklaring tussen school en ouders in het basis- en secundair onderwijs*, 25 september 2008, AR/PCA/ADV/002.

statuten

Statuten Federatie Steinerscholen vzw, *B.S.* 25 januari 2005.

Statuten Onderwijssecretariaat van de Steden en Gemeenten van de Vlaamse Gemeenschap vzw, *B.S.* 16 januari 2006.

Statuten Provinciaal Onderwijs Vlaanderen vzw, *B.S.* 24 december 2004.

Statuten Raad van Inrichtende Machten van Vrije-Protestants-Christelijke Onderwijsinstellingen vzw, *B.S.* 24 november 2004.

Statuten Navormingscentrum van het Onderwijssecretariaat van de Steden en Gemeenten van de Vlaamse Gemeenschap vzw, *B.S.* 16 januari 2006.

rechtsleer - boeken

Administratie Secundair Onderwijs, *Infobundel Secundair Onderwijs – Deel II*, Ministerie van Onderwijs en Vorming, Brussel, 2004.

Bocken H., *De nieuwe wet op de aansprakelijkheid van en voor ambtenaren*, Mechelen, Kluwer, 2004.

Boekholt P., Van Crombrugge H., Dodde N.L & Tyssens J., *Tweehonderd jaar onderwijs en de zorg van de staat*, Assen, Koninklijke Van Gorcum, 2002.

De Ceulaer D., *De verlenging van de leerplicht, veertig jaar Belgische onderwijspolitiek*, Leuven, Universitaire Pers, 1990.

De Groof J., *Het levensbeschouwelijk karakter van de onderwijsinstellingen*, Brugge, Die Keure, 1985.

De Groof J., *De grondwetsherziening van 1988 en het onderwijs. De schoolvrede en zijn toepassing*, Story-Scientia, Brussel, 1989.

De Groof J. & Mahieu P., *De school komt tot haar recht*, Leuven – Apeldoorn, Garant, 1993.

De Groof J., *De Schoolpactwetgeving – Coördinatie en annotatie*, Antwerpen, Kluwer, 1996.

De Pooter P., *De rechtspositie van erkende erediensten en levensbeschouwingen in Staat en maatschappij*, Brussel, Larcier, 2002.

De Vries R., *Vlaams Eurydice rapport 2008: Overzicht van het onderwijsbeleid en de onderwijsorganisatie in Vlaanderen*, Brussel, Ministerie van Onderwijs en Vorming, Departement Onderwijs en Vorming Afdeling Internationale Relaties Onderwijs, 2008.

Kelchtermans G.(red.), *De stuurbaarheid van onderwijs. Tussen kunnen en willen, mogen en moeten*, Leuven, Universitaire Pers, 2004.

Leenknecht, G.J., *Vrijheid van onderwijs in vijf Europese landen*, Deventer, Tjeenk Willink, 1997.

Matthys H., Jans M.Th. & De Koker H., *Bestuurswetenschappen*, Intersentia, Antwerpen, 2005.

Ministerie van Onderwijs en Vorming, *Opleiding Schoolsecretariaten: Wegwijs*, Ministerie van Onderwijs en Vorming, Brussel, 2007.

OVSG, *Gemeentelijk onderwijs organiseren*, Brussel, Politea, 2006.

Spanhove J. & Verhoest K., Deugdelijk bestuur in de Vlaamse overheid anno 2008. Een kwalitatieve analyse van nieuwe Government Governance mechanismen in BBB, Leuven, Steunpunt beleidsrelevant onderzoek – bestuurlijke organisatie Vlaanderen, 2008.

Tielemans J., *Onderwijs in Vlaanderen*, Garant, Antwerpen – Apeldoorn, 2006.

Tielemans J., *Onderwijs in Vlaanderen*, Garant, Antwerpen – Apeldoorn, 2003.

Tyssens J., *Om de schone ziel van 't kind...*, Gent, L. Vanmelle NV, 1998.

Van Eeckhoutte W., *Sociaal Compendium Arbeidsrecht — Band 1*, Mechelen, Kluwer, 2007-2008.

Vande Lanotte J. & Goedertier G., *Inleiding tot het publiekrecht. Deel 2: overzicht publiekrecht*, Brugge, Die Keure, 2003

Vanderhoeven J.(red.), *Het educatief bestel in België: van convergentie naar divergentie*, Brussel, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, 1991.

Van Petegem P. & Imbrecht I., *Wegwijs in het Vlaamse onderwijs: onderwijsorganisatie en –beleid in kaart gebracht*, Plantyn, Mechelen, editie 2008-2009.

Veny L., *Rechtsbescherming in het onderwijs*, Brugge, Die Keure, 1990

Veny L.(red.), *Wegwijs in de lokale raden van het Gemeenschapsonderwijs*, Antwerpen, Oudervereniging voor de Moraal, 1991.

Verhoeven J., *Onderwijsontwikkelingen*, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap – Departement Onderwijs, Brussel, 2001.

Verhoeven J. & Elchardus M., *Onderwijs: een decenium Vlaamse autonomie*, Kapellen, Uitgeverij Pelckmans, 2000

Willems I., Janvier R. & Hendrickx E., *Copernicus tussen de regels door: de cultuur en de verwachtingen van het federale overheidspersoneel*, Gent, Academia Press, 2003.

Witte E., De Groof J. & Tyssens J. (red.), *Het schoolpact van 1958. Ontstaan, grondlijnen en toepassing van een Belgisch compromis — Le pacte scolaire de 1958. Origines, principes et application d'un compromis belge*, VUBPRESS & Garant, Brussel – Leuven, 1999.

X, *Actuele vraagstukken van onderwijsrecht. Cahiers voor onderwijsrecht en onderwijsbeleid*, Deurne, Kluwer, 1997

rechtsleer - artikelen

- Alen A., België, Quo Vadis?, *Revue du Centre d'Etudes du Federalisme*, 1991, nr. 3, p. 173.
- Annoot H., Het schoolpact: een levend lijk in de 21^e eeuw?, *TORB*, 2008-09, nr. 2-3, pp. 225-231.
- Bal J., 50 jaar schoolpact en bijna 175 jaar gemeentelijk onderwijs: geef de gemeente de plaats die haar toekomst, *TORB*, 2008-09, nr. 2-3, pp. 204-212.
- Casaer K., Buitengewoon in het gewone: een onderwijscontinuüm. Organisatie en financiering van onderwijs in de 21ste eeuw, *TORB*, 2008-09, nr. 1, pp. 29-43.
- Clybouw E., Artikel 5 van de schoolpactwet: afzonderlijk overleg 'onder' de inrichtende machten, essentieel of overbodig?, *TORB*, 2008-09, nr. 2-3, pp. 114-115.
- De Rick K., Deeltijds leren, deeltijds werken: spanningsvelden bij het realiseren van een voltijds engagement, *TORB*, 2008-09, nr. 2-3, pp. 232-240.
- Michielsens P., Onderwijstoezicht in evolutie, *TORB*, 2007-08, nr. 4, pp. 283-290.
- Morijn J., Onderwijs als sociaal-cultureel beleidsterrein en als economisch te verlenen of ontvangen dienst: anatomie van een juridisch spanningsveld, *TORB*, 2007-08, nr. 5-6, pp. 448-471.
- Penneman H., Naar een nieuw decreet voor het volwassenenonderwijs, *TORB*, 2005-06, nr. 3, pp. 173-189.
- Saveyn J., De verhouding van kwaliteitszorg en –bewaking tot de pedagogische vrijheid van de onderwijsverstrekker, *TORB*, 2008-09, nr. 2-3, p. 172-186.
- Van Belleghem W., Codificatie van onderwijsregelgeving, *TORB*, 2007-08, nr. 3, pp. 203-217.
- Vanotterdijck R., (Gedifferentieerd) doorlichten: leren dansen op een slappe koord, *TORB*, 2007-08, nr. 4, pp. 291-314.
- Verbeeck B., Judicialisering in het onderwijs. Kijkt de rechter voortaan mee over de schouder van de leerkracht?, *TORB*, 2008-09, nr. 2-3, p. 213-224.

citaten

- Arrested Development, Give a Man a Fish, *3 Years, 5 Months And 2 Days In The Life Of...*, Chrysalis/EMI Records, 1992.
- De Groof J., *De grondwetsherziening van 1988 en het onderwijs. De schoolvrede en zijn toepassing*, Story-Scientia, Brussel, 1989, p. v.
- Masschelein J. & Simons M., Het permanente kwaliteitstribunaal in het onderwijs, in: G. Kelchtermans (red.), *De stuurbaarheid van onderwijs. Tussen kunnen en willen, mogen en moeten*, Leuven, University Press, 2004, p. 194.

Faculteit Rechtsgeleerdheid

Universiteit Gent

academiejaar 2008-2009

Enkele juridische aspecten van de structuur en de organisatie
van het onderwijs in de Vlaamse Gemeenschap

Een stand van zaken anno mei 2009

— BIJLAGEN —

Masterproef van de opleiding
'Master in de rechten'

Ingediend door

Gillis Dirk

1989.26.96

major Sociaal en Economisch Recht

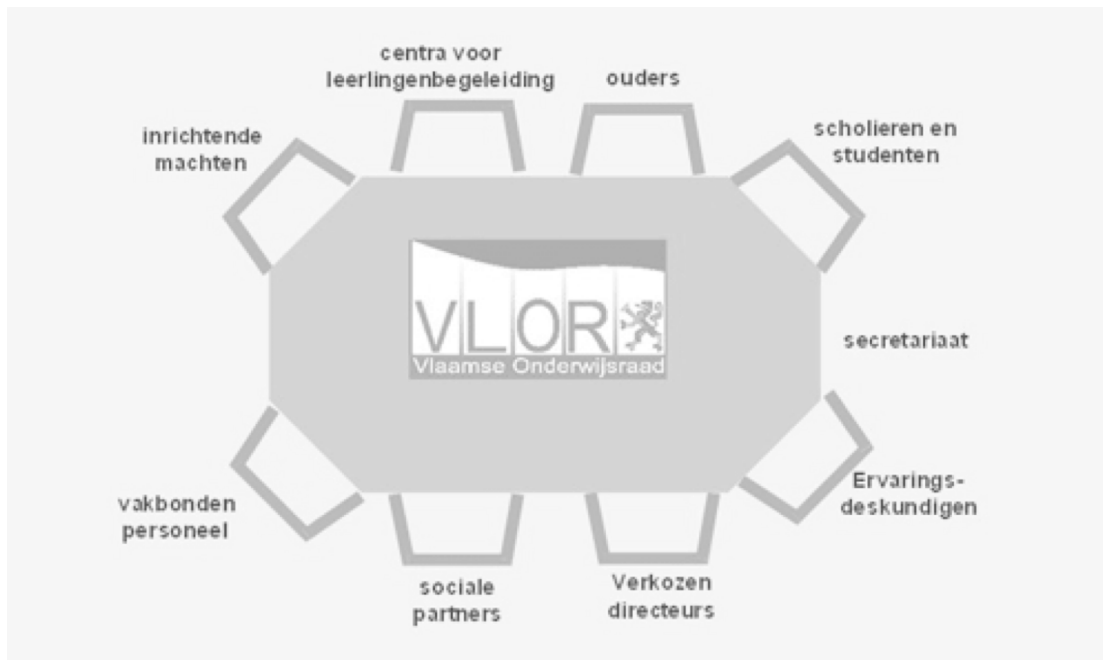
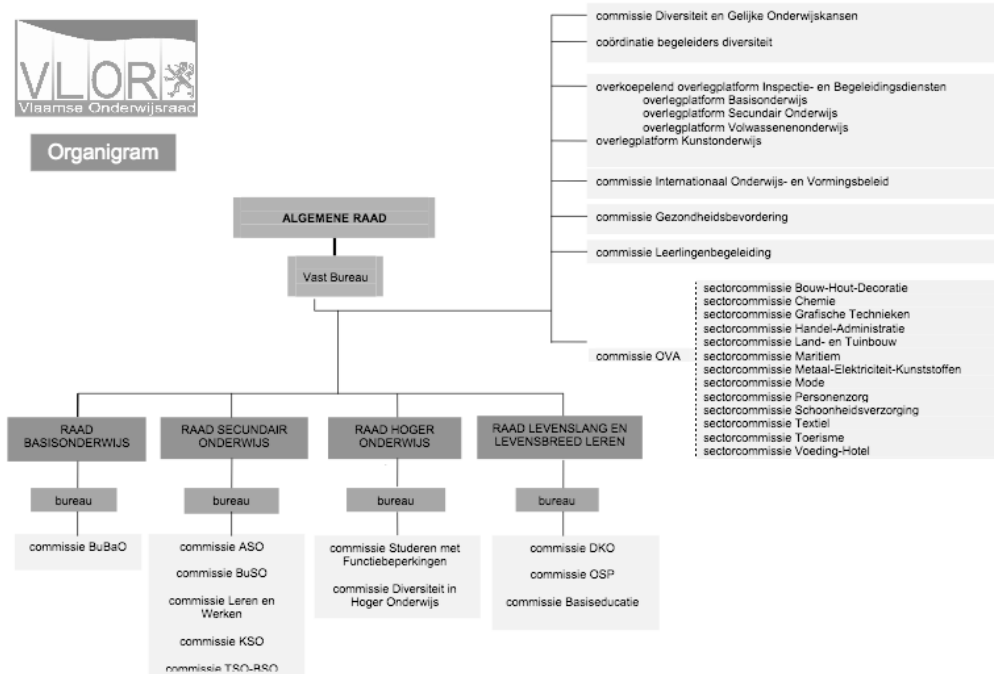
Promotor: **prof. dr. L. Veny**

Commissaris: **dr. B. Verbeeck**

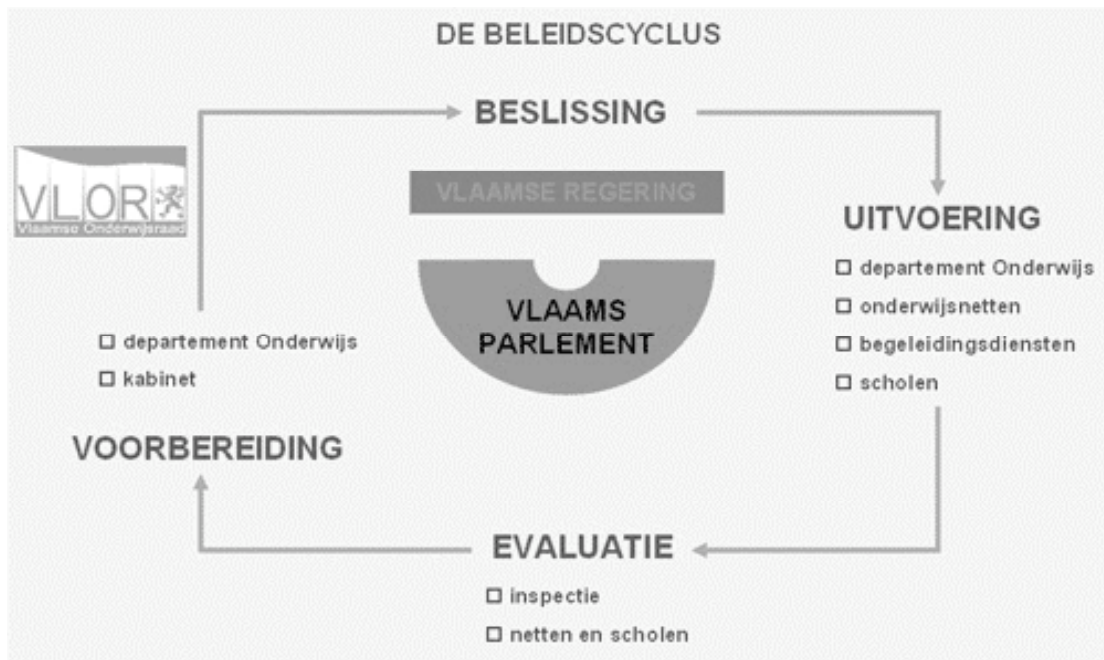

BIJLAGEN DEEL I
DE ORGANISATIE VAN HET ONDERWIJS IN DE VLAAMSE GEMEENSCHAP

Structuur VLOR⁷⁶⁹

⁷⁶⁹ www.vlor.be/sub_Algemeen.asp?cat=Algemeen

"Beleidsvoering kan men schematisch voorstellen als een cyclische beweging. De minister van Onderwijs en Vorming bereidt met de medewerking van zijn kabinet en het departement een decreet voor. In die fase wint hij ook adviezen in (bijv. van inspectie van financiën, Vlor, Raad van State). Het parlement (decreet) en de regering (uitvoeringsbesluiten) beslissen dan hoe de beleidsmaatregel er precies uit ziet. Nadien volgt de uitvoering in het onderwijsveld met de medewerking van het departement, de scholen en verschillende andere onderwijsorganisaties. De inspectie en de reacties van scholen, onderwijsnetten en andere organisaties vormen een evaluatie van het gevoerde beleid, wat heel vaak resulteert in de voorbereiding van nieuwe beleidsmaatregelen".⁷⁷⁰

⁷⁷⁰ www.vlor.be/sub_Algemeen.asp?cat=Algemeen

BIJLAGEN DEEL II
DE STRUCTUUR VAN HET ONDERWIJS IN DE VLAAMSE GEMEENSCHAP

BIJLAGE I

De ontwikkelingsdoelen voor het (gewoon) kleuteronderwijs⁷⁷¹

I. Ontwikkelingsdoelen Lichamelijk Opvoeding

1. Lichamelijk Opvoeding – Motorische competenties

— *Zelfredzaamheid in kindgerichte bewegingssituaties*

- Lichaams- en bewegingsbeheersing

De kleuters :

- 1.1. kunnen diverse ruimtelijke hindernissen nemen door middel van klimmen en klauteren, stappen, lopen en springen.
- 1.2. kunnen de eigen bewegingsbaan stoppen, richten en wijzigen afhankelijk van statische en dynamische objecten : andere bewegers, obstakels, bewegende voorwerpen.
- 1.3. kunnen het evenwicht behouden in verplaatsingen en bij houdingen op diverse steunvlakken.
- 1.4. kunnen het eigen lichaamsgewicht veilig opvangen door middel van landen en vallen.
- 1.5. kunnen onder begeleiding kleuteraangepast materiaal veilig heffen, dragen en verplaatsen.
- 1.6. kunnen met een eenvoudig bewegingsantwoord snel reageren op auditieve, visuele en tactiele signalen.

- Complexe lichaams- en bewegingsorganisatie

De kleuters :

- 1.7. kunnen voor verschillende basisbewegingen de ledematen functioneel en gecoördineerd inschakelen.
- 1.8. voeren de voornaamste basisbewegingen uit zonder teveel overtollige meebewegingen.
- 1.9. kunnen vlot en spontaan de zijkanten van het lichaam gebruiken en zijwaarts bewegen.
- 1.10. kunnen de armen en benen afwisselend bewegen.

- Voorkeurlichaamszijde

De kleuters :

- 1.11. tonen een duidelijke linker of rechter voorkeur voor éénhandige taken.
- 1.12. kunnen hun voorkeurhand tonen, wanneer het expliciet gevraagd wordt.
- 1.13. tonen in taken waar tweehandigheid vereist is een duidelijke taakverdeling in gebruik van linker en rechterhand (-voet).

- Lichaamsopbouw

De kleuters :

- 1.14. tonen in het bewegen dat ze de opbouw van het lichaam aanvoelen en kennen en dat ze intuïtief rekening houden met de lichaamsopbouw en met lichaamsgrenzen en -verhoudingen.
- 1.15. kunnen zelf actief omgaan met wijzigingen in de lichaamshouding rekening houdend met de omgeving.

---

⁷⁷¹ B.VI.Reg. 27 mei 1997 tot bepaling van de ontwikkelingsdoelen en de eindtermen van het gewoon basisonderwijs, B.S. 28 augustus 1997 *inuncto* art. 2 Decr. 15 juli 1997 tot bekrachtiging van de ontwikkelingsdoelen en de eindtermen van het gewoon basisonderwijs, B.S. 28 augustus 1997.

- Rustervaringen

De kleuters :

1.16. kunnen komen tot rustervaringen.

- Complexe ruimte- en tijdsfactoren

De kleuters :

1.17. kunnen in de ruimte snel een afgesproken plaats terugvinden en er rekening mee houden.

1.18. kunnen tijdens het bewegen rekening houden met plaatsaanduidingen.

1.19. kunnen handelend rekening houden met een te overbruggen afstand.

1.20. kunnen in eenvoudige bewegings- en spelsituaties de meest efficiënte bewegingsrichting kiezen.

1.21. passen de eigen beweging aan de snelheid en het tempo van bewegende objecten, of aan de tijdsduur van auditieve signalen.

1.22. passen het eigen bewegingsritme spontaan aan een eenvoudig opgelegd ritme.

1.23. zoeken zelf een uitvoeringsvolgorde in een bepaalde opstelling van toestellen.

1.24. kunnen twee of meer opeenvolgende hindernissen nemen.

1.25. kunnen doelgericht een beweging onderbreken en laten opvolgen door een andere beweging.

— *Groot-motorische en kleinmotorische vaardigheden in gevarieerde situaties*

- Groot-motorische vaardigheden

De kleuters :

1.26. tonen een toenemende bedrevenheid in basisbewegingen met betrekking tot de kind-eigen bewegingscultuur.

1.27. tonen actieve bewegingspogingen om de eigen behendigheidsgrens volgens eigen aanvoelen te verleggen.

- Klein-motorische vaardigheden

De kleuters :

1.28. tonen een toenemende bedrevenheid in het functioneel aanwenden van klein-motorische vaardigheden.

1.29. kunnen klein-motorische vaardigheden in verschillende situaties voldoende nauwkeurigheid gedoseerd en ontspannen uitvoeren.

1.30. kunnen de functionele grepen gebruiken voor het hanteren van voorwerpen.

— *Opeenvolgende handelingen*

De kleuters :

1.31. kunnen een eenvoudige reeks van opeenvolgende handelingen uitvoeren binnen bewegingsactiviteiten.

— *Bewegingsantwoorden*

De kleuters :

1.32. kunnen een gepast bewegingsantwoord geven op eenvoudige speltaken, bewegingsopdrachten, afspraken en regels.

— *Handelend omgaan met betekenisinhouden*

De kleuters :

- 1.33. tonen in het handelend omgaan met betekenisinhouden een toenemend begrijpen, toepassen en verwoorden van :
- spelideeën van kinderspelen;
  - lichaams-, bewegings-, ruimte- en tijdsbegrippen, facetten van fysieke kennis;
  - voorstellingen (fantasie);
  - symbolen en hun interpretatie, begrippen.

— *Oplossen van kind-aangepaste bewegingsproblemen*

De kleuters :

- 1.34. kunnen geconcentreerd bezig blijven met een bewegingsprobleem.
1.35. tonen belangstelling voor aangereikte oplossingsstrategieën.
1.36. tonen pogingen tot verwoorden van gestelde acties.
1.37. kunnen creatief verschillende oplossingen voorstellen.
1.38. kunnen geleerde bewegingsprincipes toepassen in andere bewegingssituaties.

— *Sensorische prikkels*

De kleuters :

- 1.39. kunnen gerichte aandacht opbrengen voor verschillende sensorische prikkels en deze rustig laten inwerken.

— *Beweging als expressie- en communicatiemiddel*

De kleuters :

- 1.40. tonen in hun vrije spel en in geleide opdrachten een spontaan aanwenden van beweging als expressie en communicatiemiddel.

2. Lichamelijke Opvoeding — Gezonde en veilige levensstijl

De kleuters :

- 2.1. behouden de natuurlijke vitaliteit en bereidheid om fysieke inspanningen te leveren.
2.2. nemen zelf initiatief om groot-motorisch te bewegen.
2.3. beleven zichtbaar plezier aan fysieke inspanningen.
2.4. ontwikkelen een correcte lichaamshouding.
2.5. behouden hun natuurlijke lenigheid.
2.6. kunnen in diverse spelsituaties de nodige kracht tonen om het eigen lichaamsgewicht en kleuter-aangepast spelmateriaal te verplaatsen en te dragen.
2.7. kunnen een fysieke inspanning een tijdlang volhouden.
2.8. kunnen eenvoudige verplaatsingsvormen op snelheid uitvoeren.
2.9. herkennen effecten van fysieke activiteit op het eigen lichaam en kunnen dat op hun manier verwoorden.
2.10. ontwikkelen een goed hygiënische gewoonte en weten dat zij schoeisel en kledij moeten aanpassen aan de omstandigheden.

3. Lichamelijke Opvoeding — Zelfconcept en het Sociaal Functioneren

De kleuters :

- 3.1. tonen een intrinsieke belangstelling om diverse nieuwe bewegingssituaties te verkennen.
- 3.2. kunnen speels bezig zijn met de eigen beweging en lichamelijkeheid.
- 3.3. tonen in het experimenteergedrag dat ze de eigen mogelijkheden en begrenzingen aanvoelen.
- 3.4. tonen een rustige aanwezigheid in het eigen lichaam, voelen de eigen grenzen en tonen een vertrouwdheid met de eigenheid van het lichaam.
- 3.5. tonen in diverse bewegingssituaties een variatie aan innerlijk beleven.
- 3.6. tonen een persoonlijke stijl in spontane expressie.
- 3.7. durven de eigen bewegingsvormen en behendigheden tonen.
- 3.8. kunnen zich emotioneel uiten binnen aanvaardbare grenzen.
- 3.9. kunnen in bewegingssituaties respectvol rekening houden met de veiligheid en de vermogens van andere kleuters en passen hun handelingen aan.
- 3.10. kunnen kleuter-aangepast materiaal uithalen en weer opbergen op de afgesproken plaats.
- 3.11. kunnen materiaal op de geëigende manier gebruiken.
- 3.12. kunnen binnen een eenvoudige spelvorm één tot twee spelregels opvolgen.
- 3.13. gaan spontaan over tot het maken van eenvoudige afspraken binnen het functioneren in subgroepjes.

II. Ontwikkelingsdoelen Muzische Vorming

1. Muzische Vorming — Beeld

De kleuters kunnen :

- 1.1. visuele waarneming en beeldend geheugen versterken en vergroten door beeldelementen te herkennen.
- 1.2. materiaalgevoeligheid ontwikkelen door exploreren en experimenteren.
- 1.3. kleur, lijn, vlak, ritme, vorm en versiering onderscheiden en de ontdekking van beeldelementen verwoorden.
- 1.4. verschillende beeldende, technische middelen aanwenden en samen gebruiken om tot beeldend werk te komen.
- 1.5. impressies uiten in een persoonlijke, authentieke creatie en plezier scheppen in het zoeken en vinden.

2. Muzische Vorming — Muziek

De kleuters kunnen :

- 2.1. klanken, geluiden, stilte en stemmingen in beluisterde muziek ervaren en herkennen.
- 2.2. ritme in beluisterde muziek en liedjes ervaren, herkennen en nabootsen.
- 2.3. signalen, functie en sfeer van beluisterde muziek of liedje ervaren en herkennen, en alleen of in groep reproduceren.
- 2.4. een toenemende stembeheersing ontwikkelen.
- 2.5. met plezier een toenemend vermogen tot experimenteren en improviseren ontwikkelen met klank, stem of instrument.

3. Muzische Vorming — Drama

De kleuters kunnen :

- 3.1. eigen belevenissen, ervaringen, gedachten, gevoelens, handelingen verwoorden.
- 3.2. zich inleven in personages en dingen uit de omgeving en deze uitbeelden.
- 3.3. met een creatief stem- en taalgebruik expressief reageren en belevenissen uitbeelden.
- 3.4. ervaren dat de juiste verhouding tussen woord en beweging de expressie kan vergroten.

3.5. genieten van een gevarieerd aanbod van hedendaagse en klassieke kinderliteratuur, en voor hen bestemde culturele activiteiten.

4. Muzische Vorming — Beweging

De kleuters kunnen :

- 4.1. spontaan meebewegen op muziek.
- 4.2. meedoen met bewegingen die tijdens het vertellen van een verhaal aan bod komen, en belangstelling tonen om het bewegingsinspirerend gegeven nauwkeurig te observeren en na te bootsen.
- 4.3. ervaren dat ze een persoonlijke stijl kunnen ontwikkelen.
- 4.4. waargenomen klanken omzetten in beweging.
- 4.5. de eigen dansexpressie verwoorden.
- 4.6. genieten van en belangstellend kijken naar een gevarieerd aanbod van lichaamsexpressie van kinderen en volwassenen.

5. Muzische Vorming — Media

De kleuters kunnen :

- 5.1. alert omgaan met voor hen bestemde audiovisuele boodschappen.
- 5.2. vaststellen dat klanken, beelden en bewegingen elkaar wederzijds beïnvloeden.
- 5.3. de volgorde van een reeks van voorwerpen, prenten, beelden, klanken en geluiden vaststellen, veranderen, schikken, herschikken en er een nieuw verhaal rond vertellen.
- 5.4. bewuster luisteren en kijken naar de hoeveelheden geluiden en klanken en zeer eenvoudige audiovisuele boodschappen.

6. Muzische Vorming — Attitudes

De kleuters kunnen :

- 6.1. openstaan voor nieuwe dingen uit hun omgeving.
- 6.2. ervan genieten bezig te zijn met de dingen die hen omringen om hun expressiemogelijkheden te ontdekken.
- 6.3. vertrouwen op hun expressiemogelijkheden en durven hun eigen expressie-stijl tonen.
- 6.4. respect betonen voor uitingen van leeftijdsgenoten, behorend tot de eigen en de andere culturen.
- 6.5. genieten van de fantasie, de originaliteit, de creativiteit en de zelfexpressie in 'kunstwerken'.

III. Ontwikkelingsdoelen Nederlands

1. Nederlands — Luisteren

De kleuters kunnen :

- 1.1. een mondelinge boodschap, eventueel ondersteund door gebaar, mimiek met betrekking tot een concrete situatie begrijpen.
- 1.2. voor hen bestemde vragen in concrete situaties begrijpen.
- 1.3. een mondelinge, voor hen bestemde boodschap, ondersteund door beeld en/of geluid, begrijpen.
- 1.4. door de kleuteronderwijzer gegeven opdrachten, met betrekking tot activiteiten in de klas of op school, begrijpen.
- 1.5. een beluisterd verhaal, bestemd voor hun leeftijdsgroep, begrijpen.
- 1.6. de bereidheid vertonen om naar elkaar te luisteren en om zich in te leven in een boodschap.

2. Nederlands — Spreken

De kleuters :

- 2.1. kunnen een voor hen bestemde mededeling en/of een verhaal zo (her)formuleren, dat de inhoud ervan herkenbaar overkomt.
- 2.2. kunnen spreken over ervaringen of gebeurtenissen uit de eigen omgeving of over wat ze van anderen vernamen.
- 2.3. kunnen spreken over gevoelens als blijheid, angst, verdriet, verwondering.
- 2.4. kunnen uitleggen hoe zij in een activiteit van plan zijn te werken of hoe zij werkten.
- 2.5. kunnen iemand of iets beschrijven volgens kleur, vorm, grootte of een specifieke eigenschap.
- 2.6. kunnen antwoorden op gerichte vragen in verband met betekenis, inhoud, bedoeling, mening... in concrete situaties.
- 2.7. kunnen in een gesprek met een eenvoudige maar relevante vraag of met commentaar reageren.
- 2.8. kunnen zelf vragen stellen aan anderen die de door hen gewenste informatie leveren.
- 2.9. kunnen de hulp of medewerking van anderen inroepen.
- 2.10. kunnen zich inleven in duidelijk herkenbare rollen en situaties en vanuit eigen verbeelding/beleving hierop inspelen.
- 2.11. hanteren bij het realiseren van de hierboven genoemde ontwikkelingsdoelen zoveel mogelijk standaard-Nederlands ondersteund door volwassenen.
- 2.12. zijn bereid om eigen gevoelens en verlangens op een persoonlijke manier uit te drukken.
- 2.13. beleven plezier in het gebruiken van taal en het spelen met taal in concrete situaties.

3. Nederlands — “Lezen”

De kleuters :

- 3.1. kunnen aan de hand van visueel materiaal een boodschap herscheppen.
- 3.2. kunnen door symbolen voorgestelde boodschappen in verband met concrete activiteiten begrijpen.
- 3.3. kunnen op materialen, in boeken, op uithangborden lettertekens onderscheiden van andere tekens.
- 3.4. zijn bereid spontaan en zelfstandig voor hen bestemde boeken en andere info-bronnen in te kijken.

4. Nederlands — “Schrijven”

De kleuters kunnen :

- 4.1. een ervaring, een verhaal weergeven door middel van visueel materiaal.
- 4.2. met hulp van volwassenen, eigen boodschappen door middel van symbolen vastleggen en kenbaar maken.
- 4.3. onvolledige eenvoudige beelden aanvullen.

5. Nederlands — “Taalbeschouwing”

- 5.1. De kleuters kunnen duidelijke vormen van mondelinge communicatie herkennen.
- 5.2. Zij beseffen dat boodschappen visueel kunnen worden bewaard en daardoor opnieuw kunnen worden opgeroepen.
- 5.3. Zij beseffen dat mensen door middel van het schrift boodschappen kunnen vastleggen.
- 5.4. Zij beseffen dat bepaalde symbolen (pictogrammen, lettertekens,...) dienen om boodschappen over te dragen.
- 5.5. Zij stellen zich vragen bij en reflecteren over taal en taalgebruik in concrete situaties :
  - discrimineren van klanken, woorden;
  - ritmische aspecten van taal, rijmen;

- intonatie en mimiek in relatie tot gevoelens, boodschap.

IV Ontwikkelingsdoelen Wiskundige Initiatie

1. Wiskundige Initiatie — Getallen

De kleuters kunnen :

- 1.1. handelend en verwoordend de ene concrete hoeveelheid dingen vergelijken met een andere hoeveelheid dingen. Bij het verwoorden gebruiken zij daarbij de passende hoeveelhedsbegrippen. (evenveel/niet evenveel dingen, veel/weinig dingen, te veel/te weinig dingen, dingen over/dingen te kort, meer/minder dingen, meest/minst dingen).
- 1.2. met aanwijzing vijf dingen correct (simultaan) tellen en daarna zeggen hoeveel dingen er geteld zijn (resultatief).
- 1.3. een rangorde (tot vijfde) aanduiden en verwoorden (ordinaal tellen) als begin en richting zijn afgesproken.
- 1.4. in concrete situaties rekenhandelingen uitvoeren met betrekking tot aantal en hoeveelheid. Zij kunnen deze handelingen verwoorden door de gepaste begrippen te hanteren (evenveel maken, bij doen, wegdoen, samentellen, vermeerderen, verminderen, verdelen).
- 1.5. door handelend en verwoordend te vergelijken, aangeven dat er een bepaalde hoeveelheid dingen dezelfde blijft, hoe ze ook geplaatst of geordend zijn in de ruimte.

2. Wiskundige Initiatie — Meten

De kleuters kunnen :

- 2.1. handelend en verwoordend twee dingen op hun kwalitatieve eigenschap vergelijken.
- 2.2. dingen kwalitatief vergelijken en samenbrengen op basis van één of twee gemeenschappelijke kenmerken.
- 2.3. dingen rangschikken volgens de toenemende of afnemende mate van een welbepaald kwalitatief kenmerk.
- 2.4. in concrete situaties handelingen uitvoeren met vormen, grootheden en figuren, in functie van een kwalitatief kenmerk.
- 2.5. handelend en verwoordend, aangeven dat een bepaalde grootheid (lengte, inhoud, volume, gewicht, oppervlakte) van een ding dezelfde blijft, hoe dit ook geplaatst of geordend is in de ruimte.
- 2.6. bij benadering een voorwerp "meten" met een zelfgekozen maateenheid.
- 2.7. verandering, beweging, (snelheid) die ze met hun eigen lichaam ervaren of die ze bij voorwerpen, verschijnselen of bij andere mensen waarnemen, verwoorden.
- 2.8. bij vergelijking van twee voor hen bekende activiteiten en bij voldoende duidelijke verschillen, verwoorden welke activiteit het langst en welke het kortst duurt.
- 2.9. aan de hand van een kalender de dagen aftellen tussen het nu en een speciale gebeurtenis waarvan de dag is aangegeven binnen de periode van een week.

3. Wiskundige Initiatie — Ruimte (Initiatie op Meetkunde)

De kleuters kunnen :

- 3.1. handelend, in concrete situaties de begrippen "in, op, boven, onder, naast, voor, achter, eerste, laatste, tussen schuin, op elkaar, ver weg, dicht bij, binnen, buiten, omhoog en omlaag" in hun juiste betekenis gebruiken. Zij kunnen pictogrammen in verband met "richtingen" als symbolen hanteren.
- 3.2. vanuit verschillende gezichtspunten die ze zelf concreet innemen, verwoorden hoe eenzelfde voorwerp, gebouw of persoon er telkens anders uitziet.
- 3.3. in een concrete situatie oplossingen vinden voor een ruimtelijk probleem.

3.4. vanuit een patroon een rij of een reeks dingen verder zetten. In het patroon kunnen aantallen (beperkt tot 5) en/of kwalitatieve kenmerken (beperkt tot twee gemeenschappelijke) voorkomen.

V. Ontwikkelingsdoelen Wereldoriëntatie

1. Wereldoriëntatie — Natuur

— *Levende natuur*

De kleuters :

1.1. kunnen mensen, dieren en planten ordenen aan de hand van eenvoudige, zelfgevonden criteria.

1.2. kunnen in verband met voortplanting van mensen en dieren, getuigenis geven van het inzicht dat :

- een levend wezen steeds voortkomt uit een ander levend wezen van dezelfde soort;
- dat de geboorte wordt voorafgegaan door een periode van gedragen worden door de moeder of door de ontwikkeling van het jong in een ei;
- dat de geboorte het verlaten van het moederlichaam of van het ei betekent.

— *Niet-levende natuur*

De kleuters :

1.4. - kunnen verschillende weersomstandigheden gericht waarnemen, vergelijken en benoemen;
- kunnen voorbeelden geven van de gevolgen voor zichzelf.

1.5. kunnen experimenteren met enkele gangbare stoffen, ze onderscheiden en groeperen volgens één zelf gevonden eigenschap.

— *Algemene vaardigheden natuur*

De kleuters :

1.6. - kunnen bij zichzelf aangeven welk lichaamsdeel instaat voor het horen, zien, ruiken, proeven en voelen;

- kunnen de verschillen in de vorm, de geur, de smaak, het geluid, de kleur en in aanvoelen onderscheiden.

1.7. tonen een experimenterende en explorerende aanpak om meer te weten te komen over de natuur.

1.8. kunnen met hulp van een volwassene, eenvoudige bronnen hanteren om meer te weten te komen over de natuur.

— *Gezondheidseducatie*

De kleuters :

1.9. - kunnen bij zichzelf en bij anderen het verschil tussen ziek, gezond en gewond zijn herkennen;

- kunnen in concrete situaties gedragingen herkennen die bevorderlijk of schadelijk zijn voor hun gezondheid.

1.10. tonen goede gewoonten inzake dagelijkse hygiëne.

1.11. weten dat ze door de inname van sommige producten en planten ziek kunnen worden.

— *Milieu-educatie*

De kleuters :

1.12. tonen een houding van zorg en respect voor de natuur.

2. Wereldoriëntatie — Technologie

De kleuters :

2.1. kunnen van voorwerpen uit hun omgeving aangeven dat ze gemaakt zijn van ijzer, steen, hout, glas, papier, textiel of plastic.

2.2. kunnen van eenvoudige voorwerpen uit hun omgeving aantonen dat ze bestaan uit verschillende onderdelen.

2.3. kunnen bij eenvoudige voorwerpen uit hun omgeving de meest courante verbindingen en hechtingswijzen herkennen.

2.4. kunnen met gangbare materialen een eenvoudige constructie maken, waarbij ze geschikt materiaal, geschikte hechtingswijzen en geschikt gereedschap kiezen.

2.5. tonen zich bereid om veilig om te gaan met materialen en gereedschap van de klas.

3. Wereldoriëntatie — Mens Ik en Mezelf

De kleuters :

3.1. kunnen bij zichzelf onderkennen wanneer zij bang, blij, boos of verdrietig zijn en kunnen dit op een eenvoudige wijze uitdrukken.

3.2. kunnen in een eenvoudige taal een recent gebeurde situatie waarbij zij betrokken waren in dialoog met een volwassene, beschrijven en vertellen hoe zij zich daarbij voelden.

3.3. tonen in concrete situaties voldoende zelfvertrouwen in eigen mogelijkheden.

— *Ik en de ander*

De kleuters :

3.4. kunnen in concrete situaties verschillende manieren van omgaan met elkaar herkennen en erover praten.

3.5. kunnen bij anderen gevoelens van bang, blij, boos en verdrietig zijn herkennen en kunnen meeleven in dit gevoel.

3.6. weten dat mensen eenzelfde situatie op een verschillende wijze kunnen ervaren en er verschillend kunnen op reageren.

3.7. kunnen een gevoeligheid tonen voor de behoeften van anderen.

3.8. kunnen voor zichzelf opkomen door signalen te geven die voor anderen begrijpelijk en aanvaardbaar zijn.

— *Ik en de anderen: in groep*

De kleuters :

3.9. kennen en begrijpen omgangsvormen, leefregels en afspraken die van belang zijn voor het samenleven in een groep.

3.10. kunnen in concrete situaties met de hulp van een volwassene afspraken maken.

3.11. kunnen bij een activiteit of een spel in een kleine groep, controleren of de anderen zich aan de regels houden.

4. Wereldoriëntatie — Maatschappij

— *Sociaal-economische verschijnselen*

De kleuters :

- 4.1. kunnen beroepen en bezigheden van volwassenen die ze kennen op een eenvoudige wijze beschrijven.
- 4.2. kunnen in een concrete situatie het onderscheid maken tussen geven, krijgen, ruilen, lenen, kopen en verkopen.

— *Sociaal-culturele verschijnselen*

De kleuters :

- 4.3. kunnen verschillende gezinsvormen herkennen.
- 4.4. herkennen vormen van afwijzend of waardierend reageren op het anders-zijn van mensen.
- 4.5. beseffen dat sommige mensen een andere levenswijze hebben dan zichzelf, als ze geconfronteerd worden met beelden, informatie of mensen uit een andere cultuur.

— *Politieke en juridische verschijnselen*

De kleuters :

- 4.6. kunnen met concrete voorbeelden illustreren dat mensen die samenleven, zich organiseren via regels waaraan iedereen zich moet houden.
- 4.7. weten dat er mensen zijn die waken over het naleven van regels in elke samenleving.
- 4.8. kunnen een onderscheid maken tussen geweldloze en gewelddadige oplossingen voor conflicten.

5. Wereldoriëntatie — Tijd

De kleuters :

- 5.1. - begrijpen dat "gisteren" voorbij is en dat "morgen" nog moet komen.
- kunnen de begrippen vandaag, dag, nacht in hun juiste betekenis gebruiken.
- 5.2. kunnen een beperkt aantal vaste gebeurtenissen in het verloop van hun dag in een juiste volgorde aangeven.
- 5.3. tonen tijdsbesef aan de hand van het functioneel gebruik van verschillende soorten kalenders.
- 5.4. kunnen een eenvoudig visueel voorgesteld plan zelfstandig uitvoeren.
- 5.5. kunnen terugblikken op minstens twee voorbij activiteiten door deze in de juiste volgorde te rangschikken en te verwoorden.
- 5.6. kunnen in de tijd vooruitzien door minstens twee activiteiten na elkaar te plannen.

6. Wereldoriëntatie — Ruimte

— *Ruimtelijke Oriëntatie*

De kleuters :

- 6.1. kunnen een menselijke figuur tekenen met de belangrijkste lichaamsdelen (het hoofd, de romp, de benen, de armen, de oren, de ogen, de neus en de mond) op de juiste plaats.
- 6.2. kunnen inschatten hoeveel ruimte hun eigen lichaam inneemt.
- 6.3. vinden zelfstandig hun weg in een vertrouwde omgeving.
- 6.4. kunnen aan een bekende volwassene hun naam en de gemeente waar ze wonen zeggen.
- 6.5. kennen de betekenis van volgende pictogrammen :
  - de pijl,
  - de uitgang,
  - het toilet.

6.6. kunnen voorstellingen van vertrouwde plaatsen en voorwerpen herkennen.

— *Ruimtebeleving*

De kleuters :

6.7. kunnen een ruimte inrichten in functie van hun spel.

6.8. kunnen, mits aanwijzingen, orde brengen in een beperkte ruimte.

— *Ruimtelijke ordening*

De kleuters :

6.9. kunnen verschillen in landschappen en omgevingen, door mensen ingericht, verwoorden.

— *Verkeer - mobiliteit*

De kleuters :

6.10. herkennen in hun omgeving plaatsen waar ze veilig kunnen spelen en waar niet.

6.11. beseffen dat het verkeer risicoâ

6.12. kunnen onder begeleiding elementaire verkeersregels toepassen.

BIJLAGE II

De eindtermen voor het (gewoon) lager onderwijs⁷⁷²

I. Eindtermen (1) Lichamelijk Opvoeding

1. Lichamelijk Opvoeding – Motorische competenties

— *Zelfredzaamheid in kindgerichte bewegingssituaties*

- Lichaams- en bewegingsbeheersing

De leerlingen:

- 1.9 kunnen balanceren op de grond en over diverse soorten toestellen.
- 1.10 kunnen in omgekeerde houding hangen en steunen.
- 1.11 kunnen vrije sprongen en steunsprongen uitvoeren.
- 1.12 kunnen verschillende vormen van rollen uitvoeren.
- 1.13 kunnen aan een toestel draaibewegingen rond de breedte-as uitvoeren.
- 1.14 kunnen diverse klimtoestellen opklimmen en veilig ervan afdalen.
- 1.15 kunnen hun loopstijl en -tempo aanpassen aan de afstand.
- 1.16 kunnen op verschillende manieren en met diverse tuigen werpen.

- Spel en sportspelen

De leerlingen:

- 1.17 beheersen fundamentele bewegingsvaardigheden die nodig zijn om een eenvoudig bewegingsspel zinvol te kunnen spelen in eenvoudige sport- en spelsituaties.
- 1.18 kunnen eenvoudige spelideeën uitvoeren in eenvoudige bewegingsspelen.
- 1.19 kunnen zich in een spel inleven en hierbij verschillende rollen waarnemen.
- 1.20 kennen elementaire tactische principes, kunnen ze toepassen in verwante spelen en kunnen een eenvoudig tactisch plannetje afspreken en uitvoeren.
- 1.20bis: passen de afgesproken spelregels toe en aanvaarden de sancties bij overtredingen.

- Ritmisch en expressief bewegen

De leerlingen:

- 1.21 kunnen bewegingsvormen uitvoeren op een opgelegd ritme.
  - 1.22 kunnen een danscombinatie (een aantal bewegingspatronen achter elkaar) onthouden en zonder aanwijzingen uitvoeren.
- Bewegen in verschillende milieus

De leerlingen:

- 1.23 bewegen op een aangepaste manier in de vrije natuur.
- 1.24 kunnen ongeremd en spelend bewegen in het water.
- 1.25 de leerlingen voelen zich veilig in het water en kunnen zwemmen.

— *Klein-motorische vaardigheden in gevarieerde situaties*

---

⁷⁷² B.VI.Reg. 27 mei 1997 tot bepaling van de ontwikkelingsdoelen en de eindtermen van het gewoon basisonderwijs, *B.S.* 28 augustus 1997 *inuncto* art. 2 Decr. 15 juli 1997 tot bekrachtiging van de ontwikkelingsdoelen en de eindtermen van het gewoon basisonderwijs, *B.S.* 28 augustus 1997. De attitudinale eindtermen zijn aangeduid met een sterretje (*)

De leerlingen:

1.26 kunnen klein-motorische vaardigheden in verschillende situaties voldoende nauwkeurig gedoseerd en ontspannen uitvoeren.

1.27 kunnen de functionele grepen gedifferentieerd gebruiken voor het hanteren van voorwerpen.

— *Oplossen van kind-aangepaste bewegingsproblemen*

De leerlingen:

1.28* kunnen geconcentreerd bezig zijn met een bewegingstaak.

1.29 zoeken zelfstandig en op een creatieve manier naar een oplossing voor een bewegings- of spelprobleem.

1.30 kunnen zelfstandig materiaal kiezen en opstellen.

1.31 zijn in staat gekende oefen- en spelvormen zelfstandig op te starten en in gang te houden.

1.32* De leerlingen zijn bereid zichzelf vragen te stellen over hun aanpak voor, tijdens en na het oplossen van een bewegingsprobleem en willen op basis hiervan hun aanpak (bij)sturen.

1.33: kunnen onder verschillende sensorische prikkels die gelijktijdig worden waargenomen de relevante prikkel selecteren.

2. Lichamelijk Opvoeding — Gezonde en Veilige Levensstijl

De leerlingen:

2.1* hebben noties over eigen constitutie en ontwikkelen een correcte lichaamshouding.

2.2* ontwikkelen uithouding, kracht, lenigheid, snelheid en spierspanning om de motorische competenties te bereiken.

2.3* beleven voldoening aan fysieke inspanning en kennen ook het lange-termijn effect ervan.

2.4 kennen het belang van opwarming vóór en tot rust komen na fysieke activiteiten.

2.5 kennen mogelijke vormen van rollend en/of glijdend materiaal en weten er veilig mee om te gaan.

3. Lichamelijke Opvoeding — Zelfconcept en het Sociaal Functioneren

De leerlingen:

3.1* zijn bereid een opdracht vol te houden en af te werken.

3.2* kunnen hun eigen inspanning en die van anderen inschatten en waarderen.

3.3* nemen deel aan bewegingsactiviteiten in een geest van fair-play.

3.4 kennen de mogelijkheden om buiten de les lichamelijke opvoeding een voorkeur-sport te beoefenen.

3.5* tonen spontaneïteit, expressiviteit en echtheid op een sociaal aanvaarde wijze.

3.6* zien ongecontroleerde en ongewenste uitingen bij zichzelf in en zetten ze recht.

3.7 kunnen bewegingsmateriaal op de geëigende manier gebruiken.

II. Eindtermen Muzische Vorming

1. Muzische Vorming — Beeld

De leerlingen kunnen:

1.1* door middel van kunst- en beeldbeschouwing een persoonlijk waardeoordeel ontwikkelen over beelden en beeldende kunst van vroeger, van nu en van verschillende culturen.

1.2 door betasten en voelen (tactiel), door kijken en zien (visueel) impressies opdoen, verwerken en erover praten.

- 1.3 beeldinformatie herkennen, begrijpen, interpreteren en er kritisch tegenover staan.
- 1.4* plezier en voldoening vinden in het beeldend vormgeven en genieten van wat beeldend is vormgegeven.
- 1.5 beeldende problemen oplossen, technieken toepassen en gereedschappen en materialen hanteren om beeldend vorm te geven op een manier die hen voldoet.
- 1.6 tactiele, visuele impressies, ervaringen, gevoelens en fantasieën op een beeldende manier weergeven.

2. Muzische Vorming — Muziek

De leerlingen kunnen:

- 2.1 muziek beluisteren en ervaren, muzikale impressies opdoen uit de geluidsomgeving met aandacht voor enkele kenmerken van de muziek:
  - klankeigenschap;
  - functie/gebruikssituatie.
- 2.2 improviseren en experimenteren, klankbronnen en muziekinstrumenten uittesten op hun klankwaarde en in een muzikaal (samen)spel daarvan gebruik maken.
- 2.3* openstaan voor hedendaagse muziek, muziek uit andere tijden, andere landen en culturen.
- 2.4* genieten van zingen en musiceren en dit gebruiken als impuls voor nieuwe muzikale spelideeën of andere aanverwante expressiewijzen.
- 2.5 vanuit het eigen muzikaal aanvoelen praten over het zingen en het musiceren.

3. Muzische Vorming — Drama

De leerlingen kunnen:

- 3.1* genieten van een gevarieerd aanbod van voor hen bestemde culturele activiteiten.
- 3.2 spelvormen waarnemen en inzien dat de juiste verhouding tussen woord en beweging de expressie kan vergroten.
- 3.3 geconcentreerd luisteren naar een gesproken tekst (verteld of voorgelezen) en die mondeling, schriftelijk, beeldend of dramatisch weergeven.
- 3.4 spelvormen in een sociale en maatschappelijke context hanteren.
- 3.5 ervaringen, gevoelens, ideeën, fantasieën... uiten in spel.
- 3.6 een aan de speelsituatie aangepaste en aangename spreektechniek ontwikkelen (articulatie, adembeheersing, tempo, toonhoogte) en verschillende verbale en non-verbale spelvormen improviseren.
- 3.7* genieten van, praten over en kritisch staan tegenover het eigen spel en dat van anderen, de keuze van spelvormen, onderwerpen, de beleving.

4. Muzische Vorming — Beweging

De leerlingen kunnen:

- 4.1* genieten van lichaamstaal, beweging en dans.
- 4.2 een eenvoudig bewegingsverhaal opbouwen met als vertrekpunt iets wat gehoord, gezien, gelezen, gevoeld of meegemaakt wordt.
- 4.3 samenwerken met anderen:
  - om een eenvoudig dansverloop op te bouwen;
  - om al improviserend te reageren op elkaars beweging.
- 4.4 bewegen op een creatieve manier en daarbij één of meerdere basiselementen van de beweging bespelen:
  - tijd;
  - kracht;
  - ruimte;
  - lichaamsmogelijkheden.

- 4.5 nieuwe dansen ontwerpen met eenvoudige passen en figuren.
- 4.6 het inoefenen, de voorbereiding, het aanwenden van de lichaamstaal en het uitvoeren (vertoning), door henzelf en anderen, kritisch bespreken.

5. Muzische Vorming — Media

De leerlingen kunnen:

- 5.1 beeldsignalen waarnemen zodat men opvallend goede en minder geslaagde dingen kan doorzoeken en herkennen.
- 5.2 ervaren dat een visueel beeld al dan niet vergezeld van een nieuw geluid steeds een nieuwe werkelijkheid kan oproepen.
- 5.3 soorten van eenvoudige hedendaagse audiovisuele opnamen en weergavetoestellen (informatiedragers) aanwijzen, benoemen en ze creatief bedienen.
- 5.4 een eigen audiovisuele taal gebruiken en het massale audiovisuele aanbod een relativerende plaats toekennen.
- 5.5: eenvoudige, audiovisuele informatie uit de eigen belevingswereld herkennen, onderzoeken en vergelijken.

6. Muzische Vorming — Attitudes

De leerlingen kunnen:

- 6.1* blijvend nieuwe dingen uit hun omgeving ontdekken.
- 6.2* zonder vooroordelen naar kunst kijken en luisteren.
- 6.3* genieten van het muzisch handelen waardoor hun expressiemogelijkheden verruimen.
- 6.4* vertrouwen op hun eigen expressiemogelijkheden en durven hun creatieve uitingen tonen.
- 6.5* respect betonen voor uitingen van leeftijdsgenoten, behorend tot eigen en andere culturen.

III. Eindtermen Nederlands

1. Nederlands — Luisteren

De leerlingen kunnen (verwerkingsniveau = beschrijven) de informatie achterhalen in:

- 1.1 een voor hen bestemde mededeling met betrekking tot het school- en klasgebeuren.
- 1.2 een voor hen bestemde informatieve radio-uitzending.
- 1.3 een uiteenzetting of instructie van een medeleerling, bestemd voor de leerkracht.
- 1.4 een telefoongesprek.

De leerlingen kunnen (verwerkingsniveau = structureren) de informatie op een persoonlijke en overzichtelijke wijze ordenen bij:

- 1.5 een uiteenzetting of instructie van de leerkracht.
- 1.6 een voor hen bestemde instructie voor een buitenschoolse situatie.
- 1.7 een voor hen bestemde informatieve t.v.-uitzending.

De leerlingen kunnen (verwerkingsniveau = beoordelen) op basis van, hetzij de eigen mening, hetzij informatie uit andere bronnen, de informatie beoordelen die voorkomt in:

- 1.8 een discussie met bekende leeftijdsgenoten.
- 1.9 een gesprek met bekende leeftijdsgenoten.
- 1.10 een door leeftijdsgenoten geformuleerde oproep.

2. Nederlands — Spreken

De leerlingen kunnen (verwerkingsniveau = beschrijven) het gepaste taalregister hanteren als ze:

- 2.1 aan leeftijdsgenoten over zichzelf informatie verschaffen.
- 2.2 aan iemand om ontbrekende informatie vragen.

- 2.3 over een op school behandeld onderwerp aan de leerkracht verslag uitbrengen.
- 2.4 in een telefoongesprek informatie uitwisselen.
- De leerlingen kunnen (verwerkingsniveau = structureren) het gepaste taalregister hanteren als ze:
- 2.5 vragen van de leerkracht in verband met een behandeld onderwerp beantwoorden.
- 2.6 van een behandeld onderwerp of een beleefd voorval een verbale/non-verbale interpretatie brengen, die begrepen wordt door leeftijdsgenoten.
- 2.7 bij een behandeld onderwerp vragen stellen die begrepen en beantwoord kunnen worden door leeftijdsgenoten.
- 2.8 een instructie geven zodat iemand die vertrouwd is met de situatie, ze kan uitvoeren.
- De leerlingen kunnen (verwerkingsniveau = beoordelen) het gepaste taalregister hanteren als ze op basis van vergelijking, hetzij met hun eigen mening, hetzij met andere bronnen:
- 2.9* in een gesprek kritisch reageren op de vragen en opmerkingen van bekende volwassenen.
- 2.10* tijdens een discussie met bekende volwassenen over een behandeld onderwerp passende argumenten naar voren brengen.

3. Nederlands — Lezen

- De leerlingen kunnen (verwerkingsniveau = beschrijven) de informatie achterhalen in:
- 3.1 voor hen bestemde instructies voor handelingen van gevarieerde aard.
  - 3.2 de gegevens in schema's en tabellen ten dienste van het publiek.
  - 3.3 voor hen bestemde teksten in tijdschriften.
- De leerlingen kunnen (verwerkingsniveau = structureren) de informatie ordenen die voorkomt in:
- 3.4 Voor hen bestemde school- en studieteksten en instructies bij schoolopdrachten.
  - 3.5 Voor hen bestemde verhalen, kinderromans, dialogen, gedichten, kindertijdschriften en jeugdcyclopedieën.
  - 3.6 Verschillende voor hen bestemde brieven of uitnodigingen.
  - 3.7 reclameteksten die rechtstreeks verband houden met hun leefwereld.

4. Nederlands — Schrijven

- De leerlingen kunnen (verwerkingsniveau = kopiëren):
- 4.1 overzichten, aantekeningen, mededelingen op- en overschrijven.
- De leerlingen kunnen (verwerkingsniveau = beschrijven):
- 4.2 een oproep, een uitnodiging, een instructie richten aan leeftijdsgenoten.
- De leerlingen kunnen (verwerkingsniveau = structureren):
- 4.3 een brief schrijven aan een bekende om een persoonlijke boodschap of belevenis over te brengen.
  - 4.4 Voor een gekend persoon een verslag schrijven van een verhaal, een gebeurtenis, een informatieve tekst.
  - 4.5 een formulier invullen met informatie over henzelf.
  - 4.6 schriftelijk antwoorden op vragen over verwerkte inhoud.
  - 4.7 De leerlingen kunnen voor het realiseren van bovenstaande eindtermen bovendien:
    - hun teksten verzorgen rekening houdende met handschrift en lay-out;
    - spellingsafspraken en -regels toepassen in verband met het schrijven van:
      - woorden met vast woordbeeld:
      - klankzuivere woorden;
      - hoogfrequente niet-klankzuivere woorden;
      - woorden met veranderlijk woordbeeld (regelwoorden):
      - werkwoorden;
      - klinker in open/gesloten lettergreep;
      - verdubbeling medeklinker;
      - niet-klankzuivere eindletter;
      - hoofdletters;

- interpunctietekens, ? !:

4.8* De leerlingen ontwikkelen bij het realiseren van de eindtermen voor spreken, luisteren, lezen en schrijven de volgende attitudes:

- spreek-, luister-, lees- en schrijfbereidheid;
- plezier in luisteren, spreken, lezen en schrijven;
- bereidheid tot nadenken over het eigen luister-, spreek-, lees- en schrijfgedrag;
- bereidheid tot het naleven van luister-, spreek-, lees- en schrijfconventies;
- weerbaarheid.

5. Nederlands — Vaardigheden/Strategiën

De leerlingen kunnen vaardigheden/strategieën in verband met luisteren, spreken, lezen en schrijven aanwenden die nodig zijn om de respectievelijke eindtermen te realiseren. Zij houden daarbij onder meer rekening met:

- de totale luister-, spreek-, lees- en schrijfsituatie;
  - de tekstsoort;
  - het verwerkingsniveau;
- zoals die aangegeven zijn in de desbetreffende eindterm.

6. Nederlands — Taalbeschouwing

6.1* De leerlingen zijn bereid binnen een concrete taalcontext te reflecteren over:

- het gebruik van standaardtaal, regionale en sociale taalvariëteiten;
- bepaalde houdingen, vooroordelen en rolgedrag in taal; taalgedragsregels;
- bepaalde taalhandelingen;
- hoe via taal bepaalde standpunten ingenomen en/of kenbaar worden gemaakt.

6.2* De leerlingen zijn bereid te reflecteren over gebruikte luister-, spreek-, lees- en schrijfstrategieën.

6.3* De leerlingen zijn bereid om vanuit een concrete context te reflecteren over de volgende aspecten van taal:

- klankniveau;
- woordniveau (woordvorming);
- zinsniveau (woordvolgorde);
- tekstniveau (eenvoudige structuren).

6.4 De leerlingen kunnen bij de bovenstaande eindtermen de geëigende termen gebruiken:

- zender, ontvanger, boodschap, bedoeling, situatie;
- zelfstandig naamwoord (+ lidwoord), verkleinwoord, werkwoord, stam, uitgang, voor- en achtervoegsel, andere woorden;
- onderwerp, persoonsvorm, zinsdeel;
- kopje, alinea.

6.5* De leerlingen zijn bereid om te reflecteren over taal en over taalgebruik.

IV Eindtermen Taal Frans

1. Frans — Luisteren

Met betrekking tot die communicatieve situaties waarin leerlingen redelijkerwijze kunnen terechtkomen en volgens de verworven basiswoordenschat en taalstructuur, kunnen de leerlingen:

1.1 de hoofdzaken begrijpen in korte mededelingen.

1.2 hun gesprekspartner begrijpen in een kort gesprek over:

- henzelf;
- hun gezins- en leefsituatie;

- spelsituatie;
- hun voorkomen;
- omgangsvormen.

1.3* Bij het realiseren van de bovenstaande eindtermen leggen de leerlingen de nodige luisterbereidheid aan de dag.

2. Frans — Lezen

Met betrekking tot die communicatieve situaties waarin leerlingen redelijkerwijze kunnen terechtkomen en volgens de verworven basiswoordenschat en taalstructuur, kunnen de leerlingen:

- 2.1 eenvoudige opschriften, aanwijzingen, waarschuwingen en aankondigingen begrijpen.
- 2.2 een tekst globaal begrijpen met behulp van visuele ondersteuning.
- 2.3 in een tweetalige alfabetische basiswoordenlijst de vertaling opzoeken van een Frans woord.
- 2.4* bij het realiseren van de bovenstaande eindtermen leggen de leerlingen de nodige leesbereidheid aan de dag.

3. Frans — Spreken

Met betrekking tot die communicatieve situaties waarin leerlingen redelijkerwijze kunnen terechtkomen en volgens de verworven basiswoordenschat en taalstructuur, kunnen de leerlingen:

- 3.1 zinnen en beeldmateriaal combineren;
- 3.2 in een kort gesprek aan een gesprekspartner vragen stellen en informatie verstrekken over:
  - henzelf;
  - hun gezins- en leefsituatie;
  - hun voorkomen;
  - omgangsvormen;
  - een wegaanduiding.
- 3.3* Bij het realiseren van de bovenstaande eindtermen leggen de leerlingen de nodige spreekbereidheid en spreekdurf aan de dag.
- 3.4* De leerlingen tonen de bereidheid te streven naar een zo correct mogelijke uitspraak.

4. Frans — Schrijven

De leerlingen kunnen veelvuldig voorkomende basiswoorden en taalstructuren kopiëren.

V. Eindtermen Wereldoriëntatie

1. Wereldoriëntatie — Natuur

— *Levende natuur*

De leerlingen:

1.1 kunnen in een beperkte verzameling van mensen, dieren en planten gelijkenissen en verschillen ontdekken en op basis van minstens één criterium een eigen ordening aanbrengen en verantwoorden.

1.2 kennen in hun omgeving een paar biotopen en kunnen erin enkele veel voorkomende dieren en planten herkennen en benoemen.

1.3 kunnen bij organismen kenmerken aangeven waaruit hun aangepastheid blijkt aan hun voeding, aan bescherming tegen vijanden en aan omgevingsinvloeden.

1.4 kunnen illustreren dat de mens de aanwezigheid van planten en dieren in zijn omgeving beïnvloedt.

1.5 kunnen de wet van eten en gegeten worden illustreren aan de hand van de voedselketen.

1.6 kunnen de functie van belangrijke organen die betrokken zijn bij de levensprocessen van de mens en de functie van de zintuigen, het skelet en de spieren op een eenvoudige wijze verwoorden.

1.7 kunnen lichamelijke veranderingen die ze bij zichzelf en leeftijdsgenoten waarnemen, herkennen als normale aspecten in hun ontwikkeling.

— *Niet-levende natuur*

De leerlingen:

1.8 kunnen de weersituatie op een bepaald moment en over een beperkte periode meten en beschrijven.

1.9 kunnen het verband illustreren tussen de leefgewoonten van mensen en het klimaat waarin ze leven.

1.10 kunnen tonen hoe de aarde om zichzelf en de aarde, de zon en de maan ten opzichte van elkaar bewegen.

1.11 kunnen van courante voorwerpen uit hun omgeving zeggen uit welke materialen en grondstoffen ze gemaakt zijn.

— *Algemene vaardigheden natuur*

De leerlingen:

1.12 kunnen gericht waarnemen met al hun zintuigen en kunnen waarnemingen op een systematische wijze noteren.

1.13 kunnen minstens één natuurlijk verschijnsel dat ze waarnemen via een eenvoudig onderzoekje toetsen aan een hypothese.

— *Gezondheidseducatie*

De leerlingen:

1.14 kunnen gezonde levensgewoonten in verband brengen met wat ze weten over het functioneren van het eigen lichaam en ze weten dat bepaalde ziekteverschijnselen of handicaps niet altijd kunnen worden vermeden.

1.15* beseffen dat het nemen van voorzorgen de kans op besmettelijke ziekten, parasieten of schimmels vermindert of uitsluit.

1.16 kunnen passende elementaire hulp toedienen bij lichte schaafwonden en brandwonden.

— *Milieu-educatie*

De leerlingen:

1.17 kunnen bij de verzorging van dieren en planten uit hun omgeving zelfstandig basishandelingen uitvoeren.

1.18* tonen zich in hun gedrag bereid om in de eigen klas en school zorgvuldig om te gaan met papier, water, afval en energie.

1.19 kunnen met concrete voorbeelden uit hun omgeving illustreren hoe mensen op negatieve maar ook op positieve wijze omgaan met het milieu en dat aan een milieuprobleem vaak tegengestelde belangen ten grondslag liggen.

2. Wereldoriëntatie — Technologie

— *Basisinzichten techniek*

De leerlingen:

2.1 herkennen in hun directe omgeving toepassingen van hefboomen, katrollen en bewegingsoverbrenging via tandwielen. 2.2 kunnen van voorzieningen of voorwerpen uit hun omgeving aangeven welke de energiebron is die verantwoordelijk is voor de waargenomen beweging, verwarming of verlichting.

2.3 kunnen in hun omgeving informatieverwerkende toepassingen herkennen.

2.3bis leren effectief met informatica en informatieverwerking omgaan.

— *Technisch proces*

De leerlingen:

2.4 kunnen van een bestaande constructie en van een constructie die ze zelf willen maken, zeggen aan welke eisen ze moeten voldoen.

2.5 kunnen materialenkennis en kennis van constructie- en bewegingsprincipes aanwenden bij het plannen en maken van een eigen constructie.

2.6 kunnen aan de hand van een al dan niet zelfgemaakte eenvoudige werktekening of handleiding het geschikte materiaal en gereedschap kiezen en daarmee de constructieactiviteit stap voor stap juist en veilig uitvoeren.

2.7 kunnen bij het monteren/demonteren van een constructie hun materialenkennis en hun kennis van constructie- en bewegingsprincipes functioneel toepassen.

2.8 kunnen eigen werkwijzen vergelijken met andere werkwijzen en een oordeel geven daarover.

— *Attitudes*

De leerlingen:

2.9* brengen waardering op voor eenvoudige, inventieve technieken en voor esthetische aspecten van technische constructies en voorwerpen.

2.10* tonen zich bereid nauwkeurig en veilig te werken, geen materiaal te verkwisten en zorg te dragen voor hun gereedschap.

3. Wereldoriëntatie — Mens

— *Ik en mezelf*

De leerlingen:

3.1* drukken in een niet-conflictgeladen situatie, eigen indrukken, gevoelens, verlangens, gedachten en waarderingen spontaan uit.

3.2 kunnen beschrijven wat ze voelen en wat ze doen in een concrete situatie en kunnen illustreren dat zowel hun gedrag als hun gevoelens situatiegebonden zijn.

3.3* tonen in concrete situaties voldoende zelfvertrouwen, gebaseerd op kennis van het eigen kunnen.

— *Ik en de ander*

De leerlingen:

3.4 kunnen in concrete situaties verschillende manieren van omgaan met elkaar herkennen, erover praten en aangeven dat deze op elkaar inspelen.

3.5* tonen de bereidheid zich te oefenen in omgangswijzen met anderen waarin ze minder sterk zijn.

3.6* tonen in een eenvoudige conflictsituatie in de omgang met leeftijdsgenoten de bereidheid om te zoeken naar een geweldloze oplossing.

— *Ik en de anderen: in groep*

De leerlingen:

3.7* hebben aandacht voor de onuitgesproken regels die de interacties binnen een groep typeren en zijn bereid er rekening mee te houden.

4. Wereldoriëntatie — Maatschappij

— *Sociaal-economische verschijnselen*

De leerlingen:

4.1 kunnen illustreren dat verschillende vormen van arbeid verschillend toegankelijk zijn voor mannen en vrouwen en verschillend gewaardeerd worden.

4.2 kunnen met een zelf gekozen voorbeeld illustreren, hoe de prijs van een product tot stand komt.

4.3 kunnen met een zelf gekozen voorbeeld het nut en het belang aangeven van een collectieve voorziening, waarvoor de overheid zorg draagt.

4.4 kunnen illustreren dat welvaart zowel over de verschillende landen in de wereld als in België ongelijk verdeeld is.

4.5* beseffen dat hun gedrag beïnvloed wordt door de reclame en de media.

4.6* tonen zich bereid om actieve en passieve vormen van vrijetijdsbesteding te onderzoeken en te evalueren.

— *Sociaal-culturele verschijnselen*

De leerlingen:

4.7* kunnen er in hun omgang met leeftijdsgenoten op discrete wijze rekening mee houden dat niet alle kinderen in hetzelfde type gezin wonen als zijzelf.

4.8 kunnen illustreren dat verschillende sociale en culturele groepen verschillende waarden en normen bezitten.

4.9 kunnen voorbeelden geven van mogelijkheden die in onze samenleving bestaan voor de zorg en opvang van bejaarden en mensen met een handicap.

4.10 weten dat ze in het contact met mensen met een handicap attent moeten zijn voor de noden en verwachtingen van deze mensen.

4.11 kunnen illustreren dat arbeidsmigratie en het probleem van vluchtelingen een rol hebben gespeeld bij de ontwikkeling van onze multiculturele samenleving.

4.12 zien in dat racisme vaak gebaseerd is op onbekendheid met en vrees voor het vreemde.

— *Politieke en juridische verschijnselen*

De leerlingen:

4.13 kunnen het belang illustreren van de fundamentele Rechten van de Mens en de Rechten van het Kind. Ze zien daarbij in dat rechten en plichten complementair zijn.

4.14 kunnen op een eenvoudige wijze uitleggen dat verkiezingen een basiselement zijn van het democratisch functioneren van onze instellingen.

4.15 kunnen illustreren op welke wijze internationale organisaties ernaar streven om het welzijn en/of de vrede in de wereld te bevorderen.

4.16 weten dat Vlaanderen één van de gemeenschappen is van het federale België en dat België deel uitmaakt van de Europese Unie. Ze weten daarbij dat elk een eigen bestuur heeft waar beslissingen worden genomen.

4.17 kennen de erkende symbolen van de Vlaamse Gemeenschap (met name feestdag, wapen, vlag, volkslied en memoriaal).

5. Wereldoriëntatie — Tijd

— *Dagelijkse tijd*

De leerlingen:

5.1 kunnen de tijd die ze nodig hebben voor een voor hen bekende bezigheid realistisch schatten.

5.2 kunnen een kalender gebruiken om speciale gebeurtenissen uit eigen leven in de tijd te situeren en om de tijd tussen deze gebeurtenissen correct te bepalen.

5.3 kunnen in een kleine groep voor een welomschreven opdracht een taakverdeling en planning in de tijd opmaken.

5.4 kunnen tijdsaanduidingen op uitnodigingen en openings- en sluitingstijden correct interpreteren.

— *Historische tijd*

De leerlingen:

5.5 kunnen belangrijke gebeurtenissen of ervaringen uit eigen leven chronologisch ordenen en indelen in periodes. Ze kunnen daarvoor eigen indelingscriteria vinden.

5.6 kunnen hun afstamming aangeven tot twee generaties terug.

5.7 kennen de grote periodes uit de geschiedenis en ze kunnen duidelijke historische elementen in hun omgeving en belangrijke historische figuren en gebeurtenissen waarmee ze kennis maken, situeren in de juiste tijdsperiode aan de hand van een tijdband.

5.8 kunnen aan de hand van een voorbeeld illustreren dat een actuele toestand, die voor kinderen herkenbaar is en die door de geschiedenis beïnvloed werd, vroeger anders was en in de loop der tijden evolueert.

5.9* tonen belangstelling voor het verleden, heden en de toekomst, hier en elders.

— *Algemene vaardigheden tijd*

De leerlingen:

5.10* beseffen dat er een onderscheid is tussen een mening over een historisch feit en het feit zelf.

6. Wereldoriëntatie — Ruimte

— *Oriëntatie- en kaartvaardigheid*

De leerlingen:

6.1 kunnen aan elkaar een te volgen weg tussen twee plaatsen in de eigen gemeente of stad beschrijven. Ze kunnen deze reisweg ook aanduiden op een plattegrond.

6.1bis kunnen aan de hand van een kaart de afstand tussen twee plaatsen in Vlaanderen berekenen en beschrijven.

6.2 kunnen in een praktische toepassings situatie op een gepaste kaart en op de globe de evenaar, de polen, de oceanen, de landen van de Europese Unie en de werelddelen opzoeken en aanwijzen.

6.3 kunnen bij een oriëntatie in de werkelijkheid de windstreken (hoofd- en tussenrichtingen) bepalen aan de hand van de zonnestand of een kompas.

6.3bis kunnen begrippen zoals wijk, gehucht, dorp, deelgemeente, fusiegemeente, stad, provincie, gemeenschap, land en continent in een juiste context gebruiken.

6.4 hebben een voorstelling van de kaart van Vlaanderen en van België, zodat ze in een praktische toepassings situatie de gemeenschappen, de provincies en de provinciehoofdplaatsen kunnen aanwijzen.

— *Ruimtebeleving*

De leerlingen:

6.5 kunnen aan de hand van een concreet voorbeeld het verschil tussen beleefde en absolute afstand illustreren.

6.6 kunnen suggesties geven voor het inrichten van hun eigen omgeving.

— *Ruimtelijke ordening/ bepaaldheid*

De leerlingen:

6.7 kunnen in de realiteit en op een gepaste kaart een landelijke, stedelijke, toeristische en industriële omgeving herkennen en van elkaar onderscheiden.

6.8 kunnen hun eigen streek en twee andere streken in België situeren op een kaart en de relatie beschrijven tussen de omgeving en aspecten van het dagelijks leven van mensen.

6.9 kunnen aspecten van het dagelijks leven in een land van een ander cultuurgebied vergelijken met het eigen leven.

— *Algemene vaardigheden ruimte*

De leerlingen:

6.10 kunnen in een landschap gericht waarnemen en ze kunnen op een eenvoudige wijze onderzoeken waarom het er zo uitziet.

6.11 - kunnen een atlas raadplegen en kunnen enkele soorten kaarten hanteren gebruik makend van de legende, windrichting en schaal.

— *Verkeer en mobiliteit*

De leerlingen:

6.12 kunnen de gevaarlijke verkeerssituaties in de ruimere schoolomgeving lokaliseren.

6.13 beschikken over voldoende reactiesnelheid, evenwichtsbehoud en gevoel voor coördinatie en ze kennen de verkeersregels voor fietsers en voetgangers, om zich zelfstandig en veilig te kunnen verplaatsen langs een voor hen vertrouwde route.

6.14* tonen zich in hun gedrag bereid rekening te houden met andere weggebruikers.

6.15 kennen de belangrijkste gevolgen van het groeiende autogebruik en kunnen de voor- en nadelen van mogelijke alternatieven vergelijken.

6.16 kunnen een eenvoudige route uitstippelen met het openbaar vervoer.

7. Brongebruik

7. De leerlingen kunnen op hun niveau verschillende informatiebronnen raadplegen.

VI. Eindtermen Wiskunde

1. Wiskunde — Getallen

— *Begripsvorming* — *wiskundetaal* — *feitenkennis*

De leerlingen:

1.1 kunnen tellen en terugtellen met eenheden, tweetallen, vijftallen en machten van tien.

1.2 kunnen de verschillende functies van natuurlijke getallen herkennen en verwoorden.

1.3 de leerlingen kennen de betekenis van: optellen, aftrekken, vermenigvuldigen, delen, veelvoud, deler, gemeenschappelijke deler, grootste gemeenschappelijke deler, kleinste gemeenschappelijk veelvoud, procent, som, verschil, product, quotiënt en rest. Zij kunnen correcte voorbeelden geven en kunnen verwoorden in welke situatie ze dit handig kunnen gebruiken.

1.4 in voorbeelden herkennen dat breuken kunnen uitgelegd worden als: een stuk (deel) van, een verhouding, een verdeling, een deling, een vermenigvuldigingsfactor (operator), een getal (met een plaats op een getallenlijn), weergave van een kans. De leerlingen kunnen volgende terminologie hanteren: stambreuk, teller, noemer, breukstreep, gelijknamig, gelijkwaardig.

1.5 kunnen natuurlijke getallen van maximaal 10 cijfers en kommagetallen (met 3 decimalen), eenvoudige breuken, eenvoudige procenten lezen, noteren, ordenen en op een getallenlijn plaatsen.

1.6 kunnen volgende symbolen benoemen, noteren en hanteren:

$=$, $+$, $-$, x , $.$, $:$, $/$, $\%$ en $()$ in bewerkingen.

1.7 kunnen door het geven van een paar voorbeelden uit hun eigen leefwereld en in hun leer materiaal aantonen dat doorheen de geschiedenis en ook in niet-westerse culturen andere wiskundige systemen met betrekking tot getallen werden en worden beoefend.

1.8 kunnen gevarieerde hoeveelheidsaanduidingen lezen en interpreteren.

1.9 kunnen in gesprekken de geleerde symbolen, terminologie, notatiewijzen en conventies gebruiken.

1.10 zijn in staat tot een onmiddellijk geven van correcte resultaten bij optellen en aftrekken tot 10, bij tafels van vermenigvuldiging tot en met de tafels van 10 en de bijhorende deeltafels.

1.11 hebben inzicht in de relaties tussen de bewerkingen.

— *Procedure*

De leerlingen:

1.12 kunnen orde en regelmaat ontdekken in getallenpatronen onder meer om te komen tot de kenmerken van deelbaarheid door 2, 3, 5, 9, 10 en die te kunnen toepassen.

1.13 voeren opgaven uit het hoofd uit waarbij ze een doelmatige oplossingsweg kiezen op basis van inzicht in de eigenschappen van bewerkingen en in de structuur van getallen:

- optellen en aftrekken tot honderd;

- optellen en aftrekken met grote getallen met eindnullen;

- vermenigvuldigen met en delen naar analogie met de tafels.

1.14 kunnen, op concrete wijze de volgende eigenschappen van bewerkingen verwoorden en toepassen: van plaats wisselen, schakelen, splitsen en verdelen.

1.15 zijn in staat getallen af te ronden. De graad van nauwkeurigheid wordt bepaald door het doel van het afronden en door de context.

- 1.16 kunnen de uitkomst van een berekening bij benadering bepalen.
- 1.17 kunnen schatprocedures vinden bij niet exact bepaalde of niet exact te bepalen gegevens.
- 1.18 kunnen in eenvoudige gevallen de gelijkwaardigheid tussen kommagetallen, breuken en procenten vaststellen en verduidelijken door omzettingen.
- 1.19 kunnen de delers van een natuurlijk getal (100) vinden; zij kunnen van twee dergelijke getallen de (grootste) gemeenschappelijke deler(s) vinden.
- 1.20 kunnen de veelvouden van een natuurlijk getal (20) vinden, zij kunnen van twee dergelijke getallen het (kleinste) gemeenschappelijk veelvoud vinden.
- 1.21 zijn in staat in concrete situaties (onder meer tussen grootheden) eenvoudige verhoudingen vast te stellen, te vergelijken, hun gelijkwaardigheid te beoordelen en het ontbrekend verhoudingsgetal te berekenen.
- 1.22 kunnen eenvoudige breuken gelijknamig maken in functie van het optellen en aftrekken van breuken of in functie van het ordenen en het vergelijken van breuken.
- 1.23 kunnen in een zinvolle context eenvoudige breuken en kommagetallen optellen en aftrekken. In een zinvolle context kunnen zij eveneens een eenvoudige breuk vermenigvuldigen met een natuurlijk getal.
- 1.24 kennen de cijferalgoritmen. Zij kunnen cijferend vier hoofdbewerkingen uitvoeren met natuurlijke en met kommagetallen:
- optellen met max. 5 getallen: de som 10 000 000;
  - aftrekken: aftrektal 10 000 000 en max. 8 cijfers;
  - vermenigvuldigen: vermenigvuldiger bestaat uit max. 3 cijfers; het product = max. 8 cijfers (2 cijfers na de komma);
  - delen: deler bestaat uit max. 3 cijfers; quotiënt max. 2 cijfers na de komma.
- 1.25 kunnen eenvoudige procentberekeningen maken met betrekking tot praktische situaties.
- 1.26 kunnen de zakrekenmachine doelmatig gebruiken voor de hoofdbewerkingen (zie ook 1.24).
- 1.27 zijn in staat uitgevoerde bewerkingen te controleren, onder andere met de zakrekenmachine.
- 1.28 kunnen in contexten vaststellen welke wiskundige bewerkingen met betrekking tot getallen toepasselijk zijn en welke het meest aangewezen en economisch zijn.
- 1.29* zijn bereid verstandige zoekstrategieën aan te wenden die helpen bij het aanpakken van wiskundige problemen met betrekking tot getallen, meten, ruimtelijke oriëntatie en meetkunde.

2. Wiskunde — Meten

— *Begripsvorming* — *wiskundetaal* — *feitenkennis*

De leerlingen:

- 2.1 kennen de belangrijkste grootheden en maateenheden met betrekking tot lengte, oppervlakte, inhoud, gewicht(massa) tijd, snelheid, temperatuur en hoekgrootte en ze kunnen daarbij de relatie leggen tussen de grootheid en de maateenheid.
- 2.2 kennen de symbolen, notatiewijzen en conventies bij de gebruikelijke maateenheden en kunnen meetresultaten op veelzijdige wijze noteren en op verschillende wijze groeperen.
- 2.3 kunnen veel voorkomende maten in verband brengen met betekenisvolle situaties.
- 2.4 kunnen de functie van de begrippen "schaal" en "gemiddelde" aan de hand van concrete voorbeelden verwoorden.
- 2.5 weten dat bij temperatuurmeting 0 °C het vriespunt is en weten dat de temperaturen beneden het vriespunt met een negatief getal worden aangeduid.

— *Procedures*

De leerlingen kunnen:

- 2.6 kunnen allerlei verbanden, patronen en structuren tussen en met grootheden en maatgetallen inzien en ze kunnen betekenisvolle herleidingen uitvoeren.
- 2.7 met de gebruikelijke maateenheden betekenisvolle herleidingen uitvoeren.
- 2.8 schatten met behulp van referentiepunten.

- 2.9 kunnen op een concrete wijze aangeven hoe ze de oppervlakte en de omtrek van een willekeurige vlakke figuur en van een veelhoek kunnen bepalen.
- 2.10 concreet aangeven hoe de inhoud van een balk wordt bepaald.
- 2.11 kunnen in reële situaties rekenen met geld en geldwaarden.
- 2.12 klokkezen (analoge en digitale klokken). Zij kunnen tijdsintervallen berekenen en zij kennen de samenhang tussen seconden, minuten en uren.

3. Wiskunde — Meetkunde

— *Begripsvorming* — *wiskundetaal* — *feitenkennis*

De leerlingen kunnen:

- 3.1 begrippen en notaties waarmee de ruimte meetkundig wordt bepaald aan de hand van concrete voorbeelden verklaren.
- 3.2 op basis van volgende eigenschappen de volgende meetkundige objecten herkennen en benoemen:
- a) in het vlak: punten, lijnen, hoeken en vlakke figuren (driehoeken, vierhoeken, cirkels);
- b) in de ruimte: veelvlakken (kubus, balk, piramide) en bol en cilinder.
- 3.3 de symbolen van de loodrechte stand en van de evenwijdigheid lezen en noteren.

— *Procedures*

De leerlingen:

- 3.4 kunnen de verschillende soorten hoeken classificeren en de verschillende soorten vierhoeken classificeren op grond van zijden en hoeken. Zij kunnen deze ook concreet vormgeven.
- 3.5 kunnen met een passer een cirkel tekenen.
- 3.6 kunnen de begrippen symmetrie, gelijkvormigheid en gelijkheid ontdekken in de realiteit. Ze kunnen zelf eenvoudige geometrische figuren maken.
- 3.7 zijn in staat:
- zich ruimtelijk te oriënteren op basis van plattegronden, kaarten, foto's en gegevens over afstand en richting;
  - zich in de ruimte mentaal te verplaatsen en te verwoorden wat ze dan zien.

4. Wiskunde — Strategïen en Probleemoplossende Vaardigheden.

De leerlingen:

- 4.1 kunnen met concrete voorbeelden aantonen dat er voor hetzelfde wiskundig probleem met betrekking tot getallen, meten, meetkunde en ruimtelijke oriëntatie, soms meerdere oplossingswegen zijn en soms zelfs meerdere oplossingen mogelijk zijn afhankelijk van de wijze waarop het probleem wordt opgevat.
- 4.2 zijn in staat om de geleerde begrippen, inzichten, procedures, met betrekking tot getallen, meten en meetkunde, zoals in de respectievelijke eindtermen vermeld, efficiënt te hanteren in betekenisvolle toepassingssituaties, zowel binnen als buiten de klas.
- 4.3 kunnen met concrete voorbeelden uit hun leefwereld aangeven welke de rol en het praktisch nut van wiskunde is in de maatschappij.

5. Wiskunde — Attitudes

De leerlingen:

- 5.1* brengen waardering op voor wiskunde als dimensie van menselijke inventiviteit.

5.2* ontwikkelen een kritische houding ten aanzien van allerlei cijfermateriaal, tabellen, berekeningen waarvan in hun omgeving bewust of onbewust, gebruik (misbruik) gemaakt wordt om mensen te informeren, te overtuigen, te misleiden...

5.3* ervaren dat bezig zijn met wiskunde een actief en een constructief proces is dat kan groeien en uitbreiden als gevolg van eigen denk- en leeractiviteiten; ze ontwikkelen bijgevolg de opvatting dat alle leerlingen wiskundige bekwaamheid kunnen verwerven die kan leiden naar studies en beroepen waarin wiskunde aan bod komt.

5.4* zijn bereid zichzelf vragen te stellen over hun aanpak voor, tijdens en na het oplossen van een wiskundig probleem en willen op basis hiervan hun aanpak bijsturen.

VII. Leergebiedoverschrijdende Eindtermen — Leren Leren

1. De leerlingen kunnen losse gegevens verwerven en gebruiken door ze betekenis te geven en te memoriseren.

2. De leerlingen kunnen op systematische wijze verschillende informatiebronnen op hun niveau zelfstandig gebruiken.

3. De leerlingen kunnen op systematische wijze samenhangende informatie (ook andere dan teksten) verwerven en gebruiken.

4. De leerlingen kunnen eenvoudige problemen op systematische en inzichtelijke wijze oplossen.

5. De leerlingen kunnen, eventueel onder begeleiding:

- hun lessen, taken en opdrachten plannen en organiseren;

- hun eigen leerproces controleren en bijsturen.

6. Houdingen en overtuigingen

De leerlingen kunnen op hun niveau leren met:

- nauwkeurigheid;

- efficiëntie;

- wil tot zelfstandigheid;

- voldoende zelfvertrouwen;

- voldoende weerbaarheid;

- houding van openheid;

- kritische zin.

VIII. Leergebiedoverschrijdende Eindtermen — Sociale Vaardigheden

1. Sociale Vaardigheden — Domein Relatiewijzen

— *Relatiewijzen*

1.1 De leerlingen kunnen zich op een assertieve wijze voorstellen.

1.2 De leerlingen kunnen in omgang met anderen respect en waardering opbrengen.

1.3 De leerlingen kunnen zorg opbrengen voor iets of iemand anders.

1.4 De leerlingen kunnen hulp vragen en zich laten helpen.

1.5 De leerlingen kunnen bij groepstaken leiding geven en onder leiding van een medeleerling meewerken.

1.6 De leerlingen kunnen kritisch zijn en een eigen mening formuleren.

1.7 De leerlingen kunnen zich weerbaar opstellen naar leeftijdsgenoten en volwassenen toe door signalen te geven die voor anderen begrijpelijk en aanvaardbaar zijn.

1.8 De leerlingen kunnen zich discreet opstellen.

1.9 De leerlingen kunnen ongelijk of onmacht toegeven, kritiek beluisteren en eruit leren.

2 Sociale Vaardigheden - Domein Gespreksconventies

2 De leerlingen kunnen in functionele situaties een aantal verbale en niet- verbale gespreksconventies naleven.

3. Sociale Vaardigheden - Domein Samenwerking

3 De leerlingen kunnen samenwerken met anderen, zonder onderscheid van sociale achtergrond, geslacht of etnische origine.

VIII. Leergebiedoverschrijdende Eindtermen — Informatie- en Communicatietechnologie (ICT)

1 De leerlingen hebben een positieve houding tegenover ICT en zijn bereid ICT te gebruiken om hen te ondersteunen bij het leren.

2 De leerlingen gebruiken ICT op een veilige, verantwoorde en doelmatige manier.

3 De leerlingen kunnen zelfstandig oefenen in een door ICT ondersteunde leeromgeving.

4 De leerlingen kunnen zelfstandig leren in een door ICT ondersteunde leeromgeving.

5 De leerlingen kunnen ICT gebruiken om eigen ideeën creatief vorm te geven.

6 De leerlingen kunnen met behulp van ICT voor hen bestemde digitale informatie opzoeken, verwerken en bewaren.

7 De leerlingen kunnen ICT gebruiken bij het voorstellen van informatie aan anderen.

8 De leerlingen kunnen ICT gebruiken om op een veilige, verantwoorde en doelmatige manier te communiceren.

BIJLAGE III

De basisopties in *het tweede leerjaar van de eerste graad (1)*⁷⁷³

Agro- en biotechnieken	— Land- en tuinbouw
Artistieke vorming	— Beeldende Kunsten' en Podiumkunsten
Ballet	— Ballet
Bouw- en houttechnieken	
Creatie en vormgeving	— Mode
Grafische communicatie en media	
Grieks-Latijn	
Handel	
Hotel-voeding	— Voeding
Industriële wetenschappen	
Latijn	
Maritieme technieken	— Maritieme opleidingen
Mechanica-elektriciteit	
Moderne wetenschappen	
Rudolf Steinerpedagogie	— ASO
Sociale en technische vorming	
Techniek-wetenschappen	
Textiel	— Textiel
Topsport	— studiegebied Sport
Yeshiva	— studiegebied ASO

---

⁷⁷³ Bijlage I B.VI.Reg. 21 december 2007 betreffende de studiegebieden en structuuronderdelen in het voltijds secundair onderwijs, B.S. 5 februari 2008, *zoals gewijzigd*. De basisopties worden in de linkerkolom, de studiegebieden waarop zij al dan niet een specifieke voorbereiding vormen in de rechterkolom weergegeven.

BIJLAGE IV

De beroepenvelden in het *beroepsvoorbereidend jaar (2)*⁷⁷⁴

Bouw (7)	
Decoratie (7)	
Elektriciteit (7)	
Haarzorg (7)	
Hotel-bakkerij-slagerij (14)	— Voeding
Hout (7)	
Kantoor en verkoop (7)	
Land- en tuinbouw (14)	— Land- en tuinbouw
Metaal (7)	
Mode (7) — Mode	
Nijverheid (14)	
Rijn- en binnenvaart (7)	— Maritieme opleidingen
Textiel (7) — Textiel	
Verzorging-voeding (7)	
Maritieme vorming (14)	— Maritieme opleidingen

---

⁷⁷⁴ Bijlage II B.VI.Reg. 21 december 2007 betreffende de studiegebieden en structuuronderdelen in het voltijds secundair onderwijs, B.S. 5 februari 2008, *zoals gewijzigd*. De beroepenvelden worden in de linkerkolom, de studiegebieden waarop zij al dan niet een specifieke voorbereiding vormen in de rechterkolom weergegeven.

BIJLAGE V

De opties binnen de verschillende studiegebieden

a. studiegebied *algemeen secundair onderwijs (3)*⁷⁷⁵

— TWEEDE GRAAD ASO

Economie
Grieks-Latijn
Grieks
Humane wetenschappen
Latijn
Rudolf Steinerpedagogie
Wetenschappen
Yeshiva

— DERDE GRAAD ASO

Economie-moderne talen
Economie-wiskunde
Economie-wetenschappen
Grieks-Latijn
Grieks-moderne talen
Grieks-wetenschappen
Grieks-wiskunde
Humane wetenschappen
Latijn-moderne talen
Latijn-wetenschappen
Latijn-wiskunde
Moderne talen-wetenschappen
Moderne talen-wiskunde
Rudolf Steinerpedagogie
Wetenschappen-wiskunde
Yeshiva

— VOORBEREIDEND LEERJAAR OP HET HOGER ONDER-WIJS ASO

Bijzonder wetenschappelijke vorming

b. studiegebied *sport (4)*⁷⁷⁶

— TWEEDE GRAAD ASO

Sport — Sportwetenschappen*
Wetenschappen-topsport — Wetenschappen-topsport*

— DERDE GRAAD ASO

Moderne talen-topsport — Moderne talen-topsport
Wetenschappen-sport — Sportwetenschappen*
Wetenschappen-topsport — Wetenschappen-topsport
Wiskunde-topsport — Wiskunde-topsport

---

⁷⁷⁵ Bijlage III B.VI.Reg. 21 december 2007 betreffende de studiegebieden en structuuronderdelen in het voltijds secundair onderwijs, B.S. 5 februari 2008, *zoals gewijzigd*.

⁷⁷⁶ Bijlage IV B.VI.Reg. 21 december 2007 betreffende de studiegebieden en structuuronderdelen in het voltijds secundair onderwijs, B.S. 5 februari 2008, *zoals gewijzigd*.

— TWEEDE GRAAD TSO

Handel-topsport
Lichamelijke opvoeding en sport
Topsport

— uitdovend vanaf 1 september 2009
— Lichamelijke opvoeding en sport
— Topsport

— DERDE GRAAD TSO

Handel-topsport
Lichamelijke opvoeding en sport
Topsport

— uitdovend vanaf 1 september 2009
— Lichamelijke opvoeding en sport
— Topsport

— SPECIALISATIEJAREN TSO

Sport- en vrijetijdsanimatie

— Sportclub- en fitnessuitbater**

— TWEEDE GRAAD BSO

Topsport-sportinitiatie

— DERDE GRAAD BSO

Topsport-sportinitiatie

— SPECIALISATIEJAREN BSO

Topsport-sportbegeleider

c. studiegebied *auto* (5)⁷⁷⁷

— DERDE GRAAD TSO

Autotechnieken

— SPECIALISATIEJAREN TSO

Toegepaste autotechnieken

— DERDE GRAAD BSO

Auto

Carrosserie

Tweewielers en lichte verbrandingsmotoren

Vrachtwagenchauffeur

— SPECIALISATIEJAREN BSO

Auto-elektriciteit

Bedrijfsvoertuigen

Bijzonder transport

Carrosserie- en spuitwerk

Diesel- en LPG-motoren

Scheeps- en havenwerk

Mecaniciën voor onderhoud en herstel van motorfietsen

---

⁷⁷⁷ Bijlage V B.VI.Reg. 21 december 2007 betreffende de studiegebieden en structuuronderdelen in het voltijds secundair onderwijs, B.S. 5 februari 2008.

d. studiegebied *bouw* (6)⁷⁷⁸

— TWEEDE GRAAD TSO

Bouw- en houtkunde
Bouwtechnieken

— DERDE GRAAD TSO

Bouw- en houtkunde
Bouwtechnieken

—SPECIALISATIEJAREN TSO

Bouw constructie- en planningstechnieken
Industriële bouwtechnieken
Weg- en waterbouwtechnieken

— TWEEDE GRAAD BSO

Bouw
Schilderwerk en decoratie
Steen- en marmerbewerking
Duurzaam wonen

— VERVOLMAKINGSJAREN BSO

Bouw
Derde graad bso Derde graad bso
Ruwbouw
Bouwplaatsmachinist S
Ruwbouwafwerking
Schilderwerk en decoratie
Steen- en marmerbewerking

— SPECIALISATIEJAREN BSO

Bedrijfsvloeren en waterdichte bekoupingen
Dakwerken
Decoratie en restauratie schilderwerk
Mechanische en hydraulische kranen
Renovatie bouw
Restauratie bouw
Wegenbouwmachines

---

⁷⁷⁸ Bijlage V B.VI.Reg. 21 december 2007 betreffende de studiegebieden en structuuronderdelen in het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 5 februari 2008.

e. studiegebied *chemie* (7)⁷⁷⁹

— TWEEDE GRAAD TSO

Techniek-wetenschappen

— DERDE GRAAD TSO

Chemie

Farmaceutisch-technisch assistent

Productie- en procestechnologie (chemie) **

Techniek-wetenschappen

— SPECIALISATIEJAREN TSO

Apotheekassistent

Biochemie

Chemische procestechnieken

Drogisterij-cosmetica

Water- en luchtbeheersingstechnieken

f. studiegebied *decoratieve technieken* (8)⁷⁸⁰

— TWEEDE GRAAD BSO

Publiciteit en etalage

— DERDE GRAAD BSO

Etalage en standendecoratie

Publiciteitsgrafiek

— SPECIALISATIEJAREN BSO

Decor- en standenbouw

Publiciteit en illustratie

— VIERDE GRAAD BSO

Plastische kunsten

g. studiegebied *fotografie* (9)⁷⁸¹

— TWEEDE GRAAD TSO

Fotografie

— DERDEGRAAD TSO

Fotografie

---

⁷⁷⁹ Bijlage VII B.Vl.Reg. 21 december 2007 betreffende de studiegebieden en structuuronderdelen in het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 5 februari 2008.

⁷⁸⁰ Bijlage VIII B.Vl.Reg. 21 december 2007 betreffende de studiegebieden en structuuronderdelen in het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 5 februari 2008.

⁷⁸¹ Bijlage IX B.Vl.Reg. 21 december 2007 betreffende de studiegebieden en structuuronderdelen in het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 5 februari 2008.

h. studiegebied *glastechnieken* (10)⁷⁸²

— TWEEDE GRAAD TSO

Glastechnieken

— DERDE GRAAD TSO

Glastechnieken

— DERDE GRAAD BSO

Glasinstrumentenbouw

— SPECIALISATIEJAREN BSO

Labo-glasinstrumentenbouw

i. studiegebied *grafische communicatie en media* (11)⁷⁸³

— TWEEDE GRAAD TSO

Grafische media

Grafische communicatie

— DERDE GRAAD TSO

Printmedia

Grafische communicatie

Multimedia

— SPECIALISATIEJAREN TSO

Gestandaardiseerde en geprogrammeerde druktechnieken

Interactieve multimediatechnieken

Rotatiedruktechnieken

Tekst- en beeldintegratietechnieken

— TWEEDE GRAAD BSO

Drukken en voorbereiden

— DERDE GRAAD TSO

Drukken en afwerken

Drukvoorbereiding

— SPECIALISATIEJAREN BSO

Bedrijfsgrafiek

Grafische opmaaksystemen

Meerkleurendruk-drukwerkveredeling

Zeefdruk

---

⁷⁸² Bijlage X B.VI.Reg. 21 december 2007 betreffende de studiegebieden en structuuronderdelen in het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 5 februari 2008.

⁷⁸³ Bijlage XI B.VI.Reg. 21 december 2007 betreffende de studiegebieden en structuuronderdelen in het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 5 februari 2008.

j. studiegebied *handel* (12)⁷⁸⁴

— TWEEDE GRAAD TSO

Handel

Handel-talen

— DERDE GRAAD TSO

Boekhouden-informatica

Handel

Informaticabeheer

Secretariaat-talen

— SPECIALISATIEJAREN TSO

Administratie vrije beroepen

Commercieel webverkeer

Immobiëlenbeheer

Internationaal transport en goederenverzending

KMO-administratie

KMO-ondernemerschap

Medico-sociale administratie

Netwerkbeheer

Verkoop en distributie

— TWEEDE GRAAD BSO

Kantoor

Verkoop

— DERDE GRAAD BSO

Kantoor

Verkoop

— SPECIALISATIEJAREN BSO

Kantooradministratie en gegevensbeheer

Logistiek S

Verkoop en vertegenwoordiging

Winkelbeheer en etalage

---

⁷⁸⁴ Bijlage XII B.VI.Reg. 21 december 2007 betreffende de studiegebieden en structuuronderdelen in het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 5 februari 2008.

k. studiegebied *hout* (13)⁷⁸⁵

— TWEEDE GRAAD TSO

Houttechnieken

— DERDE GRAAD TSO

Houttechnieken

Productie- en procestechnologie (hout)

— SPECIALISATIEJAREN TSO

Hout constructie- en planningstechnieken

— TWEEDE GRAAD BSO

Hout

— VERVOLMAKINGSJAREN BSO

Hout

— DERDE GRAAD BSO

Houtbewerking

Houtbewerking-snijwerk

— SPECIALISATIEJAREN BSO

Bijzondere schrijnwerkconstructies

Industriële houtbewerking

Interieurinrichting

Meubelgarneren

Modelmakerij

Restauratie van meubelen

Restauratie van schrijnwerk

Stijl- en designmeubelen

l. studiegebied *juwelen* (14)⁷⁸⁶

— TWEEDE GRAAD BSO

Diamantbewerking

Goud en juwelen

Uurwerkmaken

— DERDE GRAAD BSO

Diamantbewerking

Goud en juwelen

Uurwerkmaken

— SPECIALISATIEJAREN BSO

Geautomatiseerde diamantbewerking en kwaliteitsanalyse

Juwelencreatie

Uurwerkherstelling

---

⁷⁸⁵ Bijlage XIII B.Vl.Reg. 21 december 2007 betreffende de studiegebieden en structuuronderdelen in het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 5 februari 2008.

⁷⁸⁶ Bijlage XIV B.Vl.Reg. 21 december 2007 betreffende de studiegebieden en structuuronderdelen in het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 5 februari 2008.

m. studiegebied *koeling en warmte* (15)⁷⁸⁷

— DERDE GRAAD BSO

Koel- en warmtechnieken

— SPECIALISATIEJAREN TSO

Industriële koeltechnieken

Industriële warmtetechnieken

— DERDE GRAAD BSO

Centrale verwarming en sanitaire installaties

Koelinstallaties

— SPECIALISATIEJAREN BSO

Koeltechnische installaties

Non-ferro metalen dakbedekkingen

Verwarmingsinstallaties

n. studiegebied *land- en tuinbouw* (16)⁷⁸⁸

— TWEEDE GRAAD TSO

Biotechnische wetenschappen

Dierenzorgtechnieken

— Plant-, dier- en milieutechnieken*

Landbouwtechnieken

— Plant-, dier- en milieutechnieken*

Tuinbouwtechnieken

— Plant-, dier- en milieutechnieken*

— DERDE GRAAD TSO

Biotechnische wetenschappen

Dierenzorgtechnieken

Landbouwtechnieken

Natuur- en landschapsbeheertechnieken

Tuinbouwtechnieken

— SPECIALISATIEJAREN TSO

Bedrijfsleiding land- en tuinbouw

Landbouwmechanisatie

— TWEEDE GRAAD BSO

Dierenzorg

— Plant, dier en milieu*

Landbouw

— Plant, dier en milieu*

Paardrijden en -verzorgen

Tuinbouw

— Plant, dier en milieu*

— DERDE GRAAD BSO

Bloemsierkunst

Dierenzorg

Landbouw

Paardrijden en -verzorgen

Tuinbouw

---

⁷⁸⁷ Bijlage XV B.VI.Reg. 21 december 2007 betreffende de studiegebieden en structuuronderdelen in het voltijds secundair onderwijs, B.S. 5 februari 2008.

⁷⁸⁸ Bijlage XVI B.VI.Reg. 21 december 2007 betreffende de studiegebieden en structuuronderdelen in het voltijds secundair onderwijs, B.S. 5 februari 2008, *zoals gewijzigd*.

— SPECIALISATIEJAREN BSO

Agromanagement

Bloemsierkunst

Bosbouw

Gespecialiseerde dierenverzorging

Groenbeheer en verfraaiing

Landbouwdiversificatie

Land- en tuinbouwmechanisatie

Manegehouder-rijmeester

Tuinbouwmechanisatie

Tuinbouwteelten

Veehouderij en landbouwteelten

o. studiegebied *lichaamsverzorging* (17)⁷⁸⁹

— TWEEDE GRAAD TSO

Bio-esthetiek

— DERDE GRAAD TSO

Schoonheidsverzorging

— SPECIALISATIEJAREN TSO

Esthetische lichaamsverzorging

Grime

— TWEEDE GRAAD BSO

Haarzorg

— VERVOLMAKINGSJAREN BSO

Haarzorg

— DERDE GRAAD BSO

Haarzorg

— SPECIALISATIEJAREN BSO

Haarstijlist

---

⁷⁸⁹ Bijlage XVII B.VI.Reg. 21 december 2007 betreffende de studiegebieden en structuuronderdelen in het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 5 februari 2008.

p. studiegebied *maritieme opleidingen* (18)⁷⁹⁰

— TWEEDE GRAAD TSO

Maritieme technieken Dek

Maritieme technieken Motoren

— DERDE GRAAD TSO

Maritieme technieken Dek

Maritieme technieken Motoren

— TWEEDE GRAAD BSO

Maritieme vorming

Rijn- en binnenvaart

— DERDE GRAAD BSO

Maritieme vorming

Rijn- en binnenvaart

— SPECIALISATIEJAREN BSO

Beperkte kustvaart

Schipper-Motorist

q. studiegebied *mechanica-electriciteit* (19)⁷⁹¹

— TWEEDE GRAAD TSO

Elektriciteit-elektronica

Elektromechanica

Elektrotechnieken

Industriële wetenschappen

Mechanische technieken

— DERDE GRAAD TSO

Elektriciteit-elektronica

Elektromechanica

Elektrische installatietechnieken

Elektronische installatietechnieken

Industriële ICT

Industriële wetenschappen

Kunststoftechnieken

Mechanische vormgevingstechnieken

Podiumtechnieken

Vliegtuigtechnieken

— SPECIALISATIEJAREN TSO

Audio-video en teletechnieken

Automotive

Computergestuurde mechanische productietechnieken

Haventechnieken

---

⁷⁹⁰ Bijlage XVIII B.VI.Reg. 21 december 2007 betreffende de studiegebieden en structuur-onderdelen in het voltijds secundair onderwijs, B.S. 5 februari 2008, *zoals gewijzigd*.

⁷⁹¹ Bijlage XIX B.VI.Reg. 21 december 2007 betreffende de studiegebieden en structuur-onderdelen in het voltijds secundair onderwijs, B.S. 5 februari 2008, *zoals gewijzigd*.

Industriële computertechnieken
Industriële elektronicatechnieken
Industriële onderhoudstechnieken
Kunststofvormgevingstechnieken
Mechanica constructie- en planningstechnieken
Regeltechnieken
Stuur- en beveiligingstechnieken
Vliegtuigtechnicus

— TWEEDE GRAAD BSO

Basismechanica
Elektrische installaties

— DERDE GRAAD BSO

Elektrische installaties
Kunststofverwerking
Lassen-constructie
Productieoperator
Werktuigmachines

— SPECIALISATIEJAREN BSO

Composietverwerking
Computergestuurde werktuigmachines
Fotolassen
Industrieel onderhoud
Industriële elektriciteit
Matrijzenbouw
Metaal- en kunststofschriftwerk
Pijpfitten-lassen-monteren

r. studiegebied *mode* (20)⁷⁹²

— TWEEDE GRAAD TSO

Creatie en mode

— DERDE GRAAD TSO

Creatie en mode

— SPECIALISATIEJAREN TSO

Creatie en patroonontwerpen

— TWEEDE GRAAD BSO

Moderealitatie en -presentatie

— VERVOLMAKINGSJAREN BSO

Moderealitatie en -presentatie

— DERDE GRAAD BSO

Moderealitatie en -verkoop

---

⁷⁹² Bijlage XX B.VI.Reg. 21 december 2007 betreffende de studiegebieden en structuuronderdelen in het voltijds secundair onderwijs, B.S. 5 februari 2008.

— SPECIALISATIEJAREN BSO

Mode-verkoop
Modespecialisatie en trendstudie
Mode- en maatkleding heren

— VIERDE GRAAD BSO

Modevormgeving

s. studiegebied *muziekinstrumentenbouw* (21)⁷⁹³

— DERDE GRAAD BSO

Muziekinstrumentenbouw

— SPECIALISATIEJAREN BSO

Restauratie muziekinstrumenten
Bouw historische muziekinstrumenten

t. studiegebied *optiek* (22)⁷⁹⁴

— DERDE GRAAD TSO

Optiektchnieken

— SPECIALISATIEJAREN TSO

Contactologie-optometrie

u. studiegebied *orthopedische technieken* (23)⁷⁹⁵

— DERDE GRAAD TSO

Orthopedietechnieken

— SPECIALISATIEJAREN TSO

Orthopedische instrumenten

v. studiegebied *personenzorg* (24)⁷⁹⁶

— TWEEDE GRAAD TSO

Sociale en technische wetenschappen

— DERDE GRAAD TSO

Jeugd- en gehandicaptenzorg
Sociale en technische wetenschappen
Gezondheids- en welzijnswetenschappen

---

⁷⁹³ Bijlage XXI B.Vl.Reg. 21 december 2007 betreffende de studiegebieden en structuuronderdelen in het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 5 februari 2008, *zoals gewijzigd*.

⁷⁹⁴ Bijlage XXII B.Vl.Reg. 21 december 2007 betreffende de studiegebieden en structuuronderdelen in het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 5 februari 2008.

⁷⁹⁵ Bijlage XXIII B.Vl.Reg. 21 december 2007 betreffende de studiegebieden en structuuronderdelen in het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 5 februari 2008.

⁷⁹⁶ Bijlage XXIV B.Vl.Reg. 21 december 2007 betreffende de studiegebieden en structuuronderdelen in het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 5 februari 2008.

— SPECIALISATIEJAREN TSO

Animatie in de ouderenzorg

Internaatswerking

Leefgroepenwerking

Tandartsassistentie

Voedselbehandeling

— TWEEDE GRAAD BSO

Verzorging-voeding

— VERVOLMAKINGSJAREN BSO

Verzorging-voeding

— DERDE GRAAD BSO

Organisatiehulp

Verzorging

— SPECIALISATIEJAREN BSO

Kinderzorg

Organisatie-assistentie

Thuis- en bejaardenzorg/zorgkundige

— VIERDE GRAAD BSO

Verpleegkunde

w. studiegebied *tandtechnieken* (25)⁷⁹⁷

— DERDE GRAAD BSO

Tandtechnieken

— SPECIALISATIEJAREN TSO

Dentaaltechnieken en suprastructuren

x. studiegebied *textiel* (26)⁷⁹⁸

— TWEEDE GRAAD TSO

Textiel- en designtechnieken

Textieltechnieken

— DERDE GRAAD TSO

Productie- en procestechnologie (textiel)

Textiel- en chemische technieken

Textiel- en designtechnieken

Textielontwerptechnieken

Textielproductietechnieken

— SPECIALISATIEJAREN TSO

Textielvormgevingstechnieken

Textielveredeling en breikunde

---

⁷⁹⁷ Bijlage XXV B.VI.Reg. 21 december 2007 betreffende de studiegebieden en structuuronderdelen in het voltijds secundair onderwijs, B.S. 5 februari 2008, *zoals gewijzigd*.

⁷⁹⁸ Bijlage XXVI B.VI.Reg. 21 december 2007 betreffende de studiegebieden en structuuronderdelen in het voltijds secundair onderwijs, B.S. 5 februari 2008.

— TWEEDE GRAAD BSO

Textiel

— DERDE GRAAD BSO

Textiel

— SPECIALISATIEJAREN BSO

Instellen van textielmachines

y. studiegebied *tourisme* (27)⁷⁹⁹

— TWEEDE GRAAD TSO

Toerisme

— DERDE GRAAD TSO

Onthaal en public relations

Toerisme

— SPECIALISATIEJAREN TSO

Public relations

Toerisme en organisatie

Toerisme en recreatie

z.a. studiegebied *voeding* (28)⁸⁰⁰

— TWEEDE GRAAD TSO

Brood en banket

Hotel

Slagerij en vleeswaren

Voedingstechnieken

— DERDE GRAAD TSO

Brood en banket

Hospitality

Hotel

Productie- en procestechnologie (voeding)

Slagerij en vleeswaren

Voedingstechnieken

— SPECIALISATIEJAREN TSO

Assistent voedingsindustrie

Bakkerijtechnieken

Butler-Intendant

Hotelbeheer

Vleeswarentechnieken

— TWEEDE GRAAD BSO

Brood- en banketbakkerij

---

⁷⁹⁹ Bijlage XXVII B.VI.Reg. 21 december 2007 betreffende de studiegebieden en structuuronderdelen in het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 5 februari 2008.

⁸⁰⁰ Bijlage XXVIII B.VI.Reg. 21 december 2007 betreffende de studiegebieden en structuuronderdelen in het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 5 februari 2008.

Restaurant en keuken
Slagerij en vleeswarenbereiding

— VERVOLMAKINGSJAREN BSO
Brood- en banketbakkerij

— DERDE GRAAD BSO
Brood- en banketbakkerij en confiserie
Grootkeuken
Restaurant en keuken
Slagerij en verkoopklare gerechten

— SPECIALISATIEJAREN BSO
Banketaannemer-traiteur
Banketbakkerij-chocoladebewerking
Dietbakkerij
Gemeenschapsrestaurant
Hotelonthaal
Restaurantbedrijf en drankenkennis
Slagerij-fijnkosttraiteur
Specialiteitenrestaurant
Wereldgastronomie

z.b. studiegebied *ballet* (29)⁸⁰¹

— TWEEDE GRAAD KSO
Ballet

— DERDE GRAAD KSO
Ballet
Modern ballet

z.c. studiegebied *beeldende kunsten* (30)⁸⁰²

— TWEEDE GRAAD KSO
Artistieke opleiding
Audiovisuele vorming
Beeldende en architecturale kunsten
Beeldende en architecturale vorming

— DERDE GRAAD KSO
Architecturale en binnenhuiskunst
Architecturale vorming
Artistieke opleiding
Audiovisuele vorming
Beeldende vorming
Industriële kunst
Toegepaste beeldende kunst

---

⁸⁰¹ Bijlage XIX B.VI.Reg. 21 december 2007 betreffende de studiegebieden en structuuronderdelen in het voltijds secundair onderwijs, B.S. 5 februari 2008.

⁸⁰² Bijlage XIX B.VI.Reg. 21 december 2007 betreffende de studiegebieden en structuuronderdelen in het voltijds secundair onderwijs, B.S. 5 februari 2008.

Vrije beeldende kunst
— VOORBEREIDEND LEERJAAR OP HET HOGER ONDERWIJS KSO
Bijzondere beeldende vorming

— SPECIALISATIEJAREN KSO
Architecturale vormgeving
Audiovisuele vormgeving
Grafische vormgeving
Industriële vormgeving
Ruimtelijke vormgeving

z.d. studiegebied *podiumkunsten* (31)⁸⁰³

— TWEEDE GRAAD KSO

Dans
Muziek
Woordkunst-drama

— DERDE GRAAD KSO

Dans
Muziek
Woordkunst-drama

— VOORBEREIDEND LEERJAAR OP HET HOGER ONDERWIJS KSO
Bijzondere muzikale vorming

---

⁸⁰³ Bijlage XXI B.Vl.Reg. 21 december 2007 betreffende de studiegebieden en structuuronderdelen in het voltijds secundair onderwijs, *B.S.* 5 februari 2008.

BIJLAGE VI

De opleidingen binnen het deeltijds onderwijs — stelsel van leren en werken

a. opleidingen binnen het deeltijds beroepssecundair onderwijs

— RUBRIEK BOUW

1. Bekister
2. Binnenschrijnwerker
3. Buitenschrijnwerker
4. Dakbedekker
5. Daktimmerman
6. Dakwerker
7. Dekvloerlegger
8. Gevelreiniger
9. Glasbewerker
10. IJzervlechter
11. Industrieel isolatievakman
12. Industrieel isolatievakman: monteur
13. Industrieel isolatievakman: plaatwerker
14. Kasseier
15. Metselaar
16. Parketlegger
17. Schrijnwerker-timmerman
18. Steenhouwer
19. Stukadoor
20. Trappenmaker
21. Vloerlegger/Wand- en tegelzetter
22. Voeger
23. Wand- en plafondplaatser
24. Wegenarbeider
25. Wegmarkeerder
26. Werfbediener

— RUBRIEK DECORATIE

27. Publiciteitsschilder
28. Schilder
29. Schilder-behanger
30. Schilder-behanger-vloerbekleder

— RUBRIEK DISTRIBUTIE

31. Goederenbehandelaar-magazijnier
32. Goederenbehandelaar-magazijnier-heftruckchauffeur
33. Goederenbehandelaar-magazijnmedewerker
34. Verpakkingsoperator

— RUBRIEK ELECTRICITEIT/ELECTRONICA

35. Assistent-podiumtechnieker
36. Bedrader-bestukker in de elektronica
37. Elektricien residentiële elektriciteit
38. Hersteller elektrische huishoudtoestellen
39. Hulpelektricien industriële installaties
40. Hulpelektricien residentiële elektriciteit

41. Industriële monteur van elektrische uitrusting van voertuigen
42. Installateur alarminstallaties⁸⁰⁴
43. Installateur domotica
44. Installateur hard- en software
45. Installateur telecommunicatie
46. Netwerkassistent
47. Netwerkoperator
48. Nijverheidselektricien

— RUBRIEK GRAFISCHE NIJVERHEID

49. Assistent flexodrukker
50. Drukafwerker
51. Drukvoorbereider
52. Hulpdrukker

— RUBRIEK HANDEL EN ADMINISTRATIE

53. Administratief helper
54. Bewakingsagent
55. Callcentermedewerker
56. Enquêteur
57. Helpdeskmedewerker
58. Host(ess)
59. Kantoorbediende
60. Kassier
61. Maritiem bediende
62. Rayonchef
63. Receptieassistent
64. Winkelbediende

— RUBRIEK HOUT

65. Decor- & standenbouwer
66. Industriële verpakker
67. Interieurbouwer
68. Karkassenmaker
69. Machinale houtbewerker
70. Meubelmaker
71. Meubelstoffeerder
72. Oppervlaktebehandelaar
73. Productieoperator hout
74. Werkplaatsschrijnwerker

— RUBRIEK KLEDING EN CONFECTIE

75. Operator in de snij- en stikafdeling
76. Operator in de stikafdeling
77. Operator in de strijk- en persafdeling
78. Operator in de wasserij
79. Patronenmaker
80. Retoucheerder

---

⁸⁰⁴ Deze opleiding mag alleen aangeboden worden door centra voor deeltijds beroepssecundair onderwijs die door de bevoegde overheid erkend zijn als opleidingscentrum.

81. Stikster

— RUBRIEK LAND- EN TUINBOUW

- 82. Arbeider in bos- en natuurbeheer
- 83. Hovenier
- 84. Hovenier-aanleg
- 85. Hovenier-onderhoud
- 86. Medewerker bloemenzaak en tuincentrum
- 87. Schaal- en schelpdierenkweker
- 88. Tuinbouwarbeider
- 89. Tuinbouwer

— RUBRIEK METAAL EN KUNSTSTOFFEN

- 90. Aluminiumschrijnwerker
- 91. Assistent-hoefsmid
- 92. Bediener werktuigmachines
- 93. Buizenbewerker
- 94. Containerhersteller
- 95. Draaier
- 96. Draaier-frezer
- 97. Frezer
- 98. Hoefsmid
- 99. Installateur sanitaire installaties
- 100. Installateur verwarmingsinstallaties
- 101. Kunststofbewerker
- 102. Lasser
- 103. Lasser-monteur
- 104. Lasser-plaatbewerker
- 105. MIG/MAG-lasser
- 106. Monteur sanitaire installaties
- 107. Monteur verwarmingsinstallaties
- 108. Onderhoudsmonteur liften
- 109. Onderhoudsmonteur machines
- 110. Onderhoudswerker in de metaalnijverheid
- 111. Operator assemblage
- 112. Operator kunststoffen
- 113. Procesoperator in de chemische en petrochemische nijverheid
- 114. Stellingbouwer
- 115. TIG-lasser

— RUBRIEK MILIEU

- 116. Recyclagearbeider

— RUBRIEK ONDERHOUD

- 117. Industriële schoonmaker
- 118. Kermismedewerker
- 119. Kermiswerker
- 120. Onderhoudswerker gebouwen
- 121. Thuishelper

— RUBRIEK PERSONENZORG

- 122. Logistiek assistent in de ziekenhuizen
- 123. Logistiek helper in de zorginstellingen
- 124. Verzorgende

— RUBRIEK SCHOONHEIDSZORG

- 125. Assistent kapper
- 126. Kapper

— RUBRIEK SPORT EN VRIJE TIJD

- 127. Animator in de evenementensector
- 128. Buurtsportwerker
- 129. Onderhoudswerker sportinfrastructuur en –materiaal
- 130. Sportbegeleider

— RUBRIEK TEXTIEL

- 131. Co-operator textielmachines
- 132. Operator textielmachines

— RUBRIEK TRANSPORT

- 133. Automechaniciën
- 134. Carrossier
- 135. Fietshersteller
- 136. Fietskadermonteur
- 137. Hulpmechaniciën landbouwmachines
- 138. Hulpmechaniciën personenwagens
- 139. Hulpmechaniciën vrachtwagens
- 140. Mechaniciën lichte verbrandingsmotoren
- 141. Machinist mobiele kraan
- 142. Onderhoudsmonteur
- 143. Pistoolschilder
- 144. Plaatslager
- 145. Rigger-monteerder
- 146. Voorbewerker pistoolschilderen
- 147. Vrachtwagenchauffeur

— RUBRIEK VOEDING-HORECA

- 148. Bakker-pâtissier
- 149. Bakkersgast
- 150. Bankwerker-kneder-ovenman
- 151. Grootkeukenmedewerker
- 152. Hulpkok
- 153. Industrieel maaltijdenbereider
- 154. Industriële vleesbewerker
- 155. Industriële vleeswarenbereider
- 156. Keukenmedewerker
- 157. Kok
- 158. Marsepein- en chocoladebewerker
- 159. Medewerker kamerdienst
- 160. Productiemedewerker in de voedingsindustrie
- 161. Productieoperator in de voedingsindustrie
- 162. Slager
- 163. Slagersgast

- 164. Uitsnijder-uitbener
- 165. Zaal- en keukenmedewerker
- 166. Zaalmedewerker

— RUBRIEK ZEEVISSERIJ

- 167. Matroos

— RUBRIEKLOOS

- 168. Onthaalgroep

b. opleidingen binnen de leertijd

— RUBRIEK BOUW

- 1. aannemer constructeur van aluminium ramen en deuren
- 2. aannemer van thermische isolatiewerken
- 3. aannemer-restaurateur van gebouwen
- 4. bekleder met warmteisolierend materiaal
- 5. bouwer hersteller van wegen
- 6. dakdekker-plaatser van niet-metalen dakbedekkingen
- 7. dekvloerlegger
- 8. dichtingswerker-asfaltwerker
- 9. fabrikant-plaatser van sierschouwen
- 10. glazenmaker
- 11. grondwaterputboorder
- 12. kassei- en klinkerlegger
- 13. marmerbewerker
- 14. metselaar-betonwerker
- 15. parketvloerlegger
- 16. plaatser van industriële vloeren
- 17. plaatser van ingerichte keukens
- 18. plaatser van rieten daken
- 19. plaatser van systeemwanden en -plafonds
- 20. plafonneerder-cementwerker
- 21. reiniger van gevels
- 22. schriftbeeldhouwerker
- 23. sloopwerker
- 24. slotenmaker
- 25. steenhouwer
- 26. tegelzetter
- 27. vervaardiger van betonnen stukken
- 28. vervaardiger van kunststeen (en granito)
- 29. voeger
- 30. zinkwerker-plaatser van metalen dakbedekkingen

— RUBRIEK DECORATIE

- 31. decoratieschilder
- 32. huisschilder
- 33. interieurinrichter
- 34. naaister voor woningstoffering
- 35. wand- en vloerbekleider
- 36. woningstoffeerder

— RUBRIEK DISTRIBUTIE

37. ambulante handelaar op de openbare markten
38. groothandelaar
39. groothandelaar in bakkerijgrondstoffen
40. groothandelaar in bier, mineraal water en limonades
41. groothandelaar in boter, eieren en melk
42. groothandelaar in bouwmaterialen
43. groothandelaar in elektrisch materieel
44. groothandelaar in fiets-, bromfiets- en motorfietsonderdelen
45. groothandelaar in fruit en groenten
46. groothandelaar in marokijnwaren
47. groothandelaar in papierwaren en kantoorbenodigdheden
48. groothandelaar in suikerwaren
49. groothandelaar in textielwaren
50. groothandelaar in verse zeevis
51. groothandelaar in verven en vernissen
52. groothandelaar in wijn en geestrijke dranken
53. groothandelaar-bereider in kruidenrijen
54. handelaar in foerage en stro
55. handelaar in inlandse granen
56. kaasgroothandelaar
57. kleinhandelaar
58. logistiek medewerker
59. slager-groothandelaar
60. tabakgroothandelaar
61. veehandelaar

— RUBRIEK ELECTRICITEIT/ELECTRONICA

62. assistent podiumtechnicus
  63. automaathersteller
  64. bordenbouwer
  65. elektrotechnisch installateur
  66. elektrowikkelaar
  67. fabrikant-installateur van lichtreclames
  68. galvanoplast
  69. geluidstechnicus
  70. hersteller van elektrische huishoudapparaten
  71. industrieel onderhoudstechnicus
  72. installateur-hersteller van autonavigatiesystemen
  73. koeltechnicus/frigorist
  74. lichttechnicus
  75. luchtregelingsinstallateur
  76. monteur-hersteller in toegepaste elektronica
  77. monteur-hersteller van antidiefstalsystemen
  78. monteur-hersteller van liften
  79. pc-technicus
  80. radio-en televisiemonteur-hersteller
  81. technicus klimaatbeheersing - airconditioning
  82. vervaardiger van accumulatoren
- 3979

— RUBRIEK GRAFISCHE NIJVERHEID

- 83. desktop publisher
- 84. drukker-flexograaf
- 85. fotograaf
- 86. grafisch vormgever
- 87. offsetdrukker
- 88. publiciteitstekenaar
- 89. reclameschilder
- 90. typo-drukker
- 91. webdesigner
- 92. zeefdrukker

— RUBRIEK HANDEL EN ADMINISTRATIE

- 93. boekhouder
- 94. etaleur
- 95. onthaal- en pr-assistent
- 96. polyvalent administratief kmo-medewerker
- 97. programmeur

— RUBRIEK HOUT

- 98. bouwer van houten boten
- 99. constructeur van polyvinylchloride ramen, deuren en luiken
- 100. decorbouwer
- 101. houtbeeldhouwer-ornamentwerker
- 102. houtdraaier
- 103. houtzager
- 104. meubelmaker
- 105. meubelstoffeerder
- 106. restauratievakman van massieve meubelen
- 107. rietmeubelmaker
- 108. rolluikmaker
- 109. schrijnwerker-timmerman
- 110. standenontwerper-bouwer
- 111. stoelenmatter
- 112. vervaardiger van houten koffers voor muziekinstrumenten
- 113. vervaardiger van keukenmeubelen
- 114. wijnenmeubelmaker

— RUBRIEK KLEDING EN CONFECTIE

- 115. bontwerker
- 116. confectioneur van breiwerk
- 117. confectioneur van dameskleding
- 118. confectioneur van dassen, strikken, sjaals
- 119. confectioneur van herenkleding
- 120. confectioneur van huishoudlinnen
- 121. confectioneur van kinderkleding
- 122. confectioneur van linnengoed
- 123. confectioneur van plastiekkleding
- 124. confectioneur van regenkleding
- 125. confectioneur van sportkledij
- 126. confectioneur van werkkledij
- 127. dameskleermaker

128. hand- en machinebreidster
129. handborduurster
130. hemdenmaker
131. herenkleermaker
132. korsettenmaker
133. machineborduurster
134. modeontwerper
135. modiste
136. naaister
137. passementwerker
138. schoenmaker en -hersteller
139. textielreiniger : chemisch reiniger-verver
140. textielreiniger-witwasser

— RUBRIEK KUNST EN AMBACHTEN

141. artisaan kaarsenmaker
142. bouwer en hersteller van akoestische gitaren
143. clavecimbelbouwer
144. dierenopzetter
145. edelsteenzetter
146. fijnmandenmaker
147. gareelmaker
148. gieter van juwelen van edele metalen
149. glasblazer van sier- en gebruiksvoorwerpen
150. glasetser en glasdecorateur
151. glasinstrumentenmaker
152. glazenier
153. graveur in edele metalen
154. handboekbinder
155. hersteller van muziekinstrumenten
156. horlogemaker-hersteller
157. inlijster
158. juwelier-goudsmid
159. keramist
160. koetsenmaker
161. kunstsmid
162. leerlooier
163. lijstenmaker-vergulder
164. luchtermaker in metaal en glas
165. marokijnbewerker
166. ontwerper van sierraden
167. orgelbouwer
168. pianostemmer en hersteller
169. pottenbakker
170. vervaardiger van fluiten, klarinetten, hobo's en saxofoons
171. vervaardiger-hersteller van poppen
172. wapenhersteller
173. wapensmid
174. zilversmid

— RUBRIEK LAND-EN TUINBOUW

175. bloemen- en plantenteler
176. boomkweker
177. boomverzorger
178. bosbouwuitbater
179. florist
180. fruitteler
181. groenteteler
182. herborist
183. hoefsmid
184. hondenfokker
185. hondeninstructeur
186. hondentrimmer
187. ichtyoloog
188. kruidenteler
189. paardenhouder
190. pluimveehouder
191. tuinaannemer
192. tuinontwerper
193. tuinverzorger
194. valkenier
195. viskweker

— RUBRIEK METAAL EN KUNSTSTOFFEN

196. bewerker van thermoplastische kunststoffen
197. bouwsmid
198. constructeur van buis- en plaatmeubelen
199. constructeur van buisconstructies
200. constructeur van gebinten
201. fabrikant van houtlintzagen
202. gieter
203. installateur van centrale verwarming
204. installateur van gasverwarming met individuele toestellen
205. kopersmid
206. mecanicien
207. mecanicien voor kantoormachines
208. mecanicien voor naaimachines
209. mecanicien voor snij- en weegtoestellen
210. metaalconstructeur
211. monteur-hersteller van pneumatische en hydraulische werktuigen en machines
212. plaatwerker-ketelmaker
213. polyvalent lasser
214. sanitair installateur-loodgieter
215. smid
216. staalgraveur
217. vervaardiger van blad- en spiraalveren
218. vervaardiger van plasticen voorwerpen, apparaten en buizen
219. zandstraler, lakker en metalliseerder van metalen

— RUBRIEK PERSONENZORG

220. begrafenisondernemer
221. medewerker kinderopvang

— RUBRIEK SCHOONHEIDSZORG

- 222. haarwerker-pruikenmaker-grimeur
- 223. kapper
- 224. kunstnagelstylist
- 225. opticien-brillenmaker
- 226. orthopedie-schoentechnicus
- 227. schoonheidsspecialiste
- 228. tandprothesetechnicus
- 229. vervaardiger-hersteller van optisch materieel

— RUBRIEK SPORT EN VRIJE TIJD

- 230. ceremoniemeester

— RUBRIEK TEXTIEL

- 231. decorateur van textiel
- 232. hersteller van oosterse tapijten
- 233. patroontekenaar
- 234. textieltekenaar
- 235. textieltekenaar-designer
- 236. vervaardiger van dekzeilen, tenten, zakken
- 237. vlaggenmaker
- 238. wever

— RUBRIEK TRANSPORT

- 239. autobekleder
- 240. auto-elektronicus
- 241. bromfietsmecaniciën
- 242. carrosseriehersteller
- 243. constructeur en hersteller van autoradiatoren
- 244. constructeur van speciale carrosserieën voor vracht- en bestelwagens
- 245. constructeur van vrachtwagen- en aanhangwagenchassis
- 246. fietsmecaniciën
- 247. garagehouder-hersteller
- 248. hulpmecaniciën garage
- 249. inrichter van motorhomes, caravans, woonwagens, wooncellen en marktwagens
- 250. matroos binnenvaart
- 251. matroos-motordrijver binnenvaart
- 252. mecaniciën voor bouw- en wegeaannemersmateriaal
- 253. mecaniciën voor heftrucks
- 254. mecaniciën voor landbouw- en tuinbouwtrekkers en
- 255. mecaniciën voor lichte schroefvliegtuigen
- 256. mecaniciën voor motorplezierboten
- 257. mecaniciën voor scheepsdieselmotoren
- 258. monteur-hersteller van hydraulische vrachtwagenkranen
- 259. motorfietsmecaniciën
- 260. plaatser-hersteller van banden met stuurinrichtingscorrectie
- 261. sloophersteller
- 262. verhuizer
- 263. vulcaniseerder

— RUBRIEK VOEDING-HORECA

- 264. bereider van wild en gevogelte
- 265. brood- en banketbakker
- 266. chicoreibrander
- 267. hotelhouder
- 268. ijsbereider
- 269. kaasfabrikant
- 270. koffiebrander
- 271. molenaar
- 272. paardenslager
- 273. restauranthouder
- 274. slachtafvalbereider
- 275. slachter
- 276. slager-spekslager
- 277. snackbarexploitant
- 278. suiker- en chocoladebewerker
- 279. traiteur-banketaannemer
- 280. visbereider

BIJLAGE DEEL I

De structuur van de VLOR	3
De beleidscyclus	4

BIJLAGEN DEEL II

De ontwikkelingsdoelen voor het (gewoon) kleuteronderwijs	6
De eindtermen voor het (gewoon) lager onderwijs	17
De basisopties in <i>het tweede leerjaar van de eerste graad</i>	34
De beroepenvelden in het <i>beroepsvoorbereidend jaar</i>	35
De opties binnen de verschillende studiegebieden	36
De opleidingen binnen het deeltijds onderwijs — stelsel van leren en werken	52